

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

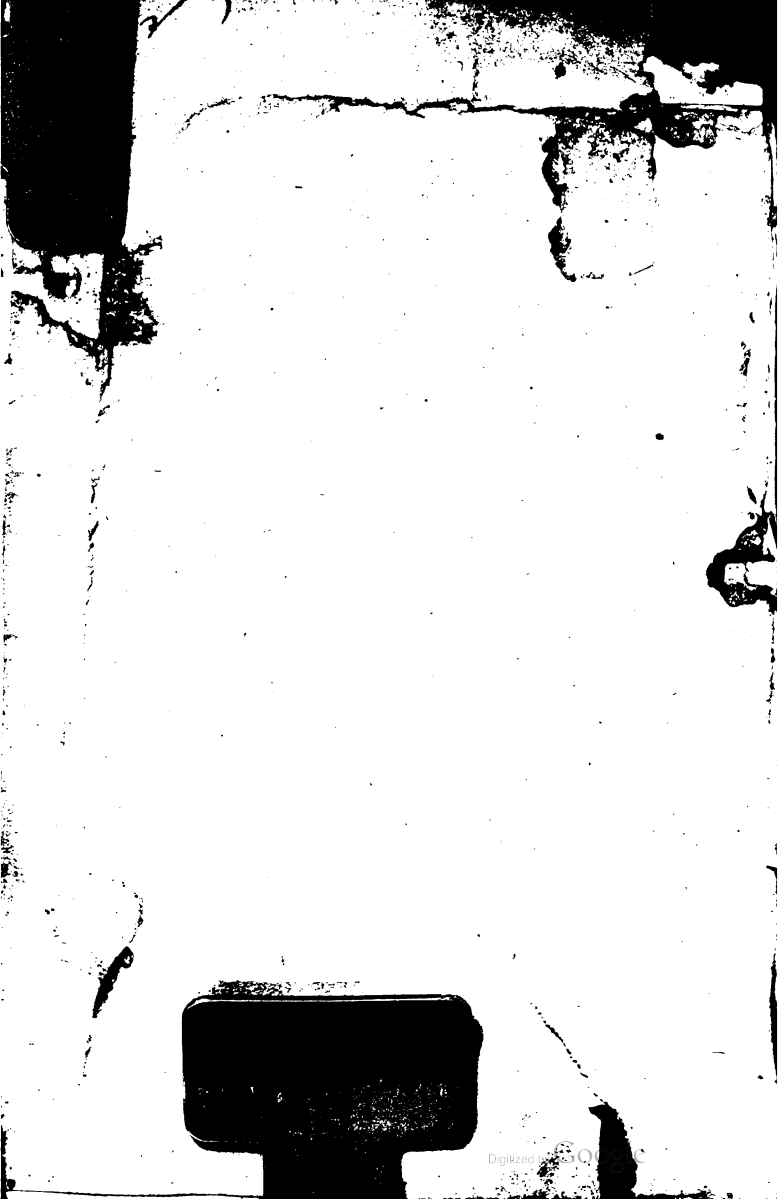
We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

no. m^c lxxvi

49
neq̃ mors, neq̃ uita, neq̃ Angelus,
neq̃ principatus, neq̃ potestas,
neq̃ instantia, neq̃ futura,
neq̃ altitudo, neq̃ profunditas,
neq̃ alia creatura nos sepa-
rabit a dilectione Dei,
quæ est in Iesu Christo.

Rom: 8.
Iu. Aew. dōsa. 2. p̃m̃r

1740

comedia latina. tom. 3. —
OPERV M POETICORVM

866380

N I C O D E M I

FRISCHLINI, POETAE,

ORATORIS ET PHILOSOPHI,

pars scenica: in qua sunt

COMOEDIAE SEX:

REBECCA,

SUSANNA,

HILDEGARDIS,

IULIUS REDIVIVVS,

PRISCIANVS VAPVLANS,

HELVETIO GERMANI.

TRAGOEDIAE DVAE:

VENVS,

DIDO.

Ex recentissima Auctoris emendatione.

S A P I E N T I A

C O N S T A N S.

Cum Privilegio Cæsario.
Excudebat Bernhardus Iobin: 1592.

Gmian

SERENISSIMO

PRINCIPI AC DOMINO,

D. CHRISTIANO IIII. FRIDERICI

H. Filio, Christiani III. Nepoti, Friderici I. Pro-

nepoti: Designato Regi Daniæ, Noruegiæ, Vandalorum &

Gottorum: Duci Holsatiæ, Slesuici, Stormariæ & Dit-

marshæ: Comiti Oldenburgico & Delmen-

horstæ: &c. Domino suo cle-

mentissimo,

Vita, Salus & Victoria

LEVIMVS extinctum lugubri voce parentē,

Vt primum terris rumor abisset, fuit.

Simbrica nam tanto gens ægra superstitē,

semper

Floruit: heu quantum mors rapit ista bonū!

Nam prius haud ullo se plus iactavit alumno

Dania: quàm Diui Regis honore sui.

Illius æterno manet indelebilis ævo

Gloria: mors nihil hîc quod malè ladat, habet.

Gratia sit superis: quorum bonitate fideq;

Successor patri filius alter adest:

Nomine avum referens, animo & virtute parentem:

O quantum est illud, numine dante, bonum!

Namq; Dei munus sunt regum sceptrâ piorum:

A patribus quæ hæres natus habenda capit.

(:.) 2

DEDICATIO.

Ille thronum stabili fulcit munimine solus:
 Ille etiam transfert regna potente manu.
 Vidimus ô quoties regum pereunte priorum
 Stirpe: suas aliò sceptrâ tulisse vices.
 Armorum quoties regnis morientibus, horror
 Ingruit: externa quæ rapuere manus.
 Felix ô igitur, felix, multumq₃ beata
 Dania, tranquillo cui licet esse loco!
 Nam quantisper habent regali à stemmate reges,
 Vis nihil in Danos Martia iuris habet.
 Sed placido florent artes Aquilone sub ipso:
 Et Boreas Zephyro est mitior atq₃ Noto.
 Tum nova finitimi cum Cimbris fœdera iungunt:
 Inq₃ suam redeunt pristina seclâ viam.
 Ipse ego, quantumvis humili caput effero tecto,
 Gratulor hoc Danis prosperitatis opus.
 Vtq₃ pio quondam sacraui hac nostra parenti
 Comica: sic eadem do tibi CHRISTIADE.
 Cernere non licuit FRIDERICO hac ludicra Diuo:
 Inuida quem fato mors properante tulit.
 At viuo tibi, CHRISTIADE, licet ista tueri,
 Si libet, & desunt otia nulla tibi.
 Fallor, an aspicias æquis opus istud ocellis?
 Non fallor: natus par patris esse solet.
 Viue, Vale: solio te CHRISTVS honoret auito:
 A quo conveniens nomen & omen habes.
 Brunsvuigæ. Cal. April. Anno 1589.
 Regiæ Tuæ Maiestati
 subditissimus,

Nicodemus Frischlinus.
 DIVO

DIVO FRIDERICO, RE-
GI DANIAE, SVECIAE, NORVEGIAE,
Vandalorum & Gotthorum : Duci Slesuici,
 Stormarię, Ditmarsii : Comiti in Oldenburg &
 Delmenhorst : &c. Domino suo
 Clementissimo,

NICODEMVS FRISCHLINVS

S. P. D.

IC tibi det, quicquid solida virtute me-
reris, (mo:

Christus patre Deus, matre perennis ho-
Hac Frischliniacci capę sacra poë-
mata focci,

O Rex, nō ipso, quem regis, orbe minor.

Vile quidem donum, sed ab æqua mente profectum,

Nec studijs impar Rex Friderice tuis.

Nam tu Palladias etiamnum diligis artes,

Totq; inter turbas carmina docta legis.

Tu misera tristes hac tempestate Camœnas

Respicis : atq; tuum munus id esse putas.

Rara hac in medijs ales intervolat aulis:

Quę faciles libros curet, & artis opus.

Maxima pars hominum, magnos sectata penates,

Ingenuis præfert comoda vana bonis.

P R A E F A T I O.

Ergo alius venatur opes, fulvumq; metallum:

Clarus ut in Tyria murice vestis eat.

Appetit hic laudes, & magni nomen honoris:

Hic genio indulget, delicijsq; gula.

At tu contemnis insana lufibus aula:

Hac studia, has artes, qua decet, arte colis.

Vrg, colis, sic & mentem demittis in illas:

Nam tribuis doctis tempora multa libris.

Scenica cum primis te delectare theatra

Novimus, & focci verba iocosa mei.

Nam totas ajunt te spectavisse per horas

Comædum, & nostros ritè notasse iocos.

Catera magnorum proles indocta penatum.

Explodit sannis optima quæq; suis:

Iudicijsq; expers, quæ non intelligit, odit:

Et strepitu, Musis quàm sit amica, docet.

Sed quò nostrorum mores? qui turpia solum

Traçtare, & Veneri iungere vina solent.

Noster amor Reges diui, diuinaq; docti

Munera: quos sacra Pallados urget amor.

Qualis Christiades Danis Rex inclytus oris,

Ille tuus genitor, Rex Friderice, fuit.

Qualis es ipse, alijs multis præstantior unus,

Siue Latina velis, siue Pelasga loqui.

Ergo tibi nostrum, Rex, hoc commendo poëma:

Quod focco vinxit nostra Camæna suo.

Sacrum argumentum partim, partimq; profanum:

Aptaq; materies risibus, apta iocis.

Prima Rebecca venit, focco deuincta Latino,

In Canaam Assyrijs sponsa petita lacis.

Isacius

P R A E F A T I O

Isacus hanc magno venientem expectat amore:
Fit q, sui voti compos, ut esse cupit.
Quis puteo credat? Fiunt Connubia Fato:
Inq, suo pro te perstat amore Deus.
Castra sed exemplum praebet Susanna pudoris:
Quidq, docet, possit sollicitata fides.
Lasciui pereunt nebulones vertice cano:
Saepe senecta suis desipit ipsa modis.
Quid? quodd & exemplum venit Hildegarda pudoris:
Attentata tuis fœde Talande dolis?
Hæc mihi Iosephum præsentat: & exitus idem
Reginam hanc, illum destinat esse ducem.
Iulius has nostras, quas nunquam viderat, urbes
Miratur, laudat, cum Cicerone redux.
Saucia Prisciades commonstrat labra lavello,
Sed sophus absurdum iudicat esse senem.
Lilius auscultat crudelia verba querentis,
Sed tamen offensi vulnera nulla videt.
Temnitur à medicis immitibus ager: & atra
Bile malè infectus creditur esse senex.
Ille dicam medicis impingit: & arguit ambos
Officium indocta præterisse manu.
Nulla Neuifanus videt ægri vulnera, nulla
Barberius, medici culpa nec ulla patet.
Compedibus tandem, veluti furiosus ab istis
Ad diuum rapitur vinctus Anastasium.
Sed stupidus quia nulla videt cum fratre sacerdos
Vulnera: nec laceras conspicit esse genas:
Iudicat obsessum furijs: & murmure tristi
Inveniat miserum, penè necatq, senem.

P R A E F A T I O.

Postremus tandem, socio comitante Philippo,
 E Batavum terris magnus Erasmus adest.
 Hi medicaminibus miserum recreantq₃, foventq₃:
 Hi purgant facies, seminecemq₃, leuant:
 Fallor? an unius te summa iocosa libelli
 Afficit, & prima fronte poemata placet?
 Est opus immensi, Rex o mihi crede, laboris:
 Sed non invidia, Rex mihi crede, caret.
 Lior, iners vitium, nostro detrectat honori:
 Crescit: & in partes non vacat ille malat.
 Me tamen una Ducum recreat, me gratia regum,
 Et populi, attentè qui mea legit, amor.
 Nam mihi si viuo, quam non peto, fama negetur:
 Posteritate mei surget honoris opus.
 Mille obiere duces, & regum millia: quorum
 Idem nunc tumulus nomen, & ossa tegit.
 At non, Troiani casus memorator, Homerus
 Occidit: illius stat sine morte decus.
 Viuit & extento Nasonis gloria seculo:
 Nec morti expositum tu Maro nomen habes.
 Donec erunt stellæ, viuet Solensis Aratus:
 Donec erunt numeri, Deiophantus erit.
 Ergo quod hic vnum, Rex clementissime, restat:
 Hospitio cari suscipe vatis opus:
 Vt, si criminibus petat improba turba libellum,
 Tutelam posthac sentiat ille tuam.

Vera

VERA EFFIGIES NICODEMI
FRISCHLINI, POETAE, ORA-
toris & Philosophi clarissimi.

*Cum noceant alijs, Frischlinum toxica sanant:
Dic, quid Mome velim? laudo tuos stimulos.*

S. F.

):(s

P R A E F A T I O.
L E C T O R I S.

AMDVDVM ex me intellexisti, pie Lector, quòd pràter has Comœdias, etiam alias tibi adorné. Nam olim iam delineavi proferentio profano (non quidem ut illum è scholis exterminem, sed ut mea cum illo coniungam) delineavi, inquam, EVNVCHVM, ADELPHOS, & HEAVTONTIMORVMENON, tres Comœdias novas & sacras: in quibus omnis historia Iosephi, continetur. Nam in Eunuchò exponitur historia Iosephi, venditi à fratribus: sollicitati & proditi ab vxore Putipharis: coniecti in carcerem: liberati à Pharaone, & constituti in principem locum, in regno Aegypti. In Adelphis negociantur fratres in Aegypto: Simeon luditur à Serapione, seruo Iosephi, & eiusdem Græcè loquentis, interprete: idem conijcitur in vincula: adducitur Benjamin: ad extremũ Iosephus, summa cum gratulatione à fratribus agnoscitur. In Heautontimorumenò, Iacobus propter Iosephum, iam olim amissum, & propter Simeonem captiuũ, & propter abductum Beniaminem, seipsum excruciat: filij, reuersi ex Aegypto patrem lætissimo nuncio exhilarant: Dubius pater de profectiõne suscipienda, confirmatur à Iehoua: & tandem à Iosepho, & à raone senex pater, summo cum applausu

omnium Aegyptiorum excipitur.

Concinnaui etiam H E C Y R A M, in qua omnis historia Ruth explicatur, atque in scenam introducitur. Verum ut has Comœdias non potuerim hactenus absoluerè: fecit tum inimicorum meorum liuor, atque inuidia: tum mea in locis peregrinis, negotij plena vita. Nam ad huiusmodi scriptiones requiritur non modò summum otium, summa vitæ tranquillitas, sed etiam benigna Mecenatum liberalitas, sine qua nullum unquam ingenium præclarum potuit vires suas exercere. Atque hæc causæ sunt, propter quas inceptam illam quatuor Comœdiarum, quas dixi, telam nunc cogor retexere, atque omnino abijcere. Non enim fruor iam illa vitæ tranquillitate, qua fruebar olim, cùm Rebeccam & Susannam & Hildegardim & Priscianum vapulantem scriberem: Aut cùm Aristophanem Latinitate donarem. Quare consimilia illorum, quæ tunc scripsi, vix à me, nisi in tranquilliore vita posito, tentari iam possunt: præsertim cùm liberalitas hodie penitus exaruerit. Nam longè maiores feci sumtus in hisce Comœdijs edendis: quàm omnes illi, quibus fuerant dedicate, mihi uni rependerint. Atque utinam tabellarijs hinc inde emissis, & librorum compaginatoribus potuissem satisfacere, sine mea iactura, & sine damno.

Qua

AD LECTOREM.

Quapropter excusatum habebis Frischlinum: quòd istas Comœdias nondum protulit. Vale pie & æque Lector, ac studium nostrum boni consule.

NICODEMI FRISCHLINI
REBECCA COMOEDIA,
è 24. Capite Geneseos.

DRAMATIS PERSONAE.

<i>Abrahamus,</i>	<i>Senex.</i>
<i>Eleasarus,</i>	<i>Dispensator.</i>
<i>Ismaël,</i>	<i>Senior filius.</i>
<i>Chamus,</i>	<i>Venator.</i>
<i>Syrus,</i>	<i>Servus.</i>
<i>Labrax,</i>	<i>Rusticus.</i>
<i>Isacus,</i>	<i>Iunior filius.</i>
<i>Rebecca,</i>	<i>Virgo.</i>
<i>Cario,</i>	<i>Servus.</i>
<i>Laban,</i>	<i>Iuuenis.</i>
<i>Gastrodes,</i>	<i>Parasitus Ismaëlis.</i>
<i>Bathuel,</i>	<i>Senex.</i>
<i>Mulier,</i>	<i>Vxor Bathuelis.</i>

PE-

PERIOCHA CO- MOEDIAE.

SENEX Abrahamus metuens filio Isaco,
Ne Chananeis iuuolueretur nuptijs,
Seruum atriensem domus suae Eleasarum
Iuramento obstrictum, mittit procul à Chana
In Mesopotamiam: ut petat vxorem filio,
De familia & cognatione Bathuel.
Ismaël interim operam dat venatui:
Et plagis mulctat agricolas patris Abraha.
Eleasarus profectus Charras, peruenit
Ad vrbis puteum: vbi reperit miro Dei
Ductu, ex improviso quasitam virginem
Rebeccam, Bathuelis huius filiam.
Domum deductus à Laban, exorat patrem
Bathuelem, ut illam vxorem spondeat Isaco.
His properè confectis rebus cum virgine
Rebecca, Eleasarus seruus domum redit,
Eamq; fortè occurrenti sibi in via
Hero suo, prater spem tradit Isaco.

PRO-

PROLOGVS.

PRINCIPIO vos saluto, qui hic estis boni:
Nam pro bonis merito omnes vos agnoscimus
Nec quenquam adesse iudicamus hic malum,
Aut si adsint nonnulli mali atque maleuoli,
Eos rogatos volumus, ut se meminerint
Nec metui à nobis, nec magni aestimari:
Cum odij sui causam hic nullam prorsus habeant.
Mibi quidem inuideat, qui volet, & quandiu
Volet. Haud enim cuiusquam causa maleuoli
(Ne forsitan erretis) ego disrumpar hodie.
Sed, ut dixi, vos qui venistis huc boni,
Iamprimum à principio, viros uti bonos,
Saluos & incolumes omnes esse volumus.
Nam vestra freti beneuolentia & fide,
Nihili improborum facinus contumelias.
Quod enim nonnulli dictitant, rem esse facilem
Et expeditam, Dramascribere Comicum:
Iis hoc responsum damus, olim quod maleuolis
Suis dedit Terentius: in medio omnibus
Palmam esse positam, qui artem tractant Musicam.
Quod si quis nobiscum in re simili fecerit
Periculum, eum subinde nouis nos fabulis
In Musicum hoc certamen prouocabimus.
Nam hac tempestate flos poetarum viget.
Et si illos etiam vos Poetarum loco
Numerari vultis, qui in triuijs sua carmina
Nullo labore facta, disperdere solent:
Sanè Poetarum hodie quadam Lerna erit—

Qui

PROLOGVS.

Qui vel ducentos versus, aut etiam amplius,
 In vno pede stantes conficient: ut vetus
 Ille & lutulentus iactabat Lucilius.
 Sed his neglectis, aliud nunc me conferam.
 Ac primò vobis nomen huius eloquar
 Comœdia: ut sic argumentum facilius,
 Quod sit futurum, intelligatis initio.
 Deinde paucis, quid veniam, & quid vos velim,
 Ostendam: ut equanimitatem vestram impetrem.
 Vos, si aures vacuae sunt, hûc animaduertite.
REBECCA nomen est huic Comœdia:
 Nam in ea Rebecca Bathuelis filia,
 Gnato Abraha nuptum locatur Isaco:
 Opera & fide atriensis serui Eleasari:
 Qui missus in Mesopotamiam procul à sene,
 Eam herili filio secum adfert coniugem.
 Sed quia pater omnia tradidit Isaco:
 Iratus Ismaël tumultus excitat:
 Et agricolas premit venationibus.
 Is ad fratrem hodie non veniet, neq; ad patrem:
 Poëta noster noluit, nec Bathuel
 Hûc in Chanan veniet: neq; eius familia
 Prater Rebeccam, quia loci isti sunt nimis
 Remoti, quod vos scire primùm voluimus:
 Ne quis miretur, cur nulla Abraha, aut Isaco
 Cum Bathuele sint colloquia, nam tribus
 Locis peragetur hoc totum negotium.
 Senex hic Abrahamus est: hic Isacus:
 In illisce vnà qui cum patre habitat adibus.
 Hac sylua est Pharan, vbi venatur Ismaël:

Hac

P R O L O G V S.

*Hæc ciuitas Charra Mesopotamia erit,
 In quibus habitat pater Rebecca Bathuel.
 Anni quidem elapsi sunt ab eo tempore,
 Quo nuptias istas celebrauit Isacus,
 Ter. mille. quadringenti. quinquaginta. nouem:
 Annis puta ante Christum è virgine editum,
 Mille. octingentis, octoginta. quatuor.
 At nos eas hodie iterum celebrabimus
 In hoc proscenio, siquidem per vos licet:
 Et vos vestro fauore nos iuuabitis.
 Nunc argumentum ne à me expectetis rei,
 Puer qui primus huc veniet, totum aperiet,
 Remq; omnem in verba conferet paucissima.
 Vos verò maximo vnum hoc oramus opere,
 Benignè ut operam detis ad nostrum gregem.
 Curas & æs alienum, quod vestra inopia,
 Et diuitum avaritia conflastis, paululum animis
 Eÿcite: nemo flagitatore suum
 Formidet. nam qui exegerit hîc pecunias,
 Eum Ismaël malè mulctabit venabulo.
 Poëta noster hanc potestatem ei dedit.
 Quando alia agetur, sceptrum amittet denudè,
 Et fortè, qui nunc Ismaël est, tunc Syrus erit,
 Aut rusticus, aut mendicus, aut lorarius,
 Aut quicquid deniq; eum poeta fecerit.
 Quod reliquum est: iam nunc operam date & aduertite:
 Nobisq; adeste aquo animo per silentium.*

CH

I.

R U S.

glare.

Dictum puta.

Senarij.

AB. imo ali.

quam paro:

temat

D

amentum condidi.

legay uni (lato

prædixi domos,

Pecudumq; greges, & ancillas, & servulos.

*Quandoquidem ad hunc solum promissio pertinet
De fatali promissione Chanaæ.*

Reliquis verò, quos DOMINVS à terræ istius

Hereditate exclusit: neq; latum pedem

Tenere hîc voluit: auri solum munera,

Et argenti, ut nosti, dedi donaria.

EL. Scio factum, & non parum hinc odij natum tibi.

Nam Isaco postponi ægerrimè tulit Ismaël.

*AB. Nihil hunc moror, nec quicquam eius odia. nam Dei
Amor est omnium hominum preponendus odio.*

EL. Ita est. AB. Sed sine me peruenire, quò volo.

Nam bene cùm istuc successerit negotium:

Vnus adhuc restat scrupulus, qui me malè

Habet, & dies noctesq; pungit, ac nimis

Malè vellicat: eumq; animo cuellere iamdiu

Laboro. EL. Quis nam ille est, here, scrupulus, cedo?

AB. Id audies. Nam ad eum eximendum, tua opera

Mihi ac fide usus est. Itaq; te maximè

Rogo, ut in ea re mihi morem geras. EL. Tuum,

Here Abrahæ, in me imperium est, non in te mihi.

Proin paratus sum exequi, quicquid iubes.

AB. Nunquam te aliter, atq; es, animum induxi meum.

EL. Quin ergo, quicquid est, id imperas, here.

AB. Haud magna res est, quam te facere nunc velim.

EL. Eò minùs molesta, aut grauis erit mihi.

Sed quenam est? AB. Rem omnè nunc à principio audies,

Eo pacto & meum consilium faciliùs

Cognosces, & quid facere in hac re te velim,

Meliùs intelliges. EL. Ausculta perlubens,

AB.

quod habebis exceptis meis.

Quid enim attigisti

in domibus annuibus,

ut de ploratu illi commoda

faceres? Nam, me mortuo,

non erit matrimonium.

(Nam ea

maxime. EL. Sic est. AB.

Quia nunc est, ut, quos student

non habent causam, illos nuptijs

non cretiant: dein

excident prestas auiculas,

et cecident infando modo:

nam a Galilæa aliquibus

decedas: quos neq. fides,

neq. timor sum repressis, neq.

hoc non auderent scelus.

nam moras: nam fama huius rei

per orbem percrebuit.

Quid taceam, nunc templum est,

et iterum te pradeas.

Quid dic: quid est, quod me velis.

Primum in hac te pradio tibi:

nam factiones non moror.

nam in Chanaa gentium.

nam res ista non placent.

nam sponte sua destinant:

nam Epiphanis Heret qui te suum,

nam tibi, gratiam

nam dare student:

nam quisquam eius comari

EL. At neq₃ Abimelechum & Phicholem, tibi fœdere
Et summa amicitia obstrictos; summos viros?

Quorum nemo est, qui filiam suam tuo

Vxorem denegat gnato. Ita sensit tibi

Hos omnes benevolos. AB. Imò hac dudum mihi

Illorum subolet benevolentia: ac nimis

Metuo, ne filio tendantur retia.

EL. Cur hoc metuis? AB. Quia nuptias istas ego

Malo effugere, quàm alij forsàn adipiscier.

EL. Quamobrem obsecro? AB. quia non possum cum his
hominibus

Affinitatem colere. EL. Quæ res te vetat?

AB. Quia novi ego mores huius seculi malos.

Nam hodie in uxore ducenda, non qua fide

” Aut religione, sed quibus pecunijs

” Instructi sint homines, spectatier solet. (tis

” EL. Non satis intelligo, quò tendas. AB. Non? EL. Non sa-

AB. Nempe ergo apertius vis me loqui? EL. Ita volo.

AB. Primum Chananeos nosti homines esse impios,

Et cultores imaginum stultissimos?

EL. Novi. AB. Et multos habere deos? EL. Næ plurimos?

AB. Nec spem ullam ponere in promisso semine?

EL. Nullam prorsus. AB. Nec circumcisos? EL. Neutiquā.

AB. Neq₃ fœderis memores, quod mecum inijt Deus?

EL. Novi isthac, here, quæ dicis, & ut dicis, animum

Induco: & te hoc mihi cupio credere. AB. Quomodo

Igitur cum gente, exitio devota à Deo,

Affinitatem contraham, aut sobolem meam

Permisceam; nisi religionem quoq₃

Et divinum cultum abijciam, profanāq₂

Sacris

acris, & cælum terræ confundam? El. An fore id
 redis? Ab. Cur non credam? El. Quia is nihilominus
 mente sua, patriam religionem, & fidem
 test habere sartam tectam & integram:
 iam si Chananeam nactus sit coniugem.
 id futurum spero, ut hoc connubio
 unum socii lucretur atq; coniugis.
 b. Istuc in filio fieri periculum
 aue est. El. Quid ita? Ab. Quia enim heredem ipsum
 habeo unicum,

quem promissio DEI de SEMINE
 venturo, & terra istius hereditas
 tinet: omnibus hîc prospiciendum mihi modis,
 cultu ut religionis maneat firmiter;
 cusquam à pietatis declinet semita:
 ve improborum perdatur consortio.
 ent enim bonos etiam mores mala
 itaminare haud raro consuetudines.
 n in primis, si quis uxorem nactus fiet
 erstitiosam, illiberalem, incommodam,
 erbam, petulantem, prophanam & impiam:
 gnum imminere solet, non tantum domini,
 ius iactura levior: siue uxor regat
 em, siue vir uxorem: modo domestica
 urretur bene) sed fidei periculum:
 is qui semel in vita navfragium fecerit,
 inquam pòst facile pietatis anchoram
 ehendet: neque in portum optatissima
 appellet. El. Miserum me, qui hac nunquam hæte-
 nus

Ita expendi. Sed perge, ut cœpisti, loqui.

AB. Nunc, quantum in hac re mulierum præpolleat

Astutia, ut à religione abducant viros:

Quanta Satana fraus sit: quanta harum gentium,

Quas inter atatem nunc ago, versutia:

Etiā exempla prioris vitæ me commonent.

EL. Quenā obsecro? AB. Audies, ausculta. EL. Operam

Dico. AB. Filiū meum maiorem, qui hīc habet (hanc tibi

In Pharan, Ismaëlem, nostin? EL. Optimè.

AB. Et matrē eius Agar? EL. quidni? AB. Et eius coniu-

Aegyptiam, à matre ipsi desponsam? EL. probè. (gem

AB. Quid? Lothum filium fratris mei Charan?

EL. Tanquam te. AB. Nunc audi, quid ambobus mali

Ex matrimonio, & mulierum fraudibus

Euenerit. EL. Dic, obsecro. AB. Ismaël technis

Aegyptiæ suæ à religione & fide

Patrum suorum, tam longè recessit, ut

Circumcisi præputij parum memor:

Et fœderis, quod mecum inijt iam olim Deus,

Promissionumq; irrisor nequissimus,

Osirim & Isidem honore honoret maximo,

Deos Aegyptios: tum præsertim Isidem,

Quam aliæ gentes Dianam nominant, colit

Impendio: quòd hæc Dea creditur feris,

Et venatoribus præesse, quasi aliquod

Numen. EL. Profectò res apparet: nam Isidem

Plus iusto ab illo honorari ostendunt feræ,

Quæ nimium studet: & agrestium querimonia,

Quas passim diuulgant de ipsius iniurijs,

Et sermè quotidie nouas huc perferunt.

AB

AB. Quod si hoc idem periculum alteri meo
contingat Isaco, nolim in lucem editum.

L. Istud Deus prohibeat. AB. Sic spero fore.
sed fratris filium, quid ego dicam tibi?
quem filia vino madesactum, proh pudor,
dincepsam impulsere consuetudinem.

L. Noui factum: & profecto illius me pudet.

B. Quid ipsum Adamum, primarium patrem omnium,
qui Eue blanditijs illectus, malum sibi
editum male gustavit: mandatoq; Domini
merè admodum neglecto: càm uxori fidem
uberet: & se, & posteritatem in miseriam
hanc lachrymarum vallem, adeoq; in luridi
rathri æternam præcipitavit voraginem.
eo potens res est, muliebris in viro
lucendo fallacia: præsertim in fide
in Deum & religionis negotio.

L. Istuc sapere est, res iam olim præteritis sibi
disciplina & præceptis habere: & hinc
suis futuros longè prospicere: & velut
excelsa quadam specula, periculum

iturum providere. AB. Tu ergo Eleasare,
pater, quod in te est, filium, & me, & familiam:
fortè talibus se inuoluat nuptijs.

L. Non ego haud quenquam fideliores habeo, neq;
plus credam, nec qui magis ex sententia
i sit: neq; adeò cui meum concredim
im hodie, quàm tibi, Eleasare, audaciùs.

Here mi, ego hoc tibi pro seruitio debeo,
viri manibus, pedibus, noctesq; & dies:

Capitis periculum adire, dum prosum tibi,
 Tuq, gnato, atq, adeò toti familie,
 Proin impera, quod vis: effectum tibi dabo.

Ab. Amote, & merito te semper feci maximi:
 Neq, unquam veritus sum abste, ne faceres idem,
 Quod vulgus servorum solet, ut deluderet
 Me consutis dolis. El. Egon' istuc in animum
 Inducerem? id me magnus prohibeat DEVS.

Nam ut adhuc locorum feci, faciam sedulo;
 Vt maximè, quod in rem conducat tuam,
 Id agam, id persequar animo, corde atque viribus.

Ab. Da mihi manum tuam, optime. El. Non manū modo
 Sed omnem operam, fidem, ipsum quoq, animum meum:
 Qui qualis in te sit, notum tibi arbitror.

Ab. Eleasare, ego non tribuo hoc auribus tuis:
 Novi, qui vir sis, & quàm paucos tui
 Similes habeas. Nam hodie, qui in aulis Principum

- ,, Versantur, & consilia rei dant publicæ,
- ,, Multi non domini, sed sua commoda promovent:
- ,, Quippe, quibus nil præter pretium dulce est. El. ita est,
- ,, Ab. Tu verò omnia tua posthabes meis commodis:

Neq, unquam ulla in re tua mihi defuit fides.

Nam sæpe ego res multas commendavi tibi

Dubias, egenas, inopes consilij boni:

Quas tu sapienter, doctè, candidè, ac bene

Mihi reddidisti effectas hinc opera tua.

Tum filium meum, fidei, ac fiducia

Tuæ mandatum, curâsti probè & bene:

Pudicèq, educaisti ingenium illius, in

Artibus, in honestis literis, & moribus,

Nam

NB.

Sam ceteri, quod faciunt plerunq, aulici
magistri, ut principes suæ concreditos
idei, à studijs ac literis ad otium
detrahant, & Philosophos contemnere, & viros
doctos ridere assuefaciant; quasi princeps
indignum esset, vacare literis bonis;
et satius, ut corpus venando exerceat,
quam animum, præcipuam partem hominis, studio artium,
et literarum expoliat. Horum tu nihil
cum docuisti: sed ea tantum, quæ pium,
sapientem, laudandumq, principem decent.
tibi pro benefactis, fateor, deberier
tibi, præter libertatem, qua te lubens
olim donaui, multas gratas gratias.

l. Here, si quid facio, aut feci, quod placet tibi: &
gratum fuisse adversum te, habeo gratiam.

nam meritò hac evenerunt à me tibi. Si enim
et item memorem, quæ tu locasti in me bona,
ex diem adimet. fecisti enim, ut nunquam tibi
gratas referre gratias possim satis.

b. Perinde, ut tu promeritus de me & filio.

. Quod enim maius potuisses beneficium mihi
constare, quàm nullos, cum haberes liberos,
et filio meo voluisti omnia tua

na legare? Ab. Memini factum, nec poenitet.

. Sed & nunc omnibus præfecisti bonis,
omnia sub mea manu reposita sint:

et magis, filium magisterio meo,
idei subdidisti, & mea fiducia.

d. Haud muto factum El. Quid multis verbis opus?

A S

*Ex servo herum fecisti: aliaq₃ in me bona
Innumera contulisti: pro quibus omnibus
Nunquam potero dignas rependere gratias.*

Ab. Imò poteris: & nunc adest occasio.

El. Quomodo? Ab. Si rem geras erga me fideliter.

El. Cedo, quid vis faciam? Ab. Id audies, sedcamus hūc.

El. Sede. Ab. Chananaam filio me non dare,

Id iam tenes? El. Teneo. Ab. Nec ullam gentium,

Inter quas habito? El. Sic dixti. Ab. Nunc percipe,

Quid consilij capiam. El. Ausculto quid me velis.

Ab. Meministi, quid mihi ante paucos huc dies

Renunciatum ex Mesopotamia fiet?

El. Memini: de fratre tuo Nachor. Ab. Planissimè.

El. Et de huius filio Bathuel. Ab. Videlicet.

El. Et filiabus ipsius. Ab. Rem omnem tenes.

*El. Quid ni teneam? Ab. Nunc ergo pone manum tuam
Sub femore meo. El. Cur? Ab. Quia iurandū iam est tibi.*

El. Quid iurē? Ab. Quod iubebo. El. Quid iubes? Ab. Volo

El. Quid iurem? Ab. Quod iubebo. El. Quid iubes?

Vt ad terram meam, & ad cognationem ibi

Meam pergas, & capias uxorem Isaco,

De familia mea. El. Facilius hoc, here,

Præcipitur, quàm efficitur. Ab. Quamobrem? cedo. El.

Vxor quid faciat, in manu non est mea.

Ab. Intellico. El. Qui enim tu scis, an me sequi

Velit puella? Nam dulce est patriæ solum:

Nec cuiusvis est hominis, pede profugo & vago

Hinc inde errare. Ab. Imò ubi virgo intellexerit,

Cui nubat: sequetur animo promptissimo.

El. Quis sic? Quia nubit populari suo & sanguinis

Propinquitæ

Propinquitate coniuncto sibi. El. Esto ita:

Connubium suo gentili non abnuat.

Quid verò, si in patria manere postulet,

Nolitq; sequi me? quid tum agam? num filium

Reducam in terram, unde huc olim migrasti, here?

Ab. Cave sis, ne hoc faxis: neu in animum inducas tibi,

Meum ut reducas illo filium. El. obsecro,

Quamobrem? an non videtur hoc duobus ex

Malis optatiùs, gnato uxorem dare

In patria terra, piam atq; commodam:

Quam hic inter ignotos & peregrinos eum,

Vel uxorem ducere malam atq; incredulam

Deo: vel omnem ætatem exigere cælibem?

Ab. Imò neutrum mihi placet, & tu quod times

rustra times. El. Quî sic? Ab. Quia hoc negotium

non à voluntate humana pendet, neq; in

ostra situm est manu: sed unius DEI

opus est. Ad hunc nostri oculi advertendi. El. Bene.

Id quî tu scis, an ita placeat Deo, an secus?

Ab. Eho. tûne, Eleasare, dubitas hoc? Dominus Deus

li & terræ, qui me è domo patris Thara,

è terra natalis eduxit soli,

Locum in hunc statuit: tam crebrò pollicitus est,

Iureturando confirmavit mihi:

Id Chananaam terram mihi atq; posteris

facio daturus sit. Et id sæpiùs

repetiuit: eamq; ob causam factum puto, ut

ex tot laboribus, tot ex periculis,

exilijs eluctatum, hoc demùm loco,

Chananaos voluerit quiescere.

Hinc

Hic ego fidendum, in hunc respiciendum puto,

Neq. committendum, ut hinc recedat filius.

Aut illa redeat, unde olim migravimus.

Atq. haud dubito, quin angelum suum tibi,

Quasi pronubum, concessurus in hac resiet,

Vt eius opera uxorem capias filio.

El. Ità ne fore credis? Ab. Quid ni credam, qui angelos

Tories mihi adiutores in periculis,

Et rebus adversis vita habuerim mee:

Multūq. pridem hoc documentis cognoverim?

El. Sin autem res secus, quàm spes est, ceciderit,

Nunquid iuramentum nihil obfuerit mihi?

Ab. Nihil prorsus: duntaxat filium meum

Ne illò reduxerit. El. Cavebo hoc facili me.

Ab. Quin ergo manum ponis sub femore. El. Vt ut lubet,

Arbitratu tuo iusurandum dabo.

En pono: quid nunc? Ab. Recte sanè: adverte nunc

Animum, & praeuntem verbis me sequere. El. Lubens.

Ab. Deus cœli & terræ, te invoco testem mihi.

El. Deus cœli & terræ, te invoco testem mihi.

Ab. Quodd Abrahâmi heri mei filium Isacum.

El. Quodd Abrahâmi heri mei filium Isacum.

Ab. Ex hac terra in patriam nolim reducere.

El. Ex hac terra in patriam nolim reducere.

Ab. Neq. uxorem illi Chananaeam, aut similem dare.

El. Neq. uxorem illi Chananaeam, aut similem dare.

Ab. Sed eam, quam iubeor, pro virili querere.

El. Sed eam, quam iubeor, pro virili querere.

Ab. Et sine fraude ac dolis. El. Et sine fraude ac dolis.

Ab. Sic me DEVS adiuvet. El. Sic me DEVS adiuvet.

AB.

Ab. Nunc acquiesco & defacato abeo animo.

El. Nihil ergo me vis aliud, here? Ab. prorsus nihil.

Quia meus nunc animus in portu navigat.

El. Sed nunquid cause est, here, quin profisciscar hodie?

Ab. Statim ne? El. Sic. Ab. Iam? El. Sic prorsum nisi quid moræ est.

Ab. Vt ut lubet: nam in me nihil erit tibi moræ.

El. Eo. nam prius animo ocioso esse haud queo,

quàm tibi gnatoq, tuo rem omnem perfecero.

Ab. Rectè. El. Sed dum nimium propero, penè fueram

oblitus, quod vel maximè iam ab initio

in hac rescitari volui: Ab. Quid nam? cedo.

El. Vtrum tuus etiam filius huius rei

est conscius? Ab. Cur id rogas? El. Merito: quia

lavendum, ne inuito obtrudamus coniugem.

Ab. Ne sis sollicitus, nam tali ingenio meus

est filius: ut eadem illi placeant, quæ mihi;

eadem displiceant, quæ mihi. El. Novi quidem

ingenium eius, quale sit in rebus cæteris:

sed in re uxoria nondum perspectus est

tibi illius animus. Nam hoc mercimonium

proci nostrates cæcis oculis non emunt.

b. Quiesce. Istam rem ego rectè videre domi.

l. Sed dum absum, quis meas geret interim vices?

b. Syro hanc dedi prouinciam, ut rus hinc eat:

nostrosq, observet servulos: dum tecum ego

hic transigerem negotij. Proin animo

anquillo es, Eleasare. & de rebus interim

stris in utramvis aurem quiescito.

Sed nullòsne mihi comites adiungam via?

AB.

Ab. Imò ut voles: nam reperies intus domi
 Pro arbitrato tuo. El. Sat habeo, bene vale:
 Et felicem mihi reditum à Deo impetra.
 Namq; una precatio tua plus mihi commodi
 Feret, quàm omnis labor meus. Ab. Bene ambula.

ACTVS I. SCENA II.

Abrahamus.

VERISSIMUM id esse, vulgò quod dici solet,
 Reipsa nunc demùm experior: si quis bonum
 Et frugi nactus sit servum ex sententia:
 Eum non postremum hac in vita commodum
 Adeptum esse: velut ego hunc habeo Eleasarum.
 Nam is in me herum matura solet capeffere,
 In se sera: & quod iubetur, citius citis
 Quadrigis properat persequi. Tum quas ego
 In servo puto virtutes longè maximas,
 Fidem ac taciturnitatem: has rebus omnibus
 Adhibet, & quod rarum in servo est, contumelias
 Nullas, nulla maledicta in quenquam hominem ingerit:
 Pietatis insuper tantò observantior
 Est ceteris: quantò illi ad seva crimina
 Et conuicia se habent serè proclivius.
 Itaq; mihi dubium non est, quin Angelus
 Dei eum huc reducturus sit satis propitijs:
 Idq; ut fiat, DEVM immortalem unice precor.
 Nunc proximum est, ut conveniam natum meum:
 Et eum de consilij nostri sententia
 Certum faciam. Nam is solus nunc restat mihi
 Monendus: ut si eveniat, quod volo, nihil

In ipso

Posit mora. Et spero sic fore.

Nulla in re prius unquam immorigerum habui.

Intro, ut, quæ constitui, peragam sine mora.

ACTVS II. SCENA I.

Ismael.

XITE, agite, ite ignaui: vos malè conciliati, male habiti.

Octonarij
Iambici.

*Iste ociosi, quidnam restitatis? Iam dudum iubar
Clarum solis obortum est: & omnes sylva luci
peruia,*

*adhuc ignaui stertitis? Excitiam hercle inertiam
vobis, si vixero. Quanquam ita animatos vos esse
video,*

*negligentes, ita deperditos, ita ingenio improbo,
ritia tergi me vincere cogitetis. Nam ego ferè
et prius pulsando, quàm vos vapulando, per Iouem,
vari soleo: neq; crediderim sanè hîc homines magis
tam afinos procreatos esse, quàm estis uos plagipatida.
enim hesternæ meæ profuit increpatio? quid verbera?
innumera plaga, quibus costæ vestra etiamnum ca-
lent?*

*Aded edictionem isthanc meam omnes animo aduor-
tite:*

entum lepores hodie, totidemq; capreas cepero:

*is vos ego domum abripiam, atq; ibi loris ad necem
operiar.*

*heri prædixeram omnibus, dederámq; eas provin-
cias*

Hic

*Hic singulis: ut alij vestrum adducerent vegetos canes
 Secum: quos illis per hyemem educandos tradideram: alij
 Sepes diruerent: & ceruis omnes agros & vineas
 Patefacerent: alij syluam Pharan septo circundarent:
 Alij plagas & retia conficerent, & venabula emercent:
 Et hoc omnes ageretur, rebus vestris omnibus domi
 Intermisus, ne liberum quidem memores & coniugum.
 Sed officium non facitis, nisi malo commoniti atq; flagris.
 Quin nunc assistite contra me omnes, & quae loquar, ad-
 uortite.*

*Tibi nequam, & scelerum caput, mandari dudum
 iusseram*

*Vt rete conficeres. ubi habes? i, affer: ni iam assueris hic
 Statim, tuis ex virtutibus à me probe exornaberis.*

*Quid tu verò? quid respectas? hoc sis vide: hoc age, ver-
 bero:*

*Huc animum aduerte: huc adhibe aures. Tibi mandatum
 fuit, canem*

*Vt tecum adduceres. Vbi est? quid mussas nebulo?
 quid taces?*

*Proh Iupiter, quae haec oscitantia est, quae negligentia?
 Itane ad mandata claudi, cæci, muti, manci ac debiles
 Estis? nihil ut rectè facere in animum inducat, nisi malo
 Et damno mulctati aliquo? Ego adeo vos accipiam modis,
 Quibus digni estis, miseris: ut memineritis vestri & mei.
 Chamum optime. Ex hoc iam sciam, quid isthuc sit ne-
 gotij:*

*Quod omnes tam remisso ingenio, tam vecordibus animis
 Estis, tam sutiles, tam deniq; nullius pretij homines.*

AC.

ACTVS II. SCENA II.

Chamus, Ismael.

DISPEREANT omnes rustici, omnes agricola, omnes Philosophi, Odonarij.

*Quicunq; vel aratro, vel falce, aut sarculo
Philosophantur. Dispereant, inquam, pessimis omnes modis.
Nam horum nunquam cuiquam quidquam in mentem ve-
nit, ut rectè faciat.*

*Modò egressus domo, ut futura venationi operam darem:
Et qua necessaria sunt prepararem: vix unum in Pharan
Reperi, suo qui sungeretur officio rectè & probe.
Omnes stare, oscitari, ronchos ducere: deniq; nec malis
Neq; bonis verbis, nec verberibus quidquam moverier.
Sed certum est mihi, si herus illò advenerit, impunè baud
quaquam ferent.*

Nunc convertor domum ocyùs. IS. Vocabo. Heus Chame.

Ch. Quis vocat.

IS. Asculata. Ch. Emere oportet, quem tibi obedire velis

IS. asta, mane.

Ch. Satis pro imperio, quisquis es. IS. ego sum, Chame,
ad me respice.

Ch. Proh Deum, herus est, non videram. Obsecro te her-
cle, ignoscas mihi: (bet:

Nam aliud esse censui ac es. IS. Erga alios sis, ut animo lu-
Dum modo mihi rectè morem geras. Sed quid agunt rustici?

Ch. Istine? IS. non: sed quos tecum eduxisti in desertum
Pharan. (agunt.

Ch. Nihil rectè. IS. Neq; hi scelesti verbercnes quicquam
Nihilq; omnino eorum persecuti sunt, qua iusseram.

B

CH. Credo facile: ut est ingenium omnium agricolarum
à venatoribus

Alienum. Nam quales sint isti, modò quos in nemus Pharan
Eduxi: id malo te coràm videre, quàm verbis meis

Prolixius doceri. IS. Ego de illis pòst in agro videro:

Nunc aliud agendum restat: cuius gratia hùc vocaueram.

CH. Quid illud? IS. Audies. An non dederas huic rustico
canem

Saginandum? CH. Imò. IS. ubi est? CH. Heri mortuus
est. IS. Mortuus? fame arbitror.

CH. Fortasse. IS. Sed an non huic etiam dederas canem?

CH. factum here.

Atq; eccum. IS. sine videam. Tene interim hoc meum, et
furcifer,

Venabulum. Proh Iupiter? Proh magna Diana, non pudet
Te, hunc strigosum canem in meum conspectum producere,

Qui ossa atq; pellis totus? Ita crura macer? quin extra ei

Vel viuo etiam in sole inspicere licet: ita pellucet, quasi

Laterna Syriaca. CH. ita agilem fore credidit, ut qui ab
domine

Pingui non impediretur. IS. At ego tres passus curriculo

Emetiri non posse, certò scio: nam totus est macer:

Totus cura famelicus. Sed cur cibum non præbuit?

Quid negligentia hac promeritum censes, Chame?

CH. quid? crucem.

IS. Hem sic datur, si quis hero morem non rectè gerit suo.

I intro. Sed ubi nunc alter, quem rete afferre iusseram?

Hic adstat quidam cum reti. IS. sine videam: proh Iupiter?

En rete hoc ad lepores capiendos factum, CH. Ad ursos
forsitan.

Nam

Nam ita laxum est, ita rarum: ut urji atq₃ alces penetrent sine
(deterrime,

Omniremora. IS. Quaso hercle, homo hominum: omnium

Cur ausus hoc facere? cur officium tuum sic negligere?

Quid meritis est? CH. Quid? pro una pessima plaga, centum optimas.
(quid stas lapis?

IS. Pol, haud erras, Chame. Sed quid tu respondes mihi?

Hem verbero, plagas tibi centum optimas, pro una mala:

Hem, vapula nequissime, vapula: meritoq₃ vapula tuo:

Atq₃ aud: si posthac vel te, vel alium negligentem ita

Deprehendero: ad id redigā miseriarū, ut semper sis miser.

Sed agē, Chame, exploremus nunc etiam illorum venabula.

ACTVS II. SCENA III.

Syrus, Ismael, Labrax, Chamus.

P Rouiso ubi sint agricola: quod nusquam comparent domi.

Nam biduū reor, ex quo non redeunt ex syluis domū.

Mirū profectō, nisi genio suo indulgent, aut crapula:

Ita ut sit, Domini ubi absunt. IS. Tuū ne Labrax, hoc venabulum?

LA. Meum verò: meo qui illud habeo coemptum peculio.

CH. Satis superbe. LA. Satis moleste. CH. Confidentiam vide
(me.

Hominis rustici: ut os sibi distorsit carnifex. LA. Omitte

IS. Nunc sine: venabulum tuum cedo, ut videā penitissimē.

LA. En cape. IS. Quid hoc? Iupiter ut te perdat cum isto venabulo,

Quod totum æruginē oblitum est, totum exesum rubiginē.

Credin' te, Chame, hac cuspide apram posse unū configere?

Ch. Egone? murem si confodere iubeas isto venabulo,
Nihil efficiam. IS. Quid meritum censes? Ch. Labraçi uti
labra

(alicubi

Discindantur. Sy. Perquirere prius non desistam, quam
Eos reperiam. Sed quis hic in proximo clamor oritur?

La. Obsecro populares, ferte misero atq; innocenti auxiliū:
Subvenite inopi. Sy. Proh Deum, quid video? nostrum ne
servulum

Hic verberat? quid sto? quid cesso? cur opem illi non fero?
Quid hoc turba? quid tibi, venator, erga nostros tactio est?

IS. Quid tu hominis es? quid tibi mecū negotij ignavissime?

Sy. Imò, quid tibi negotij cum servis nostris in tuis
Venatibus? Cur illos ab operis suis, rure abstrahis?

IS. Quia sic libet. Sy. Sed non licet. IS. Qui scis? tibíne
ego teneor

Reddere rationem, stimulorum seges? Si mihi non reddere
Teneris, reddes alijs. est in cælis Deus, qui quæ mala

Nos facimus, audit & videt. IS. Quis te sacerdotem mihi
Constituit? ego hac plus millies à patre audiui cum tadio.

Sy. Iniurius certè es, miseros qui & innocentes verberas.

Ch. Siccine tu responsas hero meo? Cave sis, nescis cui
Maledicas tu viro. Sy. Quid nesciam? quid mihi tecū est rei?

IS. Scelestè, si nihil tibi rei nobiscum est, cur non abis?

Cur non hinc ocyus faceßis? Sy. Agricolas dimittier

A te volo. Hoc si feceris, discedam. Nam ruri hic eos

Operis vacare oportet: hoc herus iubet. IS. quis herus iubet?

Neminem ego herum mihi agnosco. Sy. Eho. Num tu reg-
num hic possides?

(giam hunc

IS. Irrides furcifer? Accede huc Chame, & propter masti-
Assiste: nec mora sit, si unū ei contra me exciderit verbulū,

Quin

Quin pugnus continuo in mala hareat. Ch. libenter obsequor:

Neg. ad ceruos aequè cursim procurram, ut conficiam manu.

Sy. Cave sis, ne me attingas scelus. Ch. quid? tetigine? num: dolet?

Sy. O facinus indignum! IS. Geminabit, nisi caves. Sy. Hei misero mihi! *(iniuriam)*

IS. Quid clamitas? abi hinc. Sy. Disseream, nisi ego istanc Nobis illatam, ad iudices deferam. IS. Imò mihi gratias Debes, quòd tam leniter actū est tecū, nec uti promeritus es.

Sy. Eo hinc. IS. Si dudum iisses, non hīc vapulasses carnifex. *(rustici.)*

Sed quid nunc agimus? cur non inus? sequimini me hāc ru-

ACTVS II SCENA III.

Syrus.

DEUM immortalem, quæ huius venatoris est
Iniquitas? quæ iniuria in hos innoxios
Et immerentes agricolas? Itān homines
Pecudum ritu tractare istis Satyris licet?

*Quasi verò miseri in hoc nati sint rustici,
Venaticos ut alant canes: quibus domi,
Quod ipsi edant, nihil est. Nam liberos sane
Experiuntur non rarò constabescere.*

*Quæ verò miseria est, tot flagitiis affici?
Sic vapulare? sic ad quemvis aulicum
Nutum intremiscere, nec contra audere hiscere?
Emortuum ego me mavelim, letho malo:
Quàm non illi dem hodie insidias Chama:*

Senarij

B

*Qui me tam indignis immeritum habuit modis.
Sed interea domum rursus concessero,
Dum illi à venatione sese huc recipiant.*

ACTVS II. SCENA V.

Abrahamus, Isacus.

Senarij.

R *Em omnem tibi demonstraui intus ordine.
Minus si tenes, volo percipias denuò.
IS. Commemini omnia pater: nempe uxorem mihi
Daturum te aiebas. AB. Rectè, fili Isace.*

*Nam ea nunc gratia produxi te foràs,
Tecum ut loquar ea de re familiarius.
IS. Ausculto, quid velis me hic amplius pater.
AB. Equidem hunc videre sapius optaui diem,
Cum ex te esset aliquis, qui te appellaret patrem:
Et ad quem terra huius cederet hereditas:*

*Quandoquidem diuina ad te & posteros tuos
Pertinet, exclusis fratribus, promissio.*

*Sed hætenus, ut voti huius fierem particeps,
Nunquam sese obtulit sperata occasio.*

*Nunc itaq; (qua res bene vertat mihi & tibi,
Adeoq; toti familia & nepotibus)*

*Hodie uxorem ducas volo, me viuo patre,
Priusquam moriar, & è corpore migrem meo.
Nam propterea tibi nunc omnia bona tradidi:
Vt propriam tibi constituas familiam.*

*IS. Sed vereor ut possim. AB. Cur? IS, Quia matris Sara
Memoriam & luctum animo nondum eieci meo:
Nec dum annus quartus exijt, cum diem obijt.
An igitur non absurdum erit, me, operam dare,*

Tristem

Tristem iam, nuptijs: & cum flere addecet,
 Ridere? AB. Imò sat lachrymis datum reor.
 Neq, enim lamentari nos mortuum decet,
 Ut Chanaanai faciunt: quibus adempta spes
 Alterius vita est: nec se rediuiuos fore
 Vnquam credunt, IS. Sic est. AB. Quin mater hoc idem,
 Scio, te facere vellet, ego quod te volo,
 Si viueret. Nunc quòd obijt, id non est nouum:
 Quia morti omnes debemur, quot quot viuimus,
 Proin istam omitte vanam sollicitudinem,
 Et da te hodie mihi: ac noli aduersariet.
 IS. Sed an atas non videtur immaturior?
 AB. Deus bone. atas quì sit immaturior?
 Annos quādraginta natus es: & ducere
 Vxorem, te atas prohibet? Quid statuendum erit
 De ijs, qui priusquàm medium contingant tua
 Aetatis, ante annum haud raro viceſimum
 Vxores ducunt, liberos ut procreent,
 Aut potius ut suam voluptatem expleant:
 Cùm sint ipsimet plus quàm infantes vixiores.
 IS. Faciant, quod lubet, alij: mea sic sententia est.
 AB. Quod aliorum dissimilis esse moribus
 Studes; in hoc te laudo. Sed tuam mihi
 Aetatem frustra infers, qua & confirmatior
 Est, & vita sua habere iam modum potest.
 IS. Age, mitto atatem; mitto & mœrorem meum.
 Sed unde tandem uxorem inuenies commodam,
 Et moribus ac religioni parem meam?
 Qualem omnino esse oportet eam, quam duxero.
 Nam in his terris haud ullam talem reperies.

Ab. Ne sis sollicitus: sed responde, quod rogo.

IS. Quid est? Ab. Si virgo, quam reperero, pia & proba, Tuisq; accommoda sit moribus, vin' ducere?

IS. Ego te puto & atate, & benevolentia Plus scire, ac providere, quàm me ipsum, mihi.

Prom si ita equum censes, aut factum est opus, Age fiat: mos geretur. Ab. Facis, ut te decet:

Cum istuc quod postulo, impetro cum gratia.

Nunc tu, quod reliquum est, hosce per dies, domi

Vt sis, vide: & rem familiarem bene gere,

Dum redeat huc Eleasrus. IS. Quònam ille abit?

Ab. In Mesopotamiam, ad cognatos nostros, domum Bathueli, filij Nachor, fratris mei.

IS. Quid illic acturus? Ab. Rogas? Cognata ibi Puella ambibit nuptias, è patria

Domo. Nam ut hoc faciat religione fidei,

Et iureiurando obstrictum dimisi. IS. Itan

Pater? Ab. Sic. IS. proh Deum, nunc demum intelligo

Vnde initium duxerit, & quò tendat tua

Oratio: nam hac mihi primò absurda admodum,

Et insolens visa est: cum antehac de uxorio

Negotio nullum fecisses verbulum.

Sed credis ne adducturum secum virginem

E patria? Ab. Ita spero quidem: sed spes humana ita

Est comparata, ut nisi precibus foveatur, &

Fide in deum, insperata sapius accidant,

Quàm qua speres. IS. ita est. Ab. Proin votis Deum

Ardentibus roga, ut hoc secundet illi iter:

Et Angelum suum adiungat ei promubum.

IS. Ita faciam. Ab. Nam opes, agros pecunias,

Et sumi-

Et similia, parentes relinquunt liberis:

At uxor honesta à solo provenit DEO.

IS. *Vera memoras.* AB. *Abeamus ergo intrò: & bona*

Spe freti expectemus, dum tandem redeat huc

Eleasarum cum sponsa tua. IS. *Præsequar.*

ACTVS II. SCENA VI.

Isacius.

Quid hoc negotij? an hoc non est patrem pium,
Sapientem, intelligentem esse: mihi tam bene
Rebusq; meis, & fortunis qui prospicit?

Nam proh DEVM, quæ hæc est illius cautio?

Quæ in filium pietas? quæ providentia?

Ne quid detrimenti, aut damni capiat mea

Domus: neu infidia dentur ab incolis mihi

Per matrimonium: ut nunc mos est maximè.

Itaq; aded magnam curam iniecit mihi

Cura sua: ne fortè imprudens hîc agam,

Quod nolis. id sciens cavebo. nam decet

Esse audientem dicto patri, filium

Bonum: qui rectè sapit: itidem, ut ego sum patri.

Cui si quid volupe est, mihi voluptas maxima est.

Nunc intrò concedam: ut, quæ iussus sum, exequar:

Ne mora fortè meis nuptijs egomet siem.

ACTVS III. SCENA I.

Eleasarus

Hi sunt loci, atq; hæc regiones, quæ mihi ab hero
Sunt demonstratæ, ut rationem capio oculis.
Nam civitatem hanc esse Charræ autumo:

Senar

B 5

*Vbi ille habet patruelis heri mei Abraha.
 Itaq, nimis velim dari mihi obuium
 Hominem, qui certum me faciat, ubi Bathuel
 Habitat: cui ab hero nuncium apporto meo,
 Ut filiam eius ambiam herili filio.
 Sed annon ego sum compeditus & miser:
 Cum nemo hominum est, qui se mihi ferat obuium:
 Nec gnarus sum loci: neq, unquam hîc fui:
 Nec quenquam in his hominem noui regionibus?
 Nunc quàm facile sit peregrinis mihi in locis
 Ignoto, incertas nuptias sectarier,
 Quiuis, tacente me, sponte sua intelligit.
 Quid ergo acturus: cui neq, gutta consili
 Certi parata est, neq, nunc quid faciam, scio:
 Neq, exordiri primum, unde occipiam, habeo:
 Neq, ad texundam telam certos terminos?
 Quid si hîc eos imiter, qui inuestigant mare?
 Nam qui viam nescit, qua veniat ad mare,
 Eum oportet amnem querere comitem sibi.
 Ego in hac re commodiorem nescio viam:
 Nisi ut hunc puteum, quem hic conspicio, gradu petam.
 Nam haud dubiè homines hîc confluent ex oppido,
 Ut aquam hauriant: quando ita diei tempus est:
 Et serus declinat dies in vesperum.
 Et certè sic agam: nam hic puteus nunc mihi
 Amnis erit: Hunc certum est sequi. Sed proh Deum?
 Quod hoc offertur tam lepidum spectaculum
 Mihi? quæ ista tot mulieres, hâc cum hydrîs
 Ad me viam affectantes? utinam fas mihi
 Deum rogare, ex his feminis, quæ aquam*

Modo

Modo haurient, ipse unam, uxorem destinet
 Herili filio: meumq; in re satis
 Confusa & perplexa, animum pro arbitrio meo
 Confirmet ac certum reddat: nam in his malis,
 Qua me repente circumuallant, nullum erit
 Auxilium tutius, nullumq; remedium
 Prasentius: quàm supplicem fieri Deo:
 Vt propicio is numine suo nos adiuuet:
 Qui in nescijs rebus spe nescia sumus.
 Equidem PRECES piùm nunquam sunt irritae:
 Neq; quidquam ijs est uspiam efficacius:
 Quoniam hæc sola fidelium arma sunt, quibus
 Cælum expugnatur, & aduersa in vita superantur omnia. *Orationes*
 Sola, quibus dubij confirmantur animi:
 Sola, quibus ieiuna spes hominum alitur.
 Ad te igitur venio, spem, salutem omnem expetens:
 Qui solus fons salutis es, solus auxili
 Copiam habes, DOMINE DEVS Domini mei
 Abrahæ:

Te obtestor, teq; oro & quaeso, ut ne dare operam
 Hodie mihi te pigeat, quod te orabo: sed
 Vt misericordiam fortunis Abrahæ
 Heri mei impertiri clementer velis:
 Et me seruum respicere digneris tuum.
 Ecce, ego sto iuxta fontem hunc, & iam virgines
 Ex oppido egrediuntur ad hauriendam aquam:
 Si ergo puella, cui dixero: Cedo hydriam
 Tuam mihi, ut bibam, & ipsa morem gesserit,
 Ac mihi potum prabuerit, & meis insuper
 Camelis comiter ac benignè obtulerit: hæc

SM.

*Sit, inquam, ego quam petam uxorem domino meo
 Isaco: ac si mihi abs te de manu in manum
 Effet data. Et hinc facili ratione colligam,
 Quod misericordiam hero meo tu adhibueris.
 Nam ego, frustra huc illuc circumspicio, ô DEVS:
 Frustra meo labore, meaq; industria,
 Et varijs artibus successum querito:
 Nisi tu negotium clementer dirigas.*

ACTVS III. SCENA II.

Rebecca, Eleaserus, Cario.

Domi manete vos reliqua. Ego hinc exeo.
*Vt aquam hauriam. Mox adero: vos facum interim
 Construite, ut igni luculento luceat,
 Et cana paretur, dum revertar huc domum.
 Atque audis Paradalisca? vide non olusculum
 Igni admoveas propius: neu exuras rapula:
 Id quod heri tua commissum est negligentia.
 Profectò nunquam ego pedem domo effero
 Sine cura ac sollicitudine rerum, qua domi
 Geruntur ab ancillis. Adeò nostra nimis
 Sunt oscitantes: adeò ignava ac desides:
 Vt vix unam videas memorem officij sui.
 Itaq; maturandum mihi est, ut sine mora
 Cum aqua revertar. Sed quid hoc est obsecro?
 Quos ego homines hîc ad fontem conspicio?
 El. Cuius hominis vox mihi ad aures huc advolat?
 Re. Obsecro, quos ego viros hos dicam, vestibus
 Peregrinis, ignota facie? Pol haud scio,*

Quid

Quid mihi animus meus praesagiat. Sed oculos

Quid hinc circumfero, quasi iam nihil fiet,

Quod agam? El. Certè vocem audire mulieris mihi

Visus sum. Ca. Here, proh Deū, quæ hūc femina fert gradū?

Quàm liberali facie? quàm ætate integra?

El. Vbinam est Cario? Ca. Ne ego pulchriorem, Eleasare,

Nunquam vidi prius. El. Quin commonstras eam

Mihi Cario? Ca. Si hanc aspicias, delebis procul

Omnes dehinc animo Canaæ mulieres.

Nam, præ ista, nostrates mihi pithecia,

Et spinturnicia esse videntur. El. Enecas

Me nugis tuis. Quin tu tandem monstras eam

Mihi, quònam abierit, aut ubi sit? Ca. Eccam, here,

Hūc redit è puteo. Viden' ipsam? El. Video, sed heus.

Ca. Quid est? El. Camelum serva tibi meum: dum ego

Redeam. Ca. Quò ibis? El. Procedam virgini obviam,

Vt alloquar, priusquam hinc abeat longius.

Equidem certum mihi est hic experirier,

Vtrum hec illa sit, pro qua Deum modò

Precatus sum, & utrum ipse hoc fortunaverit iter.

Re. ad me tendit hic homo. El. Puella salve. Re. Salve & tu, mi homo.

El. Gratiam habeo tibi. Sed est quod te oratã volo, nisi tibi

Molestū est. Re. prout orãris, dabitur opera, & in negotio.

El. Haud magnū est, quod te orabo. Re. quid est?

El. Hydriam tuam mihi cedo, ut

Bibam. Re. Lubens: cape & bibe, Domine mi, quantum vis. El. Gratiam

Habeo. Re. Bibe ampliùs, siquidem id gratum est tibi.

El. Gratissimum. Sed ego bibi satis. Re. Quin etiã, si placet, Tuis

Dimeter:

Tuis camelis hauriam, dum se potu satiaverint,

*El. Magnas meritò tibi gratias ago, cùm istā mihi copiam
Tam prompto offers animo. Ac certè mihi officium gratis-*
simum. (sit mihi?

*Præstiteris, modo non sit molestum tibi. Re. Molestū hoc
Cur obsecro, grauarer, aquā vobis, quā hostis hosti cōmodat.
Adducite vos camelos huc propius ad hunc canalē: Ego hinc
Aquam ex hydria mea infundam omnibus. El. Dī immor-*
tales, quid hoc

*Dicam esse negoti mihi quod tã subitò, nec opinanti accidit?
Nam quid ego in hac potissimū re laudē? quid potissimū
Admirer? quid primum aut postremum prædicem? num*
virginem, (Deum,

*Qua tam benigna & comis est in me hospitem? an verò
Cuius nutu reguntur hac omnia? Equidem totus animi
Pendeo, nec qd prius hīc agā certus sum: nisi ut experiar, an
Deus hoc iter fortunārit. Nam huius ego providentiæ
Omnia committo: cùm sine hac nihil rerum geri queat.
Hac illud cornu copia mihi est, ubi inest, quicquid volo.*

*In hac consilia insunt omnia: in hac thesaurus sapientiæ:
In hac rei exitus prosper: in hac vxor herili filio.*

Poëta fortunam Deam faciunt, cœlog, collocant:

*Vt quæ humana arctet &ingat, pro libitu, omnia. Ceteri
homines,*

Cùm quid bene evēnit, suæ plerunq, adscribunt industria.

Nam bene ubi cui consilium discimus accidisse, cautum ho-
minem

*Eum esse declaramus: stultum autē illum, cui vertit malè.
Stulti haud scimus, frustra aut scimus, cùm sapienter ali-*
quid dari

Petimus

Petimus nobis : quasi quod in rem sit, possimus noscere.

Ego certa divina providentia hoc negotium

Totum fero acceptum : in cuius manu & nos , & sapientia

Nostra omnis , & omnes sermones sunt. Nam profecto sic erit:

Centum doctorum hominum consilia, sola devincit Dei

Provisio, qua administrantur mortalium in vita omnia.

Sed eccam virginē, quā celeriter ab opere hūc se recipiat.

Re. Ad te revertor, domine mi, posteaquā cameli omnes tui

(sit tibi:

Biberunt: Nunquid vis me aliud ? El. Nihil, nisi ut bene

Et ego ut gratum me ostendam : atq, adēo munusculū tibi

Dem, pro tuo in me beneficio. Re. Non est opus: feci lubens,

Et sine molestia. El. Sine me. Nam me tibi benignē itidem addecet

Bene merenti, bene ferre gratiam. Atq, en tibi munusculū.

Cape hanc inaurē tibi. Re. Nimium est munus : nimio vobis aqua hac

(ra de

Constabit precio. El. Haudquaquā nimio, quia longē maiō-

Nobis promerita es. Quin etiam manus porrige. Re. Quid cum ijs ages?

El. Ambas his armillis exornabo aureis. Re. Absit prociat

A me iste luxus. nam bono ingenio me ornatam esse voluit

Pater, non auro. El. Intellego. Sed hoc dic mihi, virgo nisi

Molestum est, quis tuus est pater ? Re. Cur sit molestum? mihi pater

Est Bathuel, si nomen etiam audivisti antehac uspiam.

El. Quis est ille Bathuel? cuius nam filius? cedo. Re. Filius

Nachoris est ex Milca. El. Proh Deum, quid audio! Re.

Res quod est.

El. Pater

El. Pater tuus est Bathuel ? Re. Sic est. El. Et avus tibi fuit Nachor ? (nissimè.

Re. Omnino. El. Et mater Bathueli Milca fuit ? Re. pla-

El. Nunc tibi supreme IOVA, gratias ago quàm maximas Possum animo concipere, quòd misericordia tua mihi,

Heroq, meo Abraham non defuisti : meq, per eam viam

Deduxisti, qua pervenirem ad cognatos heri mei

Abrahami. Re. Papa ! quid audio ? Quém nam tibi herum esse ais ?

El. Abrahamum. Re. Abrahamum ? El. Ita dico, Re. Fratrem Nachor ?

El. Ita loquor. Re. Avi mei ? El. Omnino, siquidem pater tuus sit Bathuel.

Re. Eúm ne dicis, obsecro, qui procul hinc in Canaa habitat ?

El. Eum ipsum, nisi tu alium Abrahamum noveris. Re. Dic obsecro,

Mi vir, qua via huc te perduxit ? El. Non est hic narrandi locus,

Nam serus, ut vides, iam iam componit hesperus diem.

Sed si in domo patris tui pernoctandi locus dari

Potest, domi tuae intus pòst dicā. Re. imò non tantùm locus

Pernoctandi : sed pabuli & straminis apud nos affatim

Erit : ac proin eo, ut hanc rem nunciem domi. El. Mane.

Re. Quid est ?

El. Iam non abibis, nisi prius has armillas indueris. Re.

Si ita

(abeo.

Placet tibi, accipio. El. rectè : facis quod te decet. Re.

Tu ut tempus est diei, vide ne quòd abeas longius El. Bene

Mones : benè ambules, modo.

Dimeter.

ACTVS

REBECCA.
ACTVS III. SCENA III.

33.

Eleasarus

Illa abiit. Proh Deum, quis me est felicior?
 Quis me hominum in terris vivit fortunatior?
 Qui ex improvise adveniens, inveni hanc modo
 Puellam, qua cum volo, & ut volo heri filium
 Iungi: & eam de genere summo, & cognato heri
 Meis: modestam, ingenuam, studiosam rei
 Domestica, sine sumptu, sine mundo, sine
 Omni fastu: & planè dissimilem virginem
 Nostrarum virginum: qua in delitijs domi
 Aetatulam exigunt: & quas ferè sui
 Officij pudet ac piget. Ego hanc laboribus
 Assuetam arbitror. At nostræ virgines nimis
 Sibi placent, nimisq; dant operam, ut suis
 Placeant amantibus. Itaq; noctes ac dies
 In omni aetate semper ornari solent:
 Semper lavari, tergi, pingi ac fingier.
 Postremò cum bene lautæ, ornata, sublita,
 Picta ac ficta fuerint, infecta sunt tamen.
 In hac verus color: solidum corpus, sine
 Auro; sine munditia, sine omni re mala:
 Ut digna sit, Reges quam ducit tent. Ita hic
 Amœnitate amœna amœnus me dies
 Onerat: quo ex improvise inveni virginem,
 Quam ipsam hîc quarebam. Nam quod summo opere dabam
 Operam, ut fieret, DEVS id cura effecit sua,
 Sine mea, & solus sine mea omni industria.
 Satin' si cui homini benefactum esse vult DEVS,
 Obtingit optatum pijs. quare moram

C

Hic nectam atq; operiar, dum quis me intro vocet.

ACTVS III. SCENA IV.

Laban, Rebecca, Eleasarus, Cario.

A In' tu? Re. Ita est. La. *Servum esse cognati Abrahæ?*
 Re. Sic. La. *Et eum hanc tibi dedisse inaurem?* RE.
Scilicet. (tu eum

Senarij.

La. *Et has armillas?* Re. *Maximè.* La. *Obsecro vbi Reliquisti?* Re. *Foris ad puteum.* La. *Introduceres.*
 Re. *Mei officij hoc non erat.* La. *At ego ibo, ut visam, ubi Sit, aut ubi subfiterit. tu cœnam instrue domi.*
Proh summum, aeternumq; atq; immortalem Deum,
Vt multa saepe præter spem mortalibus
Eveniunt. nam si quis dixisset mihi hodie,
Servum Abrahami hûc adventurum vesperi,
Et armillis sororem ornaturum meam:
Ego ut hoc crederem, animum nunquam hûc inducere
Potuissem: sed quid sto? cur cesso currere?
 El. *Ad me viam affectat hic homo.* La. *atque eccum virum.*
 Adibo. *hospes, salve.* El. *salve & tu plurimum.*
Sed quânam tu homo? La. *qui te salvû esse cupit.* El. *quasi*
Te mihi amicum dicas. La. *Imò quasi ego siem.*
Sed est, quod te percontatum veni. El. *quid est?*
Loquere ut voles. La. *Tûne hîc sorore cum meq;*
Modò eras? El. *quanam est ea?* La. *Qua camelis hîc tuis,*
Tibiq; ipsi potum dedit: & cui tu munera
Retulisti, inaurem atq; armillas? El. *Est ne ea soror*
Tua? La. *Sic est.* El. *dabû veniam mihi: non noveram*
Te. La. *neq; ego te: sed dic clarè, quod te rogo.*
 El. *Quid?* La. *Es ne servus Abrahæ patrui mei?*

El. *is*

El. *Is ego sum, non alius.* **La.** *Dij te ament; tibi*

Bene faciant, & consilia tua prosperent:

Vt eveniant, quæ optas, & ut optas omnia.

El. *Ita faxint, ut spero.* **La.** *quid stas igitur foris?*

Ingredere mecum, vir beatissime, hodie

Tibi apud me hospitium dabitur. **El.** *Haud repudio*

Hospitium. nam gratum habebis hospitem.

La. *Imò gratissimum: sequere hac modò.* **El.** *sequor.*

La. *Et vos omnes unà, nam sat loci est domi.*

Ca. *Ego verò per lubens. Nam diu nunc mihi crepant*

Intestina: ac dudum dentes mei cibum

Convenisse cupiunt: & per Iovem, meus

Animus nunquam magis antehac fuit in poculis.

ACTVS IV. SCENA I.

Bathuel, Mulier.

P*Arata est, vxor, cœna, uti dudum iusseram?*

Mu. *Sic factū.* **Ba.** *Vbi Labanus cū hospite tam diu?* **Senarij.**

Nocet hæc mora ferculis. **Mu.** *Nocet certè: tamen*

Hic affuturum eum mox credo: ubi priùs

Lauti omnes fuerint hospites: & pabulum

Camelù exhibitum. **Ba.** *Longas nectunt moras.*

Miror, quid rei sit. Sed quid tu obsecro, mea

Coniux, inopinatum hunc aduentum servuli

Portendere nobis autumas? **Mu.** *quid, nisi bonum?*

Ba. *Vnde autem hoc colligis?* **Mu.** *quia dona filia*

Dedit Rebecca, in aurem atque armillas duas:

Vt primùm audivit eam nostram esse filiam.

Ba. *Quis scis, an eum esse simulet, quem predicat.*

C. 2

*Nam, ut huius seculi mores sunt pessimi,
Nusquam tuta est fides. Nam mille hodie modi,
Quibus in fraudem incauti perducuntur homines
Ab impostoribus. MV. Alij sint, ut volunt:*

Certè omnibus diffidendum haudquaquam puto.

BA. Nimum credula es homini peregrino & aduena.

MV. At tu pol nimum suspicax. BA. Nondum satis

Perspecta sunt tibi humanarum mentium

Latebra, & mirabiles ingeniorum strophæ.

Quid si hic seruus fugitiuus è domo Abrahe

Cum præda opima huc veniat, ut nobis nouas

Insidias struat, & verba det? MV. Minimè omnium

Sperauerim: nam ea mihi de illo filia

Retulit, ut pium hominem, & suo fidelem hero

Seruum esse credam. id quod melius intelliges,

Vbi loquentem audieris, & coràm aspexeris.

” Nam vultus & sermo hominem totum detegit.

Atq; eccum, de quo nos verba facimus modò.

BA. Vbinam? MV. Huc fert gradum cum nostro filio.

BA. Quin ergo mensam ocyùs insterni & fercula

Iubes apponi, ut accumbamus illico?

MV. Iam fiet. Hæus puer, ades dum: mensam instrue:

Et fercula infer. Tu Rebecca, sequere me.

ACTVS IIII. SCENA II.

*Eleasarus, Labanus, Bathuel, Mu-
lier, Rebecca,*

*Senarij. Quid nunc agimus, Labane, postquam omnes sumus
Lauti, & cameli pasti ac poti? LA. Intrò ibimus.
Nam dudum nos senex operitur Bathuel
Domi:*

*Domr: atq; eccum cum matre. EL. Vbi? LA. Hic ante
ostium*

Nos expectant. eamus: sequimini. EL. sequor.

BA. Apparet certè grauitas in vultu illius:

Gradum contrà feramus. saluc, mi homo.

EL. Salue optime Bathuel. MV. saluum venire te

Ex animo gaudeo. EL. Deus tibi det, qua velis.

BA. Sunt multa, qua ex te percontarier volo:

Sed quia iam ante moram traxistis, mense prius

Accumbendum censeo. Cedo aquam manibus puer:

Date ei sellam propinquam, ut asseat citò.

EL. Iam non capio cibum. BA. quid ergo? vin dare

Operam somno, ut qui lassus de via? EL. Neq; hoc.

BA. Quid ergo? vin' prius bibere, quã edas? EL. neq; hoc.

Sed veniam mihi dabit is, si paucis eloquar,

Priusquàm accumbamus, quamobrem huc venerim.

Nam nec comedam prius, nec bibam, nec dormiam,

Quàm id dixero, cuius causa adueni modò.

BA. Loquere. EL. Ego sum seruus domini mei Abrahæ.

BA. Sic audio. EL. qui procul hinc in Chanaa habitat.

*BA. Noui. EL. Hominis, quem clemens Deus mirum in
modum*

Ditauit. nam & oues, & capras, bouesq; habet,

Camelos item & apros, aliarumq; pecudum.

Greges, in tanta copia, ut nemo in Chana:

Tum & auri atq; argenti tantum ille possidet,

Vt meritò solus dici possit omnium,

Qui viuunt in terris, hominum ditissimus.

Seruos item & ancillas in tanto numero habet,

Vt eorum auxilio & vindice fretus DEI

Ope, quinq; reges una strage fuderit.

Ba. Iſtam felicitatem vobis gratulor.

Nam ita me Deus bene amet, voluptati eſt mihi,

Si quid ei contingit animi ex ſententia.

El. Credo ſanè. Sed date vacuas aures mihi,

Dum prorſus rem eloquor. Ba. auſcultamus ſedulo.

El. Seni præterea, annum ætatis agenti, puto,

Centefimum, mira bonitate DEI optimi,

Sara vxor filium peperit, annis ab hinc

Quadraginta: ne tot tantarumq; illi opum

Heres deeſſet. Mu. De hac re etiam antè audivimus.

El. Ei pater nunc omnia tradidit bona,

Omnem ſubſtantiam, omnes pecudes, familiam

Omnem: nec quicquam deeſt ei præter coniugem.

Domi quidem offeruntur matrimonia

Splendida cum ſumma dote. Ba. Cur non annuit?

El. Id audies. Negat cum Chananæis, fide

Fiduciaq; omni in Deum carentibus,

Affinitatem ullam poſſe colere. ac proin

Meam ſibi iuramento obſtrinxit fidem,

Vt Iſaco (nam id nomen herili filio eſt)

Nuptam ex Chananæis, inter quos ipſus habitat,

Nullam locarem: ſed paternam irem domum,

Et uxorem gentilem deligerem. cui

Cùm dicerem: quid ſi mulier noliſt ſequi?

Quid tum faciam? DEV S inquit, cui ego parvi

Per omnem vitam, mittet tecum nuncium

Suum, ut tibi ſecundet hoc iter tuum.

Et tu capies uxorem filio meo

Eſ familia patris mei. Ba. Quid tu illi ad hac?

EL, LU-

El. *Lubens, inquam, hoc iter, here, perficiam: neq₃
 Laborem ullum defugiam: sed si virgo me
 Nolit sequi: num iurisiurandi mei
 Religione exolutus fuero?* **Ba.** *Quid tibi
 Ille?* **El.** *Imò maximè, inquit: nam mihi fidem
 Præstiteris: si tu veneris modò ad domum
 Gentilium meorum, & quod mando tibi,
 Peregeris. Nam siue dent tibi, siue non,
 Omni religione fidei te exolveris.*
Ba. *Quid deinde fit?* **El.** *Quid? Ego his persuasus vocibus
 Viam ingredior: & quàm possum properè huc eo.
 Cumq₃ hodie ad puteum devenissem vespèri,
 Locorum atq₃ hominum ignarus: cœpi egomet, ita
 Ut sit, alia cogitare ex alijs & D E V M
 Precari, ut is secundaret viam meam.
 Domine, inquam, Domine D E V S heri mei Abrabæ,
 Si tu mihi clemens ades in hoc itinere,
 Da, ut hîc me stante ad fontem aquæ, virgo veniat
 Haustura: qua mihi roganti aquam det ex
 Vrna bibendam: atq₃ camelos etiam meos
 Aquetur: & ego intelligam hanc ipsam esse, quam
 Tu destinaveris uxorem domino meo
 Isaco: ac si mihi abs te in manum
 Foret tradita.* **Ba.** *Mirror profectò, quòd tua
 Evadat oratio.* **El.** *Vix cogit averam
 Hac mecum tacitus: cùm subitò tua filia
 Rebecca egreditur, urnam super humeros ferens.
 Ea ad fontem descendit: baurit aquam & redit.*
Ba. *Quid tui?* **El.** *Scies: procedo virgini obviam:
 Saluto: respondet: sermonem copulo*

Cum illa meum: peto haustum; dat mihi ocyus,

Simulq₃ aquaturam camelos se meos

Vltro recipit: quod & fecit post sedulo.

BA. Est sic factum Rebecca? RE, Sic est, mi pater.

BA. Papæ, quid audio? EL. Vt ad pauca redigam, rogo.

Cuius sit familia, respondet fideliter.

Se filiam esse Bathuelis, neptem Nachor.

BA. Rectè factum. Laudo. EL. Ego, gratum ut me esten-

Accommodavi fronti eius in aurem, & duas (derem

Armillas manibus; ac submisso poplite

Terra incumbens, Deo heri mei Abrahæ gratias

Ago, quod deduxisset me in rectam viam,

Vbi conciliarem filia tua nuptias

Herili filio: quam ego ex his symbolis

Eam ipsam esse intellexeram, quam quererem.

BA. Hæc mira sunt. MV. Certè admodum mira: & aliquid

Prodigij alunt. EL. Nunc ergo, cum Dominus meus

Huc ad vos me miserit, ut inter se atq₃ vos

Affinitatem conciliarem, & gratiam;

Si hanc conditionem accipitis, quam fero & peto: &

Si ex usu vestro tam erit hoc matrimonium,

Quàm ex nostro: facite, ut sciam: sin verò minùs,

Nihilo seciùs: ut insistam hinc aliam viam:

LA. Hæc res, Pater, planè ex Deo est: neq₃ possumus

Quicquam repugnare illi. BA. Ita apparet, Laban.

LA. Quin ergo conditionem hanc accipis? MV. Et mihi

Sententia est eadem, & volo: desponde huic.

BA. Cum affinitate me vestra arbitramini

Dignum: habeo primum vobis magnam gratiam,

Deinde, si in rem est utriq₃, ut fiant nuptiæ;

Nolo

Nolo tibi vllum commodum in me claudier.

EL. Meritò te laudo & magnifacio, Bathuel,

Quin ergo, quæ res bene vortat, spondes mihi

Natam tuam, ut uxor fiet herili filio?

(ginii,

BA. Agè, spondeo. MV. Et ego unà. LA. Et ego frater vir-

EL. Sed in ipsa ne quid sit mora, BA. Videbimus:

Et, quæ eius sententia sit, explorabimus.

EL. Sic certè opus est. Nisi enim nobis consentiat,

Operam profectò ludimus. BA. Rebecca. RE. Quid

Est, mi pater? BA. Qua occasione seruus hic

Ad nos deuenerit, id percepisti? RE. probè.

BA. Et quidnam petat, id tenes? RE. Teneo: nempe,

Inter me & Abrahami gnatum nuptias (ut sacras

Conciliet. BA. Rectè, modò tu etiam annuas. RE. Si ita

Vobis placet. Nam VIRGO nulla est, quin fiet

Mala, quæ præter sapit, quàm suis parentibus

Placet. BA. Ergò tu annuis? RE. Si vobis ita lubet.

BA. Imò, ut etiam tibi lubeat, necesse est. Es si enim

Sacra est parentum autoritas & plurimùm

In hoc negotio valet: haud quaquam tamen

Inuitam è nostris te extrudemus adibus,

Proin dic uno verbo, utrum consentias.

RE. Si ita factò opus est, ut fiat: agè, consentio.

Nam cur rem auctoritate tua, & vestrum omnium

Consensu bene transactam, nulla de graui

Causa facerem irritam? BA. Facis, ut te decet.

Quid poscis tu ampliùs? Habes tibi gnatam meam

Tuo arbitrati; Eam uxorem duc Isaco,

Herili filio: sicut visum est Deo.

EL. Immortalem Deum, cui homini unquam uno die

Boni dedisti plus, qui minus speraverit?
 Gratiam habeo & ago tibi DEVS, qui compotem
 Omnis voti me hodie fecisti cœlitus.
 Nam quid ego dicam plura? Hoc confit, quod volo.
 Nunc, unum quod superest, pauca hæc sunt munera
 Sponsalia, quæ vos non recusabitis: ea
 Iussu Domini mei vobis huc attuli.
 Tibi, Rebecca, hanc pallam, & hanc do cycladem:
 Hoc vas argenteum: hunc scyphum aureum: aureum
 Hunc annulum: quo tanquam arrha, digitos tuos
 Orno: praterea hunc torquem cervici applico (Sino.
 Tue. Ba. Quorsum isti sumptus? El. sine me obsecro. Ba.
 El. Tibi mater & Laban, hæc dono aromata,
 Quæ habemus apud nos preciosissima. Vos boni
 Consulite, atq; animum potius, quàm munuscula,
 Respicite. Mul. Accipimus à vobis cum gratia,
 Quanquam emeriti non sumus. El. Imò estis maxime.
 Ba. Nunc postquam bene successit hoc negotium,
 Vel tandem ut accumbamus tempus est. El. Iam ego
 Nihil moror. Ba. Heus famuli, lympham date manibus:
 Inferte fercula: & crateras statuite:
 Scyphos coronate: relinite omnia dolia,
 Omnesq; serias. Nam hilaris esse nunc volo,
 Cum nostris hospitibus. Quin ergo accumbitis?
 Tu hospes, tene hunc locum: latus tu claudito
 Illi, Rebecca. Tu uxor, huic scamno inside.
 Reliquis subsellij reliquos, Laban, illoca,
 Et hunc gregem exhilarato. Ego hac in mensa ero
 Dictator, quoniam optatus hic dies mihi
 Illuxit. El. Et mihi longè optatissimus.

ACTVS

R E B E C C A.
ACTVS IV. SCENA III.

43

Ismaël, Chamus.

Senarij

IN flate cornua & canite receptui:
Nam sole cadente sensim inclinât merides.

Tu, Sanga, complicato retia: & sine
Mora cum ceteris subsequitor rusticis.

Ch. At tu, Labrax, ne vacuus hinc ab onere eas,
Hanc sarcinam impone humeris, & consequere nos.

Quid vultum ducis, rustice, ignavum pecus?
Vin' tibi demulceam caput hoc venabulo?

IS. Bene me castor processit hac venatio.

Minus iam rusticis irascor, quàm antea:

Nam inertiam suam pensarunt naviter.

Neg, quicquam nunc animo meo inest molestia,

Hoc præter unicum: quod Chamus mihi modò

Retulit. Sed ubi est Chamus? Ch. præstò est, here: desine.

IS. Quid illud est Chame, modò quod mihi dixerat?

Ch. De fratre tuo? IS. videlicet. Ch. Et eius nuptijs?

IS. Scilicet. Ch. Est sic factum, here, quemadmodum tibi

Dixi. Nam quantum ex aliorum sermonibus

Intelligo, quidem in Mesopotamiam missus est,

Vt uxorem inde petat Isaco fratri tuo.

IS. Proh Iupiter, quid audio? Ch. Quid tibi loquor.

IS. Missus ne in Mesopotamiam? Ch. Ita est. IS. qui uxorem petat?

Ch. Etiam. IS. Fratri meo Isaco? Ch. planissime.

IS. Quamobrè mi Chame, illinc? Ch. Nescio, nisi quod
Chananeas non placere aiunt fratri tuo. (Ch. neg.)

IS. Quid tum? Ch. sed nec Amorraas. IS. quid postea?
Herreas

Hettas, neq, Phereſæas. IS. quas ergo? CH. haud ſcio:
 Niſi forte pictas aut fictas. Nam cum his licet
 Agere, ut lubet. IS. Chame, an non palam ab his ſanctulis
 Irridemur? CH. Sanè. IS. Quasi nulla ſœmina
 Hic potuiſſet reperirier tanto viro

Digna, niſi è Meſopotamia peteretur. CH. Mihi hoc
 Non placet. Vnum namq, hominem dignum iudico
 Altero. IS. Idem & ego arbitror. Sed Eleaſari
 Has technas eſſe tam ſcio, quàm me viuere.

Nam is conſilijs ſuis & fraudibus ſenem
 Noſtrum delirantem, quoquò vult, incitat:
 Magisq, adeò, ut mihi talibus incommodet
 Rebus, quàm hero ut rectè morem gerat ſuo.

CH. Credo equidem. IS. Quid ni credas? cùm nuper etiam
 Senem noſtrum impulerit, ut me primò ſibi
 Genitum abdicârit, & iure interuerterit
 Meo: ac iuniorem prætulit fratrem Iſacum:
 Tum patria bona iniquè ademerit mihi.

CH. Dî veſtram fidem? quid audio? IS. Res quod eſt.

CH. Ergò ne exheredauit? IS. Sic. CH. Ten? IS. ma-
 ximè.

CH. Tantum virum? IS. Quid ni? CH. Proh Iuppiter.
 Nunc demum aduerto unde illis ſint hi ſpiritus:
 Vnde hæ criſtæ, quas nimio cum faſtu erigunt.
 Nam quia nos Chananaeos opibus ſibi impares
 Putant: ideo & affinitates reſpuunt.

IS. Ita eſt. CH. Sed quid nam culpæ prætendit pater?

IS. Quid enim, niſi quòd me agiliorem in ſtudijs rei
 Venaticæ & alijs exercitijs videt:

Suam domi otioſum & deditum libris.

CH.

CH. *Papa, quàm iniquè comparatum, ut plus fere
Semper detur fucis inertibus & pigris,
Quàm strenuis, negotiosis & bonis.*

IS. *Seni quidem minùs irascor, quàm ceteris.*

CH. *Qui sic?* IS. *Quia nunc senex atate despicit:
Homo plumbeus, ficulneus, betaceus.*

CH. *Ita est.* IS. *Eleasar irascor. nam illum pater
Impulso rem ut sic ageret, certissimum habuit.*

Cui ego homini, si possim, malè faxim lubens.

Neg, quicquàm nunc est, quod malim, quàm mihi dari

Hic obuium cum tota fratris familia.

Vab, quibus istum nebulonem lacerarem modis?

Sublimem medium arriperem & capite statuerem

In terram: ut cerebro & sanie dispergat viam.

Fratrī ipsi, qui bona possidet, scelus, animam

Extinguerem: Sofia oculos euellerem:

Pòst præcipitem è scopulo darem: Mox ceteros

Gestores linguis, auditores auribus

Ruerem, tunderem, agerem, raperem & prosternerem.

CH. *Nimis princeps es, nec te ipsum respicis, here.*

IS. *Quamobrem?* CH. *Quia, licet ij sint quālibet crucem*

Meriti: tamen indigni sunt, quorum gratia

Tu in tantum commouearis. IS. *At mihi satis*

Supplicij id habeam, dum illos ulciscar modò.

CH. *At fungi sunt, & stipites, & caudices:*

Nec digni, quis cum, tu tantus vir, litiges.

Ego seruus sum: sed omnem ipsorum gratiam

Non redimerem mihi unico teruncio.

Generosus equus non curat latrātus canum.

IS. *Sic est.* CH. *Quin tu ergo hos negligis, & te respicis.*

Nam

Nam tute tua virtute dives es satis:
 Vt patrijs istis non indigeas bonis.
 Agrorum tibi aliquot centena iugera:
 Ovium, boum, caprarum mille sunt greges.
 Præterea hac terra omnis, ab Havila, usq, ad Sur ferè,
 Et fines Aegypti, imperio subest tuo.

Quid adhuc patrem vel fratrem importunum times?
 Quid nequam Eleasarum? Quos ulciscendi erit
 Alia occasio? quin potius nunc genio tuo
 Indulges: atq, hanc sollicitudinem amoves:

Ac vino te reficis? Quid enim profunt opes:
 Si illarum usus de medio vitæ tollitur?

IS. Rectè adepol mones, Chame: & certè mihi
 Nunc eadem est tecum sententia. Ch. Quin imperas
 Igitur servis, ut cœnam nobis apparent
 Venaticam, cùm hodie tot capta sint fera?

IS. Ita faciam. Heus pueri, cœnam instruite mihi:
 Mensas locate intus: Tu, Sannio, tergora
 Cervis deripias: tu Cylinder, disseces
 In frustra, & verubus affigas. Ch. At ego iam, here,

Congrum in aqua ludentem intus desquamavero.

IS. Imò aliud te volo: cuius penè fueram

Oblitus. Ch. Siquid vis, manda: effectum dabo.

IS. In arcem transcurso opus est. Ch. Cui homini? IS. tibi.

Ch. In arcem? quid eò? IS. Gastrodem illic hospitem

Babylonium, qui heri huc est vectus, conveni.

Nam vir bonus est, & perfacetus. Promove.

Ch. Quid vis dicam, Ismahel? An conveniam modo?

IS. Dic nobis in cœna hospes sit. Nam semper is

Aliquid novi apportat, quoties huc advenit.

Vola

Vola. Ch. At non novi hominē. IS. Faciam ergo ut noveris.

Homo ventriosus, rufus, inflatus genas,

Crispus, crassus, dentes lupinus, cæsius.

Ch. Sat habeo. IS. curre curriculo. Nos interim

Hic expectabimus. ne absitis longiūs.

Ch. Memor ero. IS. Vos agricola me hīc ante ostium

Operimini, dum redeam: ne amoveatis hinc

Pedem longiūs, ut cū opera vestra opus mihi

Fuerit, ne sitis, pro vestro more, in mora.

ACTVS IV. SCENA IV.

Eleasarus, Bathuel, Labanus, Mulier,

Cario.

E Go sanè te laudo, Rebecca, & fortunatam iudico:
Id cū studiisti, formæ mores ut consimiles forent:
Minimeq; ita me Deus amet, miror, si te quisque ex-
petat.

*Trocha...
 Tetrametri
 Catalecti.*

*Nam mihi, quale ingenium haberes, fuit indicio oratio,
 Et cū egomet tuam mecum in animo vitam considero,*

Omniumq; vestrū, vnà qui hic asidetis hospites:

Et vos esse istiusmodi, atq; hanc talem esse, haud mirabile est.

Ba. Eleasare, ut hi sunt hominū mores, atq; isthac tempora,

Expedit profectò nobis esse bonis: quanquam haud ita

Sumus, ut tu nos predicas, dum nimiū tribuis. El. Bathuel,

Ego non didici assentari, aut homines in os laudare: clām

Deinde subsannare, mordere & dentibus arrodere,

Vt nunc moris est. Ba. novituum animum: neq; eò pro-
loquor

Hac, ut tu forsan accipis. El. Imò accipio in partē optimam,

Et ut

Et ut eloquor, ita & sentio. BA. Rectè hac habent, sed id mihi

Nondū animo excidit, modò quod dixeras. EL. De heri mei Filio? BA. imò. EL. Vtinam is cum patre præsens afforet.

BA. Hoc idem

Sanè omnes velimas, sed frustra exoptantur talia,
Quorum nemo compos reddier potest. sed sic puto,
Te dixisse, Eleasare, Abramum herum tuum senem,
Cognatum meum, quondam fuisse tentatum à Deo,
Vt suum, quem habebat unicum, immolaret filium
Isacum, iubente sic Deo. EL. dictum ac factum puta.

BA. Proh Deum, quid audio? EL. Rem prodigij plenam.

BA. ædepol.

EL. Nam quid agrius potuisset evenire homini seni,
Annum atatis egresso centesimum, si commemini,
Ac decimum quintum, quā filio orbari unico? BA. est ita,
Vt dicis. EL. quid tristius, quam talem amittere filium,
In quo nominis decus atq; memoria omnis, domusq; heri
Inclinata recumbebat? BA. profectò haud quicquā tristius

EL. Imò, in cuius posteritate gentes omnes omnium
Terrarum beandæ erant: à cuius semine totius
Mundi pendebat salus: quid, obsecro, molestius,
Quàm tali puero orbarier? BA. Nihil profectò, Eleasare.
EL. Quid miserius, quā morte orbari violenta? quid magis
Durum, aut atrox sit, quàm fieri carnificem nati sui,
Et patrias manus aspergi occisi sanguine filij?

BA. Exhorresco certè hac audiens. Sed vtrum ille?

EL. quid? BA. Deo

(rat,

Morem voluit gerere? EL. Imò: qui rem iam ed perduxer—
Vt manum exereret stricto ense intrepidus, iugulum filij

Verbe-

Verberaturus. BA. cheu. EL. quàm graui putas tum animum illius

Percussum fuisse arietem? BA. Nā grauiſſimo: nam ego Nusquam, ut hoc facerem, potuiſſem animum paternum inducere. (fides?)

EL. Credo. ſed indubia in Deum, quid, obſecro, non audet? Hac qui nititur, ei nihil eſt difficile, nihil arduum. ”

BA. Intelligo. ſed nondum tamen audiui, quomodo nam Ifacus

Sit præſeruat, ne tam triſti occubuerit funere.

EL. Ego dicam, auſculta, Deus, perſpecta hac Abrahæ fide, Et voluntate animi comprobata, arietem ſubdidit, Quem pro filio ſibi caderet. ſic præter omnium Spem, triſtiſſimo metu in latum commutato exitum, Quæſi ab orco patrem et natū in vitam clementer reddidit.

BA. Mira narras. ſed comedamus interim paucillulum, Ne totum conuiuium iſtis colloquijs conſumere Velle, cuiſpiam videamur. quanquam ſermones tui Gratioreſ mihi ſunt, quàm optima, quæ apponi queunt ſer-cula.

Sed tu, Laban, hoſpites cur negligis? quin tu interim Iſtos hîc benignè & lepidiſ viſtibus accipis. LA. id quidem Volo. age frontē exporrige, Cario, et comede & bibe largiùs, Nam verecundari neminem apud menſam decet. CA. eſt ita:

Et tu quod mones, gratum eſt. quanquã opus haud fuerat: nam hercule,

Quantum ad ventris curam pertinet, nulli cedo locum, Niſi me pugnis vicerit. EL. Vt ſemper tui eſ ſimilis: neque Quicquam ab ingenio recedis? Bathuel, ſic mores ei

D

Sunt; dabis veniam. Ba. *Mitte hoc rogare, dum nihil ipse agat*

Deterius. quin etiam tu comede. El. *Istuc iam facio quidē.*

Ba. *Comede hinc, si sapit?* El. *Comēdi ad placitum.* Ba. *sanè oportet hanc*

Tenuitatē equi & boni consulere. El. *sis tranquillo animo.*

Nam quidvis mihi sat est. Ba. *Oportet esse satis, quia*

Isthec cœna est popularis, nihil apparatus, nihil dapis.

El. *At tibi tanto sumptui esse, mihi molestum est.* Ba. *Ah, tace.*

In mala vxore atq; inimico si quid sumis, sumptus est.

In bono hospite atq; amico quaestus est, quod sumitur.

Mu. *Proh Deum, iam tu malam rem nullā poteras dicere,*

Vxorem nisi nominares. Ba. *De malis sermo mihi est.*

Tu si mala non es, nihil ad te pertinet hac oratio.

Si malè conscia es, responde. Mu. *imò bonarum de grege*

Me esse profiteor. Ba. *sis ergo tantisper, dum nemo negat.*

Mu. *Imò sum, & nemo negat.* Ba. *nisi mecū omnes.* Mu. *mitte iocos: volo*

Ego etiam scitari aliquid, vestra pace, ex hoc hospite.

Ba. *Rectè.* Mu. *Quid agit Sara? rectè habet?* El. *Rectissime, quia*

Nec fames, sitis sue, nec morbus, nec mors metuenda ei.

Mu. *Ergo iam mortua est?* El. *sic est.* Mu. *quando?* El. *ante annos propè quatuor.*

Mu. *Proh Deum! quid audio?* Ba. *nihil novi: nam sic sunt omnia*

Humana. modo nascimur, modo vivimus, iterum dein morimur:

Sicut est Deo visum, in cuius manu sunt hac omnia.

Quan-

*Quamquam Abrahami vicem doleo: quòd ista tam gravi
Et precipitata senecta vxorem suam desiderat.*

*El. Nec sanè immeritò. nam vix credo (quod vestra dixerim
Pace) vllam vllò seculo repertam vxorem, quæ viro
Plus in rebus omnibus obsequens fuerit quam isthac fuit.
Vt nihil dicam interim virtutes alias plurimas:*

*Nihil animi atq; corporis dotes innumeras: quibus ea
Prædita atq; exculpta fuit. Ba. sic est. sed quando ita fors
tulit,
Nobis æquo animo ferendum est, quidquid corrigere est ne-
fas.*

Sed dum cadimus hos sermones, tu nihil comedis & bibis.

*El. Imò curavi me molliter. Ba. heus puer, mensam iube
Tolli & nova fercula inferri. El. profectò haud opus est,
Bathuel.*

*Ba. Quin tu istam orationem hinc veterem atq; antiquam
amove.*

Nam proletario sermone nunc quidem hospes vttere.

*Nam ij solent, quando accubuerunt, vbi cæna apposta est,
dicere:*

*Quid opus fuit hoc hospes, sumptu tanto, nostra gratia?
Insaniuisti hercle. nam hoc idem hominibus sat erat decem.
Quod eorum causa opsonatum est, culpant: & comedunt
tamen.*

*El. Quin tu age, ut lubet: neq; enim decet, imperiosum
esse in domo (libet*

*Aliena. Ba. Laudo hoc. El. sed est tamē, quod ex te etiam
Querere, si licet. Ba. imò licet. El. Vivunt ne adhuc Tha-
re & Nachor?*

Ba. Ambo mortui sunt ante (ni fallor) quinquennium.

*Sed Sem, Noa filius, atq³ Arphaxad, item Sale, atq³ Heber
Vitam adhuc inter mortales exigunt. EL. quid? Semnè
adhuc (nissimè.*

*Viuit? BA. Imò viuit. EL. & Arphaxad viuit? BA. pla-
EL. Proh Deum, quàm longè ui homines? Credo eos non
posse mori.*

*BA. Utinā non morerentur. nam hos doctores solos his locis
Diluuij testes habemus & promissorum DEI.*

*EL. At ubi degunt? BA. in patri: Armenia, haud procul
his regionibus.*

*EL. Proh Deum? quanta latitia herū meum afficiā senem,
Hac ubi ei renunciauero. BA. nouus appositus est cibus.*

*Comedamus nunc paululū. EL. propectò comedi nunc satis.
Nec quidquam aliud esurio, quàm lectum. BA. num dor-
mituris?*

*EL. Admodū, ut qui lassus de via. BA. si sic lubet tibi:
Nō tenebo te ampliùs. EL. quin ergo surgimus? BA. Laban,
Abduc hospitem cubitum. Vos huc intrò mecum ibitis.*

ACTVS IV. SCENA V.

Chamus, Gastrodes.

Trochaici.
Oſtonarij,
Catalectici,

A Getu. GA. subsequor te. CH. at ocyùs. GA.
Ut queo. CH. proh DEVM, tu homo
Ventriose, tuis spississimis gradibus ad insaniam
Me rediges. alij ad cœnam vocati ceruos cursibus
Vincunt: tu podagrose vincis tarditate cochleam.

GA. Sat citò, qui sat bene. CH. nuge, quin pergi?
GA. obsecro, cur ita
Properas Chame? CH. obsecro, cur tu ita cessas, Gastrodes,
quin citò

Pro-

Promoues. GA. nequeo profectò celerius. CH. qd te vetat?

GA. Vah rogas? an non vides, quantum oneris hîc mecum geram?

CH. Quid nam oneris, cedo? GA. annos sexaginta ferme & quatuor.

Tum præterea hanc fartam molem. CH. quam molem?

GA. Hanc aqualiculi:

Cui ferenda vix satis sint (arbitror) decem pedes.

CH. Est sanè, ut dicis. sed quaeso dic mihi, quod rogo.

GA. quid rogas?

CH. Quot vini mensurarum capax censes hoc dolium?

GA. Paucarum certè, præut olim in atate viridi fuit.

Nam cùm multa fert senectus hominibus mala, tum hoc quoque,

Vt minus potare valeant decrepiti & tremuli senes,

Quàm vegeti iuuenes. CH. Vera memoras. nam idem alijs accidit.

Sed dic, obsecro, quot capiebas, cùm iuuenis adhuc fores?

GA. Dicam. CH. At verum. GA. Verum equidem.

CH. quaeso hercle, ne falsum mihi

Dixeris. GA. non. sed sine me priùs recipere spiritum:

Nam nimium properas. CH. Sino. recipe, ut lubet.

GA. Olim cum iuuenis

Essem, & adhuc atate integra: singulis conuiuijs

Mensuras capiebam. CH. quot? dic obsecro. CH. Ad minimum, decem. (poplite,

CH. Annon fiebas inde ebrius? GA. Minimè. CH. nec

Aut pedibus titubabas? GA. Neutiquam. CH. Sed neq; blasos sonos

Proferebas? GA. Nullos, sed eram tum multò disertior

Et facundior. Ch. quid oculi? annon prospiciebant parum,
Aut omnino nihil, aut pleraq₃ gemina? Ga. Nihil horum
accidit

Vnquam: sed tum lynceo videbam fermè acutiùs.

Ch. Mirum hoc. Ga. Quin imò plerunq₃ abibam à mensa
sobrius,

Nec prius, quàm ceteri omnes essent extremè ebrj.

Ch. Proh Deum, iecur tuum in iuventute ista fuit nimis
Inflammatũ. Ga. Sic fuit: & proinde opus, ut restingerẽ.

Nam profecto non rarò accidit, ut potationibus
Etiam largioribus, ne latera quidem ab omni simul

Parte madefacerem. Ch. Proh Iuppiter! Ga. Quid est?
quid clamitas?

Ch. Metuo Ecastor, ut tuæ cella nostra sufficiat gula.

Nam tu mihi videris interbibere, si vino scates,
Puteũ aquæ viventis & videntis. Ga. Nõ est, mi Chame, ut
Hoc metuas. Ch. Quamobrem? Ga. Quia nunc potò lon-
gè parciùs.

Nam alia vita, alia dieta. atq₃ ut maximè velim, tamen

Aetas, virumq₃ infirmitas me non finit. nam id est,

Quod conquestus sum antea. Ch. Quaeso igitur, quantum
iam bibis,

Factus senior? Ga. Vah parum admodum. Ch. Quantum
tamen, cedò?

Ga. Quantum? mensuras, Chame, proh dolor, non vltra
sex. Ch. Ehò,

Num parum tibi hoc videtur? Ga. na parum, prout bibi

Nunc olim. & profecto singulis propè annis de numero

Aliquid decedit, sic, vt vehementer metuam, ne ad duas

Mensuras ego redigar, antequam octogesium assequar
Annum:

Annum: nam hac ferè vnica cura est, quæ me sollicitū tener.

Ch. Ab frustra equidem hac cura te maceras. Ga. Qui sic?

Ch. Quia nunquam ad id (prius

Aetatis pervenies. Ga. Cur? Ch. Quia vino temet ipse

Conficies. Ga. Nihil mihius. nam vinum senectæ pabulū est.

Tu verò, priusquam annos ætatis attingas mea,

Nec Baccho, aut Veneri, nec Marti, sed carnifici prada eris.

Ch. Quid ais? Ga. Dixi semel: at eadem res stulto repeti solet:

Tu si vis, repetam tibi. Ch. Nolo. quin tu profers gradum

Ocyus. Ga. atqui cursim eo. Ch. Siquidem currunt & cochlea.

Ga. Mala merx es, Chame. Ch. Malitia tecum certare miseria est.

Quin is ocyus? aut i in malam crucem. Ga. nequeo adepol:

Ita onusto sum corpore. Ch. si consilium vis, faciam, ut levi

Sis: imò levisimo. Ga. dic. Ch. i domum ac suspende te.

Ga. Siquidem tu mecū es futurus pro xva pensilis Chame.

Ch. Nolo: alium tibi quare huius via comitem. Ga. neque ego hercule (viam

Solus hanc viam iuero. Ch. Age ut lubet: duntaxat hanc

Insiste & propera. Nam herus nos expectat sub ostio.

ACTVS III, SCENA VI:

Ismaël, Gastrodes, Chamus.

A *Dvesperascit: demiror profectò, ubi tam diu Chamus Octonarij.
Substiterit cum hospite. Nam penè hora abiit, dum Iambici,
illos demi moror.*

D 4

Itaq³ egressus nunc sum, an fortè aduenientes alibi cōspicer.
Atq³ adeò in ipso tempore eccos ambos obuiam mihi.

GA. Gradum contrà feramus illi. IS. contrà contollam
gratulus. (Ismaël.

Salue Gastrodes. GA. Salue optimè, ut es optimus, mi here
IS. Dij te ament. sed vnde tam tardè? GA. ex arce. IS.
quid ibi tam diu?

GA. Aures paui. IS. Quas aures? GA. curiosorum homi-
num. IS. Qui nam ij?

GA. Qui omnia scire volunt. nam dum illic sedeo, omnes
me adeunt: copulant

Dextras salutant: assident mihi: rogant, ecquid noui
Feram huc ex Vtopia & Stygia: dum singulis respondeo,
Abit dies. IS. Num ergo fuisti in illis tu locis? GA. fui
Sanè. IS. Quando? GA. Ante mensem puto. IS. Quid illic
egeras, cedo?

GA. Merces inde aduexi Amrapheli hero meo. IS. Quid
mercium? (mata?

GA. Aromata, quibus condiuntur escæ. IS. Qualia aro-

GA. Polindrum, cicimandrum, cicilendrum, capsidem, an-
thymonium,

Meacidem, catarastriam, happalopsidem. IS. Mirabiles

Escæ. GA. Mirabiles certè. nam qui illas esitauerit,

Is vel ducentos annos poterit viuere. CH. Est verisimile.

Nam ego tales escas nusquam credo reperiri gentium.

IS. At unde hæc mercimonia comparantur ab istis incolis?

GA. Vnde? ex montibus altissimis, quò nulli homini adire
pedibus

Licet. IS. Quales sunt ergo ibi homines, Gastrodes?

GA. Mirabiles:

IS. At

IS. *At quomodo?* GA. *Volatici.* IS. *Volatici?* GA. *Ita dico quidem.*

IS. *An, obsecro, usquam sunt homines volatici?* CH. *Eho. nūm ne dubitas* (multi, qui sine

Here? IS. *Quid ni?* CH. *At etiam hīc tales reperiuntur Pennis volant.* GA. *Quosdam etiam reperi, qui nullam ceruicem habent.*

IS. *Quid narras?* GA. *Oculos in humeris.* CH. *Neg, hoc mirum. quando etiam apud*

Nos caufidici quidam reperiuntur, qui nullam frontem habent: (habent

Et oculos in manibus: tantum cernentes oculis, quantum Pecuniæ in manu. IS. *Quid ais?* CH. *Screaui.* IS. *At unde victitant*

Isti volatici homines, Gastrodes? GA. *Vnde? è florū spiritu, Quem naribus hauriunt.* CH. *Et nostri rabulæ ex attactu bonæ*

Pecuniæ, quam manibus capiunt. IS. *Quid tu iterum?* CH. *Tu sūui, here.*

GA. *Imò, Ismaël, si audire vis, dicam profectò tibi aliud, Quod mirere magis.* IS. *Quid nam?* GA. *aliqui ibi homines caninis capitibus* (eiusmodi

Reperiuntur. CH. *neg, hoc mirum. nam apud nos ferme Sunt omnes mulieres.* GA. *Sed & hoc valde est mirabile, Ismaël,* (tur?

Quòd fœmina illic non ita pariunt, ut hīc. IS. *Quomodo igitur?* GA. *Nares ibi fœtus concipiunt in cruribus.* IS. *proh Iupiter!* (pore

GA. *Eosq, in lucem proditos fœmina eorum hyemis tem- In ventres abscondunt aper tiles.* CH. *At ego te furcifer,*

Credo à scrofa conceptum, & postea demum, ubi lucem aspexeras,

In pellem asini fuisse absconditum. Is. Quò abis, Chame?

Ch. Præstò sum. (locis?)

Ga. Quid pulices dicam? Is. Quales, obsecrò, sunt istis in

Ga. Tanti sunt, Ismaël, vnus ut aquet elephantos duodecim.

Ch. At te Iupiter, omnesq; Dii perdant cum pulicibus tuis:

Cumq; tuis istis omnibus mendacijs. Ga. Quid vultures?

Is. Cuiusmodi sunt hi? Ga. Mirabiles. nam horum plerique sunt

Tribus nixi capitibus, & alii multò aucti maioribus,

Quàm est velum onerariae nauis. Ch. Iam non contineo me amplius,

Quin sibilē. Ga. Siccine agis Chame? quaso hercle Ismaël, potin' hic est

Tacere, dum meum sermonem absolvam? Ch. quis: egone? optimè.

Verum heus tu, lege hac tibi meã adstringo fidē: si vera sunt,

Quæ memoras, taceo: sin falsum aut fictū est, continuo sibilò.

Proin taceri si vis, vera dicito. Ga. Vidi etiam ibi

Puteum quendam mirabilem. Is. qualem puteū dic obsecro.

Ga. Si quis in eius fundū semel tantū descenderit, audiet

Protinus omnia, quæ vbiq; geruntur in orbe. Ch. Ita est.

nam ego

Similem vidi. Ga. Si quis eidem mox speculum imponas desuper,

Ille omnes gentes, omnia oppida aspiciet. Ch. Verisimile est.

Potest taceri hoc. Is. Quo verò potu isti homines uti solent?

Ga. Potus ferè omnium est expressus in scyphum aer. Is.

Quomodo?

Ga. Miro

Ga. Miro modo. Ch. Potest & hoc credi. nam quales ibi
homines, (vestibus?

Talis quoq; est potus hominum. Is. Sed quibus vtuntur

Ga. Vestes nobilium sunt molles & vitrea. Ch. ss. Ga. Quid
sibilas?

Ch. Quomodo sunt molles & vitrea? annon ibi pradurum
aque est vitrum, (tum abi.

Vt hic? Ga. Minimè. Tu si non credis: illo rem explora-

Ch. Credam tibi potius, quàm eam. Ga. Quin & merca-
tores ibi

Reperiuntur, qui hybernâ colligunt niuem; eamq; domi
ad focum

Arefaciunt: arefactam pro saccharo vendunt. Ch. ss. ehem.

Ga. Quid sibilas? Ch. Quia non possum istis tot nugis si-
dem dare.

Ga. Atqui hæc bona fide recito. Ch. Tua bona, haud mea.
Ga. Mea

Inquã fide. Ch. Scio: nam Gastrodus alia est, alia est Chamis
Fides. Sed hoc velim, Gastrodus, te mihi clarè eloqui,

Quod te rogabo. Ga. Si quid vis, roga: quod scibo, cœlitus

Responsum dicito. Ch. Quot annos vixisti Sycolatronide?

Ga. Viginti. Ch. Quot in Vtopia? Ga. totidem. Ch. Quot
in Asia? Ga. vndecim.

Ch. Quot in Elysio? Ga. Triginta. Ch. quo anno ætatis
primùm e patria

Egressus es? Ga. Vicefimo. Ch. Quanta ista annorum
summa erit?

Ga. Sexaginta quatuor. Ch. ita certè: rationē tenes probè.

Ga. Atqui tantum esse oportet, neque enim plures sum na-
tus. Ch. probè.

Nosti

Nosti prouerbium? Ga. Quod nam? Ch. Mendacem decet esse memorem.

Ga. Noui. Ch. scitè igitur tu memor es. Is. satis historiarum est. Ga. admodum.

Is. Eamus ergo intrò, quia potare mihi tecum collubet.

Ga. Lubet ad epos & mihi tecum: nam quod tibi, idem & mihi lubet. (est.

Is. Eamus ergo, atq; accumbamus, quoniam dudum tempus Vos rustici nunc ite domum: reuocabo vos in crastinum.

Ch. Sed non ad prandinm, neq; ad cœnam: ne erretis forsitan.

ACTVS V. SCENA I.

Eleasarus, Cario.

Senarij. **H**oc serui officium frugi atq; boni est, facere, quod Ego persequor. Nam qui seruus seruire hero Bene postulat, illum multa in pectore suo Prudenter collocare oportet, quæ suo Placere hero presenti atq; absenti censeat, Non somnolentus sit, non vecors, non piger: Aut si dormit, ita dormiat, seruum ut simul Se cogitet: & se officio exuscitet suo. Ego certè, dum heri studeo negotijs, Somnum vix capio oculis, ita mecum gaudeo, Quod omnia tam prosperè heri euenerunt mihi. Quare domum maturandum nunc censeo: Neq; pigritia, aut somno multum hic dandum loci. Sed ubi serui? cur nemo adhuc prodit? ubi nunc Illos perquiram in his tenebris? Heus Sofia: Cario: tangon hic ostium? pulsabo: ubi

Estu

Estis vos? heus, vbi estis vos? ecquis aperit?

Ca. Quis tam grauter pepulit fores? El. Hem, Cario.

Expergiscere: vigila. Ca. vigilo. El. surge ocyus.

Ca. Quid vis tam manè? El. surge, camelos instrue,

Vt, cum opus illis fuerit, parati sint via.

Ca. Curabitur. El. & probè. Ca. fiet. El. satin' hoc tibi

Mandatum? Ca. satis. El. Operam queso, da, ne pigrum

Te, aut oscitantem inueniam. Ca. ne dubites, here.

El. Ego hinc eo, reuersurus iam statim. Ca. abiit

Hic. Proh Deum, quid homini in mentem venit, ut

Tam subito velit ex hoc percommodo loco

Recedere? Equidem si me quicquam penes in hac

Re esset, ego mensẽ adhuc durare velim integrum.

Adẽd lauto sumus excepti heri conuiuio.

Sed quid agam, nisi quod iussus sum? Mos est hero

Gerendus. Abeo, cum domum rediuero,

Alto veterno has compensabo vigilias.

ACTVS V. SCENA II.

Bathuel, Eleasarus, Mulier, Labanus, Rebecca.

C*Vr obsecro, tam manè, hospes? An etiam hac nocte* Septenarij.
commode (quieueras trochaici.

Dormiuiſti? El. Sic satis. Ba. cur igitur non catalectici.

Paululum diutius? El. Non otium est: nihil hĩc loci

Segnitie, aut ſocordia. Ba. non est segnities, debitam

Operam dare ſomno. El. est ita: ſed nimis homo nihili est,

qui piger

Est: nimisq; id genus ego malè odi. Vigilare condecet

Homi-

Hominem, qui sua vult conficere officia tempori. haud enim illum oportet expectare, dum tandem se herus ad suum suscitet officium. Nam qui libenter dormiunt, sine Lucro & cum malo quiescunt. Ba. Sic est, ut dicis: Tamen Hoc velim interim quoq₃ cogites: frustra hominē in somnia semet excruciare, ubi non opus est. Quid enim causæ erat, Cur tam manē surgeres? El. Rogas? qui tanto tempore Nunc domo absum; & quem domi summa auiditate ab heros Isaco

Expectarier scio, quomodo ociosus sterterem?

Quid somnus prodest negotioso? manē negotium, Si quod agere occeperis, totum deinde procedit diem,

Ba. Quid tu ergo in animo habes? El. proficisci. Ba. hodie?

El. Sic. MV. Hui, tam citò?

El. Sic mea est sententia. Ba. at hospitium hīc habebis, quamdiu

Volueris: neq₃ vllius sumtus me pœnitet. El. hoc scio:

Et re ipsa expertus id loquor: sed mea iam non feret

Occasio, mi hospes, diutius hīc ut frustra commorer,

Et molestus sim tibi. Ba. Molestus mihi? nihil minus,

Et si nobiscum maneat per mensem deinceps integrum.

El, Vtinam possem. Ba. quid vetat? El. Tempus profectò est, ut domum

Redeam: quando bene successit hoc negotium. Proin

Dimitte me, ut vadam ad herum meum. MV. At maneat mea filia

/ Per decem saltem dies adhuc nobiscum: post ea

Ibis, quò voles. El. nimis longum fuerit tempus mora.

MV. At mihi nimis breue opinor. Ba. non iniquum postulas

Mater. Quid decem dies incommovent? quin annuis?

El. Quæso

El. *Quaeso ne retardetis me: quando Deus viam meam
Prosperè direxit. Dimittite me, ut, ad dominum meum
Redeam.* Ba. *si tam pertinaci, & obstinato es pectore:
Age, vocemus filiam, ut videas, num hodie tecum velit
Hinc abire. Laban, i, voca eam. Nam neutra in re tibi
Difficultas à nobis erit: tibi despondimus:*

Tibi desponsatam trademus, arbitrato nunc tuo.

El. *Habeo vobis gratias, & ne feratis egriùs
Festinationem hanc nostram, summis precibus vos rogo.
Sed venit Rebecca?* Ba. *Rebecca?* Re. *quid me vis pater
optime?*

Ba. *Scin' heri te à nobis desponsatam esse filio Abraha,
Cognati nostri Isaco?* Re. *scio.* Ba. *Et te consensisse mihi?*
Re. *Noui factū, mi pater.* Ba. *Vin' tu ergo cum hoc hospite
Proficisci hodie in Chanaan?* Re. *volo, nisi quid in vobis
mora est.*

Ba. *Prorsum nihil, filia.* MV. *Num ergo tu ibis cum illo?*
Re. *ibo ad epol.*

*Cur enim, nulla obstante mora, rem bene transactam diu
Differam?* Ba. *Laudo. Tu coniux, ut nunc facto opus est rei
huic,*

*Deboram illi comitem adiunge: ceterisq; rebus eam
Ad iter instrue ut cum abire volent, ne sitis in mora.*

*Nam noui mulierum ego mores: dum moliuntur, &
Percomuntur, annus est. Sed quò tu abis, Eleasare?*

El. *Famulis, quod prius dicam, habeo. Continud hic adero.*

Ba. *probus*

*Hic est seruus, & frugi, cui herus in tantum cura est suus,
Ut vix quenquam illi similem reperirier posse arbitrer.*

La. *Neq; ego in vita vnquam mea fideliozem repperi:*

Cui

*Cui negotia herilia plus cura sint. Ba. Sanè non parum
Iraſcor mihi, quod ſiniſtram opinionem in pectore
Suſpicaci, perperam de illo primùm conceperim.*

*Quamquam ſatius eſt interdum ſuſpectos habere bonos,
Quàm malis & ſcleratis hominibus nimium credere.*

*El. Diſſolui ocyus me: & quia nunc omnia exegi, quæ erant
Exigenda mihi: neq₃ quicquam reſtat, niſi ſummū ut vale
Tibi dicam: iccirco, optime Bathuel, tibi nunc & tuæ
Vxori, atque aded toti familia gratias ago,*

*Atq₃ habeo ſummas, & immortales: tūm quòd herū meum
Veſtra affinitate dignum iudicaſtis: tūm inſuper
Quòd me erga & meos benigni, & hoſpitales admodum
Vos omnes fuiſtis. Pro quibus beneficijs gratias
Vt vobis Deus dignas reſpondat: toto animo precor.*

*Ba. Gratum eſt, quod mihi precaris, mi Eleaſare: & rogo
Vt voluntatem hanc noſtrā tenuem boni & æqui conſulas:*

*Atq₃ heris tuis ſalutem dicas noſtrū nomine
Omnium. El. faciam lubens, & ipſorum tibi vice*

*Gratiam habeo. Ba. ſed quid dotis hero aſſeret tuo mea
Filia? nanq₃ honeſtè fieri non poteſt, ut eam ſine*

*Dote perpetiar tranſire in Matrimonium. El. Neq₃
Volo, nec poſtulo, nec cenſeo. Ba. Sed non erit mihi*

Probro. filiam ſine dote nuptum collocare? El. Non.

Ba. Quamobrem? El. quia dotem aſſert pulcherrimam.

Ba. At nondum eſt ei

*Numerata. El. Imò habet. Ba. Quàm nam? El. Pudici-
tiam, Dei metum,*

*Et parentum amorem, & cognatū concordiam, optimas
Ac pulcerrimas dotes. Ba. Vin ergo tu iſtis dotibus*

Esſe contentus? El. Planiſſimè: modò properè adſiet,

Vt ma-

*Vt maturo heram reditu exhilarem: nouumq; gaudium
Inopinanti prius obijciam. Sed veniunt. Sossia
Adduce huc camelos, ut meum conscendam: postea
Fœminis opem fer subsidariam. Re. Pater optime
Bathuel, quibus verbis abitura gratias tibi agam
Pro paternis in me atq; innumeris beneficijs? Faxit is,
A quò proficiscuntur, in vita mortalium, omnia
Commoda, ut diu viuas cum matre saluus, & integer,
Et sine noxa incolumis. Ba. Bene vale, mea tu optima filia:
Bene vertat Deus, quod ages: sisq; decem in millia millium:
Et semen tuum obsideat tuorum portas hostium.
Re. Vale mater mea. Plura non queo. MV. vale filia opti-
ma.*

(timus dies

*Heu nequeo, quin lacrumem. Ba. Fer a quo animo. Mu. vl-
Hic profectò illuxit: quo meam aspicio Rebecculam.*

*Re. Ne fleas, mater: Nam quod Deus iubet, id nunq; malè
Succedit. Sed & tu, frater valeas, Laban charissime.*

*La. Soror es nostra: vale soror optima. sis in millia millium,
Et semen tuum obsideat tuorum portas hostium.*

*Re. Ancilla & serui omnes bene valete, benèq; viuite.
Bene quaso inter vos dicatis, & mihi, absenti tamen.*

El. Iamne imus? Re. Maximè: quia nihil restat moræ.

ACTVS V. SCENA III.

Syrus, Labrax.

Quomodo tu istuc dixisti, Labrax, Ismaëlem nostro Octonarij
hero
Minarum, nescio quid mali? La. dictum ac factum
puta Syre.

E

Sy. Etiam patri suo maledixisse? La. admodum: ut qui Eum, figulneum, betaceum, delirum dixerit. (plumbeum

Sy. O hominem audacem, & improbum? Vt nusquam dissimilis est sui?

Sed aciebas etiam inter illos agitatum conuiuium.

La. Quid ni agitatum? cum tot fuerint vocati ad coenam illam hospites. (illo grege

Sy. Qui nam hospites? La. rogas? Parasitus quispiam, de Pracipuus. Sy. quinam? La. dicam tibi in aurem. Sy. iste ne? La. Sic, ipsissimus.

Sy. Est verisimile. Nam noui hominis ingenium: cibum is solet (num,

E flamma petere, atq; adeò summum hoc censet in vita bo- Aliena quadra viuere, sed nulli præterea? La. imò Chamus Alium quoq; secum adduxerat. Sy. quemnam? La. Baby- lonium hospitem

Gastroden. Sy. Cedò, quid istud hominis est. La. Non nosti hominem Syre?

Sy. Non sanè. La. Ventriosus est homo, malis præturgidis, Aliquantum ruffulus, crassus, dentes lupinos squalidus:

Truculentis oculis: homo polnugacissimus. Sy. Dignum hercule (triunt?

Patella operculum. La. An non omnia bene inter se con-

Sy. Apparet. nam vetus, vulgatumq; est adagiū: ~~lactuca~~

Similes habere lactucas. La. ita est. Sy. Sed humeri quo- modo

Tui habent? La. Quomodo, nisi miserè? nam pugnis me miserum Chamus

Penè occidit, vide ut labrum discidit: Sy. Ego certè durius

Haud unquam vapulaui ante hac. La. Neque ego: sed unum mihi Syre Doluit

Doluit precipuè. Sy. Quid nam? La. Quod mihi non referrere licuit.

Sy. Quæso hercle Labrax: si tibi potestas in istorum hominum gregem

Daretur: quid ageres cum illis? La. Exemplum ut essent omnibus,

Probè curarem. Sy. Quomodo, mi Labrax? La. Rus hinc abstraherem eos:

Atq; ibi stiua admouerem & vomeri: fumi atq; pollinis Coquendo pleni sint faxim, et molendo: tū etiam præter hæc Meridie ipso facerem, ut stipulam colligant: tam deniq; Excoctos redderē atq; atros, quàm carbo est. Atq; utinam mihi

Hic aliquis ex illorum grege detur nunc obuiam: meam In quem iram omnem euomam, dum hæc agritudo recens est. Sy. ¹st, tace. (La. vbi?

La. Quid est? Sy. Procedit huc venator quispiam, viden?

Sy. In angiportu illo: nescio quid solus secum murmurat, Mihi videtur adhuc ebrius ex hesterno conuiuio.

Nam membra ei titubant. Sy. Obseruemus hominem, quam rem gerat.

ACTVS V. SCENA IIII.

Chamus, Labrax, Syrus.

A *Tat, data hercule à Gastrode verba sunt Mihi: nimis me heri bibisse sentio.*

Senarij.

Vicit Gastrodes: vicit vinum, quod bibi.

At dum accubabam, cyathis Gastrode prior

Potiorq; futurus esse videbar. nam minus

Certè senem credebam capere, quàm virum

Valentem, industrium, indefessum, strenuum.

La. Audin', quæ loquitur carnifex? satin' tibi

Videtur magnificus? Sy. Imò etiam maleficus.

Sed tace, & hanc rem gere. Ch. Verùm postquam homo
me sibi

Parem esse vidit: protinus ingentem arripit

Cantharum: eumq; madidum vino longè optimo,

Mihi præbuit, exhaurit: rursus opplet, dat mihi.

Hunc cantharum oportuit me binis haustibus

Vacuare: vsq; lacruma dum profluerent mihi.

La. Disciplinam vide venaticam. Sy. Ah tace.

Ch. Ego, ne pro tanto beneficio ingratus seni

Homini videar, vicissim illi alium cantharum

Propino. respondet mihi fideliter.

Mox, propter commodam valetudinem heri

Mei, propinat insuper alterum mihi.

La. Qui istic nouus mos est, Syre: Sy. Nescis tu, Labrax?

„ *La. Nescio me hercle. Sy. Sic solent nunc aulici*

„ *Superis litare, pro valetudine bona*

„ *Suorum principum: hac vota illorum: hæc preces.*

Sed auscultemus exitum conuiuij.

Ch. Vbi etiam istum vacuavi cantharum: mihi

Adhuc videbar sobrius: at cùm surgerem:

Ecce, neq; lingua, neq; pes officium suum

Faciebat. Quare in lectulum me conferens,

Destertui in multam lucem. Sy. Exemplum vide.

Isti, dum sanitati principum student,

„ *In morbos incidunt, podagram, cheragram, hydropem,*

„ *Dolorem colicum, & similes febres. La. Deus*

Bone, an non satius fuerat esse sobrium?

Et

In fletu solatium.

*Et sobrium posse inferuire principi,
Suumq; munus administrare: quàm pigro
Affixum lecto, nec sibi prodesse, nec aliq?*

*Ch. Hodie, cùm primum è somnus expergiscerer,
Capitis tantam sensi grauedinem, ut mihi
In cerebrum migrasse cyclopa iurauerim,
Qui feriant illud alternatis ictibus.*

La. Istos cyclopa citiùs experiere, quàm

Voles. Ch. Sed neq; dum omnem edormiui crapulam.

La. Quod reliquum vini est, nos discutiemus probè.

Ch. Nam oculi profectò mihi adhuc prospiciunt parum.

La. At ego nunc aperiàm tibi his pugnis, scelus.

Ch. Itaq; huc exij, ut amoueam spaciando reliquum.

Sed qui sunt, quos aduersum me ire conspicio?

Sy. Profectò, nisi me fallunt oculi, hic Chamus est,

Qui nos heri admodum indignis habuit modis.

Certè ipsus est. Ch. perij oppido, video Syrum

Et Labracem obuios. La. Quin irruò in ipsum, Syre?

Sy. Mane hìc, ego adibo. Ch. Pol, nisi me fallit animus,

Haud multum à me aberit ingens infortunium.

Ita in angustum redigor: nisi aliquid videro.

Quid agam? Quid comminiscar? ineunda ratio est.

Quid si hinc ausugiam? non queo. quid si sic agam?

Tantundem. at sic opinor. fieri non potest.

Euge: simulabo, quasi eos nunquam viderim.

Sy. Hem opportune? te ipsum quærìto. Ch. Quid est?

Sy. Rogas? flagitium hominis, nequam, ac minimi preti:

Qui modò nusquam loci comparebas mihi.

Nunc cum repentè compares, peris. Ch. quid hoc?

Adolescens, quid tibi mecum negotij?

Qui mihi maledicas, homini ignoto insciens?

Sy. Quid agis? ignoto insciens? quasi non noveris?

Ch. Non edepol ego te, quod sciam unquam ante hac

Vidi, neq. novi. Sy. non me nosti furcifer?

Ch. Si norim, non negem. Sy. Chame, vigila. Ch. aliū

Me censēs, ac sum. Sy. quem alium? non tu Ismaëlis es

Parasitus? Ch. qui istic homo? Sy. qui? Præceptor tuus,

Qui te contumelias ferre innocentibus

Docuit. Ch. quem tu Ismaëlem, quas contumelias

Mihi prädicas? quem ego hominem sanè nullius

Coloris novi. Sy. Dij te eradicent, scelus:

Quem hac dicere non pudet. Ch. equidem vera memoro.

Sy. Mentiris nebulo, qui tibi ignotum me ais.

Sed ut ut sit: tu si me non nosti, novi ego

Te. Ch. at unde? Sy. rogas scelestē? qui me hodie modo

Et Labracem nostrum de verberaveris:

Et agricolas heri mei in venationibus

Penè ad necem tractaveris. Ch. factum nego.

Sy. At ego aio. Accede Labrax, nostin' hunc verbero?

Ch. Dij deaq. & te, & hunc malè crucient. Sy. Ehem!

Nunquid nobis etiam maledicis? Irrue

In ipsum Labrax: & iam par pari refer.

La. Iamdudum gestiebam mihi dari obviam

Hunc nequam, ut illat am ulciscerer iniuriam.

Sy. Quin irruis ergo? quin feris? La. Ita faciam.

Hem tibi, bipedum nequissime, vapula, hem tibi,

Hem sic datur, si quis infantes læserit.

Ch. Vis hac equidem est. Sy. quin involas illi in oculos?

Rape, tunde, verbera, trabe, defige colaphis

In terram. Ch. quæ te mala crux agitat? quid tibi

Mecum

Mecum commercî? La. Si nihil commercij

Dudum fuisset: iam non miserè vapules.

Sy. Sed ecce commodum huc recipit Sangario.

Ch. Doleo me non habere lapidem, ut co tibi Cerebrum excutiam. Sy. minaris? Heus Sangario, ades,

Iuua hunc, constringite quadrupedem: discindite.

Ch. Elidam tibi oculos, ut sæpius coqui, Si me attingas, scelestè. La. at ego te, fuscifer,

Proripiam nunc pedibus, quasi occisam suem.

Sangario, quid cessas? Iuua me. Ch. obsecro vos.

La. Nequicquam hercle obsecras. Sy. Labrax, feri, feri.

La. Ferio. Sy. at multum: rapite sublimem. Ch. Obsecro vos.

Sy. Facite inter terram atq; cælum, ut medius fiet.

Ch. Heu! Hei mihi! La. quid clamitas? Ch. Heu, hei mihi!

La. Frustra iam clamitas. Sangario, rape, trahè.

Ch. Vis hæc quidem hercle est, & trahi, & tundi simul.

Sy. Iura, te nociturum esse hac de re nemini:

Quod tu hodie verberatus es à nobis, Chame,

Si saluum te mittimus hinc. Ch. Iurabo, ut lubet.

Praiverbis. Sy. Diana te testor mihi:

Si cui noceam illorum, à quibus meritò hodie

Sum verberatus, tunc ego oculos meos

Amittam. Sic inquit Chame, & me tangito.

Ch. Tunc ego oculos meos amittam, per Iovem.

La. Si fraudasus, dicito, uti te in sylva Pharan

Leones & lupi dilanient dentibus.

Tecum hoc habeto tamen, vbi iuraveris. (imò eris:

Sy. Nunc finite, i in malam rem. Ch. ibi sum quidem. Sy.

Siposthac te prehendero. Ch. cavebo istuc satis

E 4

*Ne huc redeam. Sy. Si sapias, Nam ita te ornatum probè
Hinc amittemus : ut te ipsuin non noveris.
Sed herus egreditur, ite intrò : ne fortè nos
Hic otiosos astitisse sentiat.
Ch. Profectò pessimus hic mihi illuxit dies.
Cui, si liceat, oculos effodiam lubens.
Sederit, ubi hos nebulones ulciscar probè:
Neq₃ enim sol omnium dierum hìc occidit.
Nunc eo domum : ut hanc rem hero meo renunciem.*

ACTVS V. SCENA V.

Isacus, Abrahamus.

Senarij. *S* At isne diu, pater, domi desedimus:
Eleasari expectantes reditum? *Ab. haud dum satis,
Isace. Is. qui sic? Ab. nam aliàs nunc rediisset domũ.
Is. Est hoc quidem verum: attamen absentia
Huius moræ perquam mihi molesta est. Ab. Cur ita?
Is. Rogas? Profectò nunquam ille antehac absuit
Domo diutius: atq₃ adeò toto mihi
Anno nunc absfuisse videtur. Ab. bono animo es:
Nam spero, hìc eum saluum affuturum propediem.
Is. Optatius certè evenire hodie mihi,
Nihil posset: quàm illum videre sospitem.
Nimis hoc me discruciar: ne quid mali
Aut adversi nunc perpeffus sit in via
Eleasarus: neu frustra iter hoc susceperit.
Nam quia non redijt, proh Deum, quæ cogito: &
Quibus sollicitor nunc rebus: ne aut ille alserit:
Aut uspiam ceciderit: aut aliquid perfrigerit.*

Ab. Ri-

Ab. Ridiculus es: & frustra hæc times. Is. qui dum, pater?

Ab. Quia neq₃ hoc tibi, neq₃ illud sollicitudinem
Afferre debet. Est in cælis arbiter;

Hominum qui facta, mores, pietatem & fidem,

Et omnium nomina in manu signata habet:

Huic te confidere: in hunc te respicere volo:

Huius opus est connubium: hic Adæ suam

Evam è costâ edificatam, adduxit pronubus.

Ab hoc petendum est fœlix matrimonium.

Nam ab eo solo, non aliunde id proficiscitur.

Sine hoc duce qui negotij quid suscipit,

Is operam & sumptum perdit: Quia nihil

Ei acceptum est: quod humano proficiscitur

Consilio: neq₃ vera fretum est fiducia.

Facilius, si qui pius est, & fide bona

Præditus, in solum respicit mitem Deum:

Quàm qui simulator est, viam inveniet sibi.

Is. Ita est, pater, ut dicis. sed interim tamen

Vitio ne mihi vertas velim: si idem mihi

Iam usu veniat, quod cæteris mortalibus.

Vt cuius tu rei cupidinem meo

Animo iniecisti, eius desiderio pio

Tenear: præsertim coniugis optatissima.

Nam homo sum, nec quicquam humani alienū à me puto.

Ab. Novi isthuc, fili mi: neq₃ ego te saxeam,

Sed carneum genui. Verum hoc scito tamen:

Mq^dus omnibus in rebus remedium est optimum:

Nimia omnia, nimium exhibent negotij.

Nam tu, quod absentis desiderio pio

Iamdudum Eleasari teneris: id probo.

Sed te anxium nimis esse, & sollicitum: haud probo.

Is. Quid ergo faciendum pater? Ab. in spe scilicet,

Patientiaq; permanendum: & serijs

Apud Deum precibus instandum: ut is suo

Numine & iter servi, & totum negotium

Clementer dirigat. Quid enim nos à Deo

Vnquam petivimus, cuius nos compotes

Non fecerit? Is. pater. Ab. quid est? Is. num ergo mihi

Licet paulisper digredi. Ab. quonam Isace?

Is. Rus concedam. Ab. quamobrem? Is. precandi gratia.

Nam solus cum illic sum, remotis arbitris,

Ardentiùs precari mihi videor. Ab. bene est.

I, quò lubet. Is. bene vale tu interim, pater:

Ego mox adero. Ab. bene ambula, fili mi, Isace.

Ego interim, dum tu ruri hinc aberis, domi

Tantisper obsidebo, dum huc Eleasarus

Redeat. Nam quantum conjicio, haud procul aberit.

ACTVS V. SCENA VI.

Isacus.

(bonum

I*llinc hinc abiit: prob Deum, quantum in misera hac vita*

Adeptus est: qui sapientem à Deo sortitus est patrem:

Veluti hic meus est. Nam nunquam illum adeo, quin abe-
am ab eo doctior.

(moda:

Modò enim ad pietatem verba tam egregia fecit, tam com-

Vt commodius non potuerit, sed ut ut sit, hoc certè nimis

Longum est mihi tempus: dum te careo Eleasare. Nam ho-

ra terminus,

Quem

Octonarij
Iambici.

Quem tibi præsstitueras, dudum abiit. Nimis hæc res animum meum

Sollicitat: metu quoque, mali ne quid eveniat tibi in via:

Quod nolim: aut ægritudo, aut remora in negotio intercesserit.

Quantumque, abes diutius: tanto magis desidero:

Magis quoque cupio. Nam verissimum, vulgo quod dicier

Solet: spes, quæ differtur, affligit animum: quanquam scio

Eleasarum, spectat a hominem prudentiæ, & fidei, nihil

Facturum negligenter: sed rem herilem, absente hero suo,

Tam sedulo tutaturum, quam si ipse assiet, aut rectius.

Proinde Deum immortalem summis precibus oro, & obsecro:

Vt hoc iter illi fortunare velit. Nam humana industria

Nihil confit: ubi non est præstò divina moderatio.

Nam sola hæc actionibus nostris, quasi quidam lucifer

Pralucet: sola hæc præsstituta à nobis dirigit: sine hac

Negotium qui suscipit, laterem lavat. Id quod mihi adeò

Multis meis experimentis demonstravit prudens pater.

Eamque, ob causam huc solus in rus concessi, ut miti Deo

Vota faciam, & precibus totum illi commendem negotium.

Sed quos video procul advenire homines? nisi malè conspicio,

Camelis insident, & ducunt aliquot secum mulieres.

Mirum profectò, ni clemens, & propitius mihi Deus,

Nec opinanti obijciat improvisum aliquod gaudium.

ACTVS V. SCENA VII.

Eleasarus, Rebecca, Isacus.

C*um bene re gesta saluus convertor domum,
Deo æterno immortales habeo gratias:
Qui solus in patriam, ex peregrinis me locis*

Reducem

Senarij,

Reducem facit: tuq; adco herilis patria

Salve: quam nunc ego duobus mensibus

Postquam hinc in Mesopotamiam abi, video lubens.

Re. Quis nam hic vir est, Eleasare mi, quem conspicio.

El. Vbi? Re. Illic in agro, qui solus deambulatur.

Is. Est ne hic servus, de quo modo agebam, Eleasarus?

El. Est ne hic herus meus Isacus? Re. quem hunc nominas?

Is. Is est profecto. El. eum esse autumo. Re. quis hic vir est?

El. Papa, video n ego Isacum, an non? Re. quem vides?

El. Herum meum. Nam hic est Isacus, huc qui obviam

Venit. Re. sine desiliam ex camelo, & flammeo

Faciem obnubam. El. here salve. Is. salve mi Eleasare,

Sed quis comitatus hic? El. apporto nuncium,

Cuius maximè te fieri participem cupis.

Is. Quod nuncium? satis ne sunt salva omnia?

El. Imò omnia. Laus omnipotenti Deo, qui iter

Secundavit clementi numine. Is. gaudeo.

El. atq; hanc tibi virginem honestissimam omnium,

Que in terris vivunt, Bathuelis filiam,

Neptem Nachor, Rebeccam, gentilem tuam,

Vxorem destinat: tibi desponsam à patre:

Et tota à familià: ut etatem tecum exigat,

Et pulchra prole te letum faciat patrem.

Is. Quid ais? te adducere Bathuelis filiam?

El. Etiam. Is. Rebeccam? El. maximè. Is. neptē Nachor?

El. Plurissimè. Is. desponsam mihi? El. Dixi tibi.

Is. Tibi ne ego credam? non ludis me? El. Cur ego

Ludam: cur tu non credas? an fidem meam

Vnquam expertus es, ulla in re lubricam aut malam?

Is. Atq; haud eò dico, quòd diffidam tibi,

Eleasare,

Eleasare, cuius in me expertus sum fidem:

Sed quòd vix fieri hoc posse arbitratus fui,

Quod tu opera perfecisti mihi tua probè.

El. Imò hoc Dei perfectum opera, num ambigis adhuc?

Is. Nihil: sed ago Deo omnipotenti gratias,

Qui me voti mei clementer compotem

Fecit: teq, reducem mihi & seni patri,

Cum tanta latitia, & tanta spe reddidit.

Deinde & Bathueli, & omni familiæ,

Quæ affinitatem nostram tibi non abnuìt:

Tum verò præsertim tibi, castissima

Virgo Rebecca: tuo quæ matrimonio

Dignum me censuisti, gratias ago:

Teq, accipio lubens, te complector anime

Mi, mea voluptas, mea spes in vita unica:

Diadema vitæ meæ: oculus meus unicus,

Meum solatium, quod Saræ funeri,

Et luctui opponam meo. Quin detegis

Vultum? nam te pudicam esse, minime ambigo.

Re. Faciam, quod me iubes, here mi l'face: nam tua

Sum: tua volo esse: tibi semper morigera ero

In rebus omnibus: tibi do me: domine mi:

Tibi me committo: tuæ me mando fidei.

Is. O fortunatum me! ut tua verba audio lubens!

Vt te, Rebecca mea, nunc conspicio lubens?

Vt præ latitia lachryma præfiliunt mihi.

El. Qualitu servo tua commendasti bona?

Is. Bono & fideli, & fido, & cum magna fide:

Qui tantam offers adventu latitiam tuo:

Tot commodas res offers: tot adimis mihi

CHRAS:

Curas: quæ exercuerunt me aliquot mensibus.

El. Ego quàm fideli animo in te fuerim here,

Ex ipsa, te malo intus resciscere. Is. scio:

Amoq, & laudo, & vehementer te prædico.

Nam te esse erga me fido ingenio, comperi:

Tibiq, exopto, ut reliquam vitam transfigas

Nobiscum felix, & fortunatus diu.

Nunc ite intro: nam dudum vos expectat senex.

El. Eamus: quando bene cessit negotium.

Scaron. Nam non est expectandum, dum exeant: intus

Res transfigetur: intus desponsabitur.

Quod reliquum est, id vobis exponet Cario.

CARIO. Spectatores: Poëta noster hic nouus,

Daturum vobis se promittit propediem

Nouam, facetam, & haud illepidam fabulam:

Cuius vos argumenti, nil simile uspiam

Videritis: verum ea lege id facturum ait,

Si vos & huic nouæ sponsæ hymnum in nuptijs,

Et huic etiam plausum detis Comædia.

NICODEMI FRISCHLINI
SUSANNA, COMOEDIA
 VETERIS TESTAMENTI,
 DRAMATIS PERSONAE.

Midian, {
 Simeon, { senes

SUSANNA, matrona.
 Thamar, ancilla.

Philer-

Philergus, *seruus.*

Sichar, {
Hirauus, { *rustici. Ioachimus, maritus Susanna.*
Chelcias, { *parentes Susanna. Cleophas, prator.*
Anna, {
Iudices. Daniel, prophetapuer. Lorarij.

RAPHAEL;

PROLOGVS.

E quis miretur, qui sim: primùm hoc elo-
quar: (lim:

Deinde quid processerim, & quid vos ve-
Dicam: ut sciat is nomen fabula, & meum.

EGO sum angelus Raphaël, ex hac familia:

Vnde exeuntem me aspexistis. Hanc domum

Iam multos annos est, cùm possideo & colo:

Patriq, auoq, amicus huius, qui hîc nunc habet.

Nam me piorum coniugum quasi pronubum

Deus constituit: ut sacros inter homines

Conciliem autoritate opificis nuptias.

Nam me duce optatam, per seruum Eleasarum,

Adeptus est Rebeccam nuper Isacus:

Et Tobias Sara olim matrimonio

Potitus: ut sacra docent vos litera.

Nunc huc processi, Susanna huius gratia,

Cuius pudori insidiantur duo senes

Nequissimi: à quibus ne violetur, opera

Mihi

Mihi danda est sedulo. Nam custos sum datus
 Pudicitia. Quod si acciderit quid agrius
 Per contumeliam, & per consutos dolos:
 Opem, adolescentis opera Danielis, feram.
 Hæc est summa rei: quam nî partem maximam
 Existimarem scire vestrûm, hîc dicerem.
 Nunc, quid Poëta nomine vos omnes velim
 Oratos maximè: expediam paucissimis.
 Nam cum primùm is animum ad Comœdiam appulit:
 Id sibi negoti credidit unicum dari:
 Bonis placere ut posset perquàm plurimis:
 Et minimè multos laderet: mores malos
 Sic carperet, ut tanquam in speculo vitam omnium
 Proponeret: unde aliÿ exemplum sibi sumerent.
 Verùm aliter euenire multo intelligit.
 Nam clamitant nonnulli homines nasutuli,
 Leues personas in sacris Comœdijs
 Non introduci oportere, sed omnes graues:
 Et quas imitari possit adolescentia:
 Quæ plerunq, ad malum fiet procliuor.
 Quasi verò nequam, flagitiosi, subdoli,
 Periuri, blasphemî, salaces, ebrÿ,
 Idcirco in scenam producantur, ut aliÿ
 Fiant similes malis, & non potius bonis:
 Quorum virtutes & piè facta videant.
 Habet Poëta bonorum exemplum, quo sibi
 Licere id facere, quod aliÿ fecerunt, putat.
 Nam veteres Spartanos in more habuisse, ait:
 Vt in conspectum liberorum seruulos
 Statuerent ebrios: ut turpitudine

Morum

*Morum confecta, ab isto vitio liberi
 Terrerentur. Quod enim illi dicunt, sacras
 Contaminari non decere literas:
 Faciunt intelligendo, ut nihil intelligant.
 Neque enim pii tantum homines, sanctique, & graves,
 Illic à spiritu cœlesti, sed etiam
 Libidinosi, scelerati, obscœni, ebrii,
 Impurati, in theatrum produci solent:
 Illorum exemplo alij uti sapiant rectius.
 Id ita esse, vosmet iudicare poteritis.
 Quapropter hi senes vobis documento erunt:
 Vti vagas discatis fugere libidines,
 Et legitimos non conscelerare lectulos.
 Hoc studium nostrum qui audet reprehendere:
 Eum ut quiescat porro moneo, & desinat
 Maledicere: malefacta ne noscat sua.
 Favete, & cum silentio animadvertite:
 Vt pernoscatis, quid sibi hi senes velint.*

ACTVS I. SCENA I.

Midian, Simeon, senes.

NON mihi licere meam rem me solum, ut volo,
 Loqui atque cogitare, sine isthoc arbitro?
 Quid hoc mali obsecro, quod isthic me quodquod eo,
 Quasi umbra sequitur? Nam nunquam tam vesperi,
 Neque tam manè buc venio: quin hoc ipso loco
 Aut ambulantiem conspicer, aut tabulam in manu
 Gestantiem, aut librum lectitantiem, aut quippiam
 Demurmurantiem, aut res meditantem denique.

Senarij
 Iambici.

F

Atq; eccum, modo ut incedit? vide sis obsecro,
 Quemadmodum adstitit tetrica fronte, capite
 Obstipo, humum intuens, & curas cogitans?
 Mirarier profectò haud immeritò queam,
 Quæ res sit, quæ illum tam crebrò in hunc pertrahit
 Locum. quid verò si adeam, & semel ipsum alloquar?
 Ita faciam. Quæso adepol ne agrè feras,
 Simeon, quòd audacter te compello, & nimis
 Fortè familiariter. Si. quid est? quid vis tibi?
 Mi. Miror, quid hîc rerum geras, aut quid tibi
 Negoti: quæve tua huc tam crebra reditio?
 Nam mihi vidère præter atatem tuam
 Facere, & præterquàm res te adhortatur tua.
 Quid vis tibi? annos septuaginta natus es,
 Aut plus: neq; ullo cessas in loco: neq;
 Vllum remittis tempus: neq; te respicis:
 Perinde quasi famuli non sint, quos mittere
 Hinc inde possis: ita tute hîc discursitas;
 Ita illorum officijs attentè fungeris.
 Si. Midian, tantùmne à re tua otij tibi,
 Aliena ut cures, eaq; nihil quæ ad te attinent?
 Quid enim tua intersit scire, quid ego hîc agam:
 Cum nondum à me rogatus sis: quid hîc tibi
 Negoti? Mi. lubet hîc esse. Si. Et mihi lubet.
 Mi. Sed tu, non modò digredienti mihi dixeras,
 Quòd hinc ires domum prandendi gratia?
 Si. Et tu, an non dixeras mihi, quòd hinc pergeres
 In forum, ut ibi negoti quippiam, puto,
 Conficeres? Mi. confeci illicò. Si. & ego similiter
 Pransus sum illicò. MI. Hecates hoc prandium fuit.

SI. Quam-

Si. *Quamobrem* Midian? Mi. *quia parcum & nimium breve.*

Si. *Tum pol tibi eadem via, qua olim Perseo fuit.*

Mi. *Quamobrem?* Si. *nisi enim infedisti alicui Pegaso,*

Tam citò reverti non potuisti. Mi. *quid opus est*

Pegaso, ubi amor loci, pedibus alam addidit?

Sed ausimne ego tibi eloqui, si quid velim?

Si. *Audaçter. nam quicquid dixeris, id dixeris*

Lapidi. Mi. *nolo lapidi: unde mihi neq₃ consili,*

Neq₂ auxilij copiam habere in dubijs licet.

Si. *Quin ergo amico dixeris, si sic lubet.*

Mi. *Lubet adepol, sed taciturno.* Si. *mato, ubi voles.*

Mi. *Promitte, te taciturnum.* Si. *Promitto adepol.*

Mi. *Bona fide?* Si. *bona herclè.* Mi. *sed pudet eloqui.*

Si. *Quid est, cur pudeat? quin profers.* Mi. *pudet.* Si. *ita sunt*

Pleriq₃ homines. quos, cum nihil refert, pudet:

Vbi pudendum est, ibi eos deserit pudor.

Mi. *Ausculda. nam tibi amico, quod volo, certum est credere.*

Amo. Si. *quem, mène?* Mi. *sic: sed aliam quam te, magis.*

Si. *Quenam illa?* Mi. *animadvert: audies.* Si. *fiet sedulo.*

Mi. *Susannam Ioachimi illius coniugem probi,*

Nosti? Si. *non aliter ac te.* Mi. *dic sodes mihi,*

Bellán' videtur specie mulier? Si. *admodum.*

Mi. *Equidem hercle forma luculenta.* Si. *sic satis.*

Mi. *Quin etiam sine munditie & sumptu.* Si. *neq₂ id*

Mirum. Mi. *Quamobrem?* Si. *quia virū habet eiusmodi,*

Quem sumptus facere isthac in re pudet ac piget.

Mi. *At enim si mihi (liceat, quod sentio, proloqui)*

*Tam formosa esset coniunx: auro & serico
Curarem ac purpura, ut exornata incederet.*

SI. Quaso hercle ego te per senectutem tuam:

Perq³ illam, quam domi odisti, vxorem tuam:

Vt mihi dicas, quod te rogabo. MI. quid rogas?

SI. Id quod de te ominqr. MI. Quid ominare? dic.

SI. Quod res est: modò tu verum fatearis. MI. Quid est?

*SI. Caue mihi mendacij quicquam. MI. Quintu ergo ro-
gas? (viam.*

SI. Nunquid amas hanc mulierem? MI. rectam instas

Ea res est. SI. sic equidem ominabar. MI. optime.

Nam huius muliercula causa tam creber hîc

Obambulo: tam frequenter huc me recipio.

Nam ad hunc, qui in proximo est hortum, soleo ferè

Plerunq³ eam operiri, dum redeat domum.

Vbi aspicio, non sic amo, ut sani solent

Homines: sed eodem pacto, ut insani solent.

Amavi ego multas olim in adolescentia:

Sed ad hoc exemplum nunquam, ut nunc insanij.

SI. Inest huic homini amoris macula in pectore:

Sine damno magno qua elui neutiquam potest.

Ludificabo ipsum egregijs & salsis modis.

Miseret profectò me tui. MI. Si sum domi,

Foris est animus: si sum foris, animus domi est.

Quid verbis opus? hanc somnio, huic vigilo, hanc loquor.

SI. Est ne autem pars aqua huius amoris tibi cum ea?

MI. Id sanè nescio, Simeon. nam mihi nunc quidem

Restat aliud nihil, nisi oculos pascere,

Seçtari, obseruare: potiundi dum copia

Fiat: ut amplectier, oscularier, alloqui

Liceat.

Liceat. Si. Proh Iuppiter, quæ te agit amentia?

Iam plenus ætatis, animaq; fœtida,

Senex hircosus, tu osculere hanc mulierem?

Cauc ne adueniens excutias vomitum mulieri?

Mi. Ah enecas. quin tu potiùs me opera iuuas:

Aut si opera non potes, consilio. Si. quomodo?

Mi. Vt potiar. nam nihil hîc nisi Susannam volo.

Si. Ab quantò satius est Midian, te id dare operam:

Quî amorem hunc ex animo ejicias tuo, quàm id loqui

Quò magis frustra libido incendatur tua.

Mi. Obsecro te per amicitiam nostram Simeon,

Fac, inueni, finge, effice, quî Venere hac fruar.

Nisi id facis, hodie postremum me vides.

Si. Vt, quæso, amore perditus est miser hic senex,

Meus collega. Sed audi: neutiquam senis

Officium puto, operas agere lenonias.

Mi. Atqui videmus nostros adolescentulos,

In his rebus sibi inseruire mutuo:

Et socios esse in talibus negotijs.

Nos quoq; senes est æquum senibus obsequi.

Si. At metuo, ut proficiam parùm. Mi. Cur obsecro?

Si. Quia honestior est Susanna, quàm ut morem gerat

Dictis meis. nam tota ciuitas eam,

Quasi exemplum pudicitie, deprædicat.

Mi. Ah frustra hoc infers. nam ea tibi eloquentia est:

Vt vel Syria Dea, te ut amet, persuadeas.

Itaq; te, Simeon, iterum atq; iterum oro, ut opera

Tua mihi in hac re ne desis: vbicunq; tu

Mea vicissim egebis, promptam reperies.

Si. Sanè hanc conditionem accipio, mi Midian.

Nam si mihi tuam operam in simili negotio
 Promittas, mea tibi nusquam deerit. Mi. euge, age,
 Promitto. Si. at sanctè. Mi. quin imò sanctissimè.
 Si. Quamcunq, mulierem amem? Mi. imò. Si. Caue sis
 Ne ouem lupo committas. Nam si cui velim (Midian,
 Amorem huius mulieris copulare: cur
 Tibi potius quàm mihi, qui aequè illam amo, copulem?
 Mi. Itane? Si. videlicet. Mi. proh supremum Deum?
 Nunc ego verum illud verbum esse experior vetus:
 Omnes sibi malle melius esse, quàm alteri:
 Sed obsecro, non ludificas me, mi senex?
 Si. Non hercle. nam ita efflictim eius amore ipsemet ego
 Depereo: ut vix quisquam ante hac. Nam illa mulier
 Lapidem silicem subigere, ut sese amet, potest.
 Mi. Na imprudens ego: qui amorem detexi meum:
 Nam postquam amare dixi, complacita est tibi.
 Si. Erras manifestò. nam hic amor in me haud est recens:
 Vetus est: & pol haud scio, vter nostrum, si dies,
 Et crebras vtriusq, itiones in hunc locum
 Numerare velis: vehementius Susannam amet.
 Sed age, bono animo es: ego te amantem haud deseram.
 Mi. Quid ages, mi Simeon? Si. Si consilium vis, dabo.
 Mi. Obsecro: nam ego & me, & amorem tibi credo meum:
 Si. Vides hunc hortum? Mi. video. Si. & hoc posticulum?
 Mi. Video. Si. age, huc intremus. Mi. quid acturi, cedo?
 Si. Susannam illuc aduenientem expectabimus.
 Nam singulis diebus per meridiem
 Huc ingredi: hìc apricari: hìc lauariet
 Solet: sapè etiam hìc incommitata conspici.
 Mi. Quid postea exequemur? Si. rogitas? soli ubi

Cum

*Cum sola erimus in horto: ibi nobis dicere
 Licebit ad illam: mea voluptas, mel meum,
 Mea vita, mea delicia, mea salus, mea
 Amœnitas, meum cor, meus animus, meum
 Suauium, meum labellum. Mi. oh! gestio
 Hercle. Si. ibi licebit amplecti. Mi. quid ampliùs?
 Si. Licebit accubare. Mi. dicis largiter.
 Sed si ipsa renuat? Si. cogemus. Mi. sin clamitet?
 Si. Ab alio oppressam dicemus. Mi. rectè adepol.
 Quid verò, si vir interueniat? Si. neutiquam:
 Quia is nunc peregrè abest domo. Mi. sat commodè.
 Sed si res secus eueniat, aut fiat palàm?
 Si. Nimiùm religiosus tu es, nimiumq; timidus.
 Mi. Decet sapientem omnes casus perpendere.
 Si. Nimiùm sapere, nimia sæpè insipientia est.
 Sed ostium crepuit: ipsa egreditur domo.
 Eamus hinc ocyùs: atq; hunc horti angulum
 Teneamus, ut latitemus tuti. Mi. i præ, sequor.*

ACTVS I. SCENA II.

Sufanna, Thamar, Midian, Simeon.

STRISCE, cape hunc nummum aureum: quòd tam la-
 tarei nuncio (mihi, Ostonarij
 Me exhilarasti: qui literas ab hero modò attuleris Lamb,
 Eumq; saluum ad nos hodie reditum nunciaueris.
 Iamq; domi ut sis, vide: ne, si herus interea redeat, hominib.
 Vacuas ades inueniat. intellexit in? tu focum instruas
 Phrygia, & opiparum conuiuium. vos huc sequimini.
 Th. Sequimur hera. Su astus hic magnus, & ardens Solis
 feruor. Th. equidem

Maiores vix possit esse. Su. pol meus sudabit in via
Maritus. Th. admodum hera. Su. properemus ocyus in no-
strum hortulum, (adueniat herus
Th. Quid ages, hera, in horto? Su. volo, priusquam meus
Ioachimus, liquido intus me rore aspergere, & has sordes si-
mul, (conspicis:
Cum sudore abluere. Th. quas sordes? Su. quas in vultu
Et quas per hosce dies contraxi. Th. ah tace: ego tuas sor-
des mihi

Pro mundicie exoptare velim. qui enim tu sis venustior?
Mi. Lepidam ancillam. audin', qua loquitur? Si. quid
enim, nisi delitias meras? (sic amem.
Mi. Ah, differor cupidine. Si. ah tace: ne obturbes. Mi. sine,
Su. Mea tu, satis venusta sum, viro si placeam. Nam proba
Vxor, suo unice studet placere marito in omnibus:
Hunc solum obseruat: ceteros negligit: huic ferit vni, huic
metit. (mibi.

Mi. Heu Simeon: hac dicta mulieris cerebrum penè excutiunt
Si. Delire, credin' ex animo sic ipsam proloqui? Solent
Ita pleraq, mulierculæ suas fallere pedissequas:
Ne suspecta viris reddantur. Noui ego illam isthac ioco
Dicere, neq, illa mereat Persarum sibi montes aureos,
Vt istud cogitet, quod tu stultè metuis: tace sis modò.
Su. Probam itaq, me dici, quàm formosam aut pulcram
malo, Thamar.

Nam litem cum forma pudicitiae esse quidam aiunt.

Th. Ita est.

(bus,

Su. Equidem formosis plus tenduntur retia ab amatoribus,
Quàm sœdis & deformibus. Si. exemplo docebis hoc tuo.
Su. Nam Sara, ut in sacris est legere literis, plus obsuit
Quàm

Quàm profuit venustas. Th. Quis sic? Su nisi enim tam pulcra & nitens

Fuisset: à Pharaone nunquam esset rapta. Th. adepol hera.

Su. Sed & Rebecca nocuit sua forma praestantia. Th. quomodo?

Su. Nam Abimelecus illi insidias ob vultum parauerat.

Mi. Atq; is Abimelecus ego nunc ero tibi. Si. & ego Pharaò tibi. (mali

Su. Sed neq; Isacus vxorem ipsam dicere audebat: ne quid Acciperet à Palestinis. Ita saepe ob formosas viri

Periclitantur: qui propter deformes tuti esse poterant.

Mi. Exemplà hac mihi placent. Su. quanquam non nego, quondam & probis viris

Plus arridere formosas, quàm fœdas: sicut Isaci

Gnato Iacobo magis placuit Rahel, quàm Lea. Mi. & hoc mihi placet. (proficiet.

Th. Isthuc sapere est, exemplum capere ab alijs, tibi quod

Su. Satis verborum est. Mi. imò dudum mihi fuerat plus quàm satis. (gine.

Su. Nunc quod constitui peragam: & corpus reficiã asper- Vos ite, & balsamum mihi cum smigmate afferte & oleum.

Atq; audin' Scapha? fac ut primò omniũ niteant ades: leues Aranearum telas deijcito de foribus, de pariete,

De valuis, de fenestris: volo fieri munditias. tu Thamar,

Lectum instrue: infer aulea & conchyliata tapetia.

Mi. Audin', ut lecti est cupida? Si. imò audio & gestio, me- hercule. (inepta, quid

Th. Nimiũ sollicita es hera: nimiũ studiosa viri. Su. hem

Garris? tace sis: caue isthuc ex te vnquã post audia Thamar.

Nam nunquam vxores curare nimium possunt suos viros.

*Et si .n. agāt omnia, ut aquū est, et sint, quales esse addecet:
Tamen ut omnibus os obturent, ne quis maledicta ingerat,
Nunquam cauere possunt. Mi. audin', ut vafre praoccupat?
Videtur certē aliqd mali in animo volutare mulier. (est opus
Th. Vin' prius, hera, calceos ut pedibus detraham? Su. non
Sed ite, & quae iussae estis, curate; ut fiant. Th. curabitur.
Su. At ostiū, Thamar, ut sit occlusum, vide. Th. quiesca sis.
Su. Obde illi pessulum: ne quis spectator huc eat (modum.
Cum oculis emisit iys. Th. fiet hera. Su. at diligēter. Th. ad-*

ACTVS I. SCENA III.

Midian, Simeon, Sufanna,

Offonarij. **I**lla abeunt, nos soli: quid adhuc moramur? *Si. expecta,*
mahe. (rat. Su. nimis
Nimium properas: sine, obseruemus, quam nunc rem ge-
Me torquet hic vehemens aestus, solisq; feruor maximus.
Mi. Dij immortales, omnipotentes, qd apud vos pulchrius?
Nam pra hac, Iuno non est Iuno, Venus non est Venus.
Hanc equidē Venerē venerabor, me ut amet, ac sit propitia.
Si. Ita me dij ament, ut illa me amet malim, q̄ alij coelites.
Mi. Scin' tu quid fieri nunc optem? Si. quid? Mi. Iuppiter.
Si. quamobrem? Mi. ut hac (mauelim.
Cum Iunone accubem illicd. Si. at ego te alium hū fieri
Mi. Quemnam? Si. Vulcanum: ut me cum hac Venere ca-
tena nectas ferrea.
Su. Trunco infidebo huic, & primū me liberabo vestibus.
Si. En calceos iam soluit. quales ha videntur tibiae?
Mi. Eburneae. Si. ista sura cuiusmodi? Mi. lacteola, argētea.
Sed, qd si nunc adeamus? Si. adeas. Mi. cor tremore palpitat
Si. Timidi in hac acie nullum constituunt trophaum. cape
animum. Mi. Quid

Mi. Quid autē cōminiscar? qua fingam adstitisse gratia?
Quibus verbis illam aggrediar? **Su.** quis hīc loquitur? non
 sola sum? (alloquitur)

Si. Quid cessas mulierem hanc adire, & blandē in principio

Mi. Quaso, tu prior adeas: & quod te facturū promiseras,
 Amorem huiusce mulieris mihi concilia verbis tuis.

Si. Imò mihi potius, quā tibi: mane, dum mulierē alloquar.

Su. Certē mihi visa sum vocem audire hominis. accingar
 iterum:

Ne cui inopinatō nuda conspicer. **Mi.** ego in insidijs ero,

Quasi succenturiatus, si qd deficies. **Su.** clamabo. *Thamar.*

Si. Tace sis: ego sum. **Su.** quis ille ego? me miseram? quem
 video? **Si.** ne time: (senex,

Amantem tui hominem, non inimicum, vides. **Su.** quid ais

Amantē te mei? **Si.** imò maximē **Su.** at quomodo? **Si.** scies:

fede huc. (haud decet.

Su. Absit, alieno cum viro ut assidam: isthuc matronam

Sed si quid me voles, domi inuenies. **Si.** mane, obsecro, ma-

ne: (te somniam.

Atq; audi verbum unum. **Su.** quid audiam. **Si.** aliquod de

Su. Quid somnij? **Si.** praterita nocte per quietem visus est

Mihi Raphaël a stare ad lectulum, & his me verbis alloqui.

Simeon, inquit, **Simeon** euigila, quoniam immortalis Deus,

Dominus cœli & terra, ad te mittit: ut latum tibi nuncium

Annunciem. Nam ex te prodibit seruator populi mei,

Messias: qui ē Babylonica captiuitate ipsum eximet,

Et in patriam terrā reducet. **Mi.** proh Deum, quā fabulā

Inceptat hic veterator? miror quorsum isthac oratio. (nec:

Si. Cumq; angelo dicerē ego: Domine mi, ecce ego sum iā se-

Et uxorem domi habeo vetulam, & sterile: quomodo liberos

Et

*Ex illa suscipiam? ibi respondit mihi sacer angelus:
Tuos ut sollicitare concubitus. Su. quid ais, homo impudens?
Meū tu sollicites concubitū? Si. imò maximè. Id enim Deus
Iussit. Su. Deus? quasi verò is leno sit, qui amores copulet
Meretricios? pudeat te cano capite, has nugas prodere.*

Si. Imò te pudeat, quod nondum sacras didiceris literas.

*An enim ignoras Thamarin suo concubuisse socero: & Pharē
Peperisse? an nescis Rahabem, nobile scortū Hierichuntium
Salmę eius abnepoti nupsisse, ac mox peperisse illi Boam?*

An nescis Rhutham ultrò ad Boam noctu venisse, ut accubet?

*Atq; istę omnes Davidis, è quo Messias venturus est,
Factę sunt avię. Su. muliebribus ibi peccatum consilijs
Fuit: quę post Deo moderante successerunt non malę.*

Sed non sunt facienda mala, ut illinc eveniant bona.

*Neg; Rahabem meretricius amor conservavit aut vagę
Libidines: ut non perierit cum Chananeis improbis:*

Sed emendata vita, & vera in Messiam nostrum fides:

*Quem è populo Iudaico olim proditurum credebat. Itaq;
Missa hac facito & hinc illicò facesse. Si. ah sine, quęso, tuos
Ocellos de osculer, voluptas mea. Su. quid sinam? Si. sine.*

*Su. Proh summe Deus, quam tu incere fęminā? Si. quam?
melleam,*

Roseam, auream. aureas quęso da mihi manus, ut osculer.

*Mi. Vt blandus est palpator mulierum hic senex! Si. sine
obsecro.*

*Su. Apage. an nescis, quid Sodomitis acciderit: quos sulfure
Et igni Deus evertit, propter hoc nefarium scelus.*

Nam casta mens Deus est: neg; ullo scelere plus offenditur.

Quàm adulterio: neg; ullum punivit severius. Si. fabulę.

Su. Propone ob oculos tibi Beniamitas: quorū duobus pralijs

Quadra-

Quadraginta septem millia in acie ceciderunt: unius

Propter Levitæ concubinam vitiatam. Si gerra mæra.

Su. Propone ob oculos Davidem tibi: qui cum viri optimi

Et integerrimi rapuisset coniugem, quam post graves

Deo pœnas dedit? Si. Nuga. Su. punit. n. Deus atrociam

Delicta atrocibus pœnis: ut nos à scelere hoc deterreat.

Si. Nimum religioſa es: nocet iſta religio formæ tuæ.

Su. O Chanaa progenies nihil te pudet iſta ſenem proloqui

Cano capite: qui iam alterũ pedẽ in Charontis cymba habes.

Tũne populi ſis iudex? tũne praſidium rei publicæ?

Hoc ſcène magiſtratum eſt æquum mores civibus largiri?

Itane præcepta & leges Moſaicas meministi? Si. ab deſine

Memorare, quæ ſcio: potiusq; mihi illa dic, quæ neſcio.

Su. Quid neſcis? Si. tuum amorem. Su. imò illum nunc

expertus es. Si. at quomodo?

*Su. Nam amica officium facio: dum te à propoſito hortor
malo. (ſed furor.*

Verus enim hic amor eſt: at quem tu queris, non amor eſt,

Nam furia te & intemperia agitant. Si. ſine te, amabo, à

me amarier,

Meus feſtus dies: quaſo da ſuavium mihi. Su. ſuavium?

Id me Deus prohibeat. ſemper flamma fumo eſt proxima.

Si. At dic me ſaltẽ ſuavium tuum. Su. minimè verò omniũ.

Si. Dic igitur me tibi columbam, meumq; collũ amplectere.

Su. Ego ne iſtuc dicam aut faciam? id me magnus prohi-

beſit Deus.

(oſculor:

Virum habeo, quem ſolum amo, ſolum amplector, ſolum de-

Cui ſoli coniugalem uti dedi, ſic ſervabo datam

Fidem. Si. vah ſtulta es, quæ virum metuas, qui abeſt ha-

rum inſcius

Rerum:

Rerum: nisi tute garrias: nec quisquā est hominū qui videt.
Su. Si homines non vident, at Deus videt, quem nihil us-
quam latet. (tere solet.

Nam is vindicem habet oculum, quo periuria hominum ple-
Mi. Enimverò tempus nunc esse video: ut & ego amoris hīc
Faciam periculum: modò Venus sit propitia: ne parem
Cum Simeone repulsam ferā. Su. quis hīc loquitur? non nos
sumus? (hi obsecro.

Mi. Adibo. quid hīc agitur? Su. ah mi Midian, fer opē mi-
Mi. Quamobrem? quid pateris? Su. vim: quam hic pūdi-
citie parat. (senem:

Si. Nequaquam: sed tantūm oravi suavium, quo recreet me
Quemadmodum olim Davidem puella refecisse legitur.

Mi. Quid ipsa? num renuit? Si. quin imò pessimis convitijs
Me proscidit. Su. factum nego. sed tu mihi vim paraveras.

Mi. Vbi voluntas prompta est, vi nihil est opus. Su. quid ais,
mi homo?

Mi. Si sponte parueris roganti, nemo vim faciet tibi.

Su. Me miseram: an & tu gladiatorio animo ad me affectas
viam? (quar,

Mi. Non certè, sed tui amantiſſimo. nam verum ut tibi lo-
Fixus apud te hic noster est animus clavo Cupidinis.

Su. Iehova, quaso da pacem propitijs: serva me obsecro.

Nam ex composito uterq; pudicitia oppugnatū venit meam.

Mi. Quid clamitas? tace sis: nam si hunc odio persequeris:
at me ames. (omite me.

Su. Amem? multò te, quàm hunc minus. Mi. ah tace sis. Su.

Mi. Ah sine te exorem: sine prehendam auriculis: sine den-
suavium. (saviter!

Su. Quid agis? quid mihi molestus es obsecro? Mi. ah tam
Su. Ab-

Su. Abscede hinc sycophanta. Mi. parcius quasô, ac blandius.

Su. Non matronarũ est, sed meretricũ alienis subblandirier Viris. Quin abstines manũ. Mi. ah sine contrectem te modo parũ.

Su. Ecquid te pudet, hominẽ senem, senatus columen, iudicẽ, Clãm in hortum perrepere, ut insidias mihi struas claro die? Apage à me, apage. Mi. nimium feras. Si. reddã ego mansuetam ex fera.

Ab ne recuses animule mi, mea vita, mea festivitas, Sunt aurei nummi complures. Su. pereas cum auro tuo, Auro non vendã, quod redimi auro non potest. Mi. ah aureus Ocellus, amoris donum & decus, amãbo faciam, quicquid voles.

Su. Volo ut abstineas manũ mastigia, & hinc faceffas ocyus. Si. Ingrata atq; irrita esse omnia, qbus insistimus, intelligo. Quod unum superest: quia nec precibus, neq; muneribus fletur:

Hoc nunc agam. Mulier nisi aut huic, aut mihi morẽ geris, Perjstiam nunc illico. Su. minis nil moveor. Si. at posthac tibi

Mali, quod potero facere, faciam: meritoq; id faciam tuo.

Atq; eccos nos ambos: si nobis copiam tui adhuc negas:

Adulterij suspectam te ac ream reddemus omnibus:

Nam criminabor, te visam esse cum alieno oscularier.

Su. Proh delũ & hominum fidem! iam non satis hoc est, vos adulterij

Esse reos, & animis scortatos vultin' tam grande hoc scelus Alio insuper cumulare scelere, & testari mendacium?

Si. Sicerit. Mi. & mihi placet idem. Su. naviter impudentem oportet hunc.

Esse,

Esse, verecundia fines qui semel homo transverit.

Si. Atq, adeo iam ex isto loco te ad populum deferam: & tuo Cum amatore adolescente amplexantem vidisse arguam:

Omnesq, removisse ex horto ancillas: ne qui essent arbitri.

Mi. Optime. idem & ego dicam: capitis te perdam, nisi mihi annuis. (mala:

Su. Miseram me terq, quaterq, cui subito tanta impendent

Qua, neq, uti devitem scio: neq, quomodo me inde extrahā.

Nam si annuam vobis, adulterij & mortis fuero rea.

Sin renuā, ut est equum: vestras tamen non effugero manus.

Quid agam? Si. Si sapi, hanc curā facere compendij potes.

Su. Ab queso vos, parcite mea innocentia. Si. nihil efficis.

Su. Oro atq, obtestor te, per canitiem tuam: ne hoc malum

In me compingere cogites. Mi. non audio. Su. per omnia sacra,

Per immortalem vos Deum precor, ab hoc immanissimo

Desistatis cepto. Mi. surdi sumus. Su. hei misera, hei misera mihi!

Nequcōn vestras ego sceleratas effugere, & nequā manus?

„ Sed melius est, ut innocens in hostium incidam manus:

„ Quā Dominum scelere offendam. Nam spero me habiturum Deum

Testem innocentia, Si. num adhuc es obstinato pectore?

Quin irruimus in ipsam, & vi comprimimus. Su. abstine manus,

Scelestē. Nam potius emoriar, quā tua morem geram

Libidini. Si. iuva me Midian: rape in hunc angulum: rape.

Su. Siccine agitis? enimverò mihi clamore hīc opus esse video.

Heus famuli, subvenite mihi, succurrite: oppressa mihi

Opē ferte. Si. sine ipsam hinc abire in maximā malā crucē.

Ego

Ego adeo pol te ulciscar. Mi. & ego te, ut digna es, perdam,
scelus: *(sticulus:*

At q₃ ut de me merita es. Su. fugiam per apertum isthoc po-
 Ut inde me domum recipiam. nam id solum insidiantibus
 Patuisse video. Si. Sequere tu Midian & posticum tene.

At q₃ audisis Midian: quasi adulter è manibus cum adultera
 Tibi seni elapsus sit, comminiscitor: at q₃ à dextera
 Venire te a simulato: dein ut subseruias verbis, vide.

Mi. Ero memor. Si. ego ad hoc ostium concedo: & aliquent
 euoco foràs.

ACTVS II SCENA I.

Sufanna.

DEum immortalem, quæ hac est contumelia?
 Quæ iniuria? matronis claro die strui
 Insidias à senibus? quisquam mortalium
 Credat, tam perditam in canos homines, viros

Senarij.

Decrepitos, effretosq₃ cadere libidinem?

Equidem infortunio pudicitia mea

Nunquam antehac propior fuit: Quanquam metus

Nunc est: ne mihi nocere ausint mendacijs.

Quod enim facinus non audeat calumnia?

et

Nihil tam sanctum, nihil tam firmum, at q₃ innocens,

et

Quod sycophanta morsus non arrodere

Et in calumuiam rapere possit. Proin

Deum æternum precor: ut is innocentiam

Meam aduersus maledicos protegat senes.

Nunc propero domum: ut viro, si redijt huc domum,

Hac memorem, ei q₃ de hac conquerar iniuria.

Nam post Deum hunc solum patronum mihi habeo.

G

ACTVS II. SCENA II.

Philergus, Simeon, Midian.

Trochaici
septenarij
catalectici;

A Bſcede huc intrò Thamar cum ſmignate & liquori-
bus
Balfami: nimis diu morata es. nam niſi me mei
Fallunt oculi: video heram huc properantem.
& certè ipſa eſt: abi

Ocyùs, & qua iuſſa es, exequere: ego iſthàc ibo obuiam
Aduenienti hero: ſed quis ſtrepitus hìc ad horti ianuam?
Si. Pandite atq; aperite ianuã. Ph. Quis hic ſenex tremens,
E noſtro q; huc tam repentè proſilit horto? Si. heus, oſtium
Quis domus aperiat ocyùs: niſi vultis, ut fores
Arietem? Ph. hic quidem eſt Simeon. Si. ehem Philerge.
Ph. quid eſt? Si. mane. (mihi.

Ph. Qua te agitant intemperie? Si. te, te conuento opus eſt
Ph. Quid negotij? ſac ſciam. Si. metuo. Ph. Quid metuis?
Si. ne herclè hodie

Quantum hic familiarium eſt, omnes in maximum malum
Cruciatumq; perueniatis. Ph. omen auertat Deus.
Si. Neſcis tu fortaiſſis, apud vos facinus quod natum hìc
nouum. (ſoli ſcias.

Ph. Quod id eſt facinus? Si. impudicum. Ph. tute tibi
Si. Imò & hic ſcit, qui huc properat collega meus ſenex.
Ph. Mihi ne dixiſ, ſcire nolo. Si. non faciam enim, quin
ſcias. (hic

Vbi nam eſt adoleſcens? Si. abiit, euafit, erupit. Ph. qui
Adoleſcens? Si. ſcies: ſed cur tu non retinuisti obſecro?
Mi. Vah? ſenex iuuenē, decrepitus vegetū, imbellis bellicū.
Si. Quonã abiit? Mi. per poſticū ſe ſubduxit cum adultera.

Ph. Abeo.

Ph. Abeo. Si. *serue, mane.* Ph. *quid vultis?* Si. *audies.*

Ph. *Quid audiam?*

Si. *Hera tua neq₃ liberalis, neq₃ honesta, neq₃ sat probe
Officio mulieris functa est.* Ph. *quid fecit?* Si. *corpus suum
publicat.* (Deus.

Ph. *Cui homini? an tibi seni?* Si. *isthoc magnus prohibeat*

Ph. *Neq₃ ego credo homini ulli publicare se, nisi seni.*

Si. *Quid ludos agis in re seria scelestes? vidi eam
Osculantem cum altero, nescio quo cum adolescentulo.*

Ph. *Vbi nam?* Si. *illic in horto.* Ph. *Proh Deū quid narras,
Simeon?*

Si. *Vidi equidem.* Ph. *tutēne?* Si. *egomet duobus his oculis
meis.*

Mi. *Atq₃ ego vidi, unā osculantem, atq₃ amplexantem cum
altero.*

Ph. *Erratis profecto: aliter negorium se habet. Nam hera
Hic intus lauit.* Mi. *siquidem lauare, est adolescentulum
In gremio tenere: labra nusquam abducere à labris.*

*Nam me alia memorare, quæ illam facere vidi, dispudet:
Vt cum amans manum sub vestimenta ad corpus detulit.*

Ph. *Nugas agitis: qui innocentē arguere audetis adulterij.
Ego heram nactus sum probam & pudicā, & hisce moribus,
Quibus vestri similes vxores sunt, alienissimam.*

Mi. *Verberonem hominem vide Simeon: quē sic maledicere
Nobis non pudet.* Ph. *Vos pudeat, qui innocentem iniuria,
Et calumnia afficitis: neq₃ est, ut quenquam ita credulum
Fore putetis: qui vestris mendacijs habeat fidem.*

*Neq₃ enim quicquam tale de Susanna quisquam audiit.
Redeo intrò: ut quid hoc rei sit, intus cognoscā antea,
Quā hinc pergā, neq₃ enim possum diutius ista perpeti.*

*Si. verum citius experire, quàm voles, magno malo.
 Abeamus nos: & dolos meditemur doctè in crastinum:
 Vt, cum populus conueniet frequens in Ioachimi adibus,
 Coram omni senatu agamus adulterij ream. Mi. placet.
 Eo domum, nisi me vis aliud. Si. nihil, nisi ut domi fies:
 Interim ego Cleophā orabo, ut cras Susanna impingat dicā.*

ACTVS II. SCENA III.

Midian, Sichar;

*Osonarij
 I ambici.*

I *Llic hinc abiit. Dij immortales, quid homini
 Homo praestat? stulto intelligens quid interest?
 Ego me non tam astutum, neq; ita me callidum,
 Neq; perspicacem esse scio. Sed hic monitor meus,
 Et prae monstrator Simeon hac praestat mihi.
 In me quiduis earum rerum conuenit,
 Quae sunt dicta in stultum; caudex, stipex, asinus,
 Ficulneus, plumbeus: in illum nihil potest.
 Nam calliditas eius exuperat haec omnia.
 Peiorem equidem, magisq; versutè malum
 Nunquam adeo pol quinquam vidi, quàm hic est Simeon:
 Nimisq; ego illum metuo, & formido malè.
 Ne malus item erga me sit, ut erga illum fuit:
 Qui ne mihi verba det, cauendum erit mihi.
 Sed quis hic est, qui fert cum tabellis huc gradum?
 Si. In hac habitare platea dictus est Midian:
 Cui literas fero. sed quem perconter video.
 Ehodum vir bone, salue. Mi. quid est? quid vis tibi?
 Si. Hominem in his querito locis. Mi. hominem vides?
 Si. Non te, sed alium. Mi. quemnam? Si. barbatum senem,
 Caui oculis, naso aquilino, tremulum, labris*

Demissus,

Demissis, poplite varo, pendulis genis?
Tui profectò non multum absimilem. Mi. cedo,
Quod nomen illi? Si. Midian. Mi. dij te perduint
Scelus: qui me sic despicatui habes tibi.
Si. Egò ne te? Mi. maxime: ut qui Midian is sum ego.
Si. Obsecro te hercle, mi senex, siquidem tu is es,
Mihi ignoscas. namq, haud te noueram, hercule:
Neg, his vidi oculis unquam. Mi. sed quid nam rei est?
Si. Has literas fero: quas regi Babylonio
Per te reddi velim. Mi. quid in illis scriptum, prius
Memora mihi. Si. sunt duo libelli supplices.
Mi. Quid postulas? Si. Auscultare mihi si vacat,
Dicam. Mi. sed breuiter. nam nunc occupatior
Sum: quàm tibi ut diu aures praebeam meas.
Si. Est hic quidam ciuis, homo fidei lubrica.
Mi. Tales sunt plurimi passim. Si. notus mihi
A multis annis: & pater eius meo patri,
Auus item meo auo. Mi. quid opus his ambagibus?
Dic uno verbo. Si. is cum nuper mihi sua
De egestate queritaretur: meamq, opem
Imploraret: dedi illi argentum mutuo.
Nunc cum repeto, homo tergiuersari incipit:
Moras neçtere, petere longiores terminos.
Namq, hac ferè illi oratio est: cras huc redi,
Iam non vacat. Mi. bonis quod bene fit, haud perit.
Et tu si amico quid benefeceris tuo,
Ne fecisse pigeat. Si. facti non pœnitet,
Modò restituas mihi, quae mea sunt, cum gratia.
Nam ingrato homine nihil uspiam est impensius.
Mi. Nescin' tu, ut nunc sunt mores, ed redisse rem:

Si quis quid reddit, magnam habendam gratiam?

Si. Scio hercle, & magno cum meo experior malo:

Et te oro porro, in hac re adiutor sis mihi.

Mi. Quomodo? quid vis faciam tibi? Si. hasce literas

Vt Regi des. Mi. quid Regi cum tuis debitis?

Si. Non regis est ut cuiq; reddat, quod suum est?

Mi. Cur tu non servâras, quae tua erant? Si. quia hominibus

Miseritum est: quem fame perire nolui.

Itaq; nunc equum censeo, ut reddat mihi

Quae accepit mutuo. Mi. summa autem quantula est?

Si. Siclorum viginti. Mi. quid verò, si neget

Habere se? Si. videat, unde acquirat. nam ego

Meum ius persequar. Mi. cur non obsecro

Vides, inter vos sic hoc potius cum bona

Vt componatur gratia, quàm cum mala.

Si. Tentavi hoc iam pridem: sed huius qui loci

Nunc prator est: is debitori affinis est:

Nec mea inopia iustitia quicquam praesidi est.

Quare omnibus te precibus oratum volo:

Vt hos libellos regi tradas. nam nisi

Is me suo adiutet patrocinio: perit.

Mi. Cedo literas, & nomen mihi memora tuum.

Si. Accipe: mihi nomen est Sichar. Mi. iuvabo te,

Sichar pro viribus, sed scin', quid opus mihi?

Si. Sciam, ubi mihi dixeris. Mi. tribus argenti siclis.

Nam si nummos habes: ius exequar tuum:

Alia ratione non licet. Si. non? Mi. non licet

Heracle. Nam nemo ius consequitur hic suum,

Nisi qui perpetuat data: datq; usq; adeo mihi,

Vt cum nihil sit, simul iurgari desinat.

Si. Vi-

Si. *Videte quaso, quid possit pecunia.*
At argentum mihi non est. Mi. non? Si. non hercule.
Mi. Ecquid te pudet, hominis sterquilinum, dicam
Alijs scribere: nullis munitum praesidijs
Pecunia, & absq; argento inventum, quasi nucem
Cassam? Si. nihil te mei miseret? Mi. inanis advenis?
Si. Vna optimarum vocum instructus copia.
Mi. Vah, dicta non sonant. Proin si vis ferri opem
Tibi: cum argentata ad me accedito querimonia.
Si. Proh Iuppiter! quae haec est (malum) impudentia?
Quia egens relinquo, nec quod dem habeo, negligor:
Avaritia vide, quid faciat. sed quid agam, ego
Miser: cui nummus non est plumbeus? Mi. Cape
Alicunde: Si. alicunde? nihil est dictu facilius.
Mi. Si nullo alio pacto, Sichar, vel fenore.
Si. Me miserum! Mi. utrum velis vide, argentum dare:
An causam meditari tuam: delibera hoc,
Et cras ad me redi. Si. Vale, mi Midian.

ACTVS II. SCENA III.

Sichar.

Haud auspicato, quantum video, huc appuli.
 Nam pot si id scissem, nunquam huc tetulisssem pedē. Senarij,
 Quae enim haec est iniuria? quae contumelia?
 Ne illic quidem, vbi Rex Babylonis sceptrum gerit,
 Sine auro adipisci posse, quod ius publicum est?
 Quid ago? nisi tres siclos nunc illico afferro:
 De viginti alijs in dubium venio miser.
 Sed potius quam totum amittam, tres mihi siclos,

G

*Quos postulant, alicunde comparavero.
 Sed quis hic est? quem procul è taberna publica
 Huc advenientem conspicio? est ne Hiramus hic;
 Vicinus meus? hercule is est: si cerno satis.
 Dij boni, quàm magna nobis civium
 Eiusmodi penuria est: homo fide
 Antiqua, & priscis moribus ac virtutibus.
 Haud facile quid mali ortum ex hoc sit publicè.
 Iam non hunc præterire ausim, nisi colloquar.*

ACTVS II. SCENA V.

Hiramus, Sichar,

Oſtonarij
Iambici.

V Idi ego gabalis in Syria, & furtis suspensos fures
 plurimos: (cis.

*Vidi cruci affixos prædones, innumeros propè, his lo-
 Sed neminem illorum crucē ita meritū esse, iurare ausiem:
 Ut homines quidam perfidi, qui exercent cauponariam.
 Nam fures noctu, quæ volunt, & clàm furarier solent:
 At hi palàm hospites expilant. Prædones in avijs
 Nemoribus prædantur: at illi sua intra tecta & parietes
 Expoliant incautos, & miserorū hominū sorbent sanguinē.
 Adversus hos prædones & fures muniti haud possumus.
 Si. Ist hæc vera esse, perdidici ego damno cæm magno meo.
 Hi. Nam specie quadam amicitiae & benignitatis hospitem
 Argento emungunt: quasi ea merces pro hospitio & datis
 cibus*

*Illisce debeat. sed quàm saepe iniquum sit rei
 Pretiū: quàm magno prava merx ab illis Harpijs veneat,
 Nisi essem expertus, quippe haud dicerē. nam ut de meo or-
 dine* Tantum

Tantum loquar: qui pra alijs longè habetur indignissimè:
 Quis nescit, quàm sit iniquè comparatum nobis cū agricolis?
 Nam ubi via lassī & multis defatigati laboribus,
 Aliquam cauponam ingredimur: vix amico excepti verbulo,
 Primo omnium moras trahere, & convivarum consimilium
 Adventum praestolari cogimur, sapè ad tres aut duas
 Horas: auram captantes famelicam. deinde ubi strenuè
 Est esuritum & gnaviter sititum: tandem rancida
 Et oblita fuligine coqua, panū atrum, & perquam mucidū
 In hesterno iure infert. simulac crustula fursuracea
 Bene unctis orbibus imposuit: tum vinum è cella rancidum
 Et acetosum puer apportat: vappa, quam vino similis.
 Hi. Ita est. nam vino vapido cerebrū nolunt nobis frangere.
 Si. Vbi melius expoposceris: rubellū, inquit caupo mihi est:
 Sed nobiles quosdam, cum praefecto huius expectat loci.
 Veruntamen aliud relinam vobis. dum hoc dicit, hora abit.
 Interea pecudum intestina puer mensæ apponit, sordida
 Et foetida: aut offam osseam: ubi plus ossiū, quàm carniū est.
 Aut herbas infert, ut quæ pecudes nō edunt, homines edant:
 Aut aliquam crambam importat recoctam, aut muria pra-
 unctum olus.

Tandem caupo redit è cella: & veterum, inquit, seriarū ita
 Omnes deraſi limos, ut quod optimum est, promam. hoc ubi
 Labris admoveris, utrum aqua sit veriūs, an vinum nescies.
 Ita dilutum erit, ita adulteratum. sin quod detur validius,
 Ita sulfuratum erit, ut ex Aetna promanasse imis putes
 Radicibus: satius multò sit naribus signa vapida
 Lagena tangere: quàm tali vino sitim depellere.
 Quòd si contingat, ut tibi dentur meliores, merum
 Meracius: prius auferunt mensam, quā escam gustaveris:

Vt, quod de una mensa tollitur, id inferatur alteri.

Si. Vt iste cauponum mores & facta pernovit probè!

Nostri oppidi cauponibus præfectum hunc factum pervelim.

Hi. Vbi ad rationes perventū, ut detur symposio symbolum:

Nihil creta expeditius, nihil liberalius. Hæc duas

Notas in mensa citius duxerit, quam unam: illic omnia

Duplo solvenda erunt pretio, sæpè & triplo, aut quadruplo,

Quæ caupo emit simplo. unde fit mali ut vini sextarius

Tribus vendatur à caupone garis, quem ipse emit boxum

Danidia: & quatuor sicli numerentur pro uno prandio:

Quod unius æstimari assis non debuit. Si. Ita me Deus

Amet, ut ego hunc ausculto lubens, quoniam nimis vera lo-
quitur.

Hi. Quæ verò hæc coniuratio est? quod omnes eadem æquè
student?

Neg, declinatū quenquam ab aliorum ingenio ullū reperias:

Vt quoquò devenias locorum, illic caupo assiet prior:

Quemadmodum res ista iam dudum abiit in proverbium.

Equidem mihi videntur eodem edocti in ludo literario

Omnes ad malitiam: potare, & hospites emungere

Argento, omnibus in more positum. nam nulli ut mensæ as-
sident,

Simul omnibus assident. quia nunquam in una ita sese ex-
pleverint,

Vt uni adhuc cella in ventre locum non reliquerint: ubi

Reliquias reliquiarum possint recondere: omnium

Licet rerum videantur saturi. Si. compellarem illum li-
bens:

Ni metuam, ne mores cauponum commemorare desinat.

Hi. Sed quid opus est verbis? ipsimet quales sint, insignibus

Hedera-

Hederarum, quas vino suspendunt, appositissimè docent.
Nam rapidos corvos alijs, aut aquilas in scutis ostentant suis,
Vt sese aquilinis unguibus & corvinis digitis präditos,
Pecuniasq; ad se hospitum rapere ostendant: alijs lupos,
Leones atq; ursos, & porcos in clypeis suis gerunt:
Vt se voraces, & rapaces, & spurcos esse doceant.
Alij cervos & tauros præfigunt tabernis: ut suos
Pramoneant hospites, quò caveant à malignis cornibus.
Quidam olidos hircos & petulcos unicornes proferunt:
Vt ita immunditiem, & fœtorem, & petulantiam prodant
suam.

Quidam superbi pavones ostentant: nonnulli anseres,
Olores, gallinas, columbas: ut talibus emblematis
Se quasi quosdam aucupes esse moneant: qui loculos hospitũ
Deplumare queant, non secus, ac gallinam aut anserẽ cocus.
Si. Deum immortalem, quàm probè hic hõmo tenet hiero-
glyphicas notas!

Hi. Alij pretiosos pisces, anguillas, salmones, & lupos,
Cancrosq; præfigunt tabernis: ut faciant fucum advenis:
Quasi intus lauticias istas reperturi sient. at hi
Meo consilio rectius pisa & lentes, & rapula
Atq; allia, & spiras inibi suspenderent: ut hi solent
Facere, qui vili lolio suos excipiunt hospites.
Nam in istis cauponis, ubi antacei scutis adhaeserint,
Rarò ñ culinam intrant: ut sit satis monstrasse extrinsecus.
Multi coronas, & regum diademata suspendunt, quibus
Significant, insidias se struere coronatis Regalibus.
Sunt, qui crucem extendant: qua digniores sunt ipsi ferè
Quàm fures thesaurarj, & pradones quidam maritimi.
Non pauci gladios, pugiones, hastas, cultros, frameolas

Et

*Et consimilia arma exerunt : quibus crumenas hospitum
 Iugulant. Solem nonnulli proferunt , quo loculos turgidos
 Exiccant,urunt,torrefaciunt : alij oves & Angelos
 Et quorum similimi sunt, callidas vulpes & simios
 Feneſtras porrigunt : ut nequitiam suam larva tegant
 Honestas : pelle nitidi, introſum turpes. Atq; hi polypos
 Imitantur, qui, ut piſcatores decipiant, ſe affigunt petris :
 Et quibus adherent, illorum colorem corpore induunt.
 Sanè ego novi iſtos polypos, qui ubi quicquam tetigerint, te-
 nent:*

*Ipsi lupi, hospites ovium loco habentes , quas tondent probè:
 Nec lucis angeli ſunt, ſed tenebrarum fraudumq; omnium.
 Si. Piſtorem hunc eſſe conveniebat: ut cauponibus hederam
 Suſpenderet. Hi. poſtremo (nā quis omnia hic percenſeat?)
 Equos quidā protendunt : quos olim malè nummati advenæ
 Pro ſymbolo ſuo in ſtabulis coacti ſunt relinquere:
 Cū iniquis cauponum iſtorum non ſufficerent rationibus.
 Pleriq; cantharos & vitra popinis appingunt ſuis:
 Quibus in locis propè ſemper poculorum maior copia eſt,
 Quàm fortè poculentorum eſſe aut eſculentorum ſolet.
 Quin imò quosdam nō pudet infernum ipſum ſcutis indere,
 Vt ſe vivos & corporeos declarent eſſe diabolos.
 Que quidem ego, ſi huius exemplo cauponis, cuius domo
 Egreſſum vidisti, commonſtrare velim : citiùs me dies
 Quàm verba deficient. Si. procedam homini pauliſper ob-
 viam.*

*Hi. Sed eccum viciniū mihi obviam. quid agitur hīc Sichar?
 Si. Nimiū lubenter, Hirame, audiſi ſermōnes hos tuos.
 Hi. an audiſti? Si. uſq; à principio omnia. Hi. nunquid
 falſi? Si. nihil*

Prorſus.

*Prorsus. nam id ipsum, quod tu conquereris, ego sum in idem
hoc loco*

*Heri expertus. Hi. credo. sed quid tui ita tristis? quid gemis?
Nunquid satis ex sententia? Si. ita velim quidē. Hi. quid
est? Si. scies:*

*Modo ut iuvare velis. Hi. si quidem possim. Si. ergo auscul-
ta. Hi. operam hanc tibi* (sti, cedo?

*Dico. Si. Midianē hunc iudicem, qui in proximo habet, no-
Hi. Plusquam velim. Si. num quid criā tibi ante hac cum
illo fuit* (prius tuū

*Negoty? Hi. ne plurimum. Si. quid nam? Hi. dicam, ubi
Cognovero. Si. Is igitur, cū hodie de quadam illi queror
iniuria,*

*Meos sermones nihili pendit: nec me respicit magis
Quā si bos sim aut asinus. Hi. quae verò isthac iniuria?
Si. Scies. quidam tribulus noster, viginti siclos mihi
Debet: quos ingravescente annona a me accepit mutuo.
Nunc cū reposco, nihil obtineo, etiā ad ravim usq; clami-
rans.* (meum.

*Cœpi igitur tandem mecum de via meditari, qua redeā ad
Hi. Quānam via? Si. ipsum debitorem coram hoc accusa-
vi iudice:*

*Vt is legum repagulis hominem in officio retineat. (siclos:
Hi. Quid iudex? Si. ait hoc effici nō posse, nisi ei dem tres
Quos cū non habeam, venio nunc de sorte ipsa in periculū.
Hi. Mirabar, si quicquam boni ex hoc posset oriri iudice.
Sed tamen ista levia sunt Sichar: utinam ego non essem mi-
serior.*

*Si. Levia? Hi. levia quidem. Si. quī, quaeso, tibi quid peius
accidat?*

Hi. Imō

Hi. Imò peiora peioribus. Si. obsecro quæ sunt ista? loquere:
 Vt tu mihi, ego tibi, quæ factò opus sunt, demus consilium.

Hi. Simeonem nosti iudicē populi, alterū? Si. non hercule:
 Quæ forma est, Hirame? Hi. ego dicā tibi: cariosus est senex,
 Vietus, varus, ventriosus, bucculentus, breuiculus,
 Subnigris oculis, oblongis malis, pandus aliquantulum:
 Et nisi me fallunt oculi, etiam herniosus. Si. diram hominis

senis

(senex

Speciem & cadauerosam faciem prædicas. Hi. atqui hic
 Oblongis malis mihi dedit magnum malū. Si. dic quomodo?

Hi. Huius gnatus adolescens nobilis, per vim compresserat
 Mei propinqui filiam. nam id sibi licere aliqui putant,
 Quod libet, ut nosti. paucis post diebus, quam ista gesta sunt,
 Pater vitiatæ ad nos vltro venit lachrymās, orans, obsecrās,
 Ne deseram: & ut pudicitiam ac famam defendam filia.
 Vt ad pauca redigam: opem promitto: ad Midianem ambo
 proficiscimur:

Eig, de hac iniuria atq, summa contumelia

Lachrymantes querimur. Si. quid Midian? Hi. audies: pri-
 mō omnium

Vitiatam virginem ad se adduci postulat: ut quidnam rei
 Sit, ex ipsa cognoscat. nos nihil suspicati, mittimus.

Ibi ille eam solam secreto, amoris omnibus arbitris,
 Perterret: & quando, inquit, vitium oblatum est, quod ad
 illum attinet

Talem, tali genere atq, animo, natū ex hac tanta familia:
 Vix quisquam credet. quapropter ne quam facias iniuriam
 Huic adolescenti, nobili, cognato & populari meo,
 Caue. nihil ipsa territa his dictis, quod factum est, lacry-
 mans

Fate-

*Fatetur. verum ille fidem non habiturum subijcit, nisi
Rem factam exploret: & mox vitiatam vi denuò opprimit.*

*Si. Est ne ita factum? Hi. imò maximè. nam cur mentiar,
vbi nihil*

*Lucri, te fallere? Si. Proh Deum & hominum fidem? quid
audio?*

Hi. Quæ vera sunt. Si. Sed quid tu in animo habes?

Hi. regem operirier

Tantisper: dum occasio detur mihi, ipsum corã ut alloquar.

Si. An non Simeoni questus es Hirame? Hi. neutiq̃ Sicbar.

Quid enim cum illis agas, qui neq̃, equũ, neq̃, iustum sciunt?

Melius, peius, pro fit, ob sit: nihil vident, nisi quod ipsis lubet.

Si. Quid verò mihi faciendũ censes, ut tres siclos comparem:

Sine quibus ius meum non potero persequi? Hi. pro uiribus

*Emitar, ut alicunde habeas, sequere me hac Sicbar. Si. age
sequor.*

ACTVS III. SCENA I.

Ioachimus.

D*Eo omnipotenti laudes ago latus, lubens,
Et grates, gratiasq̃, habeo ter maximas:
Cum saluus in patriam redeo è Syria locis;*

Vt in domo Domini sacra offeram Deo.

Nam illic nihil videre est, præter impios

Beli & Iouis cultus: nihil præter turgidos

Animorum fastus & tetram superbiam.

Optimus enim & doctissimus harum gentium

Habetur, qui Iudæo potis illudere:

Aut literatum spernere, & doctum virum

Ridere nouit. nam vix ibi centesimus

**Senarij
Iambici.**

Quinq̃

Quisq³ est, qui literam Mosaica didicerit
 Legis: neq³ aliud quicquam, prater quàm sua
 Arma, quibus Iudæo minentur, malè crepant.
 Itaq³ domum iam propero: cùm rei sacra,
 Tum coniugis causa optatissima & optima:
 Quæ vel sola reducem me in patriam facit.
 Nam dum absq³ illa abssum, omnes mihi labores viæ
 Fuère quos cœpi, leues: praterquam ea
 Quòd mihi carendum erat. Deum oro maximum,
 Ut nulla amorì incidere possit calamitas.
 Nam dum inter eundum, aliam rem ex alia cogito:
 Meditatus sum multis egomet mecum modis:
 Et sic esse arbitror: si cui data vxor est
 Marito, ut nomen possidet, nisi Deum,
 Nihilei præstare vsquam. nam res cætera,
 Humana quodammodo pararier solent
 Industria: at sapiens vxor à solo est Deo.
 Talis cum sit mihi: lator, quoties huc domum
 Conuertor. equidem hanc vitam meam propè unicum
 Habeo solatium: probam, piam, integram,
 Dei timentem patrj, etate commodam:
 Tum animo & forma bona, bonisq³ moribus:
 Non turgidam, non inflatam fastu: sine
 Mundicia: ut vix similem credam vsquam gentium
 Reperiri posse fœminam. Nam proh Deum,
 21 Quàm rara merx est hodie mulier, quæ proba?
 Aut obsequens probo marito in omnibus.
 22 Viris aduersas esse æquè studium omnibus:
 Consimilis pertinacia est, similis furor.
 Tum si qua paululum quid dotis attulit

Virt

*Viro: continuo muliebri mundo studet:
 Delicias querit, aurum, pallas, purpuram,
 Vehicula, ancillas & pedissequas cupit.
 Ut interim nil dicam de alijs luxibus:
 Nihil de lauticijs & opiparis tibus:
 Quibus illa in otio segnes pasci: ac velut
 Oeni asina funiculum volunt arrodere:
 Virosq; ad paupertatem redigunt sumptibus.
 Harum ego dissimilem quod nactus sum coniugem,
 Beatum me iudico palam. sed hoc quid est?
 Videon' ego Philergum, currentem servulum
 Huc aduenire? is ipse est: timeo miser,
 Quam hic mihi rem nunciet: operiar aliquantulum.*

ACTVS III. SCENA II.

Philergus, Ioachimus.

P *Reh immortalem Deum, quæ sit miseria, si hæc nõ fiet?
 Tam repente quæ circumuallat heram: ut inde emer-*

*Septenarij
 Trochaici.*

gier

(ex machina.

*Non possit, nisi Deus auxilium afferat huic, tanquam
 Hoc cene seculum! ò scelera! ò genera sacriloga! IO. v. mihi.
 Quidnam est, quod sic video turbatum Philergum seruulũ?
 Ph. Quos neq; ætas, neq; conditio: quos neq; misericordia
 Repressit: neq; tot preces & tot profusa lachrymæ:
 Cui soli indignè per vim vitium offerre auderent senes.
 IO. Non intelligo quid loquatur: accedam paulò propius.
 Ph. Ah me miserum, vix sum compos animi: ita aegritudine
 Hac premor. nam quid quaeso potuisset fieri indignius:
 Quam, ut, cui culpa sunt ipsi obnoxij, hanc in alios transfe-*
rant?

H

Itane comparatum esse istoc seculum, atq; hac tempora?

Io. Mirum, ni, me absente, turba sint data inter seruulos.

Ph. Hodie mali homines, bonos malos esse volunt, vt sibi

Similes habeant: id vbi consequi nequeunt, odio premunt:

Et quoquo modo eis damnū inferre parant, quos ipsi oderint.

Io. Dī immortales, quidnam ego credam homini euenisse huic mali?

Ph. Scelerato quodcunq; in mentem inciderit, vult: nec cogitat

Prauum an rectū sit, quod agat: nec metuit, ex incommodis Alterius sua commoda comparet, seu fraudibus & dolis, Seu calumnijs & per consutas sycophantias.

Io. Miror quorsum euadat hac oratio: sed audiam.

Ph. Mores nihil faciunt, nisi quod lubet: mentiri more fit: Petere honorem pro flagitio, more fit. Io. morem improbum?

Ph. Circumducere argento homines, per mēdacia et dolos, More habet licentiam: vitare teneras virgines:

Matronis honestis vim parare: solito more fit.

Io. More pessimo. Ph. struere insidias immeritis, more fit.

Io. More nequam. Ph. vi opprimere innocentes passim, more fit.

Mores perduxere leges in potestatem suam.

Nam hodie, publicum, priuatum est: & priuatū, publicum: Sacrum, hodie, profanum est: & profanum, sacrum. Io. res loquitur.

Ph. Verū hoc omnium miserrimum est, quod isti non licet Remedium inuenire morbo. nam ita sunt homines perditī: (Praesertim quos fortuna locus magna ad fastigia Ex humili euexit, rerumq; admouit gubernaculis)

Ve

*Vt nemo contra eos mutire ausit, nemo hiscere,
Nisi quis velit omnes mortales inimicos capere. ac proin
Omnia assentari, is quastus nunc est vberimus.
Nam nimio pluris quidam faciunt paucorum gratiam
Hominum, quàm saluti quod possit prodesse publica.
Sed quid ista conqueror? cur non propero ut Chelciam, heræ
Parentem accersam? eiq; narrem hæc omnia? Io. reuocabo.*

mane,

*Heus Philerge. Ph. hem, quisquis es, sine me. Io. ego sum
Ioachimus. Ph. hem,*

Vbi is est? here salue: te ipsum iam diu desidero:

Te expecto: oppido opportunè te obtulisti huc obuiam

*Here. Io. quid est? quid trepidas? satis hîc omnia ex senten-
tia? (quid ploras? eloquere.*

Ph. Vtinam? Io. quid ais? Ph. hei mihi? Io. quid est?

Ph. Peiore loco res esse non potest, quàm in quo sita est.

*Io. Perij. quare? Ph. actum est. Io. quid isthoc est? Ph. in-
terijmus funditus.*

*Io. Enecas. quamobrem? Ph. non ausim dicere. Io. vah,
quid vetat? (impero.*

Io. imperium tuum, quod in me habes. Io. quin ego tibi

Vt quicquid id est, dicas. Ph. dicam igitur. Io. sed aperte.

Ph. sic. Io. caue

Quicquam me celes. Ph. nihil prorsus: quando tibi sic lubet.

*Io. Dic ergo. Ph. ab here mi, tua fama, & Susanna vita, in-
dubium*

*Pervenit. Io. quid? an agrotæ est vxor? Ph. non. Io. an re-
ctè valet?*

Ph. Corpore quidem: sed animo malè est. Io. quamobrem

Ph. nescio.

Io. Quid nescis? Ph. *ah here mi, Simeon & Midian.*

Io. *quid Simeon*

Et Midian? Ph. *Susannam insimulant.* Io. *cuius nam rei?*

Ph. *mala.*

Io. *Cuius?* Ph. *Osculantem cum altero vidisse dicunt.*

Io. *Susannam?* Ph. *Et amplexantem.* Io. *Meam ne vxorem?* Ph. *Ita dicunt.*

Io. *Vbinam?* Ph. *In nostro horto.* Io. *Quo cum Philerge?*

Ph. *Cum adulescentulo.*

(*hic dies*

Io. *Perij, sed credin' tu?* Ph. *Quid credam, nescio: sed quod Apratore indictus est nostra familia, isthoc scio.*

Io. *Occidi.* Ph. *Adulterij ream agunt.* Io. *vxorem?*

Ph. *Scilicet.* Io. *Oppido*

Interij. Ph. *Sciebam, agre tibi id, ubi audiuiisses, fore.*

Io. *Ego miser, meis periculis sum per loca inuia*

Vectus, capitali periculo, per hostes plurimos

Me seruauit: saluus redij: nunc hic disperij miser.

Quid ago? quod remedium huic tam subito malo inueniam miser?

Adimit mihi animum egritudo: Philerge, tene me. Ph. *Vis ne aquam*

(*me? aut vbi sum?*

Tibi petam? Io. *Heu, heu, quid ex te audio? sum ne apud*

Ph. *Simeonis technas has esse tam scio, quam me viuere.*

Io. *Et ego Susanna innocentiam tam perspectam mihi, Tamq, exploratam habeo, quam nomen egomet memini meum.*

Sed ubi est vxor? Ph. *intus desidet plorans, lachrymans,*

Eiulans, capillo passo, discissis genis. Io. *age,*

Ingrediar, cetera ut intus perconter, quae volo: & simul

Vt moestam consolet: & metum, in quo nunc est, auferam.

Tu

*Tu Chelciam socerum ad nos & socrum accersas illicò.
Curre curriculo. dic adsint nobis absq³ omni mora.
Causam ubi rogarint ex te, caue eis quicquam dixeris.*

A C T V S III. S C E N A III.

Philergus.

Senarij.

A *Bj't hic intrò. proh immortalem Deum,
Quàm heri mei vicem me miseret optimi,
Heraq³, tantum ad eos deuenisse hîc mali.
Illanccé ne mulierem in suspitione: nîstius
Vnquam venire criminis? qua tam colens
Mariti, tam studiosa fuit in omnibus.
Equidem hoc fore nunquam credidissem. sed animus
Redit: postquam in Deum refero fiduciam
Et spem meam. Nam is vindex innocentia est,
Et castitatis assertor certissimus.
Deinde multum confirmat me heri mei
Probus, & ab omni suspitione tam procul
Remotus animus. Decet enim omnes coniuges
Suis vxoribus ut non nimium, ita nec parum
Credere: semperq³ in illam partem tutius
Peccarier solet. nam Satanas coniugij
Hostis, nulla re citius diuellit animos,
Quàm talibus sinistris suspicionibus.
Sod videón' ad nos properantem cum coniuge
Chelciam? u est. nimirum nî præsiciuerit
Aliunde, quid sit negoti: ibo obuiam.*

A C T V S III. S C E N A IIII.

Chelcias, Anna, Philergus.

H 3

Q Vid iſthoc negotij, mea coniux: quòd tuas modò
Vicinas de noſtra filia aliquid demurmuraſſe aiſ?
An. Ah neſcio, mi vir: neq₃ enim, quod ſciebant,
prodere

Volebant: omnes ſe excuſare: omnes rumore credere
Faluſum. Ch. demiror, quid fiet, quorſumq₃ euadat, ſum in
metu:

An. Deum oro, ut det ſalutem & ſanitatem noſtra familia.

Ch. Equidem, neſcio proſectò, quid mihi animus præſagii
mali.

Sed nolo rem dijudicare priùs, veri quàm quid fiet,
Intelligam. Philergũ huc optimè. Ph. ad te ibam. Ch. quid
nam eſt, cedo?

Ph. Herus orat, ut quàm primum cum uxore tua venias.

Ch. quid eſt? (gener

Satis ne ſalua ſunt omnia? Ph. ita ſpero quidem. Ch. meus
Redijt? Ph. modò. Ch. incolumis? Ph. etiam. An. ſaluus?

Ph. nihil in ipſo mali,

Aut morbi, aut aegritudinis deprehendere licuit mihi.

An. Laus ſit Deo. nã quia heri non redijt: dici nequit, quibus
Ego ſolicita ſim rebus. ſed quid hera tua, mea filia?

Ph. Valet. An. ſatis ne commodè? Ph. ſatis. An. nihil
morbi eſt. Ph. nihil (ſimè valet.

Prorſum. An. quid Benjamin, meus nepos? Ph. rectiſ-

An. Proſectò nimis anxia fui. nam nocte illa, qua proxima
Præceſſit, triſte ſomniaui ac penè inſolitum ſomnium.

Ch. Quid ſomnij, mea vxor? An. duo vetuli hirci ſunt
viſi mihi

Perrumpere caulam filia; & capellam impetere corni-
bus;

Cui

*Cui ego balanti cū ferrem suppetias: forte ab altero
Hircorum sic laesa fui, ut oculos penè ambos amiserim.
Nunc ad quam rem hoc dicam attinere somnium, non re-
perio.* (dere.

*Neq; hodie unquam potui ad coniecturam querendo eua-
Ch. Neque interest multum. Nam visa nocturna ita miris
modis*

*Ludos hominibus faciunt: pauidos animos mortaliū
Vanis timoribus opplent. sed dic tu mihi, qd sit, quod gener
Nos accersi voluit. Ph. nescio. Ch. non frustra est, cū so-
cerum gener,*

*Aut filia accersit patrem. an nullum est cōmissum iurgium?
Ph. Cur isthoc rogitas? quando enim litem inter eos natam
prius* (nia?

*Vnquam audiisti? aut quando ille iuit ad te cum querimo-
Ch. Nunquam adepol: eoq; magis miror, quid sit, quid ve-
lit gener:*

*Cur accersat. Ph. iam propemodū scies, quidnam fiet rei.
Ch. Fortasse propudij suspectam habet. An. non arbitror
adepol* (ribus

*Mi Chelcia: aut si habet, non dubito, quin aqua amara po-
Se liberare hac suspitione possit filia. Ch. sin eam
Vitiatam dicat virginem? An. tū pol signa hīc habeo domi
Mea: quibus virginitatem eius intactam monstrauiero.
Ch. Nisi Philergus sciat, quid sit, ego coniectura haud asse-
quor.*

*An. Obsecro te Philerge : isthoc malum uti nobis facias
palam.*

*Ph. Malo ex ipsa resciscas filia. An. Philerge mi, cedd:
Et dissolue ocyus me. nam nimis diu animi pendeo.*

H 4

Ph. Profectò non est narrandi hìc locus. An. Paulum morabimur.. (coniux mea.

Ph. Ite intro: nam ambo vos expectant. Ch. sequere me

ACTVS IIII. SCENA I.

Midian.

Oſtonarij
Lambici,

E Nimverò Midian, nihil loci est segnitiei, neq;
Vecordia. nam quantū ex hoc vicino intellexi modo,
Ioachimus, quem domum rediſſe ait, suam vxorem
studet

Defendere: neq; suspicionem ullam admittit; neq; credere
Cuiusquam hominis criminibus animum induxit: hac sen-
tentia est.

Qua si non astu prouidetur, me aut socium pessundabit.
Neq; enim autoritate vel opibus, quam nos pollet minùs,
Metus est, ne viribus simus aliquantò inferiores reis,
Tum autem Chelciam valde timeo, prouidum & catum se-
nem: (nouum,

Cui verba dare difficile est. & quia crimen deferimus
Atq; insolens: in dubium veniet nostra, procul dubio, fides.
Nam spectatum exemplum pudicitiae est, & continentiae
Susanna: neq; quisquam de ea facile hoc crimen suspica-
bitur,

Accedit ad hoc incommodum fauor nostrorum Iudicum:
Qui saepe propter miseriam indulgere solent reo,
Quae actori propter auidiam adhaerent. sin eò veniat, fi-
des

Vt iureiurando obfirmanda, metuo collegam, ut male
Subſtet: quanquam confido, fore, ut iniuriis praestent fi-
dem.

ACTVS

ACTVS IIII. SCENA II.

Sichar, Midian.

Merito tibi, Hirame, gratias ago, teq^{ue} amo;
 Quod voti compotum me feceris mei:
 Et nummos comparaueris, quibus ego ius
 Meum obtineam. nunc huc venio: an istum senem

Senarij.

Midianem conspicer: eccum, prehendam pallio.

Mi. Quis properantem me vellicat? Si. Ego sum. Mi. quid

Si. Redeo ad te, mi Domine, sicut heri iusseras. (cst?)

Mi. Vah, nunc demum, ubi bonæ occasiones perierint.

Cur passus? ubi eras? Si. atqui celerius tibi

Adesse non potui. Mi. vigilare oportuit:

Non in multam lucem destertere, plus obest

Negotioso, quàm prodest somnus. Si. hei mihi!

Quid oportuit vigilare, qui somnum meis

Oculis hac nocte non vidi? dum enim tribus

Siclis acquirendis operam do sedulam:

Propè totum curriculo pererravi oppidum.

Mi. Num comparasti ergo tres siclos? Si. scilicet.

Mi. Nunquid dabis pro iure mutui? Si. accipe, hem,

Lectum est: conueniet numerus, quantum petieras.

Mi. Age, nunc monstrabo viam: qua ius ores tuum.

Tribunum plebis nostin? Si. non herclè. Mi. at domum

Vbi habitat? Si. neutiquam. Mi. faciam igitur, ut scias.

Platea hac rectà praterito sursum: ubi

Eò veneris, macellum est, id ibi ad dexteram

Relinquito: & per angiportum transeas.

Si. Quó nam? Mi. per angiportum: intelligis Sichar?

Si. Intelligo. ad macellum. sic puto, dixeras.

H 5

Mi. *Illud relinque ad dexteram. Si. sic dixeras.*

Mi. *Et angiportum transi Si. perge: intelligo.*

Mi. *Vbi angiportum transferis, lata area*

In proximo patebit: in hanc curre mediam:

Ibiq, circumspicito. Si. quid tùm postea?

Mi. *Vicum, quem videris longissimum, pete:*

Ac totum celeriter percurrito. Si. probè.

Mi. *Vbi finem attigeris, ad sinistram vertitor.*

Si. Quomodo dixisti de longo vico oppidi?

Mi. *Nimium stupidus nimiumq, obliuiosus es:*

Putân, me eandem rem dicturum centies?

Si. De vico, quod dixti, non rectè intelligo.

Mi. *In area, ad quam ex angiportu veneris,*

Longissimum quem conspicias vicum oppidi,

Eum percurrito. Si. quid dein? Mi. postquam ad finem loci

Perueneris, ad sinistram te conuertito.

Illic domum videbis obuiam, rubris

Valuis, & ianua viridi, ea domus erit,

In qua tribunus plebis habitat. qui tua

Negocia confecta tibi reddet hac die.

Si. Eo. Mi. vide, ne somnolentus rem geras,

Neu stertas. nam si tempus commodum semel

Se subterduxerit: post nunquam adipiscier

Quadrigis albis licet. Si. Eo: vale. Mi. vale.

Amoni commodè hunc hominem: argento in super

Emunxi incautum. nam verba sibi à me dari

Non animaduertit: sic tractare istos decet,

Qui lites querunt: & foro uti nesciunt.

Nunc ibo, ut prouisam ubi meus collega sit,

Quòd nusquam apparet. videan, egressum foràs?

ACTVS

ACTVS III. SCENA III.

Simeon, Midian.

VBi ego nunc Midianem requiram? aut qua via
Inſiſtam? nihil eſt, quod malim, quã ipſum obuiam
Mihi: mea ut cum illo conſilia communicem.

Senarij

Mi. Et mihi quidem quotidie augeſcit magis

Tui audiendi deſiderium & cupiditas.

Si. Sed eccum: ſalue mi Midian. Mi. ſalue adepol.

Mi. Simeon: ecquid dormiuiſti commodè,

Aut ſomniaſti hac nocte? Si. quorſum iſthuc rogas?

Mi. Quia inuſitatum ſomniaui ego ſomnium.

Si. Quod ſomnium? Mi. à paero quodam tenellulo

Viſus ſum lapidibus peti, in denſiſſima

Populi turba, & nos ambos ſaxis obrui.

Si. Malè pereas cum ſomnio tuo Midian.

Sed qua cum dormiuiſti? Si. vah, qua cum rogas?

Qua cum eſt animo meo lubitum. Si. non cum tua

Ancilla? Mi. minimè. an enim tu me adeò ſtipitem

Aut truncum cenſes eſſe, qui, tot ſæminis

Mihi in domo mea obujs, cum ſordida

Seruorum amica in uno lectulo accubem:

Qua tibi olet ſtabulum & hircum, & ſeſibulum merum,

Cuius ego obulo uno ſeptem noctes non emam.

Si. Sed uxor tua quid agit? Mi. anus mea ſætida:

Quam nuper duxi tam locupletem viduam? Si. ea

Ipſa, ut valet? Mi. quid rogitas? pluſquàm ego volo.

Si. Bene herclè eſt, illam tibi valere & viuere.

Mi. Credo herclè, te gaudere, ſi quid mihi mali eſt.

Si. Omnibus amicis, quod mihi eſt, cupio eſſe idem.

Mi. Tum

Mi. Tum pol ego essem tecum spado. Si. ludos facis.
 Nam haud hoc volebam. quin tu hoc mihi respondeas
 Velim: tua uxor quid agit? Mi. immortalis est:
 Vivit, victuraq; est. Si. benè hercle nuncias:

Deumq; oro, ut vita tua superstes suppetat.

Mi. Dum tecum nupta sit. Si. habeas, ut nactus es.
 Sed scim, quid te velim? Mi. sciam, ubi mihi dixeris.

Si. Hic dictus est dies nostris perduellibus.

Mi. Certò? Si. certò quidem. nam heri Susannæ dicam.

Impegit Cleophas, atq; hunc indixit diem

Mulieri ac toti familiae. Mi. ah, mi Simeon,

Vide, ne quid committamus hodie, quod in

Nostrium caput redundet: nam Ioachimū, heri

Huc qui redijt, ut Susannæ causam asserat,

Nosti: & qui vir sit, non te clam est. Si. mi Midian,

Instructa sunt mihi corde consilia omnia:

Modò tu videas accusandus ne quid fies.

Mi. Egò ne? Si. etiam. Mi. quamobrem? Si. quia nimis
 malè

Metuo, ne deferas me: atq; in eadem ut fies

Idem sententia. Mi. ridiculum est, Simeon,

Istbuc me commoneri: quasi minor mea

Res, quàm tua, agatur, si quid eveniat mali.

Quapropter neutiquam hæc res tibi neglectui.

Si. At si inficias ibit, iurandam utriq; erit.

Mi. Sit sanè, quid tum postea? Si. vah, quid rogas?

Audacia opus est nobis inventa & dolis.

Mi. Quiesce. affirmabo constanter Simeon.

Si. Si tu istam, Midian, animi firmitudinem

Nunc obtines, salvi sumus, Mi. quid mi obtineam?

Si. Equi-

Si. Equidem nullum ego frugi aut bonum hominem censeo,
 Nisi qui & bene & malè facere tenet: bonum hominè,
 Cui pectus sapit, ut versipellus sit, decet:
 Malos ut hominum animos sic habeat cognitos:
 Bonisq, sit bonus, & malis iudex malus:
 Vtrumq, cum res ita tulerit: vin' amplius?
 Mi. Nihil. nam consilium mihi tuum perplacet:
 Et mihi sententia est eadem planè. Si. vide.
 Mi. Laudabis: sat scio. Si. siquidem constans eris.
 Mi. Ne illud cum malo fecit suo, non meo.
 Nam mihi nemo quicquam posthac credat: nisi
 Ego illam exemplis perdam plurimis malis.
 Si. Ego faxo, haud dicat naëtam, quem derideat.
 Adulterij ream agam: osculatam cum altero
 Dicam, amplexatam, fornicatam: atq, omnia
 Confingam, quod erit mihi bonum atq, commodum.
 Mi. Tace sis. quid est? Mi. Cleopham advenientē conspicio:
 Nisi me fallunt oculi. Si. certè is ipse est:
 Et cum ipso Saraias nomenclator populi,
 Nec non & iudices. Mi. quid nunc agemus? Si. huc
 Cedemus, ad istud ostium pratorij,
 Atq, illuc opperiemur. Mi. modò rumpant moras.
 Nam nil magis opto videre, quàm necem hostium.

ACTVS IIII. SCENA IIII.

Cleophas prætor, Iudices, Midian, Simeon.

Quid hoc rei esset, quam obrem vos huc convenire iussim,
 Id dixi vobis Iudices: & vos meminisse adhuc probè,
 Non

Octonarij
 Iambici,

Non est dubium. Iu. Commeminiſimus omnia: nempe huius muliercula

Sufanna gratia: quæ in hac habitat propè vicinia.

Cl. Ea re eſt. Iu. hanc, Midian & Simeon, duo collega iudices,

Propudij inſimulant: eiusq; hodie accuſabunt ipſam in foro.

Cl. Rem omnem tenetis, Iu. Nunc tu noſtram operam requiris iudicum,

Vt in inqultrendo ſcelere noſtrum officium præſtemus tibi: Et veritate cognita, malum tollamus ab Iſraël.

Cl. Meminiſtis memoriter. Iu. quid ni meminerimus ea, quæ decet?

Mi. Proh Iuppiter, ut tardè incedunt ſenes: vix ante meridiem

Huc advenient. Si. atate tardiores ſumus omnes ſenes.

Mi. At ego mihi reiuvneſcere hodiè viſus ſum. Si. per ſomnium?

Mi. Vah ludibrio me habes. Cl. nunc tu Dati, procure huc celeriter:

Et Sufanna ut ſtatim aſſit cum marito Ioachimo, vidè.

Nos interim hanc intremus curiam, dum veniat: ſequimini.

Iu. Ehodum Cleopha, non liſtores miſſi ſunt: qui hanc adulteram

Vinctam adducant? Cl. non. Iu. Cur iſthuc? Cl. quia territare nolui.

Mi. Siccine oportet ſenes ire in rebus tumultuarijs?

Si. Servile eſt, feſtinantem currere, qui ſenatus columē eſt.

Mi. At hi gradus mihi videntur cribro pollinario

Succreti: adeo ſubtiles ſunt. Si. ſic mos eſt fermè iudicū:

Vt nemo noſtrum alterius cauſa ſuos diſrumpat ramices:

Iu. Quid

Iu. Quid verò ages, si elabatur? **Cl.** non puto. nam loachimus suam

Sese adducturum coniugem, cum socero, & socru, & liberis
Hodiè promisit. **Iu.** núnnam & ille suspicatur quid mali?

Cl. Nil prorsus de sua, ut audio. **Iu.** vide, ne verba det tibi
Imprudenti. **Cl.** homo probus est: nihil ab illo metuendum
erit mali.

Iu. Dum fraudulenter non agat, ut uxorem effugio liberet.

Cl. Frustra hoc timetis Iudices: tanta est hominis fiducia:
Quam in uxoris suae innocentiam vir frugi collocat.

Iu. Quid tum postea? **Cl.** cur vi nobis agendum, ubi vi nihil est opus?

Mi. Hos iudices te pridè conduxisse huc oportuit.

Nam tarditate cochleam superant, aut corbitā in mari
Placido et tranquillo. Si. nimium tu urges. **Mi.** saltē at-
trepidarent parum.

Iu. Sin os tibi sublinatur. **Cl.** tum meo id fiat periculo:

Duntaxat huic parcamus familia: ne quid se vi prius

In quenquam statuamus, quàm causæ fiat cognitio. **Iu.** pro-
bè. (risimè.

Cl. Nam summum ius summa est plerunq; iniuria. **Iu.** ve-
Sed hoc miramur Cleopha: unde ista viro sit confidentia.

Nam Midianes aut Simeon ut propudij insimulent quem-
piam

De nihilo, nobis non fit verisimile. namq; ambo senes,

Ambo sunt iudices: ambo loachimo benevoli: nihil

In hac re dubitari potest. **Cl.** praeiudicia mihi haud placent.

Nam pars altera ut itidem audiat, ipsa ratio postulat:

Et aequitas iubet. **Mi.** procedamus hominibus his obviam.

Cl. Sed eccos obvios actores: contrà tollamus gradum.

Ehem

*Ehem Midian, salve. Mi. salve adropol. Cl. & tu bone Si-
meon.*

Si. Et bone Cleopha. Mi. & vos omnes salvetevnà iudices.

*Iu. Habemus gratias. sed quid agitur Midian? Mi. statur
ferè (mini*

*Ad hunc modum, & cessatur strenuè. Iu. cur non ingredi-
Hanc curiam? Mi. non licet hodie. Iu. quamobrem Mi-
dian? cedo.*

Mi. Quia accusatum venimus, non iudicatum maleficos.

Iu. Rectè. sed vbi sunt malefici? Cl. mox affuturos arbitror.

Si. Et ego, nisi me fallunt oculi, emirùs venientes conspico:

Et Datùs præcurrit. Cl. sic equidem iusserã. Mi. tardigradi

*Sunt. Cl. minimè mirum: adeò impediti sunt: et puerorum
gregem*

Ducunt secum. nunc quod erit factu proximum: vos iudices

Hac occupate subsellia: ego huic puteali insideo. Mi. Eho tu,

An non videtur peplo velata mulier? Si. imò Midian:

Vix poterit conspici. Mi. at ego videnda eius cupidine

Etiam num ardeo: quando potiunda illius copia non fuit.

*Si. Ego larvam illi curabo detrahi. Mi. quæso operam des
probè.*

ACTVS IIII SCENA V.

Ioachimus, Sufanna, Chelcias, Anna.

Ostonarij
Senarij
mixti.

N*eq₃ tu de signis virginitatis quicquam commemo-
res velim, (tibus*

Mea mater: neq₃ tu coniux de aque amara istis po-

Quicquam. nam sicut incorruptã accepi iam olim virginẽ:

Ita hætenus incorruptã habui, meq₃ habiturũ spero. Proin

Bono

Bono animo es mea coniux. bona conscientia mille testibus
Pravalet. Su. ego certè, qua mihi sum conscia, hoc certò
scio,

Neg, me fecisse turpe quicquam, mi vir: neg, cordi meo

Quenquam esse cariorum te coniuge meo, optimo viro.

Nam te maritum solum semper feci maximi: tibi

Morigera fui, ut scis, rebus omnibus. Io. novi isthac omnia.

Su. Tibi meum animum, corpus, atq, omnem vitam con-
credidi.

Io. Scio: & propterea te hortor ut quæta sis: neg, trepides.

Su. An ulla de me orta est unquam querimonia? Io. nulla
per Iovam.

Su. Ego quàm fideli animo, & benigno & morigero te erga
siem

Verè memorare possum, si velim: ni te scire arbitrer.

Io. Ab quorsum isthac? quasi tuæ fidei unquam possim ob-
liviscier? (tuum:

Su. Per hanc igitur, mi vir, te dexteram oro, & per genium

Per communes hos liberos obtestor te, teq, obsecro,

Ne deseras, neu me abs te segreges. Io. hem, egone isthuc
queam

Conari? egone te immeritam sic periclitari fieri sinam?

Non faciam. Ch. haud sanè vereor: si in te solo sit situm,
gener:

Sed vim ut ferre queas. nam quid non adebunt filij Belial?

Su. Ab mi pater, hoc ipsum est, quod me angit maxime: li-
cet bona

Sim conscientia suffulta, tanquam muro aheneo.

Io. Piorum perfugium omne positum est in Deo: quare nihil

Timeo Beliales: qui pjs nihil nocent.

Su. Sperat quidem animus: sed quò eveniat, in manu
Dei est: cui et si fido maxime: tamen

Tua quoq, me commendo & committo fidei:

Teq, oro, in hac re ut adiutor mihi fies:

Te mihi patronum cupio, mi vir, te patrem:

Emoriar: si non extra hanc noxam inventa fuero.

Io. Noli metuere, vna tecum bona & mala

Tolerabimus. AN. nihil rerum omnium est,

Quod malim, quàm me hoc falso suspicari.

Su. Quid suspicaris, mea mater? AN. ne idem tibi

Eveniat, quod Naboth olim immeritissimo.

Nam & ille erat innocens, & ab omni culpa semotissimus:

Tamen inventi sunt filij duo Belial, qui criminis

Insimularent falsissimi: & testarentur mendacium

Periurio. Io. meliora, mater, de nostris sperabimus

Hoftribus: ut quos atas & conditio à tanto hoc deterreat

Scelere & flagitio. Su. ab frustra: quando in horto se men-
dacium

Testaturos apertè & absq, omni rubore dixerant.

Io. Testentur: at mendacio semper præpollet veritas.

AN. Imò Ioachime mi, haud rarò vita & salus insonitum,

In extremum discrimen ducitur, per fraudes & dolos

Vnius nequam sycophantæ. Nam quid summo evenerit

Sacerdoti Abimeleco, propter Doegi mendacia,

Id notius est, quàm ut commemorari oporteat.

Atq, adeò nunc timeo misera, quorsum evadant insomnia.

Nam hi duo senes, duo illi sunt hirci: qui filiam meam

In horto, ceu teneram capellam adorti sunt, sat perfidè.

Io. Spes omnis in Deum revocanda est. sed properemus in-
terim:

Nam

Nam iudices expectant: & prator tribunali infidet.

Su. Thamar, Beniaminem meum asserva probè: & sequere illicet.

ACTVS IIII. SCENA VI.

Cleophas, Simeon, Midiā, Susanna, Iudices.

Concedite ad dexteram putealis vos actores duo senes. Otonarij.
Si. Illic erimus, ubi iusseris. Cl. tu Dati, Susannam
ad latus

Sinistrū huc sistito: ceteri extra septa illinc maneant volo:
Ne quis pedem inferat: non vocem emittat, nisi sententiam
Rogatus fuerit: qui contra fecerit, ei multa quindecim
Sulorum continuū irrogabitur. Si. unum te liceat prius
Monere tamen. Cl. quid nam? Si. velamē ut auferas huic
mulieri.

Cl. Quamobrem? Si. quia videndum, sit ne ea, quam vo-
lumus, an quapiam (Iovam.

Ancillarum ab ea subornata: Cl. haud crediderim, per
Mi. At ego iuraverim. nam mille sunt mulierum astutia:
Mille artes: quibus imponunt versipelles imprudentibus.
Nec mihi dubiū est ullum: quin si detecta fronte sit, statim
Ex ipso vultu crimen se prodat. age tu, peplum ocyus
Hinc amove: ut qua sis videamus. Su. ah, quid mihi mole-
stus es?

Matronam non decet aperto vultu versari in publico.

Mi. Ut honesta est meretrix. an nullam subornasti in tuū
locum? (bilo eris

Cl. Omitte ipsam: & tu Susanna peplum dimove. nam ni-

Inhonestior. Su. age, quando ita vis prator, fiat quod me iubes. (modo

*Cl. Nunc postquam reſerata ſunt aures Iudicū: quod com-
Fiat publico: & inquirendo vero conducatur maximè:*

Agite ſenes: dicite palàm, quid criminis hac admiferit

Mulier: ſed ſine fraude ac dolo actionem veſtram intendite.

Si. Omnino. nam ſi ullibi apertus animus, certè hīc requiritur.

*Cl. Dic tu ergo prior, Simeō, & dic omiſſis vocū ambagibus:
More Attico. Si. dicam. ſed hoc primum mihi credatis ve-
lim,*

*Nihil à me cuiuſquam odio, nihil invidia, ſed ſtudio rei,
Et veritatis omnia dici. Cl. ita quidem fieri concedet.*

*Si. Heſterno igitur die, cū in Ioachimi horto per meridiem
Obambularemus, captaturi arborum umbras: forte ibi
Susanna hac, cum duabus ancillis hortum intrat. nos procul
Ex angulo proſpicimus: mirati quid comitatus velit:
Quid actura muliercula. ibi hac continuo adornat, ut lavet:
Puellas & pediffequas removet, ne qui adeſſent arbitri.
Foràs ſimul omnes prouunt: ipſa foribus obdit peſſulum.
Interea dum latemus nos illīc ſub arbore: intervenit
Quidam adoleſcens forma eximia & ſpecie bona: ut nihil
ſuprà.*

Nos conſpicamur eminūs: obſervamus quid rei gerat.

Continuo in gremium meretricis ſeſe recipit: manū in ſinu

Inſerit: illa illum amplexari, oſculari. cætera prohibet

Me veſtra dignitas. ubi verò de improviſo mulieri

Interventum eſt, illico adoleſcens conſert ſe in pedes: fugam

*Ornat: per poſticum elabatur: nec nos comprehendere po-
tuimus.*

Nam

Nam adolescens ille erat valentior. quem cū prehenderē,
 Penē exposuisset me cubito. verū qui nam esset, scire non
 Potuimus: neq₃ quicquam ex adultera illa veri exculpere.
 Namq₃ diu interrogata cū esset, nihil respondere potuit:
 Ne gry quidem: sed muta & elinguis fuit. quid verbis opus?
 Hoc certō scitote patres Hebræi: quicquid ego dixerim,
 Pro atrocitate & magnitudine rei dictum esse id minū
 Quod igitur æquum est & iustum, petimus à vobis Iudi-
 ces:

Vt exemplum statuatis in hac adultera: lex uti iubet:
 Malumq₃ tollatis ab Israël: ne nobis idem accidat,
 Quod olim Beniamitis: qui probrū hoc impunē reliquerant.
 Cl. Grave hoc est & memorabile flagitium, si vera dicitis.
 Si. Neq₃ divini, neq₃ humani quicquā mihi credatis velim:
 Si huius rei mendacem inveneritis. Mi. idem & ego loquor.
 Nam quidquid hic dixit, contestor dictum id esse verissimē.
 Cl. Aequum tamen erit, ut ipsam quoq₃, quid dicat, quid re-
 spondeat,
 Prius audiamus. Mi. frustra. nam ut mulier perfricta fron-
 tis est,

Negabit, sat scio. Cl. videamus, quid tamen dictura sit.
 Susanna, cuius probri accuseris, audivisse te puto:
 Quid respondes? nam inauditum damnare oportet nemi-
 nem.

Age loquere. Su. Ah. mi Prator, & vos o reverendi Iudi-
 ces:

Quid agam, aut quō me vertam, equidem nescio. nam præsidi-
 a omnia,

Quæ reorum fuerant, actor uterq₃ praoccupavit: & fidem
 Meam, meumq₃ pudorem suspectum fecit. veruntamen,

Quia mihi conscia sum, à me culpam hanc esse procul: paucam eloquar:

Qua ut vos pari aequanimitate audiat: qua senes duos Audivistis, subnixè rogo. Nam longè aliter jè res habet.

Mi. Hi sunt meretricū mores, ut quod sunt, nolint videri.

Su. Principiò, quod de horto dicunt, & amandatis arbitre Id verum est, Iudices: sed eò factum esse à me, quod hi senes.

Duo criminantur, inficias eo. nam meas ancillulas

Dimisi, ut mihi lotura, balsamum ferrent, & smigmata.

Neg, hominem quenquam vidi in horto, prater hos senes.

Qui, quomodo clausis foribus in hortū irrepserint, sanè hauri scio.

Sed si quis fortè malitia fretus sua, insidias mea

Struxit pudicitia: solamq, opprimere per vim aggressus est.

Totiesq, repulsus, mala mihi ingessit multa, et multas minas.

Nec vicit tamen: an ea culpa est nostra, an aliorū, Iudices?

Si. Ni nossem causam tam probè ac bene: crederem vera hanc loqui. (facere meus

Su. Equidem si, quæ ipsos dicere in horto non puduit (nam

Nō fuit pudor) hic commemorē: vix habituri estis mihi fidē

Proin taceo. nam labem isthanc apud me non reperirier

Certò scio. Mi. quid ais venefica? an negas, te cum altero

Amplexatam, osculatam, fornicatam? Su. certè nego senex.

Nam ista, quæ neg, facta sunt, neg, ego unquam in me admisi, arguis.

Mi. Deum immortalem, tu adolescentem vidisse hunc negas? Su. nego.

Mi. Neg, eum te scire, qui fuerit? Su. nego Mi. non nō-ras? Su. enecas,

Qui

Qui me probri & dedecoris falsò insimulas. Mi. non te horum pudet?

Si. Sine ipsam. nam satis dilucidè expediti hîc omnia, Ut gesta sunt : nec quicquam nunc restat , nisi ut sententijs Damnetur iudicû, prout merita est. Cl. Patres amplissimi, Quid istuc criminis fiet, quod hi senes modò deferunt, Audistis. sed quãdo illi aiunt, hac negat: amplius rem censeo Deliberandam. Iu. quid deliberandum? nescin', quòd fiet Scriptum in libro Legi; in ore duorum triumue testium Est omne verum? Cl. vultin' ergo ut iureiurando fidem Obstringant hi senes? Iu. quod lex iubet, id fieri est æquum.

Mi. ah. Cl. quid est?

Mi. Itân' parvam esse apud te mihi fidem? Cl. vin' tu me credere?

Vin' quasitum satis nobis isthuc esse? Mi. haudquaquam volo

Cl. Num ergo per nomen Dei iurabitis & obstringeris fidè?

Mi. Si sit opus? Cl. imò maximè: nam lex ita fieri iubet.

Si. Tum sanè ambo iurabimus. Mi. iurabimus bona fide.

Cl. At liquido. Mi. imò liquidissimè. Su. Deus novit culpam hanc meam

Nullam esse. Mi. mulier suavis : quasi tibi iurandi sit data Necessitas. Cl. quæso rem diligenter prius perpendite.

Nam grande scelus est hominis, & flagitiû atrox, periuriû.

Mi. Ah quinam habemur vobis socij, ô iudices: quorû fides Tam lubrica & suspecta sit? Si. at ego, iudices, si quid aliud

Scirem, meam quo apud vos firmarem fidem quàm symboliis iuriurandi, pollicerer utiq; Cl. manus ergo capiti

↓ ↗

Imponite : & conceptis verbis iurate. Si. age iurabimus.
 Cl. Nos duo senes, Israelitarum Iudices.
 Si & Mi. Nos duo senes, Israëlitarum Iudices.
 Cl. Iuramus, & supremum testamur Deum.
 Si. & Mi. Iuramus, & supremum testamur Deum.
 Cl. Deum cœli & terræ: inspectorem mentium.
 Si. & Mi. Deum cœli & terræ: inspectorem mentium.
 Cl. Quòd in horto Susannam scortari vidimus.
 Si. & Mi. Quòd in horto Susannam scortari vidimus.
 Cl. Si fallimus, Deus nos nostrosq₃ perdit.
 Si. & Mi. Si fallimus, Deus nos nostrosq₃ perdit.
 Si. Et ego si mentiar, aut falsi quid proferam,
 Non causa sit, quin fulmine ad Tartarum adigar.
 Mi. Et ego si fallo, terra nos è vestigio
 Absorbeat: sicut Dathanem olim & Coram.
 Cl. Grande est hoc iuramentum utring₃ iudices:
 Non possumus contemnere. Iu. quin ergò tuam
 Aut potius divinam fers è legum libro
 Sententiam. Cl. ita quidem factò opus est: age feram,
 Quemadmodum leges & ius Mosaicum iuber.
 Ita enim scriptum est: si mulier concubuerit cum adultero,
 Intra oppidum concubuerit cum adultero:
 Vterq₃ è porta educuntor in agrum: atq₃ ibi
 Lapidibus obruuntor: & dicat populus
 Omnis, Amen. Iu. Amen, Amen. Su. O immortalis Deus,
 Testis meæ innocentia: fer opem mihi
 Misera: succurre inopi mihi in his angustijs:
 Nam falso me probri in simulatam scis probè.
 Te mihi testem, te vindicem mihi voco:
 Qui cordis humani latebras inspicis:

Qui

*Qui prauides omnia: & longè antè prospicis,
 Quàm facta sunt. ecce moriundum est mihi hodie:
 Falsi quæ accusor probri ab hisce perfidis,
 Periuris & vaniloquis senibus. O Deus, aspicias
 Hac? ô iustitia & rectorum vindex Deus.
 Iu. Rapiatur ad supplicium. Vos lorarij
 Quid cessatu? vincite, constringite seram:
 Et vos duo testes primum in illam mittite
 Lapidem: sicut praeceptum est in lege Domini.
 Si. Parati sumus. Mi. & ego iam dudum gestio.
 Su. Ah parcite quæso, dum prius viro meo
 Valedicam, & orbandis nata parentibus:
 Meisq, liberis suprema dem oscula.
 Cl. Aequum postulat: age, finite eam Lorarij.
 Ah quàm me huius matrona miseret, ac piget.
 Vtinam Deus aliquis subitò eam liberet.*

ACTVS IIII. SCENA VII.

Anna, Chelcias, Ioachimus, Su-
 fanna, Simeon, Lorarij.

N *Vlla, nulla sum: tota occidi: cor mortuum est metur. Septenarij
 Omnia membra tremiscunt misera: nescio unde Trochaici
 mihi auxilij, (opes Catalectici.
 Praesidij, aut opis nunc copiam parem. spes atque
 Vitæ meae iacent sepulta: sustine me Chelcia.
 Ch. Heu mihi, ubi sum? aut quid ago? quæue infisto via, mi-
 ferrimus?
 O tristem hunc, ô luctuosum, ô verè funebrem diem?
 Nunc fuisse, quàm esse me, malim: fili Ioachime ubi es?*

Nam nox obuersatur oculis meis: caligo me opprimit.
 IO. O dolor, supra dolores omnes. adeon' esse dijs
 Inuisum, aut infelicem quenquā, ut ego sum: cui tot mala,
 Et tanta subito eueniunt? va misero mihi: va ter mihi
 Misero! Vt animus in spe atq; in timore usq; antehac fuit
 Attentus: ita, postquam adempta spes, lassus, anxius,
 Cura confectus, stupet? SU. o Deus, tibi patris mei
 Et matris decrepita, familiaq; salutem & commoda
 Commendo. tu liberorum, tu familia, tu viri
 Bona tuteris: ego aliam nunc adibo patriam, aliam domū.
 Nam isthanc ciuitatem: isthanc vitam nunc odi pessimam.
 Vbi enim mores deteriores inualescunt indies:
 Vbi pudicitia fiunt insidia: ubi mendacijs,
 Perfidia, periurijs locus est: ibi si regnum mihi
 Detur: non fiet cupita ciuitas. CH. heu me patrem
 Infelicem & miserum: quos referuor in casus malos?
 Cur vitam mihi non licuit dudū hanc omnem abrumpere?
 SU. O mi suauissime pater, vale: ego meam innocentiam
 Morte testabor mea. CH. heu, cor mihi dolore rumpitur:
 Heu, heu, te immerentem, te innocentē, has pœnas perpeti.
 SU. Satiū est mori innocentem, quā nocentem viuere.
 Nam ita me cœlites ament, ut liceat ex isto mihi
 Immundo mundo migrare in alterum nunc seculum:
 Et cum dijs aeterno auo frui: iam depaciscier
 Morte velim, tuq; adeo mater dulcissima vale: vale
 Mater mea, qua me longē aliter educaſti, quā senes
 Hi periuri insimulant. AN. heu me miserā: miserior nec est,
 Nec fuit, nec erit mulier, quā ego sum: Thamar, age su-
 ſtine. (ſalus,
 Tenebrae oboriuntur. SU. mi vir, mea vita quondam, mea
 Mi.

*Mi marite, mi Ioachime, vale: tibi nostros liberos
Commendo patri: tu columen familia. Io. hei mihi, hei
mihi?* (lubet

*Non discedam abs te, siquidem licet. Su. vale. Io. mori
Tecum: ut idem nos tumulus tegat: sic ut quoq; nos torus
Idem habuit. Su. nolo equidem: sed volo te superstitem*

Et communes hos tueri liberos: hanc paruulam (mibi,
Susannam, hanc Rebeceulam, o vos liberi tenelluli,

Quàm me nunc vestri miseret: qui mellita matercula

Vestra, sine mea, sine vestrapte culpa omni, orbamini:

Cedo Thamar, meum mihi Benjaminem filium: sine

Postremo complectar, osculer atq; basier. Io. hei mihi:

Medius disfrumpor: perij, interij, occidi. Si. Lorarij

Quid cessatis? vos, inquam, crassis auribus, hem quid moramini?

Lo. Expecta parum. vbi tu olim in manus nostras peruenis, (hil.

Properabimus utiq; celerius. Si. quid ais verbero? Lo. ni-

*Si. Vin' colaphum tibi impingam? Lo. nolo. Si. quin ergo
pergitis?* (diem

Su. Cælum superum & inferum salve & simul vale. hunc

Postremum video. ite vos domum parentes optimi:

Tuq; vir carissime, liberi ite, Deumq; pro mea

Anima, ne deficiat in morte, implorate supplices.

ACTVS V. SCENA I.

Daniel, Simeon, Midian.

E Gón' isthuc perpetiar: ut qua sit innocens
Et insons, atq; immerita, morte concidat?
Mori ipsemet malim: heus tu, tibi dico: tibi:

Senarj

Manum

Manum abſtine, maſtigia. Si. quid vis tibi puer?
 Quid clamas? Da. Suſannam volo mihi liberam.
 Si. Quid liberam? qua iudicum ſententijs
 Ad mortem damnata eſt. Da. malè damnata eſt: malè
 Inquam. Si. quamobrem. Da. quia falſi rea criminis.
 Si. Quid ais audacule? caue cadâre ferulis.
 Da. At tu caue, ne falſi teſtimonij
 Pœnam ſubeas. Si. pergite, pergite Lorarij.
 Da. Nequaquam pergetis: niſi manus ſanguine
 Innoxio vultis contaminari.
 Mi. At qui propudij conuiſta eſt hæc fœmina.
 Da. Falſi, ficti, vani. Mi. at verbis dedimus fidem.
 Da. Perfidiam maximam. Mi. iurauimus inſuper
 Iuramentum firmiſſimum. Da. periurium.
 Mi. Audaciam vide Simeon: vide obſecro
 Pueri impudentiam. Si. ferulas quis afferat
 Huc ilicò. ut temeritatibus pœnam luat.
 Da. Manum abſtine: & mecum in ius ambula ſenex.
 Si. In ius? puer ſuauiſ. Da. ita loquor, ſilicernium.
 Si. Iudicium eadem de cauſa non redditur.
 Da. Si rectè iudicata ſit: ſed vos malè
 Damnaſtis. Mi. cur tu immeritò accuſas nos ſenes?
 Neſcin' maiores natu quòd reuererier
 Decet? Da. eos, qui probi ſunt, qui frugi ſenes:
 At ſcleratos & flagitioſos haud decet
 Reuererier. Mi. quid mirum, Simeon, ſi idem
 Huic eueniat, quod pueris Eliſeum patrem
 Aſpernantibus, & riſu ſubſannantibus?
 Da. O Canaæ progenies: longè vos moribus
 Eliſai diſidetis? Si. an hæc ferenda ſunt?

Manum

*Manum inijciamus ei: quid stamus? Da. fuga,
Et clamore mihi est opus: omitte me ocyus.*

ACTVS V. SCENA II.

*Cleophas, Iudices, Daniel,
Simeon.*

Q*uid hîc clamoris oritur Iudices? Iu. puer est, qui* Otonarij
Iambici.
clamitat: (puerule?

Atq; ad nos accurrit properè. Cl. quid vis tibi, mi

*Da. Patres: ego protestor, me in huius sanguinem
nullo modo (noxia.*

Consentire. Cl. Eho, cuius sanguinem? Da. Susanna in-

Cl. Innoxia? quamobrem? Da. quia falsi criminis, ipsa in-
nocens,

Accusata est. Cl. isthuc ne dixeris. Da. nî conscius siem,

Nolim istuc dicere. Iu. quî tu, aut vnde scias: qui vix de-
cennis es? (in animis

Da. Aetatem non despiciate meam: nam cani puerorum

Nascuntur, non in capite: & saepe delirant viri senes.

Sed agite, quemvis mihi date arbitrum: nisi ego mendacij

Et perfidia hos ambos senes apertè iam convicero:

Non dico causam, quin quòd merita sit, ferat. Si. Proh

Iuppiter

Quid hoc negotij? vultin' auscultare puero, senes?

Cl. Labet audire: quid enim prohibet auscultare puero, se-
nes?

Si vera memorastis priùs, magis elucescet veritas:

Sin falsa, vestro memorastis periculo. Da. seiungite

Ambos, atq; alterum huc sistite: ut examinem probè: alterũ

Abda-

Abducite. Cl. Simeon mane: vos Midianem seducite.

Tu verd, cui senatus iam conceditur diuinitus,

Age, infide tribunali huic: & tuam nobis sententiam

Explana. Da. ita faciam. Cl. sed nomen quod sit tibi puer,

prius

(nomen placet.

Memora mihi. Da. nomen est mihi Daniel. Cl. atq; hoc

Si. Proh Deum atq; hominum fidem, quid isthuc? Da. el-

lum, confidens, catus:

Vbi faciem videas, videtur esse quantiuis preti:

Tristis seueritas inest in vultu, atq; in verbis fides.

Si respicias animum: plenus erit fraudumq; ac omnis doli.

Verum heus tu, si Susannam fornicari vidisti: cedo

Vbi videris. Si. in horto sub arbore. Da. quanam arbore?

dic arborem.

Si. Quid arborem? videlicet. Da. ehem, quid taces? Si. pe-

rius hercule.

(nis.

Nam perdidisti nomen, quasi non norim, tentatum me adue-

Da. Si meministi, dic mihi. Si. Lentiscus est. Da. quid

dixti bone senex?

Si. Lentiscus est. Da. mentiris in caput tuum, è gula tua

Veterator nequissime: dolorum ac fraudum plenissime.

Atq; en, perijisti iam nunc illicò. nam Deus ille arbiter

Mortalium, qui renes scrutatur: tuas sycophantias

In lucem proferet: ut omnia tua probra fiant propalam.

Multos damnasti infontes hactenus: fontes venia tua

Dignatus es: leges pretio fixas, refixisti pretio:

Torsisti iura, extorsisti pecunias: quin insuper

Vitiasti virgines: probis matronis insidiatus es.

Merito igitur & iure optimo pœnas dabis. namq; angelus

Domini te, cum tua Lentisco, haud lento puniturus est

Suppli-

*Supplicio: cumq; his omnibus tuis perdet mendacijs.
Abſcede iam nunc: & ſententiam, quam ſeret in te Deus
Expecta. vos veteratoꝛē alterum, neq; hominem, adducite.*

ACTVS V. SCENA III.

Sichar, Midian, Daniel, Cleo-
phas, Simeon.

D *Eſſus ſum ambulando: ut te ſceleſte Midian cum
tua (malis! Oſonarij &
Monſtratione magnus perdat Iuppiter exemplis ſenarij.
Perreptaui vſq; omne oppidum: veni ad macellum
huius loci:*

*Ad angiportum, ad aream, ad vicum oppidi longiſſimum:
Quò non? vbicunq; hominem offendo obuium: rogo, qui-
bus locis*

Tribunus plebis habiter: vbi domus illa, qua valuis rubris

Et oſtio ſit viridi: nunc redeo ſicubi ſenem

Iſtum videã. ſed hoc quid eſt? quĩs huc vinctus producitur?

*Mi. Quò rapitis me ſceleſti? SIC. Iſte quidem Midian eſt:
proh Iuppiter? (ad puteal.*

*Quid hoc rei? cur vinctus trahitur? Da. ſiſtite illum huc
SIC. Sequar in portam, ut quid ſit, penitus cognoſcam.*

Da. progredere huc ſenex. (hoc

Lepidum caput, columnen ſenatus, præſidiũ populi. Mi. quid

Rei? num tu puer regnum hoc loco obtines: ſoli ut tibi

Liceat eadem de cauſa bis iudicium adipiſcier?

Da. Videte iudices, ingentem hominis confidentiam:

Nun cogitat, quid dicat: quĩd ve roganti dicturus mihi?

Nũm facti pœnitet? ſed heus tu, reſponde, quod te rogo,

*Mi. Hem iudices. nũc vero demandatiſti, quod veſtri hĩc
Offi-*

Officij? quòd tandem recedet ordinis huius dignitas?

Cl. Omitte nūc ista Midian, & puero responde, quod rogat.
Nam sic ut fiat, visum est mihi pratori & huic senatui.

Iu. Certè, è vultu huius pueri aliquid apparet fatidici hominis. (expeto:

Da. Age tu Midian, primùm hoc abs te bona cum gratia
Si tibi placere potis es, ut mihi vel tandem respondeas.

Ain' tu, Susannam à te visam scortari? Mi. eho, tūc negas?

Ca. Nego. Mi. negas? Da. nego maximè. sed responde mihi, quod rogo:

Vidistin', an de auditu nuncias? Mi. egomet vidi meis

Oculis. Da. non vidisti. Mi. agedum ergo, volo scire ex te puerule:

Vtrum quòd vidi, viderim: an tu facias, ut non viderim.

Nam ego quidem ambos meos oculos habeo, non rogo ut endos foris. (mulauerit.

SIC. Mirum, ni propudij falsò innocentem aliquam infia-

Da. O Canae progenies, venustas & formæ elegantia

Te decepit: tua tibi cupiditas mentem euertit malam.

Ita verò agebatis cum filiabus Isfraëliticis:

Quæ præ metu in vestrū congressum veniebant: vos improbi

Hirci. sed non & hac Iudæ progenies vestram malitiam

Perferre, nec morem vestræ gerere voluit libidini.

SIC. Profectò sic est. nam ego & Hiramus sapius experti hoc sumus.

Mi. Non est ita, ut dicis puer: facis nobis iniuriam.

Quis enim credat, senem decrepitum nunc amorì dare operam?

Da. Meritò certè vacuum esse isthac ætate te noxis decet.

Sed

Sed age, si vidisti: dic ubi nam videris? Mi. sub arbore.

Da. Quanam arbore? dic mihi nomen arboris. Mi. dicā: sub ilice.

Da. Quanam? Mi. sub ilice. Da. ilicet te perdit nunc vindex Deus.

Nam collega ille tuus Lentiscum dixit: tu verò ilicem.

Probè ergo mentire in caput tuum, veterator pessime.

Ecce Angelus Domini te subvertit cum mendacijs tuis.

Cl. Deum immortalem, hominum fidem! quid audio mendacium

Testati sunt ambo senes: periuri & perfidi senes.

Quid meritos censeatis, mei vos Iudices? quidnam? Iu. crucem:

Necem: & quo falsi testes digni sunt, amictū lapideum.

Cl. Reducite huc nunc alterum: ut iustam audiat sententiam.

Sich. O iudices magnā accepi ego ab hoc Midiane iniuriā.

Cl. Quam iniuriam? Sic. dicam: heri convēni ipsum, questus de mutuo

Non reddito ab eo, qui iam dudum reddere debuit: rogo

Vt in meo me iure pro virili & ratione officij

Adiutet: respondit, sine tribus siclis mihi nil prorsum opis

Afferre posse. hodie cum siclos, quos magnis sudoribus

Hinc inde corrogavi, apporto: bonus senex accepta ea

Pecunia, mihi verba dedit: os subleuit penitissimè.

Cl. Facinus indignum per Iouam. Sic. tum autem collega Simeon.

Cl. Quid is designavit? Sic. filiū habet, qui Hiramī ciuis mei

Et popularis cognatam vit iavit: quam contumeliam

Cum queritaretur Midiani isti, uitiatam ille virginem,

Ad se accersitam, oppressit denuò. Cl. ô flagitium! ô scelus!
Digni ambo, in quibus exemplū statuatur iustitia. Si. quid
rapis?

Quò me protrudis cubito? Da. huc sistite, ut iudicis sententiā
Accipiat. Cl. Si quis falsum dixerit olim testimonium:
Adversus fratrem aut proximum suum: malum, quod alteri
Inferre cogitavit, ipse ferat: oculus tuus, ô bone
Iudex, nulli perfidia parcito, nulli periurio.

Anima pro anima: oculus pro oculo: pro dente dens: pes pro
pede.

Maledictus omnis qui falsum protulerit testimonium:
Et dicat omnis populus, Amen. Iu. Amen. Da. Amen. Sic.
Amen, Amen.

Cl. Anima eius deleatur è populo Dei: dicatq; populus
Omnis, Amen. Iu. Amen. Da. Amen. Sic. Amen. Sim.
ah parcite queso etati meae,

Quae grandior est. Da. cur tu, queso, Susanna non peper-
ceras,

Qua iunior est? Si. aspiciate hos canos senis octogenarij.

Da. Cur tu senex non innocentiam Susanna aspexeras?

Sic. Curram curriculo, ut Hiramum compleam improv-
iso gaudio.

Sim. At generis & familia saltem rationem habeatis mea.

Da. Qui sunt bono genere pronati, si sunt ingenio malo,
Suapte culpa ingenium turpant: genus ex genere capiunt.

Mi. Ah parcite queso mihi, bene de Republica merito seni.

Da. Quid hoc? an tu, ubi, quia lubitum fuerit tibi pro lu-
bito feceris:

Neg, huius sis veritus scemina primaria, ô Canae genus,
Quin tu nouo modo ei faceres insignem contumeliam:

Venias

Venias nunc precibus lutū peccatū tuum? ecquid te pudet?

Turpe est senem in noxa esse: turpe culpam deprecari.

Si. Va misero mihi, quanta spe decidi? Cl. vincula nunc demite

Matrona huic innocenti: & liberam dimittite ocyus:

Hos autem perfidos in illius locum submittite:

Vincite, rapite, quadrupedes constringite. Si. hei mihi.

Mi. va mihi.

Da. Ego Susannam comitabor: vos valete interea iudices.

Iu. Vale, optimæ indolis puer: Deus tibi salutaria

Det ingenj, & pietatis incrementa. Cl. vale, mi Daniel:

Dominus tecum: qui studia & vitam moresq, tuos dirigat.

Profecto verum est, quod dici solet, Deum laudes suas

Perficere ore infantum, & puerorum voce, adhuc lactantiū.

Sed quis vestrum putasset iudices, tam perfidos senes

Esse hos collegas? Iu. nemo equidem nostrum. sed qui are-
perit Deus

Nocentes, iustum agnoscere debemus piorum vindicem.

Cl. Sice est. Iu, eamus nunc domum: quia agendum nihil restat aliud.

Cl. Eamus omnes: & Deo agamus gratias, quod sanguine innoxio & immerenti nostras non foedauimus manus.

ACTVS V. SCENA III.

Lorarij, Simeon, Midian.]

Q*Vid restitas edentule? perge. Si. ab commiserescat*
te mei.

Lo. In periuros nulla est miseratio: quin tandem
pergitis.

*Otonarij
Iambici,*

*Ite ocyùs, aut flagris ad supplicium isthinc abripiemini.
 Mi O vos senes & iuvenes, exemplo meo sacram fidem
 seruare, & vera dicere per omnem vitam consuescite.
 Si. O pueri, à sacrilegis vagisq; iam deinceps libidinum
 Furoribus abstinete. nam quæ merces detur amoribus
 Lenonijs, nostro exemplo videbitis. Si. ô miserum diem,
 O infaustum! Mi. ô lucẽ maledictã, in qua natus fui miser!
 Si. O execrandum hominem: qui patri dixit, natum me sibi
 Filium! LO. agite ignaui, hirci vetuli: pergite ocyùs, ocyùs.*

ACTVS V. SCENA V.

Sufanna, Daniel.

*Odonarij
 Iambici,
 & Senarij duo.*

S*Upreme Deus, spectator humanarũ mentium Deus:
 Spem inspiratam quoniam obtulisti hanc mihi, meri-
 to grates ago.*

*Nam ex Orco in vitã me revocasti, ope huius pueri parvuli:
 Et innocentiam meam testatus es: tibi laus: tibi
 Decus immortale: tibi honor sempiternus. Da. meritò equi-
 dem Deo*

*Magnas habere atq; agere gratias equũ est: quando omnia
 Hac evenère nobis adeò prosperè & feliciter.*

*Su. O Daniel, Daniel: quid ego nunc te laudẽ? sat certò scio,
 Nunquam ita magnificè quicquam dicã: id uirtutis quin su-
 peret tua. (haud mihi*

Da. Deo acceptũ referre decet, quicquid gestum est bene.

*Su. O Daniel, ut ego posthac semper tibi, quod potero, &
 quæ voles,*

*Paciam & dicã. Da. benignè dicis mater. Su. sic meritum
 est tuum.*

Da.

Da. Imò non hoc meum est, sed ipsius optimi meritum Dei:

Cui gratias ago, quòd tuæ innocentiae testis fuit

Tam locuples. Su. equidem vix sum apud me: ita commo-
tus animus est metu,

Spe, gaudio, mirando hoc tanto, tam repentino bono.

Sed ubi maritus nunc est? ubi parentes? ubi mei liberi?

Eamus ocyùs intrò: ut hunc metum, in quo nunc sunt, illico

Adimamus: atq, tristes animos expleamus gaudio.

Da. Eamus omnes. vos ualete spectatores optimi:

Et si vobis Susanna castitas, Danielisq, pietas

Placuit: claro signo auctori plausum date.

NICODEMI FRISCHLINI.

HILDEGARDIS

MAGNA.

PERSONAE DRAMATIS.

Hildegardis, Regina.

Rosina, virgo Badmana.

Eberthalius, Aula magister.

Carolus. M. Rex Francorum.

Ludobertus, Antistes regius.

Talandus, frater Caroli.

Benzelo, parasitus.

Lorarij.

Frædebergius, eques auratus.

K i

NICOD. FRICHLINI
 ARGVMENTVM M. HIERONYMI Megiferi.

HILDEGARDIM fratri Carolus rex mandat, &
 Ius regni, abiens in bellum adversus Saxones.
 Libidine hunc sed percitum nefaria,
 Dolus regina mox includit carceri:
 Emittit adventante eundem Carolo.
 Graves. is innocenti scemina creat
 Apud maritum turbas: huic lorarios
 Rex, eruant ut oculos, iratus iubet:
 Disturbat hos aduentus Fradèbergij:
 Isti oculos, ereptos cani, Regi afferunt.
 Sed Romam abit Regina, & ibi feliciter
 Medicam artem exercet: cùm Talandus interim
 Amisso visu, illam ignotam supplex rogat
 Gnaviter, & sanatur probe: innocentia
 Nota huius Regi fit, redit hinc in gratiam:
 At Talandus in exilium iuste pellitur.

PROLOGVS.

POETA vos ad venandum inuitat hodie
 In hoc theatro scenico. Nam bestias
 Produclurū se ait, feratq; plurimas:
 Eas ut observetis, orat maxime.
 Nam hoc studio scit vos oblectari impendio:
 Cùm sit solenne sortibus uiris opus:
 Et belli quasi præludium, venatio.

Hæc

Hac sylua est Arduenna vetustissima Belgijs:
 In qua lupo Talandus Hildegardim ouem
 Persequitur: eam Leo, maritus Carolus
 Hodie canibus vorandam dat Lorarijs:
 Heram deplorat cerua Rosina Podmica:
 Talando vulpes abblanditur Benzelo.
 Illas eripiet ursus Fradebergius:
 Coniectis in fugam canibus rapidissimis.
 Hunc Vrus Eberthalius multabit cornibus
 Ludebertus, taurus est: leonem qui impetet
 A fronte & calcibus. Quaso date mihi operam.
 Si quem magis aucupium delectet, huic aues
 Producemus itidem, ut syluestres bestias.
 Nam mox Talandus ex lupo fit miluius,
 Qui rostro Hildegardim columbam verberat.
 Turtur Rosina gemit, latus hiat Benzelo.
 At rex aquila erit, qui columbam supprimeat,
 Et pessimis miseram deplumabit modis.
 Inde aduolabunt corui, qui oculos eruant:
 Verum Columbam falco Fradebergius
 A coruis liberat. Ad extremum, ubi iam lupo
 Above, à columba erit sanatus miluius,
 Iungetur oui leo, aquila columba: sed lupo
 Et miluius poenam luent grauissimam.
 Feram si quam prodire uidebis fœtidam,
 Eam Poëta vos vult auersariet.
 Vulpecularum caudas scindi postulat:
 Lupos castrari: iram Leonum concitam
 Leniri uerbis, non incendere vos iubet.
 Accipitri & miluio retia vos tendere

*Vult: quia nocent hæ volucres plurimum.
 Aves vos esse præcipit, quæ turtures
 Atq; columbas defendant, protegant, alant:
 Corvos, laros & similes è cavea arceant.
 Hoc præmonitos voluit. quod reliquum est, iam deim
 Oculis venaturam facite, aucupium auribus.*

ACTVS I. SCENA I.

Hildegardis, Rosina.

*Senarij
 Lambici.*

CVRATE, quæ intus iusseram, ut fiant probè
 Et diligenter: neminem intromittite:
*Aulas & ostia undiquaque occludite:
 Foribus repagula, vectes, pessula obdite:
 Ne quis per rimam introspectet, operam date.* (hera
*Tu sequere me, Rosina. Ro. sequor. Hi. Me miserâ! Ro.
 Quid est? Hi. an unquam contumeliosius
 Cuiquam facta sit iniuria, quàm hac est mihi?
 Ro. Quid isthuc, Regina? Hi. quod ego nunquam credidi
 Fore, ut hoc scelus ille posset animum inducere,
 Tam grande perpetrare, tamq; nefarium!
 Ro. Quinam homo? Hi. væ mihi misera! quid credas iam,
 aut cui (scelus
 Credas? Ro. quid hoc rei est? Hi. tantum in quenquam
 Cadere? Ro. in quémnam? Hi. mori me malim pessimo
 Letho, quàm non ulciscar hanc iniuriam.
 Sed interim, dum mihi pœnas dat, res ed
 Redit, ut neq; retinendi illius copiam,
 Neq; dimittendi habeam: & planè, quod dicitur,*

Lupum

Lupum auribus teneam. Ro. quid isthuc est? Hi. ah, ah,

Ro. Obsecro te, istuc quicquid est, fac me ut sciam:

Ne retice, ne verere, crede inquam mihi:

Aut consolando, aut consilio, aut re iuvero.

Hi. Non est opus prolatu, hoc percontarier

Desiste. Ro. qua de causa? Hi. ut ne id fiat palam.

Ro. Ita me Christus amet: haud propterea te rogo,

Vt proferam: sed ut tacita mecum doleam.

Hi. Noui istuc: neq; eò dixeram, quòd de fide

Tua & taciturnitate, quas in te sitas

Esse intellexi virtutes, quicquam ambigam.

Nam scio fidelis quàm sis mihi, præ ceteris.

Ro. Quin tu ergo, quicquid est, id indicas mihi.

Hi. Ita faciam, req; te celabo hoc amplius:

Ausculata. Ro. istuc facio. Hi. Talandum, Caroli

Regis germanum, nostin? Ro. quidni nouerim?

Nam qui notus omnibus est, qui ignotus sit mihi?

Sed eum longo iam nusquam vidi tempore:

Nam morbo detineri passim creditur.

Hi. Ah. non est ita. Ro. non? Hi. non sanè. Ro. ubi uer-
go est, hera?

Hi. Hic intus in hoc inclusus latet ergastulo.

Ro. Quid is fecit? Hi. quid ille fecerit, rogas?

Quem neq; pudet quicquam: neq; metuit hominum

Quenquam: neq; legem se tenere ullam putat.

Ro. Quamobrem? Hi. scies: ausculata modo, nam rem tibi

Omnem concedere, & in tuam committere

Fidem, certum est. Ro. audacter. Hi. postquam Carolus

Rex & dominus meus, ad bellum profectus est,

Talandum hunc quasi magistrum & custodem mihi

Reliquit. RO. oui lupum opinor. HI. tace sis, audies.

Diebus aliquot, ita vt fit, gessit rem benè

Et grauitè: primus in foro, atq; in curia:

Primus, vbi rebus impendebatur opera

Diuinis: postremus in epulis & lectulo.

Enimvero spectatum & cognitum satis

Putabam, & magnum exemplum continentia:

Et mihi congratulabar. RO. neq; id iniuria.

HI. Verum, paulo post factus quasi alius, animum

Totum immutauit penitus: negligere sacra:

Contemnere doctos: aspernari supplices:

Monitores repudiare: studijs obsequi

Adolescentum: sectari scorta: crapula

Et genio indulgere: hac illi vita vnica,

Hoc studium, hi mores homini. RO. quid fit deniq;

HI. Quid fiat? est parasitus quidam, Benzelo,

Homo nequam, lurco, ganeo, confidens, catus,

Qui: (Deus illi meliorem mentem suggerat!)

RO. Quid is fecit? HI. domum omnem scortis peruiam

Fecit: coquos conduxit: delicias nouas,

Noua voluptatum genera inuenit. RO. hem scelus!

HI. Quid verbis opus est? totas noctes & dies,

Commisso quodam quasi Cyclopum praelio,

Vnà cum illo potare cœpit. RO. proh Deum!

An ille sui generis, & regij status

Rationem non habuit? HI. nullam prorsus. RO. ehem!

HI. Tum autem filiam habuit parasitus. RO. Iam nunc

Amare Talandus occupit. HI. scin? quam? vide, (scio:

Quò euadat. postquàm cupiditate mala semel

Deuinxit animum, ad me rectà pergit, rogat,

Obse-

Obsecrat: vt mei copiam sibi faciam.

Ro. Quis homo? Hi. Talandus, germanus Regis mei.

Ro. Hominum fidem! Hi. mane, nondum audisti, quod est Grauißimum.

Ro. an quicquam verò est etiam amplius?

Hi. Verò amplius. Nam postquam me nego: neq; eum

Aequum aio facere, qui me vxorem censeat

Esse vsurariam: cœpit instare acrius:

Et quod plariq; omnes faciunt libidine

Perciti, homo cæco nostri amore insaniens:

Niti assidue in uetita, negata persequi:

Neq; locum, neq; tempus amori remittere:

Quid hoc, inquam, Talande? quæ res, quæ, (malum)

Te furia, aut intemperia agitant? tunc fratriam

Vt vxoris habeas loco? ecquid te pudet?

Ego te affinem meum dici tantisper hîc volo,

Dum, quod te dignum est, facies: sed si id non facis:

Ego, quod in te sit facere dignum, inuenero.

Nulla aded ex re istuc fit, nisi ex nimio ocio.

Pater, id atatis non amori operam dabat,

Nec frater Carolus: nam Longobardicam

Alter repressit gentem: Alter Aquitanicam:

Vterq; gloriam armis belli repperit.

Quid verbis opus? hæc illi dicens sapius.

Rosina, feci, animi propè vt incertus foret,

Pudorin', an amori obsequeretur magis.

Ro. Miror, quorsum cuadat tua tandem oratio?

Hi. Interim, vbicunq; erat illi spaciū solitudinis,

Vt colloqui mecum vna posset: ab mea

Tu, perq; sine te amplectar, sine te exosculer.

Ro. Non tu hæc Regina matri? Hi. ne verbum quidem.

Ro. Qua-

RO. *Quamobrem?* HI. *quia socrum turbare nolui:
 Quam agerrimè laturam hoc flagitium probè
 Sciebam. sed sine me peruenire, quò volo.
 Vbi meam pudicitiam, me tutari satis
 Non posse intelligo: cæpi agrotum animum leniter
 Tractare: hem, tibi si maximè annuere velim,
 Num tu licere speras facere istuc palàm?
 Haud quaquam hodie, inquit, ego istuc commitam tibi:
 Quin me potius in cellam aliquam conclusero
 Tecum: id tutissimum est.* RO. *At tibi Deus malè
 Faxit, Talande, pro isthac, ut demeritus es,
 Audacia? Sed perge, ut cæpisti, loqui.*
 HI. *Postremò ad id res redijt, homo æstuans
 Amore, hac audiendo magis incensus est.
 Putauit me, quæ vellet, seridè obsequi.*
 RO. *Quid deinde fit?* HI. *diebus sanè pauculis
 Post, ipsum solum sola seduco foràs,
 In quoddam conclaue retrò, in adibus vltimis,
 Quod triplici præmunitum fuerat ostio:
 Huc intròlatus lectulus.* RO. *quid ais, hera?*
 HI. *Vt ad pauca redeam: proco me addo comitem:
 Prehendo manu: dūco placide: confabulor:
 Irrito. Vt mox ad tertium deinde ostium
 Peruentum est, homo moræ impatiens, sui immemor,
 Præcurrit: & in interiorem partem domus
 Irrumpit.* RO. *quid tu illic?* HI. *dicam, tace, audies.
 Vt primùm occasia data est, ego relicta tūm
 Foris, ante cubile, celeriter prehendo ostium:
 Recludo: pessulum obdo: abeo.* RO. *hominum fidem?
 Vt lepidè commenta es doctum, & catum dolum?*

Miror,

Mirror, qui istuc tibi in mentem venerit, hera.

Hi. Qui venerit? quando alia pudicitia mea

Tutanda nulla fuit ratio? Sed interim

Nescis tu, in quanto sim metu. Ro. quoniam metu?

Hi. Quia enim germanus Regis est, res hac diu

Celari non potest. Nam ut primum is redierit

Domum, de fratre interrogabit protinus:

Quid ei dictura sum? Ro. quid enim, nisi res quod est?

Hi. Graue hoc erit mihi. Nam creare periculum

Vitæ & capitis ei, qui genere est proximus,

Inhumanum & nimis atrox videtur. Ro. quid igitur?

Vin' tu videri et fecisse iniuriam?

Hi. Minimè omnium: Sed volo animum eius, qui modò

Omni lasciuia & luxuria diffluit,

Retundi, redigi, ut quò se vortat, nesciat.

Ro. Consilium hoc mihi placet. Hi. nam illum perfido ani-

Et perquam scelerato esse, res ipsa indicat.

(mo,

Nunc hoc palàm si proferatur, sat scio,

Ille inficias ibit: mea vita, & fama heri,

In dubium veniet. Quapropter, mea Rosula,

Quoquo pacto celato opus est. Ro. rectè mones:

Et mihi sententia est eadem. Hi. modò tu bene

Disimulare ut possis. Ro. egón? imò optimè.

Sed hic quis est? Hi. vbinam? Ro. chlamydatu huc procul

Qui tam celerem celeriter fert gradum. Hi. mane.

ACTVS I, SCENA II.

Eberthalius, Hildegardis,

Rosina.

DI boni,

Septenarij
Trochaici
catalecticis

D I boni, boni quid porto! quot laetas res maximas,
Quot triumphos, quot opes opiparas, praelargas, dap-
siles,

Quot pompas, quot opportunitates mecum huc affero?

Hi. Proh Deum! quem hominem venientem conspicio? quid
hoc rei?

Eb. Mercurius, Iouis qui nuncius perhibetur, suo patri
Nunquam nuncium aequè lepidum apportavit, quàm nunc
ego.

Regina Hildegardi apportò. Ita plenus eo spei bona:

Itaque onustum pectus afferò letitia atque gaudio.

Hi. Est ne hic meus Eberthalius, magister aulicus? Ro. ip-
sus est. (signum, heras?)

Hi. Haud alius est: agnosco signum in clypeo. Ro. quod

Hi. Scutum tribus insignitum ceruinis atris cornibus.

Sed quidnam ille gestiens modò venit? Eb. vix ipsa heras

Regina, hac nisi sciat, exoptare à Dis ausiet.

Tantum è castris apportò bonum: tam grande afferò gau-
dium. (mur paululum.)

Hi. Miror, quam hic rem mihi denunciaret! Ro. opperia-

Eb. Properato opus est: ut Reginam insperato augeam bo-
no. (mihi:

Hi. Sequere: eamus obviam. Eb. nimis velim obviam

Hanc ut letitiam, nec opinanti, primus obijciam domi.

Hunc cursum capeffam, quantum possum ad illam: cui boni

Tantum afferò, quantum ipsa adipisci exoptat atque etiam
amplius.

Hi. Letus est, nescio quid. Ro. cur non illum properas allo-
qui? (vocat?)

Hi. Labet. Eberthali, hunc ades, resiste. Eb. quis est homo qui

Hi. Ego

Hi. Ego sum: respice ad me. Eb. ehem regina, salve plurimum.

Hi. Saluus sis Eberthali. Eb. euge Rosina, salve: vos volo. ●

Ro. Saluum te aduenire gaudeo Hi. ecquid apportas boni?

Eb. Ninnio impertior bono, ac plus, quam speras, hera.

Hi. salua sum.

Nunquid nam de Rege Carolo, meo Domino? Eb. valet

Atq; viuit. Hi. vbinam est quaso? nam diu nunc est, nihil

Cum de illo audimus. Eb. non procul abest. Hi. quid ais?

Eb. iam nunc redit

Huc domum. Hi. meus Dominus? Eb. Sic est. Hi. redit?

Eb. certè. Hi. meus

Carolus redit? Eb. dixi. Hi. mea vita? Eb. venit inquam, venit.

(es arbiter,

Hi. Diuùm atq; hominum qui spectator, et rerum omnium

Spem insperatam quoniam hanc obtulisti mihi, grates ago.

Nam quod nunquã opinata fui, neq; quisquam alius ciuiũ

Euenturum esse, ut Rex tam citò conuertatur huc domum,

Bello tam periculoso impendente: id opera Dei

Contigit. Sed obsecro te, mi Eberthali, hoc primùm expedi:

Quæ res est, quòd se tam citò domum recipit ex hostibus?

Satin' omnia ex sententia? Eb. imò omnia. Hi. victi in
hostes pralio? (quomodo?

Eb. Nullo. Hi. Sed victi tamen? Eb. victi ad epol. Hi. dic

Eb. Auscultare si lubet, dicam. Hi. lubet equidem mihi.

Nam viri pugnas audire, mihi voluptas maxima est.

Eb. Principio, ut cum copijs ad Alaræ ripas venimus:

Quà Visurgim is influit! Rex castra ponit Carolus:

Eaq; vallo munit & fossa: legiones praliũ

Impidas, atq; pugnae studio ardentis, intus continet.

Hi. Vbi.

Hi. *Vbinam?* Eb. *intra vallum & munitiones; nam de Saxonum*

• *Copys incertum erat, quibus hæc confedissent locis.*

Itaq; cum parua manu equitum me Rex ad castra hostium

Exploranda præmittit: non desumus negotio:

Et progressi longius, locis è superioribus

Omnem exercitum hostium animaduertimus, è castris suis

Egressos: interdum, velut in acie, seruare ordines:

Nonnunquam suis locis procurrere. Hi. quid sit deniq;

Eb. Hoc ubi Regi renunciamus: ipse sibi ratus

Pugna tempus idoneum: castris educit copias:

Instructaq; acie tribus horis continenter hostium

Aduentum moratur: interim circumiens, & suo

Quenq; appellans nomine: & graues memorans iniurias,

Quas toties ab impia accepiisset gente Saxonum:

Cum primis, quod nuper admodum, violata publica,

Et conceptis verbis iurata fide, octauum modo

• *Ei rebellent: & Gilonem & Adalgisum, Regis Duces,*

Contra omnia iura trucidauerint. Hi. factum est hoc duri-

riter

Atq; immisericorditer. Eb. Sic est. Sed sine me, quæ volo,

Eloqui. Hi. loquere. Eb. iam dispersiti erant nostri ordines:

Dispersiti erant viri: Rex ipse in prima acie ambulans

Vota suscipit: pro se quisq; ad pugnam paratus est:

Vt si qua esset Regi imposita pugnandi necessitas:

Subitos ipse adiret casus expedito exercitu.

Hi. Sed ubinam hostes tamdiu? Eb. expecta: audies. nam milites

In acie dum positos rex habet: ecce, præter omnium

Expectationem, in castra veniunt flentes hostium

Princi-

*Principes: petunt colloquium cum Rege ipso Carolo.
 Continuo admissi, sese proijciunt ad Regis pedes:
 Obsecrant, ignoscat peccatum: fatentur perfide
 Contra ipsum arma sumfisse: in eadem tamen noxa simul
 Omnes esse negant: seditiosos, aiunt, atq; improbos,
 Multitudinem terrere, ne Regi nostro fidem
 Datam in senatu, contra Vitichindi iussus Luppia,
 Afferuent. Hi. audaciam vide, & summam impudentiam.
 Ro. Hoc nunc more viuitur: ut nusquam sit gentium fides.
 Eb. Vnum hunc principem esse commemorant: qui in Da-
 niam modo*

*Ad regem Gotticum, auxilia postulatum, venerit.
 Hunc unum pacem uiolare publicam: iura & sacra
 Pro nihilo aestimare: unum neq; iureiurando, neq;
 Obsidibus teneri. Orant Regem, hanc iniuriam rei
 Publicae, & suum dolorem precibus innocentium
 Condonet. Hi. prudenter istuc factum. Sed rex Carolus
 Quid respondit? Eb. primum, quid in illis reprehendat,
 acriter*

*Ostendit: quae intelligat ipse, atq; alij, proponit: monet,
 Vt reliquum in tempus fidem praestent, sibiq; obtemperent:
 Vitichindum nova molientem deserant: nunc, si sine
 Vi, sine armis, seditionum istarum authores tradere,
 Imperata facere, & victori velint se dedere:
 Exemplo se exercitum, affirmat reducturum domum.
 Hanc unam esse pacis conditionem: quam si, dum licet,
 Accipiant, fide interposita, nociturum se nemini.
 Hi. Quid ibi Saxones? Eb. fidem dant, abeunt. Hi. la-
 tin, an secus?*

Eb. Latiores latius. Nam die postero ad nos cominus

L

*Accedunt quater mille & quingenti Saxones, manu
Supplice, armis depositis: se, divina, humana omnia,
Urbes, liberos in ditionem victoris Caroli*

*Atq; in arbitratū dedunt. Hi. quid ais? Eb. Sic sine praelio,
Sine pugna omni, sine labore, Rex noster potitus est
Hostium: rebelles puniti: pax facta. Hi. proh Deum,
Quam gratam rem nuncias! Eb. est sic factū, atq; huius rei
Gratiā, huc praeurri, ut hac tibi nuntiem. Nam Carolus
Ingenti prada huc onustus iam redit, perduellibus
Sine vi, sine bello domitis: neq; illum iam procul absore
Confido. Hi. intra, & famulos iube, rem divinam mihi
Apparent. Eb. eo rectā viā. Sed est, cuius propē
Fueram oblitus; & quod maximè volebam. Hi. quidnam?*

Eb. ubi

Quaeso Talandus est? Hi. iam faxo, hic aderit; i modò.

*Eb. Eo. Hi. nunc tu, Rosina, animum aduerte, & quid fa-
cere te velim,*

*Percipe. Ro. ausculto. Hi. queres animum meum angat
maximè,*

Id tenes? Ro. teneo, nempe Talandi negotium. Hi. probè.

Ro. Et scelus, quod nuper intulit tibi. Hi. videlicet.

*Ro. Quid igitur vis faciam? Hi. volo Regis ei adventum
nuncies.*

Ro. Intelligo. Hi. tum harū optionum utrā velit proponito:

Aut iam nunc veniam sceleris admissi à me deposcere:

Aut à Rege pœnam expectare. Ro. hera, dictum mihi puta.

Hi. Si veniam peccati pollicetur à me exposcere:

Ostium hisce clavibus repera, emitte, atq; ad me iube

Acadum venire. Ro. intelligo: Sin autem veniam negat

Se petiturum? Hi. tum non emisseris. Ro. ero memor.

Hi.

Hi. *Propera atq; extemplo redi: ego interim in hoc sacello
regio (bula.
Rem divinam faciam, & vota solvam. RO. eo. Hi. benè am-*

ACTVS II. SCENA I.

Carolus Rex, Ludobertus.

C *Um victis hostibus, re placida, facta pace, civibus
Salvis, duello extincto maximo, re benè gesta, integro
Exercitu, & prasidijs, legiones nūc reveniunt domū.* Oſtonarij
Iambici,
& Senarij duo,

*Magnas meritò, Ludoberte, habemus soli gratias Deo:
Cuius virtute solius, victa est gens immanissima.*

Lu. *Isthuc p̃y & sapientis est, ô Rex, partam victoriam
Ei referre acceptam, à quo solo atq; uno proficiscitur.
Nam nostra industria nihil fit, ubi non præsſto est auxilium
Dei. (opes.*

Ca. *Ego certè Deo supremo maximo, valido, omnipotenti,
Spes, copias, triumphos commodanti mihi, lubens ago,
Et habeo gratias. Nam si unquam quenquam auxilio adiu-
tum Deus*

*Voluit, me hoc bello servatum vult: cū gentem fortissimā,
Et armis invictam, in manus meas tradidit. Lu. vera me-
moras.*

Ca. *Equidē cum multis hostibus ancipiti congressus pralio,
Sapē manum conservi: sed mihi credas velim: nec Vascones
Cum Rege Hunoldo: nec Masurium pugnacissimum ducem:
Nec gentem Longobardicam: nec Saracenos efferos:*

*Nec Thasylonem Boium: nec Liburnos immanissimos,
Tam difficile fuit, quā Saxones hos, armis vincere. (co*

Lu. *Sic est. Ca. hi milites animū amittunt, priusquā de lo-*

*Migrent: quisq; ut steterit, iacebit, obtinebitq; ordinem.
Primi hostem Angriuarij adoriuntur: unde & nomen obtinent:*

Postremi de loco recedunt: nec nisi victis hostibus.

Lu. Rex, haud falsa loqueris. Ca. quid auxilia tibi dicam Danica?

Hæc gens est, quæ Romanũ Imperium sola non extimuit: hæc Mario Triumphum imminuit: hæc Vari legiones his locis Delevit: hanc olim trepidus expavit Bellisarius:

Hæc Italiam perdomuit: hæc Hispaniam sibi subdidit:

Hæc Africam vicit: & imperium ab uno ad alterum polum Transfudit. Lu. ita est. ut dicis. Ca. an non meritò bonitatem Dei

Propitiam agnosco, & grata mente recolo: qui me his hostibus

Superiorem esse voluit? Lu. facis ut te decet, Rex inclyte.

Ca. Equidem hoc de me polliceor, si Deus conatibus meis Successus largietur prosperos: ut harum gentium Simulacra penitus corruant: quòd ædes sacras & scholas His in locis fundaturus sim plurimas & maximas.

Lu. Euge, ò Rex, macte animi, istuc feceris par cæteris Factis tuis. Ca. Sed interim, mi Ludoberte, ecquã tu putas Vxori me meæ Hildegardi optatum adventurum domum: Quæ me adeò amat: quam contrà amo? Lu. certè ego te illi optatum scio

(litum Venturum: dummodo pergimus. Ca. mane: prius quod mi- Tribunis & magistris equitum edicam, habeo: mox hîc ero.

ACTVS II. SCENA II,

Talandus, Rosina,

Ita

Eiusdem ge-
neris.

EXpediti omnia, quæ volui. Ta. eccum Regem ipso in
tempore. (abstulit?)

Ca. Sed ubi nunc Ludobertus antistes meus? quò se

Lu. Hem præstò sum, & te iam dudum expecto. Ca.
non potui ocys

Me dissolvere. Ta. nunc inuenta opus est audacia & dolis.

Ca. Pergamus Lu. sequor. Ta. ego faxo, ne me frustra de-
riserit.

Ca. Sed quid hoc, quòd exanimatus huc Talandus cursit at?

Ta. Hæcine flagitia facere illā? hæcine scelera cōmittere?

Ca. Me miserum! quidnam est? Ta. nam sic, ut irridere
me sinam,

Satiùs est mihi, quovis exitio interire. Lu. tristis est.

Ca. Adeamus. Talande optate, salve. Ta. saluum gaudeo
Te aduenire. cedo tuam mihi dexteram, ubi sunt spes meæ?

Ca. Quid tibi est? Ta. tenebræ oboriuntur, genua inedia
succidunt.

Ca. Quid rei est? dic ocys. Ta. retine me, retine tu obsecro!

Ca. Viden' ut expalluit: ut miserè miser homo contabuit?

Lu. Video sanè, & miror, unde hæc macies ei. Ta. perij,
occidi:

Os amarum habeo, dentes plenos, aridas fauces fame.

Ca. Quid mali est? dic, neque me suspensum tene. Ta. ab
vereor tibi

Dicere. Ca. quid vereris? Ta. mulier quadam me malè per-
didit.

Ca. Mulier? Ta. sic. Ca. quanam? Ta. pessima: cui scili-
cet hanc maciem fero

Acceptam. Ca. quamobrem? Ta. pudet, hoc præsentè lo-
qui. Lu. abiero,

Si pla-

*Si placet. Ta. Cedo te mihi soli solum. Ca. age fiat: tu parū
Abscede hinc Ludoberte. Lu. lubens. Ca. age loquere. Ta.
postquam ego regio*

*Edicto morem gero, & regni administro negotia:
Video, nescio quam Rosimundā, aut Fredegundim in inti-
ma*

*Esse domo: procos video: video Amelchidas & Silios:
Vidco Messalinam, Cleopatram, Brunhildim: conspicio
Eurydicem, Phædræ. Parisatin. quid multis verbis opus?
Nova quedam in Talandū Saffia fuit: sed non Talandus hic
Erga eandem Melanus fuit. Ca. quas tu ambages mihi
Occinis? quas Saffias, quas Phædras, quas Parisatidas
Profers? quin tu quicquid est, ad capita perveni. Ta. mox
venero.*

*Quedam in illa deprehendi. quæ ubi displicebant omnibus:
Cæpi ei adversari primum, obiurgare, minari mala.*

Ca. Cuinam homini, Talande? Ta. tace, mox audies.

Ca. sine audiam.

*Ta. Illa lacrumans ultrò ad me venit, orans, obsecrans,
Vti sibi hæc facinora ignoscerem, tacerem, crederem:
Ignotum est ei, tacitum est, creditum est. Rogat ad cœnam
adsem:*

*Relligio fuit negare. quippe nullius mihi
Culpæ conscius. Ventum est, cœnatum est, appoti sumus.*

Ibi mulier prehendit dextram, seducit: ego nil mali

Mihi timens, ingredior ostium: Illa retro pessulum

Obdit, ianuam obferat: meq; intus detinet

Pro captivo: & diris insuper vexat ieiunijs.

*Hic nunc sextus est mensis, cum caco huic inditus ergastu-
lo,*

Strenuè esurio, & dura fame contabesco miser.

Hodie primum, ubi illa de re ditu tuo fit certior,

Me dimisit: ne quod carcer afferret periculum.

Ca. Obsecro, quanam, aut cur hoc fecit? nam scire istuc expeto.

Ta. Quid rogas? ne scilicet observare possem, quid gerat,

Neu reprehenderem, aut quas afferrem flagitijs moras.

Ca. Quas moras? quibus flagitijs? quid ais? quin verbo expedis?

Odiosa est oratio, cum rem agas, longinquum loqui.

Ta. Dicam igitur paucis, sed hoc prius rogatum te volo.

Ca. Quidnam? Ta. scin' tu, qualis in Iosephum uxor Putipharis,

Absente viro, olim fuerit? Ca. scio. Sed cur istuc rogas?

Ta. Quia talem omnino erga me, atq; alios se praeiuit tua

Vxor bellatula. Ca. mea uxor? Ta. haud alia. Ca. Hil-

degardis? (meum est.

Ta. Ita loquor. Ca. caue mendacium. Ta. mentiri non

Nisi tu me in eo credis esse hominum numero: qui iniuriã,

Sibi factam ultrò expostulant, quam fecere ipsi, & ultrò ite

Accusant. Ca. non crediderim. Ta. ausculta ergo, ut rem

discas prius,

Quàm dijudices. Ca. dic igitur. Ta. ubi te absente diutius,

Vxor me solum videt, remotis arbitris, adit,

Orat, compellat. Ca. quid oras? Ta. quod mulier nequam,

impudens.

Ca. Hem, quid ais? Ta. quid enim? nisi quòd me oravis il-

la saepius,

Vno ut lectulo secum accubem. Ca. prob bone Deus! Ta.

mane.

Nondum

Nondum rem omnem percepisti. nam ubi me facturum nego:

Ille alios sibi accersit, vocat cœnatum, ducit. Ca. hem!

Ta. Accubat, propter dormit, pudoris oblita & tui Immemor. interim me inductum fraude & muliebri dolo,

Hoc ergastulo inclusum, fame enecat: ne scilicet

Obseruem, quas res gerat: hinc ista macies, hinc pallor est.

Ca. Heu me miserum! Ta. faciem spectat: vera locutum senties.

Ca. Ah miser ego, præter alias vxorem meam ratus Sum frugi, castam, piam & amantem mei, quàm maximè.

Ta. Ego quoq; hercle illam antehac mulierẽ sum frugi ratus, (preti,

At nunc dehinc scito illam ante omnes mortales minimi Nihili, incontinentem, lasciuam, inimicam viro suo:

Fredegundi & Brunhildi consimilem, reginis Gallicis.

Ca. Ludoberte, ubi es? Lu. præstò sum, si quid me vis, impæra.

Ca. Heu me infelicem! Lu. quamobrem? Ca. hancine vitam ego parsi perdere?

Nec in acie Aquitanica, aut Italica, aut Saxonica occubui? Hancine causa ego eram tantoperè cupidus redeundi domum?

Cui quantò fuerat præstabilius, ubiuis gentium Agere atatem: aut seruitium subire Longobardicum: Quàm huc redire, atq; hac ita esse, resciscere.

Lu. Obsecro, mi Talande: quid ortum turbarum est domi? Ta. audies.

Ca. Nam nos omnes, quibus est alicunde aliquis obiectus labor,

Omne quod est interea tempus, priusquam id rescitum est, lucro est.

Ta. At sic citius, qui te expeditas his arumnis, reperias.

Ca. Incertus sum, qd agam: prater spem hoc mihi contigit.

Ita sum irritatus, ut animum ad cogitandum nesciam

*Instituere. Lu. quid actum est? Ca. Ludoberte, ego pra
iracundia (sum filius:*

Non sum apud me. Lu. quamobrem? Ca. ego ille Pipini

Martelli nepos, rex Carolus: qui vici Saxones:

Hunnos contudi: superavi Auares virtute bellica?

*Hem cui te, & quae habes concredas: hem cui imponas regium
Diadema! istuc ut viderem, ut ferrem has contumelias?*

*Prius vitam, quam non hoc ulciscar malum. Ta. na ego
Inuitus tibi ista dixi. Sed pietas facere hoc iubet.*

*Nam vir nullus est, quin sit malus, qui reticet subdolè,
Si quid peruersè fieri videt. Ca. heu heu, perdis me tuis
Dictis. Ta. imò te seruo, & seruaturi volo. nam scio,*

Quanti tu illam facias. Ca. quanti faciam? gestio dari

Hanc mihi in conspectum mulierem, sua culpa, ut sciat,

Lenem regem illum, factum nunc esse acerrimum. Ta. scio,

Qua tua sit facilitas: qui amor erga illā. nam quae nunc ita

Tecum iratus tute cogitas: egon' illam? quae me ita?

Quae alios? quae sic? sine modò. mori me malum, iam sentiet

*Qui vir sim. haec verba, me hercule, vna falsa lachrymula
guttula,*

Quam terendo oculos miserè vix vi maligna expresserit,

Restinguet: & ultro tete accusabis, & ultro ei dabis

*Supplicium. Ca. ô facinus indignum! quenquam animo
tam futili*

Aut leni putas, qui hoc ferat inultū? Ta. nolim me hercule.

Atq;

Atq, ideo hórtor, admoneo, rogo: caueas tibi: ne idem
Experiare, quod Mithridates à sua olim Laodice.

Ca. Istuc, si uiuo, cauebo satis, nam famulis nunc domi
Edicam omnibus, obtorto ut collo trahant, atq, in vada
Iulæ amnis demergant. Lu. quem hominem? Ca. reginã,
uxorem meam. (hercule

Lu. Obsecro, quid ea admisit? Ca. ab pudet eloqui: pudet
Et piget. sed quid sto? quid cesso intrò irrumperere, atque ubi
Quenquam inspexero, siue ancillam, siue seruum, occidere
in adibus,

Eo. Lu. nisi aliud me vis amplius, ibo salutatam lares:
Et vota solutum in sacello hoc proximo. Ca. i sanè, ut lubet:
Vos sequimini me huc intrò serui, manipulares mei.

ACTVS II. SCENA III.

Talandus.

A Bist uterque: ego solus adsto: quid agam?
Nisi dum regina hoc exedit: modò quod ei
Intrui: & hæc crescunt turba: interim aliquò
Abeam, meq, reficiam: nam diuturna inedia

Me propemodum confecit diebus proximis:

Neg, ego antè unquam in vita esuriui fortius.

Stomachus etiamnum latrat, viscera murmurant,

Intestina crepant. quod erit mihi bellissimum,

Antiqua recolam: & hunc diem genio dabo,

Et Veneri & delicijs: & certè sic agam.

Nunc Benzelonem accersam: qui hodie prandium

Mihi apparet. nam annum illo caruisse videor.

Heus, nemón' huc prodit? abi Conceline, & huc

Adduce Benzelonem parasitum ocysus:

Dic in popina me conueniat proxima.

Senarij

ACTVS

NICOD. FRISCHLINI
ACTVS II. SCENA V.

Hildegardis, Ludobertus.

Oſtonarij
Iambici.

P Rob Deum & hominum fidem! Ludoberte, quid nar-
ras? Lu. dictum puta
Hi. Itane tandem, ut Rex tam in breui spacio omnem
eiecerit

De me animum? Lu. omnem prorsus. **Hi.** me miseram!
quodnam ob facinus? quid ego

Tantum sceleris admisi? Lu. id nescio. nam scitanti mihi
Ne verbulum quidem respondit Rex: sed ira concitus,
Aedes perrupit: cadem prius interminat us omnibus.

Hi. Hei mihi! quid audio? Lu. quin etiam famulis edixit
serio,

Vt gortorto collo te abripiant, atq; in amnem hinc auferant.

Hi. O Caelites! hinc expectati reditus? hinc triumphi erat?

Haccine trophæa, quæ denunciauit Eberthalius mihi?

Haccine causa tot vota solui? tot donis altaria

Cumulaui? an poenam ut capitis luerem immerito? Lu. he-
ra, scio ego, quam graue hoc

Sit tibi, cui fit. Verum, mihi credas, ego non minus egrè fero:

Qui, quamobrem hoc supplicium luas, nescio: nec rationem
satis

Capio: nisi quod tibi ex animo condoleo. **Hi.** non dubito.
Lu. utinam!

Profecto meliore, adueniens modo, te exhilarassem nuncio.

Hi. At nisi te fors ipsa in sacellum hoc, ubi iam diuina rei

Operam dabam, mirando casu detulisset: ego in manus

Irati Regis incidissem infelix. Lu. non dubium est mihi.

Adeo properabat ille, te cum familiâ omni perdere.

Hi. Ah

Hi. Ah me miseram, quis optimum virum eò potius impellere?

Aut quis cum illo prior me, sermonem ullum contuli? cædò.

Lu. Ego præter vnum vidi neminem. Hi. quisnam fuit obsecro?

Lu. Illum cum meditata querimonia iuisse ad Regem scio: Verùm quid dixerit, haud scio. nam solus cum solo astitit:

Ego remotus. Hi. quis homo? Lu. frater Regis. Hi. Talandus? Lu. haud alius.

Hi. Heu, heu, malo meo isthic hodie compositis mendacijs, Audacia columen, consutis sycophantijs & dolis,

Præuertit Carolum Regem, Dominum meum. Lu. sic autumo. (sectò me tui.

Hi. At ego tam scio, quàm me viuere. Lu. miseret pro-

Hi. Ah, ah, quid egi? cur dimisi? cur non in custodia Detinui? hei mihi! animus me deficit: animo meo malè est.

Lu. Hera, lacrymas mitte: ac potiùs, quod ad hanc rem opus est, porro consule.

Hi. Quid consulam? quid agam? quod remedium inueniam iracundiæ?

Loquárne? incendam: taceam? instigem: purgem? laterem lauem.

Lu. Quod consultissimum videtur, Regina, id facias velim.

Hi. Quidnam? Lu. aliquò aufugias: teq; occultes per aliquot dies:

Dum consilescunt hæ turba, & Regis commitescit animus.

Hi. Ita me facere certissimum est. Lu. veruntamen hera mea, anima,

De me quicquid erit: ibo ad Regem. nam nolo me hercule,

Ex me te rescivisse, resciscat quisquam. Hi. fac vt lubet.

Lu. Quic-

Lu. *Quicquid in illo reconciliando potero: id faciam heræ,
lubens.*

Tu verò, quicquid fors feret: id omne æquo animo feres.

ACTVS II. SCENA VI.

Hildegardis, Rosina.

Eiusdem
generis.

Illuc abiit: Deum immortalem! quonam incommittata fugiam?

Quò sola nunc me recipiam? ubi insistam misera, ærum-
nosa, inops. (nit in domum:

Ro. Durare hic intus nequeo: ita Rex modò tumultuans ve-
Quosq; obuios sternit, tundit, rapit: flagris penè ad necem
Multat: neq; quid se dignum, quidue indignum, quicquam
pensi habet. (do illum ego

Hi. Ted eccam mihi Rosinam commodè obuiam. Ro. cre-
Talandò sic iratum, cuius flagitium fortè & scelus
Resciuit aliquà: nunc ibo, ut visam, ubi Regina sit, quod è
Sacello nondum redijt. Hi. hem, Rosina. Ro. ellam: adsum
hera. quid iubes. (in pedes.

Hi. Conuasa intus, quæ habeo, optima: & te mecū conijcito
Ro. Quamobrem? Hi. quia sic factò opus est. nam nisi fu-
giamus ocyùs: (quid rei est?

Vitam ego meam vitiosa non emam nuce. Ro. obsecro

Hi. Vitæ insidiantur nostræ. Ro. quis? Hi. vir optimus, &
vir pessimus. (optimus,

Ro. Quis pessimus & uir optimus? Hi. Rex Carolus, vir
Talandus pessimus. Ro. quid ais? an ille culpam flagitiij
Non deprecatus est? Hi. imò ne venit huc quidem scelus.

Ro. At ille se venturum, & ad omnia descensurum dixerat.

Hi. At ille Regi occurrit, me prauortit, probri & propudij

Falso

Falsò inſimulauit. Ro. *eheu me miſerã! quid ego ex te audio?*
 Hi. Nunc niſi celeriter profugero, vix effugiam infortuniũ.
 Quare properato opus eſt mihi. Ro. *qđ vis faciam?* Hi. quod
 iuſſeram.

Abi, ſer huc argentum, aurum, gemmas, acdudum redi. ¹
 Ro. *abeo.* (hi comes,

Hi. Sic apparata ſum ad fugam, vt videris. egomet mi-
 Calator, eques, ſatelles, apparitor: egomet mihi ſero,
 Quod uſus eſt. ò miſericors

Dimeter:

Deus: tu quem vis confidentem facile tuis facis:

Eundem, ſi vis, ex confidente diffidentem dictis facis.

Da mihi, ne in hoc triſti caſu ſuccumbam tantis miſerijs.

Ro. *Quicquid prehendere potui, id huic vidulo indidi, atq; ad
 te aſſero.*

Hi. Limen ſuperum inferumq; ſalue: ſimul extremum vale.

Hunc hodie poſtremum extollo mea domo. Aquigrani pede:

Vſus, fructus, victus, cultus nunc iſtarum adium mihi

Interſectus, alienatus, peremptus eſt. Ro. *curate hera*

Amabo, ſiccine immunda? Hi. *ah fortunas immundas decet*

Squalorem conſequi. Sed dum properamus: in mentem venit

Adelindis germana: quæ vbi reſcierit meas has miſerias

Dolori ſuccumbet. Ro. *neq; id mirum.* Hi. quod igitur opti-

um eſt:

(mo, ò hera,

Te maximoperè oro. Ro. *quid eſt? faciam lubenti ani-*

Et quæ te velle arbitror, ea expetam: volo eſſe, ut me voles:

Quin imperas? Hi. *velim, ut pauca ad ſororem Adelindim*

deſeras,

(hera,

Eiq; infortunium hoc denuncies. Ro. *quanquam te inuita,*

Carebo: animum inducam tamen. Hi. *Sed noſtin' viam,*

quæ ferat

In ar-

In arcem Caldariensem? Ro. quidni nouerim, hera? quippe ea

Arx non procul abest à Podmana arce: vbi sedes mihi patria est:

Et in arce, proxima huic loco, facile comites inuenero.

Hi. Ibis igitur? Ro. Ibo: sed quid Adelindi sorori perferam?

Hi. Nihil, nisi vt his ereptam me malis in tuto collocet:

Ego interim apud hunc Regulum, vicinum nostrum, quasi latens, (ambula.

Reditum tuum expectabo. Ro. sat habeo: vale. Hi. bene

ACTVS III. SCENA I.

Benzelo, Parasitus.

Senarij
Iambici.

HOC viuatur nunc more morum pessimo:
Si quis sit pauper, atq; haud malus, ut ceteri,
Nequam aestimariet solet: diues est,
Et malus, is frugi habetur nunc cliens:

Qui neq; leges, neq; equum, neq; bonum colunt,
Patronos sollicitos habent: qui scenore,
Periurijs, vi, rem locupletârunt suam,
Illi nunc primis insident subsellijs.

Nam vti quiq; sunt magni & potentes, hunc habent
Morem: volunt amicos sibi esse plurimos:

Boni an mali sint, id nequaquam quæritant:

Res quæritur magis, quàm amicorum fides.

Huius rei coniecturam de me capio.

Nam si vir bonus essem, si doctus Philosophus,

Si clarus Orator, si vates elegans:

Prius fame perissem, quàm semunciam

Fauoris apud Talandum hunc reperissem, id scio.

Nunc

Nunc quia duas artes profiteor, quas ei
Novi acceptissimas: in magna gratia,
In magno sum numero apud istum Principem.
Eas, propter paucos quosdam ordinis mei
Socios & collegas, quos hic novi, proferam.
Vna est lenonia, quam multis exercui
Annis: altera parasitica, quam aequè calleo.
Nam meus herus ita magnus mœchus mulierum est:
Vt neminem fuisse, nec fore credui.
Tum verò sectator popina maximus.
Nam illic homo homines non alit, sed educat:
Saliarum cœnas dat: ita mensas extruit:
Tantasq; concinnat strues patinarias,
Vt standum sit tibi: si quid de summo petas.
Is quid nunc me accersit, sibi ut conuiuia sim,
Nefas duxi hoc illi officium negare: cui
De media nocte sic servire haud abnuam.
Nam omnes inimicitias pluri non aestimo:
Quàm mensa inanis nunc si apponatur mihi:
Infamia perire malo, quàm fame.
Vah! ridiculos Philosophos, de summo bono
Qui disserunt: & interim quod potitent,
Aut quod edant, non habent: mihi sententia alia est.
Ego summum esse bonum iudico: alienum cibum
Arrodere, & aliena quadra viuere.
Hoc, qui foris non credit: is esuriet domi.
Sed comprimenda mihi vox atq; oratio:
Ipse egreditur meus Dictator Patinarius:

NICOD. FRICHLINI
ACTVS III. SCENA II

Talandus, Benzelo.

Octonarij.
Iambici.

P *Arafitus ociosè cessat, prandium corrumpitur.
Sed eccum. Be. simulabo, quasi per totam urbem ip-
sum quæsiuerim.*

*Age, si quid agis. Di immortales, ubi conveniam nunc
herum (querere:*

*Meum Talandum? quem per omnem urbem defessus sum
Per ganeas, per lustra, per popinas, in toto foro;
In omni gymnasio, per myropolia. Ta. Benzelo. Be. qui
homo est,*

*Qui revocat? Ta. ego sum. Be. O commoditas mea! Ta.
salvus sis Benzelo. (lubens*

*Be. salve opportunitas mea, quam nunc post sextũ mensem
Video. sed ubi Dominus meus interim delituit tamdiu:
Quòd nusquam prodijt? Ta. ubi minimè cupiebam. Be. u-
binam igitur?*

*Ta. Dicam post intus, ubi plus ocij erit. nam ad hoc nar-
randum hodie*

Vacuum esse me oportet, sed tu unde venis tam tarde? cedo.

Be. Quidam meorum curialium remoratus est: cui

Hodie advocatus causam dixi capitalem clientulo.

Di perdant illum, qui mihi hunc diem corrumpit, ut adeò

Tardè adsim è curia. Ta. De curia fortè volebas dicere.

Be. sive decuria sive è curia, parum interesse iudico.

*Ta. Qua tu ades è curia: qui in nullum unquam senatum
veneris?*

*Be. Vah! qui istuc audes dicere: qui Dictaturam tecum gero
Per annos integros decē? Ta. quam Dictaturam Benzelo?*

Be.

Be. *Vbi ego coquis, meretricibus, & scortis, tu parasito im-
peras.*

Nam mihi popina, non popina est, sed curia. Ta. *quâ curia?*

Be. *Quia ibi consul mihi condus, prator promus est. Ta.
intelligo.*

Be. *Doctores, coctores: qui iura proferunt in lancibus*

Et patinis. ibi ego capitalis triumvir, accuso capitis

Gallinas, anseres, boves, oves, totum altilium gregem.

Ibi culpa, pulpa: pœna, cœna: Codex, lodex: fabula,

Pabula: supellex, pellex: fiseus, discus: iam me deficit

Spiritus. Ta. egregiam mihi profecto memoras curiam. Be.

ut placet?

(in Regis foro.

Ta. *Perplacet. Be. in hac ego malim consenescere, quam*

Vbi obsurdescendum clamoribus, tabescendum inedia.

Ta. *Et ego tecum una perpetuam in eadem aetate agere: modò*

Nunc liteat, Benzelo. Be. quid prohibet? Ta. eundum est

hodie in pralium.

Be. *Quod pralium? cedo. Ta. ubi imperator, apparator:*

lanx, phalanx:

Vbi signum pugna militibus dant tibia tibicina:

Vbi praelij locus, focus: fossa, ossa: lances, lancea:

Crista, cista: acies, facies: bella, labella: spicula, pocula:

Vagina, lazana: spolia, dolia: scutum, scortum: pralia,

Prandia: stratagemata, tragemata. Nunquid placet hoc

pralium?

(illico.

Be. *Imò optimè: modò hostem aggrediamur. Ta. iam fiet*

Sed nunquid fortè noui? Be. nihil, nisi quod milites domum

A legione remissos, vidi plenis ire vultus. Ta. quid ferunt?

Iumenta secum ducunt plurima. Ta. quid tum? Be. simul

arma referunt.

Ta. Quid mihi cum armis? quid cū iumentis? Be. pueros,
virgines,

Et novitias puellas dūctitant. Ta. hac merx mihi placet.

Be. Tum mcretricum numerus, Talande, tantus est, quantum expetas.

Hoc ad cōveni, ut nunciem tibi. Ta. nimis factum bene! Sed nullamne ex illis vidisti virginem, ego quam depeream?

Be. Imò vidi unam auratam, ornatā, ut lepidè, ut concinnè, ut novè.

Ta. Beas me Benzelo. nam hodie genio meo multa faciam Bona, tuo auspicio: tua ope & opera. Be. Sic faciundum censeo.

Nam iuvenis cūm sis, te, dum solida vires, sanguis integer, Voluptati, & vino operam convenit dare: olīm cūm senex Fueris, & te horum ceperit satietas, tunc in otium

Te colloques: teq; ad pietatem componas. Ta. dicis catè Et dicis lepidè, Benzelo. Be. quid ni dicam? offa me monet.

Ta. At qui una hac concio magis mihi placet, quàm Ludoberti decem.

Be. Senectus & mœror spontè sua veniunt: frontè exporrige Dum licet. Ta. ausculto. Be. tempus reliquum appone lucro: qui crastinum

Metuit, nunquā viuit hodie. Ta. sanè istuc facio, & suavia Habeo præsentia. nam frater dissimili studio est Carolus.

Ego hanc clementem vitā, atq; ocium secutus sum hactenus: Et, quod fortunatum putant, uxorem nunquam habui. Be.

Scio,

Quæ propria foret, sed usurarias quàm plurimas. Ta. in his Me oblecto: quod præsens & suave est: solum id est carum mihi.

Ille

interest.

Tu, quantus quantus es, Talande, nil nisi sapientia es:

Ille rudis, iners inutilis, ignarus huius vitæ. somnium.

Ta. Euge Benzelo! dono te ob hoc dictum duobus Francis.

Be. Dite servant: bonorum custos: decus inopum: salus mea:

Amoris delicia. nunquid palpum obtrudo homini sic satis?

Ta. Quid agis? Be. virum te maximum & optimum hinc
astare conspicio.

Nunquid aliud? Ta. intrò ut abeas, & mecum unà prandeas. Be. eo.

ACTVS III. SCENA III.

Carolus, Ludobertus.

Quantò in pectore meo hanc rem voluto magis, Lu- Septenarij
doberte, (tidiè. Trochaici
Tantò mihi ægritudo in animo augefcit magis quo- Oñonarij
Ad hunc modum mihi verba data: sic perturbatam Catalectici &
familiam. Acatalectici.

Tum verò uxor, vitio, stupro, dedocore plena, me enecat.

Lu. Haud mirum est, domine: Si modo vera sunt, quæ dicta
sunt tibi.

Ca. Ah veriora, quàm velim. Nam ut liceat obliuiscier,

Iam depacisci morte cupio: tu conijcito cæterum,

Quid ego ex hac miseria capiam. Lu. plus quàm te capere
conuenit.

Nam qui alios casus pertulisti fortiter: nunc minus malum

Ta. *Tam acerbo fers animo. Ca.* *ô mi Ludoberte, domestica mala grauius*

Afficiunt, quam extera. Lu. *siquidē tam iniquo accipiantur animo,*

Ca. *Semper tu memineris, tunicā propiorem esse ipso pallio.*

Lu. *Scio: sed velim tamen, ne quid in hac re tam grandi, temerè agas:*

Neu frustra te excrucies: neu falsò suspectā habeas coniugē. Sapientem omnia magis ratione, quam ira aut odio agere decet.

Haud facile animus verum pervidet, ubi illa officiunt iudici.

Ca. *Ehò, num nā dubitas, me absente corruptā esse coniugē?*

Lu. *Dubito certè. & perquā vehementer. Ca.* *at quamobrem? Lu.* *quia tuam* (vum hoc

Vxorem istarum esse operarum, nemo unquam credidit: no- Et inauditum crimen si percrebescat: omnes aulici,

Omnes ciues, noti, ignoti, incola, aduena, fictum esse credent,

Ca. *At multa opinioniones concurrunt, Ludoberte, quae mihi Animum exaugent: locus, occasio, vir peregrè absens, mulier domi*

Relicta: res ipsa loquitur: ipsa in medio est: Talandus hanc Praterea rem nouit: abi, interroga, seduce, quare rem.

Lu. *At tu, quod pace tua dictum volo, nimium isti hominī es credulus.* (cogito.

Ca. *At eum fidelem esse mihi inuenio, cū egomet mecum*

Lu. *Certè, quod dicendū hic sit, vidi ego illum semper perditè*

Circumferre oculos, & quasq; obseruare mulieres obuias.

Ca. *Quid tum postea? Lu.* *Quid enim? suos profectò Dine Carole,*

Domitos

Domitos habere oportet oculos & manus: si quis velit
 Perhiberi se probū. Ca. Sic est. Sed me interim certū facit
 Ut ei credam, pallor, inedia, mactes, carcer, captivitas:
 Tum quia viro semper plus credier debet, quam fœmina.
 Lu. At tantam in illam, quæ sit mulier, cadere audaciam
 Non sit mihi verisimile. Ca. at mihi: qui mores mulierum
 probè (pedes

Exploravi, probè cognoui. Nam neq, eques quisquam, neq,
 Tanta est audacia: qui faciat aequè confidenter, atq,
 Audacter, quàm quæ mulieres faciunt. Hac confidentia
 Rosimundam amore adolescentis malè prurientē perpulit,
 Ut Alboinum regem nocturnis insidijs tolleret:

Hac freta audacia Fredegundis, Chilpericum Francia
 Regem, maritum occidit: Sigisberto priuigno suo
 Lethiferum exhibuit poculum: hac muliebris fraudulentia
 Brunhildin compulit, ut duos fratres, ambos nepotes suos,
 Ad arma concitarit mutua: donec alter alterum
 Occideret: quod reliquum fecerat armorum & belli furor,
 Id ipsamet avia veneno sustulit. an quicquam muliere
 Peius, audacius? Lu. ita isthac esse, ut dicis, teneo memoriter,
 Veruntamen omnes æstimare eodem pretio, aut omnibus
 Eundem, propter paucas esse, iniquum prorsus arbitror.
 Præsertim ubi ætas grandiuscula & senectus advenit.

Ca. Quid ætas, quid senectus in lupo immutat, præter pilos?
 Vitia mulierum cum annis crescunt: in viro seminum parit
 Constantiam & fidem: in muliere leuitatem & periuriam.
 Nihil tam mobile est, quàm fœmina volantas: tam vagum
 Nihil: nihil tam positum in lubrico, quàm muliebris ari-
 mus.

Quot veterum matrimoniorum facta repudiæ nouimus?

*Quàm multa, quos amaverunt in adolescentia sua,
Post in communi describere senectute? quoties, Deus
Bone, anile vidimus diuortium? quàm multarum mulierum
Notus amor notiore odio mutatus est? Lu. novi hoc idem:
Et ut dicis, ita animum induco meū, sed tamen nihilo minus
Idem me vellicat adhuc semp scrupulus. Ca. qui scrupulus?
Lu. Heram reginam falsi apud te insimulatā esse propudij.
Ca. Sine eximam tibi istum scrupulum. Lu. qui poteris?
Ca. facilmè.*

*Nam nisi tam audacis facinoris sibi esset conscia. nunc meū
Conspectum haud quaquam fugeret. ac nisi ego fuisset in-
cogitans, (adulteram:*

*Iram omnem dissimulasset, dum comprehendisset ipsam
Priusquam quóquam tetulisset pedem: sic fecisset optimè.*

*Nunc autē vbi scelerosam inveniā? aut vbi querā? quānā via
Insistam? Lu. caue, quaso, ne plus ira, quàm fama consulas:
Neu plus valeāt peccata aliorū apud te, quàm tua dignitas.*

*Ca. Tantamne contumeliam ut feram inultam? non pos-
sum pati.*

*Lu. Semper ij laudem invenerunt, qui fortiter domesticos
Casus tulerunt: ut Iacobus, ut Dauides, ut alij*

Similes fecere. Ca. inuenerint sanè: mea sic sententia est.

*Lu. Nihil me vis aliud? Ca. nihil. Lu. eo domum, ut salu-
tem familiam.*

ACTVS III. SCENA III.

Talandus, Benzelo, Carolus.

Septenarij
Trochaici.

F*Ac ita, ut iussi, Benzelo: cœnā appara: & lectulos iube
Sterni: tum scorta adduci glabra, & tuam vnā filiam,
Molliculā & forma lepida puellā: ego mox revertero.*

Nam

Nam nimis miserè cupio hunc diem in letitia degere.

Be. Dictum ac factum puta. **Ta.** nunc, quando omnium rerum satur

Sum: prouisam, quomodo mea techna processerint:

Quid agat Hildegardis: iamne pœnas soluerit viro:

Sed videón? Regem? solus est: nescio, quid secum murmurat,

Ca. Me miserum Regem, multoq; maximè miserabilem:

Cui, cum ab ortu Solis, ad occasum, omnia domita victaq;

Armis pareant: domi otium atq; diuitia affluant:

Quæ quidem mortales prima putant: fuerunt hîc tamen,

Qui me, remq; meam obstinatis animis irent perditum.

Scilicet hi triumphati sunt: quos refero à victis hostibus?

Ta. Compellabo. **Ca.** sed ecce germanum mihi commode obuium.

Ta. Quo loco sunt res nostra, frater mi Carole? **Ca.** pessimo.

Ta. Quid ita? **Ca.** quia me vxoris disruciatur mea negotium:

Et quòd eam non habeam, sicut iam cupio habere in domo.

Ta. præter etatem & virtutem timidus es, Rex Carole.

Idne pudet, quia adulteram domi tue tecum non habes?

Ca. Pudet hercle & piget me maximè. **Ta.** ehò númnam abesse eam,

Id dolet tibi? Ca. dolet verò. Ta. quamobrem? Ca. vah! satin? (est?)

Sanus es, qui istuc rogas? Ta. itáne cordi tibi adultera

Ca. Tibi cordi est, qui nunc patronus ei es. **Ta.** egón? patronus siem?

Ca. Quippe qui gaudes abesse. **Ta.** annon multò consultius

Est, ubi uis gentium esse, quàm tibi sic illudere?

Nam tibi Dei virtute, propter diuitias tuas,

Altam dotatam licebit genere summo ducere:

Dummodo oblatratricem nolis in domum intromittere.

Ca. *Non hoc iam ago: sed illam adesse malim: ut poenas det mihi.* (Ta. Deum

Ta. *Ehò, nùm nam illa abiit?* **Ca.** *abiit, euasit, erupit.*

Immortalem! erupit? **Ca.** *Sic.* **Ta.** *quónam?* **Ca.** *hac, il-
lac, ego nescio.*

Ta. *Male cum sit sibi conscia, idèd conspectum fugit tuum.
Sed cur tu cessasti illam, priusquam aufugeret, persequi?*

Ca. *Credo ego prius illam fugisse, quàm huc ego venerim.*

Ta. *male*

Quippe conscia. Sed ubi ubi sit, diu celari non potest.

Ca. *Quid nunc auctor es, ut agam: quo hanc mœstitiâ à
me segregem?*

Ta. *Si placet: adeamus vicinũ hunc Regulum, animi gratia.*

Ca. *Placet. eamus. pueri, infestrite equos atq; huc adducite,*

Quò tu abis? **Ta.** *est, quod mandem huic puero negotium:*

Mox adero. **Ca.** *Tu Eberthali, reginã matrẽ obserua: domũ*

Custodi: partibus nostris fungere: ego ad hunc vicinum eo.

Ta. *Tu Conceline, Benzelonem nunc adesse mihi, iube illicq;*

Ne qua in mora sit mihi: si quid eum voluero. quid stas? abi.

Nunc ad te redeo. **Ca.** *Si placet, eamus hãc!* **Ta.** *Aubet;*

i prae, sequar.

ACTVS III. SCENA V.

Hildegardis, Carolus, Talandus.

Odonarij
Iambici,

S *Quid homini miseriæ est, quo miserescat: miser
animo est.*

*Id ego nunc experier: cui multa in vnum confluunt
locant:*

Aerum-

*Aerumna, exilium, solitudo, hostis, crux, terror & pavor:
 Quæ mentem perturbant: neq; vbi meas spes aptè collocem,
 Habeo vsquam munitum locum: neq; de sorore mea audio:
 Neq; Rosina huc reuertitur: neq; ad Regem mihi reditus
 Patet: neq; hospitium sat commodū neq; sat tutum obtrigit.
 Nunc exeo huc, vt alicubi Rosinam reducem conspicer.*

*Ca. Adeón' rem redūsse, vt quæ mihi carior oculis nuper
 fuit,*

*Eam nunc cane peius & angue oderim, vbi in mentem eius
 mihi venit?*

*Hi. Itân' ab illo diuelli, quem vnum exoptaui mihi virum,
 Quo cum perpetuam atatem degerem? Ca. distrucior ani-
 mi: ehem,*

*Tantum mihi mali obijci de improviso, vt neq; quid agam,
 Neq; quid de me faciã, certū sit. Ta. cōquiesce: ex his malis
 Expediet te, quam minimè speras, fortuna. Ca. nihil
 Consilij consistit: animus dolore obstupuit. Ta. sustine
 Et vince animum: qui vicisti tot hostes aduersarios.*

*Hi. Sunt multa quidem, quæ me miserè agitant: sed hoc mi-
 hi maxime.*

*Dolet, ea, quæ à Talando sunt facta, infecta esse scilicet:
 Quæ neq; sunt facta, neq; ego in me admisi, illorum ream
 me agi.*

*Hæc rex meus ignorat: mendacijs deceptus & dolis,
 At non ignorat idem vindex Deus: qui falli non potest.*

*Ca. Quæ isthæc mulier, obsecro Talande? Ta. ipsa est: lupus
 est in fabula.*

Hi. Perij: imprudens à Rege visa sum: quæ mala fors obrulit?

Ca. Lorarij, satellites, vbi estis vos? Hi. perij, occidi:

*Nisi quadrigas Elia conscendero: quibus in cælum fuit
 Sabues.*

Subuectus: infortunium non effugero. Ca. Lorarij.

*Hanc vitij & probri plenam feminam hinc è conspectu meo
Abripite. Hi. ah mi Rex, mi vir, obsecro te, miserere inopis
mei.*

Ca. Vir ego tuus sim? ne me appella falsa falso nomine.

Hi. Quid ego feci? quapropter isthac dicta dicantur mihi?

Ca. Id tute noueris, tu teipsam interroga, venefica.

*Hi. Deum testem inuoco, quod falsi apud te accusor crimi-
nis. (quam arguat.*

Ca. Non mihi placent. qui se prius purgant, quàm eos quis-

*Hi. At ego liquido iurare possum: vt extra te vnum mihi
virum;*

Nemo mortalis corpus corpore contigit. Ca. vera hac velim.

*Hi. Vera loquor; sed nec quicquam: quia iuranti non vis
credere. (decet*

*Ca. Mulier es: audacter iuras. Hi. qua non deliquit, eam
Confidenter, & animosè, & audacter pro se loqui. Ca. ni-
mis (probat.*

Audacter. Hi. vt pudicam decet. Ta. in verbis, non factis

Hi. Falsò propudij insimulat, qui pudicitia attentat mea.

*Ta. Quid hoc? vin' tu auscultare mulieri, tanquam aliquis
Sarmata?*

*Quin tu igitur inter ancillas vna opera tibi pensum dari
Iubes. Hi. Deus, innocentia mea testis, te puniet.*

Ta. Vide, vt scelesti sola secum murmurat. Ca. Lorarij.

*Hi. Obsecro, verbum vnum audi. Ca. nequicquam oras:
non audio.*

*Hi. At vnum verbum. Ca. surdus sum. Lorarij: satellites,
Injcite manicas huic venefica: collum constringite.*

*Hi. Me miseram! Ca. in syluam educite. Hi. perij. Ca. ra-
pite: eruite oculos. Hi. In-*

Hi. Interj. Ca. creptos ad me ferte. Hi. va misera mihi,
va mihi!

Ca. Talande, cura, vt hac fiant: ego huc intrò me recipiam.
Nam propudiosam istam diutius ante oculos ferre nequeo.

ACTVS III. SCENA VI.

Talandus, Benezelo.

Per Deos ego, atq; homines vobis edico, vti meum
Imperium sapienter habeatis cura: quæq; imperat
Rex, quæq; imperauit, faciat: nisi vos satis diu
Vixisse arbitramini: rapite, oculos illi excludite.

Quid stat? iam sublimem raptam esse oportuit: irruite.
Sed vbi Benezelo? Be. iam dudum hic stat propter fortè vi-
rum

Atq; fortunatum, & forma regia: tum strenuum
Bellatorem, vbi pugnandum scaphis (scyphis volebam ei
Dicere) Carolus imperator haud est consimilis tui
Apparator. nec suas equiparare queat ad tuas
Virtutes. Ta. cuius ego legionem disflarem spiritu:

Non aliter ac ventus, qui muros subruit Pampilonios.

Be. Ego periuriorum hoc homine vidi neminem: neq;
Gloriarum pleniorum. Ta. vbi es? Be. ibi, vbi tu esse me
iubes. (meum.

Ta. Pulcrè aduortis & facitè animum tuum, ad animum

Be. Ego noui omnes temporum articulos: noui quid frons
velit, (places.

Quid oculi loquantur: quid nutus. Ta. hem Benezelo, sic

Be. Nouisse tuos me mores, Talande, meditatè decet.

Ta. Quæso, quid de me homines prædicant? Be. quid præ-
dicent? nisi

Te vnum

Trochaici
Septenarii
Catalectici

Te vnum in terra viuere, fama & factis inuictissimis.

*Ta. Non possum pati, quin tibi caput demulceam. Sine
Faciam tibi aliquid boni pro isthac re, Benzelo, ac lubens.*

*Be. Quin imò, pleriq, sic statuunt: diadema regium
Nulli hominum potius, quàm tibi competere. Ta. quid mi-
hi competat?*

*Quin tu istuc scias velim, me, si voluissem Carolo
Regni gloriam prærìpere, vnũ potuisse. Be. sic credo hercule.*

Ta. Nam vt primum pater Pipinus è vita decesserat:

Totius regni procures ad me coronam deferunt:

Orant supplices, vt consulam saluti publicæ,

Et perturbati regni negotia in me transferam.

*Be. Hoc purum putum est mendacium. Sed, pace quòd tua
Dictũ volo: malè abs te factum iudico. Ta. cur mi Benzelo?*

*Be. Quia dum tu coronam desers alteri, & te negligis,
Res simul negligitur publica. Ta. isthuc audio, sic queri
Omnes optimates: quibus imperij huius cura est salus.*

Nam me amari ab illis certò scio. Be. & ab omnibus quidem

Curialibus, condis, promis, collegis meis: tuis

Verò in primis legionarijs, tribunis anserum,

Legatis, lixis, cupediarijs: vt pol satis

Mirari haud queam: quibus artibus fauorem hunc omnium

Conciliaueris. Ta. quibus artibus? dando, obsequendo,

Largiendo. nam dum studeo singulis placere:

Facile omnes perferre: cæpi his vna me dedere, cum quibus

Viuebam: studijs eorum obsequi. Be. ita est, & mea quidem

Sapienter factum sententia. Ta. nulli me præfero:

Neq, culpanda culpo: neq, laudanda laudo. Be. ita me

Ceres,

(sedulo

Bacchus, Venus & Vesta ament, vt te ausculto, Talande,

*Ac lubens. Ta. tum mores in mensa didici aulicos.
Non sum disputator: non sum oblocutor alteri:
Non praeipio pulpamentum: non praeuerto poculum.
Nam haeres sola hodie spectantur ab aulicis: ut tutius
Nonnulli in Deum, quam in hos mores peccari iudicent.*

Be. Hoc illud opus virtutis, tacenda cum silentio

Disimulare: mores ad venustatem componere.

*Ta. Veruntamen orationis iustam partem persequi,
Vbi opus est, possum: possum & tacere itidem partem meam.
Cum aliena est oratio: apud graues, grauis sum: apud leues,
Sed leuis: denique, ut homo est, ita morem illi gero. Be. Dii caelites
Istuc est sapere: qui, ubicunque opus, animum possis flectere.*

Ta. Tum negotijs amicorum intentus, mea negligo:

Nihil ulli denego. Be. vbi eundum ad prandia & conuiuia:

Hanc tu certe laudem apud nos inuenisti, haud iniuria.

Ac non quia ades praesens dico hoc. nam ex eorum non sum grege:

Qui aliud clausum in pectore: aliud promptum in lingua

habent. Ta. Scio,

(meum.

Qui vir sis: neque vnquam aliter, atque es, animum induxi

Sed scin? tu Benzelo, quid ego te nunc velim? Be. non hercule,

Sed sciam, vbi dixeris. Ta. hodie, volo ut eas mecum in praelium.

Be. At ego velle, hodie ires vnà mecum in curiam. Ta. volo.

Nam tua mihi curia placet. Be. placet & tuum mihi praelium.

Ta. Certè hoc bene cum mihi successerit negotium: volo

Tecum praeliari usque, ad diurnam stellam crastinam:

Nec surgemus quoquam: donec à me erit signum datum.

Be. O Imperatorem probum, Regem hunc factum oportuit.

Sed quis hic est, qui gradum huc fert tam celerem? Ta. Eber-

thalius hic quidem est.

Cedamus intro in curiam: adstitisse ne nos sentiat.

ACTVS

ACTVS III. SCENA VII.

Eberthalius.

Senarij. **M** Editatus egomet mecum sum multis modis:
 Et ita esse reor: non esse quenquam, neq³ fore
 Mortalium: cui non à vitæ exordio
 Mala obtingant quàm plurima: & maximis qui-
 dem

Maxima velut huic Regi Francorum Carolo,
 Domino meo: cui tot aduersæ res accidunt:
 Vt mirer, quomodo eas æquo animo perferat:
 Nisi Deus illi supponat manum suam:
 Tot ærumnas haud quaquam possit perpeti.
 Foris bella faciunt ei Saxones, & Auares,
 Hunni, Angriuarij, Chumani, Bructeri:
 Nouiq³ passim existunt motus bellici.
 Domi Hildegardis Regina probri & propudij
 Insimulatur: domo eijcitur: neci datur.
 Nunc matrem Caroli Bertham vis detinet
 Merbi grauisissimi. nam postquam hunc exitum
 Reginae audiuit Hildegardis: illico
 Conijcitur ipsa in morbum ex ægritudine.
 Heri neminem voluit nostrum intro admittere.
 Talandus interim genio indulget suo:
 Haud cogitans, in quas misérias optimam
 Reginam Hildegardim suis technis coniecerit.
 Sed hi sunt huius aui mores pessimi:
 Impij homines fremunt, insurgunt, perstrepunt.
 At cum se viuere putant, maximè ruunt.
 ” Vidi impium florere, vt alnum in vertice

Voge-

*Vogesi: post paulò transibam: nec usquam erat.
Nunc ad regem eo, ut illum hoc impertiar malo:
Si fortè morbus amplior factus fiet.
Quòd sane nolim, heri causa mei:
Maturè consilium rebus capiat suis.*

ACTVS IIII. SCEN I.

Hildegardis, Lorarij.

VAE mihi misera! va mihi! quòd trahor? quòd abripior? *Octonarij
Iambici,*
quid hoc rei est?

Quid commerui? Sinite me Reginam vestrà, Lorarij.

Lo. Ah Regina Hildegardi, nulla nostra hic culpa est, per
Iovem,

Quando imperata facimus: quibus refragari nefas.

Hi. At nihil admisi sceleris. **Lo.** eò peribis certè honestius.

Nam qui per virtutem perit, nò interit. **Hi.** ah obsecro vos,

Regios sublinite officioso mendacio. **Lo.** dic quomodo?

Hi. Occisam dicite. & interim incolumē quaso dimittite.

Lo. Scimus nos nostrum officiū. nam si Regis Caroli exequi
Velimus imperium: tibi ereptos oportebit oculos:

Non nos simulare mortem verbis, re ipsa spem vitæ dare.

Hi. Si omnino obstinatis estis animis: unam hanc rem rogo,

Vosq; obtestor per supremi Regis regnum, Lorarij:

Prius occidite: quàm exculpatis oculos. mori me satius est,

Quàm cruciatus hos perpeti. **Lo.** at grauius est vitā pdere,

Quàm oculos. **Hi.** non est: quid enim vita affert commo-
di, ubi in pœnam sibi

Viuitur? à morte nihil est, quod metuam, mali: mors omniū.

Aerumnarum requies est: mors extrema rerum linea.

N

Morte nihil melius in luctu atq; miserijs: occidite.

Lo. Cadem iniussam perpetrare, nefas maximū. Hi. quod ego volo,

Quod ego iubeo, ego quod miserè expeto, id iniussum haud committitur.

Lo. Si Deus immortalis te voluit isthanc arumnā exequi, Decet id pati animo aequo: si id facias, labor erit tibi leuior.

Mala aspera, leni ingenio saepe redduntur lenia.

Hi. O felicem Hiltebrandum Suevia Ducem, patrem meū!

Quod satis iam dudum concessit: ut hac ne persentisceret.

O felicem Regardim, Bauaria Ducem, matrem meam!

Qua in hos miseros casus reservata ad hunc usq; diē non fuit.

ACTVS IIII. SCENA II.

Frædebergius, Rosina, Hildegardis, Lorarij.

Odonarij
Iambici,

O Regem iniquum! ô infortunatam Reginam coniugem!

Hancine mulierem in huiusmodi suspicionem
criminis (trimonio?)

Vnquam venire? Ro. est factum. Fr. & multari suo ma-

Ro. Scilicet. Fr. & eiectam domo patria, exulare: nec locū

Habere munitum: in quo spes suas collocet? Ro. videlicet.

Fr. Non credidissim unquam, tam inhumanū fore Regem
Carolū:

Tamq; atroci ira percitum in immerentem. Ro. neq; ego
per Iovem:

Ac proin oro te atq; obsecro: ex summis opibus & viribus

Enitere: ut Hildegardis opera & ope conseruetur tua.

Fr. Certum est mihi, usq; illam inuestigando quarere quo-
quo loco,

Quoquod

Quoquē latuerit gentiū. neq, mihi amnis, neq, mons, neque
Mare obsister. neq, calorē, neq, frigus metuo: neque hyemē,
Neq, grandinem. ventos patiar, laborem sufferam, sitim,
Famein. non concedā, neq, quiescam noctu atque interdium
Priusquam aut Hildegardin, aut mortem ipsam inuestiga-
verō.

Ro. Et mihi res certa est, mi Fradebergi, eadē tecū perpeti:
Ita nos ambos rogavit Adelindis. Sedit non procul eo
Loco absumus, unde nuper ab Hildegardi hera digressa sum.
Fr. Pergamus igitur, & bonis auibus moliamur hoc iter.
Lo. Nunc tu Regina, quando in hanc perducta es solitudi-
nem,

Regis sententiam in te latam fortiter, & imperterritō
Animo sustineas. Hi. ō aterne Deus, ō misericors Deus,
Fer misera & innocenti opem mihi! subveni inopi mihi.

Ro. Deum immortalem, Fradebergi, quid ego oculis pro-
spicio meis?

Heram Hildegardim, nescio qui indignissimē vinctam tra-
hant:

Loris ligatā miserē dūctitant. Fr. ubīnam, ubīnā obsecro?

Ro. Huc ad nos recta contendunt uia. Fr. latrones sunt
age.

Tu subsiste hoc loco, atq, intra hac arbuſta te occulta, mali
Ne quid tibi ab his eueniat prædonibus: ego coniiciā in fugam
Hos nebulones, & illam vi summa eripiam. Ro. perge o-
cyus,

Ocyus obsecro, priusquā vitā illi adimant. Fr. in mora haud
ero.

Lo. Fridoline, tu caput mulieris sic sublime distine:
Primō pupillas transfodiam, post indice digito ervam.

Hi. Invoco te misericors Deus, ut in hac lucta ne deseras:
In te omnis spes sita est mihi: te solū habeo patronum & pa-
trem.

Fr. Quid hoc? scelesti, raptores, pradones, fures, sicarij.
Hem vobis, hem tibi, quid restitas? hem vapula miser.

Lo. O facinus indignum! **Hi.** obsecro te, quisquis es, da ope-
ram mihi:

Nec in immerentem mulierem fieri hanc iniuriam sinas.

Fr. Imò & operam dabo: & defendam te, & iam demam
vincula:

Nunquam perire te patiar. nam me perire est equius.

Concedite atq; abscedite omnes, de via decedite:

Nec quisquam tam audax sit homo, qui illam minimo at-
tingat digitulo.

Lo. Regis dicto audientes sumus: eius iussu hīc nūc adsumus,
Quamobrem te nobis magis par est decedere de via.

Nostro equū est morigeros Regi, eius studio servire addecet.

Fr. Quid tu oblatras mihi? nisi hinc illicet aufugas, hac
lancea

Tuum diminuā tibi caput: ut cum dentibus linguā expuas.

Lo. At obsecro unum verbum audi. **Fr.** non audio. disce-
dite.

Lo. Nescis tu, nescis hercule: ut res se habeant huius mu-
lieris.

Fr. Imò scio. **Lo.** atqui si scires: in nos haudquaquā iniu-
rius

Esset. **Fr.** iniurius? quo pacto? **Lo.** quia mandata non sinis

Nos exequi. **Fr.** mandata? quana? **Lo.** Regis nostri scilicet,

Qui hanc mulierem nobis dedit in manus: oculos effodere ei
Iussit: post effossos referre, sibiq; tradere serid

Man-

Mandavit. hoc nisi fiat, comminatus est necem omnibus.

Fr. At ego vobis edico: ut illicò hinc faceffatis scelesti:

Catalepticus:

Nisi fortasse hunc diem vobis supremum illuxisse cupitis.

Nam latrones & prædones estis; qui ex raptu viuitis.

Lo. Non, per Tuisconem, sed regij sumus satellites.

Fr. Redite ergo ad Regem vestrum. Lo. at quid illi dicemus? cedo.

Fr. Quid id mea interest? vobis quod allubescit, dicite.

*Duntaxat hinc confestim abite. Lo. malo quàm maximo
& tuo, (malum*

*Et huius abimus. Hi. ah mi vir, quisquis es, obsecro te, ne in
Voluntarium te imprudenter conijcias. Fr. quamobrem?*

Hi. quia enim hi

Certò sunt regij satellites, quorum violentia

Et cadibus exposuit me miseram rex Francorum Carolus:

Iccirco tibi cauendum est maxime: ne illi rem deferant,

*Nam si hoc permanet ad regem: continuo ille aderit cum
manu*

Armata: nec prius investigare absistet: quàm reperiatur:

Ibi nos omnes unà perierimus perpetuò. Fr. Si est ita,

Vt dicis: age renouemur: heus vos consistite. Lo. quid est rei?

Fr. Si prædones non estis, neq; vos tales iam perhiberier

Vultis: agite, si incolumes dimiserò, fidem mihi date,

*Quod hanc rem nulli hominum detecturi sitis, quid ringi-
mini?*

Quid respectatis vosmet invicem? Lo. fidem tibi dare

*Profectò non possumus. Fr. ecquid vetat? Lo. quia nisi sym-
bolum*

Regi offeramus, actum erit de nobis. Fr. quòdam symbolũ?

Lo. Exclusos huius mulieris oculos. Fr. hoc vobis symbolum

Ame nunquam impetrabitis. **Lo.** nec tu à nobis silentiū.
Fr. Perijſtis ergo iam nunc illicò. nam ſervulis meis,
Quos adſtare videtis, iam iam ius vite & necis in vos dabo.
Lo. Oh mi vir, ſive hīc pereamus, ſive domi: paululum in-
 tereſt.

Deum teſtamur, & hanc ipſam, quòd nihil iniuſi fecimus.
Hi. Sic eſt: itaq; te oro, fac, inveni, ſinge, effice, conſule,
Vt ſalvi ſimus omnes præſidio, ope atq; auxilio tuo:
Fr. Agite vos, ſi regi oculos referatis: quid vultis amplius?
Lo. Nihil. **Fr.** eripite ergo aut huic, aut cuicunq; obuia vq-
 bis cani

Oculos, atq; ad Regem referte: ut ſint vobis vice ſymboli.
Lo. Bene mones: ſymbolā placet. **Fr.** præſtabitur igitur mihi
 Silentium & fidem. **Lo.** utrunq; **Fr.** age promittite. **Lo.**
 en promittimus.

Fr. Nunc ite, quò lubet. **Lo.** Fridoline, canem prehende,
 & ſequere ſilicet. (**Fr.** quid eſt?)

Verum, eſt, cuius eram propemodū oblitus, heus tu mi vir.

Lo. Hanc in tuto loco velim conſtitui. **Fr.** iſtuc curabitur.

Lo. Ne in conſpectum Regis aliquà perveniat. **Fr.** hoc ca-
 vebitur.

Lo. Alioqui nos perpetuò perierimus. **Fr.** & hoc cavebitur.

ACTVS III. SCENA III.

Frædebergius, Hildegardis, Roſina.

Septenarij
Trochaici.

A Edepol na Hildegardi tibi ſuppetias in tempore
 Attuli. **Hi.** Deus tibi, mi homo, quiſquis es, faciat
 bene.

Nam abſq; te eſſem, hodie nunquā Solis ad occaſum viverē.

Sed

Sed quæso te, mi vir, unde meum nomen notum est tibi?

Aut ubinam locorum tu me vidisti prius? cedo.

Fr. Tam ego nomen tuum commemini, quàm meum. **Hi.**

Sic arbitror.

Sed nomen tuum velim memores. Fr. lubens: nomen mihi

Fradebergio est. Hi. lati profectò nomen ominis:

Deus obiecit te mihi hodie. nam si paululum modò

Cessasses: actum dà me fuerat. Fr. Sic ego prævideram.

Hi. Obsecro quæ via te huc tulit. **Fr.** si dixero tibi: vix mihi

Credes. itaq; malo istuc è comite iam nunc resciscas mea.

Hi. Qua comite? **Fr.** quæ me huc adduxit. **Hi.** ubi ea est?

Fr. sistam huc illicò:

Hæus Rosina, prodi ex arbustis: ubi latitas? quid times?

Quid trepidas? Ro. tota tremo: ubi mihi latronum in men-
tem venit. (timuâ

Fr. Ne paue: coniecti omnes sunt in fugam. **Ro.** admodum

Nostri partibus. Hi. Deus bone, seruas me: quam conspicor?

O Rosina: dedita opera spes mihi sancta subuenit.

Cùm te mihi Deus reducem facit, cum hoc Fradebergio.

Nescis tu, quàm profuerit hodie is mihi: ex qua miseria,

Ex quâta erumna me extraxerit. quid pavitas? qd tremis?

Ro. O Regina, videon' te, an non? **Hi.** inò uides profugam,
exulem,

Ro. Cedo manum. **Hi.** accipe, erumnosam & miseriarum
compotem.

Ro. Ab quam video? **Hi.** ne fleas, Rosina, **Ro.** egon' te non
fleam?

Te non defleam? talem tali prognatam stemmate:

Modo supremo sublimem loco, nunc sortis ad infima

Miseriam & calamitatem detrusam? ô spes mortalium

Fallaces! ô fors fortuna, ut nulli perpetuò es bona!

Hi. Ah Rosina, multa in hominū atate eveniunt huiusmodi:

Capiunt nunc voluptates, capiunt misérias: flent modò:

Modò rident: sicut visum est Deo. nam si quid à Deo

Præfinitum est, id ab hominibus interuerti non potest.

Fata hac me premunt. ferendū est, quicquid corrigere haud licet.

In mala re, si bono animo utaris, id demum adiuuat.

Fr. Animosè loqueris, atq; ut Reginam generosam decet.

Hi. Imò ut recti conscia sibi. nā quod me accusat vir meus,

Sum extra noxam. Fr. non dubium id est. Hi. Nam ita me

summus amet Deus,

Vt nunquam sciens commerui, meritò ut caperet illum odiū mei.

Nunc ita animum induxit, ut facile expurgatu hoc nō fiet.

Fr. Nequeo satis, hoc quàm mihi prauè videatur factum, eloqui.

Hi. Verùm hoc mihi nondum dixistis, unde veniatis modò.

Ro. Vnde, nisi ex illis locis, in quos me miseras hera?

Hi. A sororè ne? Ro. maximè. Hi. mea Adelindi? Ro. videlicet.

Hi. E Caldariensium arce? Ro. imò. Hi. obsecro te, quidnam agit?

Vt valet soror? Ro. tuo casu penè exanimatur. Hi. hei,

Hei mihi, hūc ne perveni, ut meis mœrori sim, quibus

Esse voluptari studebam maximè: sed quomodo

Aliàs viuit? ut valet? Ro. Valet, ut vidua mœstissima.

Hi. Vt vidua? Ro. etiam. Hi. quid? num Otho maritus inter mortuus?

Ro. Mortuus verò: qui cum tribus filijs fortissimis

Reginole

Reginolfo, Berigario & Gebhardo in acie procubuit.

*Hi. In acie? Fr. Sic certè. nam mecum unà eidem pralio
Interfuère: quod cum Hunnis & Auaribus commisimus,
In Planchina valle Bikeracensium. Ro. Sic est hera.*

*Hi. Heu heu, nunc demum intelligo, quàm verum sit verbũ
illud vetus:*

Cum nullam calamitatem solam esse vulgò dicunt.

*Sed ubinam viuit: domine an alibi? Ro. patriot lares
Deseruit: peplum induit: cœnobium condidit: seq. à grege
Hominum seiunxit: Dei totam se addixit cultibus.*

*Hi. O fortunatam, hoc cui licuit! ô miseram, cui non idem
Hoc licet! nam nunc mihi nullum remedium gratius
Obtingat, mearum arumnarum, quàm solitaria
Vitæ conditio: vbi me curis istis exuerem omnibus.*

*Ro. At nunc si sorore cum tua vis vnà viuere,
Poteris. nam tui querendæ causa, nos ambos soror,
Huc misit. Hi. Si sat tutò latere possem illo loco:
Irem vtq. Ro. imo poteris: nec quisquam te hominum ex-
plorauerit.*

Fr. Aedepol: nam cœnobium id situm est in solitudine.

*Hi. Nulli confido loco viciniori. Fr. cur? Hi. quia
Nota sum nimium. Fr. quò tu ergo animum inducis profi-
ciscier? (liet tuo*

*Hi. Romam. Fr. fortè ad summum Pontificem, ut reconci-
te marito. Hi. haudquaquam, Frædebergi. Fr. quid Roma
ergo ages?*

*Hi. In magna et frequenti turba hominum latitâro tutius.
Ro. Sed victum ynde comparabis hera? Hi. ne sis pro me
anxia:*

Dominus providebit: in illum reijciam curas meas.

Nunc tu Fradebergi, & tu Rosina, ad germanam meam

Hinc reuertimini: nolo vos mecum communi premi

Infortunio. Ro. egón, ut abs te discedam? te deseram?

Hem quid ai? Hi. redite: ego Romam ibo. Fr. & nos tecū
vnā ibimus. (tiam mihi

Ro. Sine me comite nusquam ibis. Hi. comitem pudici-

Duxero. Ro. recte: & me vnā comitem alteram. Fr. &
me tertium. (paruula

Hi. Non molesta ero vobis. Ro. quid ais? à pueris, vnā

Educata sumus: vnā domi & foris fuimus: bona

Et mala vnā pertulimus. quapropter nitar, experiar,

Denique hanc animā potius relinquam, quā te deseram.

Fr. Idem & ego faciam. nam Romam usq, equis meis vos
deueham:

Inde ad Adelindim reuertar. sequimini me illūc. Hi. sequi-
mur.

ACTVS IV. SCENA IV.

Carolus,

Osonarij
Lambici,

Nemini ego credo plura prius acerba è matrimonij
Vnquam accidisse, quā mihi: neq, quenquam ef-
se, aut fuisse arbitror:

Cui magis omnes bona felicitates aduersa fient.

Galienam Toletani Regis filiam vix biennium

Habui: cū vitam illa miseram misera mutauit cum lue.

Nunc Hildegardim plenam vitij, orbatam matrimonio,

Neci dedi: oculos illi ereptos accepi à Lorarijs.

Hoc vbi Regina mater rescit, protinus in maximum

Morbum incidit. hoc adeo properè Eberthalius accurrit nun-
cians.

Quod

*Quòd si ex hac aegritudine mors eam cōsequitur, quòd Deus
Prohibeat: quid restat, nisi ut porro fiam miserrimus?
Somnum hac nocte oculis non vidi, dum de illa cogito.
Hodie ut vix è lecto consurgo, legati Roma aduolant,
Portantes literas Adriani Pontificis: quibus ille opem
Meam aduersus Desiderium implorat, populumq, Insubria,
Nam Bertha Carolomanni fratris vidua, nescio quibus
Inducta consilijs, auxilia querit Longobardica:
Ut filijs corona imponatur regni Francici. Adeo
Nusquam tuta est fides: nec quid credam, aut cui credam
sat scio.*

*Vix illis à me dimissis, Heresburgo alter nuncius
Aduentat, qui violato fœdere bellum affirmat Saxones,
Vndiq, reparatis viribus instaurare, & noua studia sequi.
An non ingenio egregiè ad quasuis misérias
Natus sum? quid agam? quid nunc capiam consili?
Quod optimum est, Romam ibo, quàm possum itineribus ce-
lerrimis:*

*Ibi cum Pontifice, de summa rerum deliberauero.
Sed quid rei est? Talandum video huc ducier.*

ACTVS IIII. SCENA V.

Talandus, Benzelo, Carolus.

V *T te Benzelo cum curia tua supremus Iupiter
Malis exemplis perdat pessimè, atq, ut de me pro-
meritus es!*

*Be. Cur imprecaris mihi? Ta. quia dum confector
curiam tuam,*

*Oculos mihi fumus curialis exedit. Be. fumus? facis
Iniuriam mea profecto curia. quin tu potius*

Male.

Ostondam

*Maledicis praelijs & pugnis tuis. Nam vbi audisti prius
Vnquam oculos amitti in curia? in acie audiui sapenumero
Exturbatos oculos sagittis: ibi mutilantur milites.*

*Ta. Heu, heu! quàm subito nec opinanti hoc accidit malum
mihi?*

Repente factus sum cecus: talpa me acutiùs vident:

Lippio cucurbitas. hem Conceline, gressus dirige

*Meos: nec ubi pedes offendam, neu titubem. Ca. Deum op-
timum;* (ruli

*Quid ego illi iam dicam euenisse mali: quòd manibus pue-
ruli* (viueret

Deducitur? opperiar. Ta. utinam in terris nunc aliquis

Mihi Aesculapius: qui huic lippitudini afferret aliquod

Collyrium. Be. facete nunc mihi, Talande, in mentē venit:

Olim quod ex te audiui dictum sapientissime. Ta. quid hoc?

Be. De rege Phaone, filio Sesostris. Ta. quid nam fecerat?

Be. Is cum visu esset orbat, de oraculi sententia

Monitus fuit, ut mulieris, quæ vnum esset tantummodo suū

Expertæ virum, vrina oculos elueret, nam sic saluum fore:

Quid si & tu nunc idem adhiberes oculis tuis collyrium?

Ta. Tum mehercle mihi cacutiendū foret ad horam funeris,

*Aut etiam post mortem, cum Tiresia. Be. hem, caue istuc
dixeris.*

Quasi nullæ in terris matronæ sint incorruptæ & integræ.

Ta. Phao certè omnes Aegypti vrbes fermè peruagatus est,

An aliquam reperiret, cuius lotio posset sanari:

Nec vllam inuenit, præter vnus olitoris mulierem:

Quam etiam recepto visu, vxorem duxit, reliquis omnibus

Igni crematis. Be. ah modestiùs, quæso, de fœminis

Loquere innocentibus. Ta. vnde hæc noua religio te, mi Ben-

zelo,

In-

*Incessit subito? Be. nescio, nisi quod de bonis & malis
Eadem loqui & sentire iniquum censeo. Ta. bonas mihi
Commonstres, & loquar, ut voles. Be. lotium vxoris meae
afferam. Ta. tua*

*Vxoris? Be. scilicet. Ta. siquidem ex lippoluscum, ex lusco
cacum,*

Ex caco caciorem me cupis fieri. Be. cur hoc velim?

*Ta. Quasi te vno tua contenta sit: quasi ego cum ea millies
Nō accubuerim, te lenone, & pronubo. Be. vera memorat.*

Ca. Ibo obuiam: sequimini me manipulares mei aulici.

*Be. Rex aduenit. Ta. vbinam? Be. hāc tendit. Ta. modò
horum nihil audiuerit. (reuertero.*

*Be. Non crediderim. Ta. amolire te hinc parum: iam ad te
Puer, i. Ca. Talande, quid hoc mali est? vnde hac repente
cæcitas?*

*Ta. O Rex, ô mi germane, nescio profectò quæ hac sit, malū,
Misèria, quod tam subito diris occæcatus sum modis.*

*Ca. Misèret profectò me tui. Ta. ah obsecro te, mi frater,
mi here.*

*Ca. Quid obsecras? Ta. medicum ostendas mihi, qui visum
reddat mihi.*

*Ca. Facilius istuc petitur, quàm datur. Veruntamen,
Vt occupatus nunc sum, & properè propero, quod mihi pla-
cet,*

Consilium si vis, dabo. nam auxilium polliceri non queo.

*Ta. Obsecro. Ca. sunt medici Parisijs, sunt Papiæ, in nostris
Academijs:*

Illos te consulere æquum est, antequā inualescat hoc malū.

*Ta. Prudenter consulis. Ca. habet & Roma suos Aescula-
pios.*

Quòd

Quodd si illo comitari me vis: paratus ut sis, vide.

Nam nunc iter illuc institui: tantum hic interuisam domi.

Ta. Ibo hercle. Ca. Sequere tu Eberthali cum Ludoberto, antistite sacro,

Sodali & comite tuo: confestim ad hoc iter te iam para:

Et sine mora adesto: tu me subsequere Talande. Ta. iam hic ero. (Ta. volo hodie

Famulis quod dicam prius, habeo. ubi Benzelo? Be. assum.

Cum fratre Rege Romam abire: vin' tu me comitari er?

Be. Non renuo: dum sciam modo, ubi Roma esurus siem.

Ta. papa.

(famem

Quasi nulla sit Roma popina, aut quasi ego impransum te,

Velim sufferre. Be. non hercle velis: nam etsi tu maxime

Velis, ego tamen minime possim. Ta. sis quietus: ego fami

Prospiciam. Be. ita velim: nam fami, quam fama malo consulas. (prandia,

Ta. Conceline, duc intro: tu sequere. Be. Sequor: per

Per cœnas, per popinas, per lupanaria, per ganeas,

Per quicquid ubiq; est, unde voluptas expetitur. sed audi here (grius

Talande. Ta. quid est? Be. rheda mihi opus est: nam lon-

In Italiam iter est. ferre non queo. Ta. tolutarium meum

Incendas. Be. siquidem à ventre meo popa, vis illum sup-primi.

Ta. Veredum tibi dabo Vuestphalum. Be. nimio profecto pondere

Affligetur: mihi effedo opus erit. Ta. sequere: curabitur.

ACTVS IIII. SCENA VI.

Ludobertus, Eberthalius.

Ain'

A In tu, captum esse oculis fratrem Caroli
Regis, Talandum? Eb. sic aio, Ludoberte. Lu. quid
illi accidit? lapsus? an ictu perdidit
Visum, an morbo? Eb. nil constat mihi de hac re: nisi

Quoddam assidue illum cum parasito viueret

Vna potare, & scortari certo scio.

Lu. Quo cum parasito? Eb. Benzelone pessimo:

Quo sol, ita me supremus conseruet Deus,

Scelestiorem nullum illuxit alterum:

Qui neq. Deum metuit: neq. eum respicit Deus.

Lu. Dignum sanè patella istuc operculum.

Eb. Sed obsecro, an non tu Reginae innoxia

Oculos, quos rex precepit erui, putas,

Hac cœcitate Talandi vindicem Deum

Probè esse vltum? Lu. Sic arbitror certissimè.

Nam iustus est Deus, qui hominum periuria

Haudquaquam ridet: & quæ prauī perpetrant,

Ea longè antè videt, quàm fiunt. Eb. at interim

Patiuntur innocentes, vexantur p̃j,

Boni premuntur: ut Hildegardis exitus

Nos docuit, proh dolor! Lu. nihil prorsum interest.

Nam Deus immeritos respicit: & quos amat,

Eos castigat in hoc æuo, ne in altero

Pereant: extinguit, enecat: rursum erigit,

Fouet: quos enecat, hi viuunt, atq. sapiunt:

Quos erigit, si malè sapiunt, atq. tumidi

Superbiunt: malè pereunt. Eb. pol ita est.

Lu. Nihil accidere bono viro mali potest:

Aerumna, exilium, mors, ita sunt cuilibet

Vt est animus eius, qui ea fert: si benè,

Bona

- Bona sunt: si malè, mala. nam bonus in statu
 Permanet, & quicquid euenit, ad suum vertit bonum,
 Vt enim tot amnes, tot fontes, qui intrant mare:
 Saporem illius non mutant: ita impetus
 Rerum aduersarum non fœdat animum
 Hominis p̃ij. Be. Sapienter Ludoberte memoras.
 Lu. Paternum, Eberthali, Deus animum obtinet.
 Vt enim patres torpere liberos, situ
 Perire aut ociari non sinunt: ita
 Deus, quos amat, exagitat laboribus:
 Vt patièdo p̃alustre robur colligant.
 Eb. Dicis magnificè. Lu. idem impios, quib̃ parcere
 Videtur, deterioribus seruat malis.
 Erras, si quem futuris exceptum putas:
 Veniet ad illum felicem sua portio.
 Quisquis videtur dimissus, dilatus est.
 Be. Mirabar equidem, quæ hæc Dei esset lenitas:
 Neq; animum inducebam, hæc tanta huius facinora
 Talandi sic abitura esse. Lu. tacito pede
 22 Diuina solet vindicta olim procedere.
 22 Sed tarditatem pœna, grauitate acriter
 Compensat. nam si quem pro scelere vlciscier
 Vult Deus: ei diuturniorem, ut plurimum
 Impunitatem consuevit concedere:
 Vt ex rerum immutatione fortiùs
 Doleat. Eb. Talando hoc olim euenturum esse idem,
 Tam non dubito, quàm me saluum in cœlis fore.
 Sed tempus est abeundi. nam tuba datur
 22 Profectionis signum. Lu. properemus igitur.
 22 Eb. Eadem te mecum rheda velim auehi.
 Lu. Le-

Lu. Lubet. si grati tibi sunt sermones mei.

Eb. Gratissimi. nam nosti illud prouerbum:

Via comitem facundum, esse loco vehiculi.

ACTVS V. SCENA I.

Hildegardis, Rosina.

Q Vando hoc iter, Rosina, evenit prosperè:
Et omnia lepidè succedunt sub manus,
Quæ ago: Deo immortalì habenda est gratia.

RO. Ita est, nam video re ipsa propitium tibi

Deum: qui sic tuas fortunârit manus:

Vt medicinam facias tam benè, tam commodè.

Nam quis morbus tibi obvenit: quem remedijs

Tuis non propulses? quæ podagra? quæ lepra?

Quæ aqua intercus, quam tu medicando ista tenus

Non promptè exterminaveris? miror equidem,

Vnde hæc tanta tibi innata siet industria.

Hi. Dei præsidio atq; ope, Rosina, prouenit,

Quicquid boni est. nam soli huic acceptum fero,

Hoc quicquid est industria. RO. facis, ut te decet.

Hi. Quæcunq; agimus, Rosina, in uita, ea maximè

Dei ducuntur nutibus: ipsi obtemperant

Vni: Deum spectant: Deo quod displicet,

Haud facile admittunt ceteri: quicquid Deo

Placuerit: hoc sequuntur, quæ uiuunt, mouent,

Et sentiunt. RO. ita est: sed istuc interim

Non inficias ibis, multum experientiam

Vsumq; rerum profuisse tibi. quæ enim

Puerpera fuit, aut quæ grauida scæmina,

Cui tu domi non obstetrix quasi fueris?

Hi. Non inficior. nam si quid facio, quod hominum
Vita conducatur, ea voluptas maxima est.

Quamquam Alcuino non parum deberiet
A me, lubens fateor: cuius nunc olim quasi
Discipula in re medica fui. Ro. novi adepol:
Et Alcuinum hoc mihi recorder sapius
Memorasse. sed dum tu alijs remedium

Paras: velim tuis quoque subvenias malis.
Nam inscitus est medicus, qui in alienis malis
Medicina proficitur tenere scientiam:

Seipsum curare nescit. Hi. quid nam ergo mali
In me est, quod ego curare nolim aut nesciam?

Ro. Vah! quid rogas? arumna, exilia, mors, fames,
Paupertas, inopia. Hi. ne te hæc sollicitent mala.

Est in cælis mihi Aesculapius, Deus:

Qui medicinam his morbis adhibet, me subleuat,
Me sustentat, me recreat, reficit, fouet, alit.

Ro. At interim tuis nihilominus hostibus
Das supplicium: quid de te exule triumphum agunt.

Hi. Nullum putandum supplicium est, quo etiam boni
Fortesque possunt affici: fati, ô soror,

Hæc tela sunt, non culpæ: supplicium quod est,
Sceleris pœna est: quæ nemini accidere potest,

Nisi nocenti. Ro. vera quidem memoras: sed dolet
Tamen hoc mihi interim: te immerentem sic premi:
Cum perduelles tui cristas domi erigant.

Hi. Sine erigant: at exilium hoc mihi mortuæ
Erit memorabile. meum me periculo

Caput præoptauisse ponere: quàm ut domi
Splendens & fortunata pudorem amitterem.

Talan.

Talandum sua manet poena, sua portio.

Ro. *Heu cor mihi rumpitur, cerebrum finditur:*

Istius hominis ubi sit, quique mentio.

Vt illum Deus exemplis perdat pessimis!

Hi. Thyestæa isthac execratio est: mala

Inimico non precor: meliorem animum precor.

Ro. *Ah Hildegardi, her a dulcissima: quàm facilis es?*

Quàm lenem animum obtines? Hi. sic esse me decet,

Sed tu interim praecepti oblita es, quod dedi.

Ro. Cuius? Hi. ne sic imprudenter me nomines.

Ro. Intelligo. Hi. néve tuam Reginam appellites.

Ro. Pol, ego si te audeam, meam matrem nominem.

Nam tu secundum matrem mater proxima es.

Hi. Laudo te ob hoc, & propterea te unum obsecro:

Quoniam Deus omnipotens suum ostendit animum

Vt heram me tibi fuisse, nunc sociam velit:

Quod antehac pro iure imperitabam meo;

Nunc oro per commune hoc infortunium,

Ne honore me secus honestes, quàm par erit:

Et quæ nunc sum, meminisse ut rectè memineris.

Ro. *Ero memor. Hi. nunc ingrediamur, si forte quid*

Operam requirat medicam, inveniatur nos domi.

ACTVS V. SCENA II.

Talandus, Benzelo, Rosina.

NAE ego sum homo miser, qui tam longū confeci iter, Octonarij
neg, medicum. Iambici,

*Roma ullum invenio: qui huic malo medicinā faci-
at: quid rei est? (oculos*

Quid hoc dicam esse Benzelo? quid censes? credámne ego

Mulieri? Be. *praesagiebat mihi animus, rem tandē ad mulierum*

Auxilia redituram: ut postquam nihil in ceteris medicis spei tibi esset reliquum, exemplo Phaonis, rogares foeminas.

Ta. *Pudet me herclē.* Be. *imō illos pudeat sua potius inscitia:*

Quod, *cum huic morbo remedium asferre nequeunt, te ad mulierculam* (nimari in scy

Remittunt. **Ta.** *vera loqueris.* Be. *nam hodie ita sunt a-*

„ *Et imperiti, ut quos curare nesciunt, hos transferant*

„ *Ad indoctos: ut commissa per alios sua nemo impūter*

„ *Inscitia.* **Ta.** *ex tripode hoc dictum esse reor.* Be. *quidam hodie perfidis*

„ *Iudaeis Christianos excrucianos committunt.* **Ta.** *ita*

„ *Fit, per Iovem.* Be. *qui novit ū sunt medici, ū periculis*

„ *Nostris discunt: per mortes experimenta sua agunt.* **Ta.** *ita est.*

Be. *Nā soli medico homines occidere, summa hodie est impunitas.*

Ta. *Per Manum.* Be. *qui peritiores aestimari volunt, Vbi medendo peccaverint: mille effugia, mille inveniunt Rimas, per quas elabantur: ne culpa ipsos penes habeat.*

Ta. *Experto credite.* Be. *nam aut dicto immorigerū cul- pant & nimis*

Pavidum egrotum: aut ipsum morbum accusant, velut im- medicabilem.

Hac enim eorum est oratio. Cur consilio non pares bono?

Cur uteris vino interdicto? aut hac: non in medici manu est

Semper, ut egri curentur: interdum arte plus valet malum.

Nec nulla ideo medicina est, quia non omnes conyalescimus.

Ta.

Ta. Ego polistos sermones audiui ex medicis plus millies.

Be. At ego, Talande, nugas has omnes minoris aestimo,
Quàm ancillam, quæ foricam lauat. Ta. vidèrù, quod verum est, loqui.

Be. Ego noui mores istorum hominum, qui cùm semel ali-
quod malum

Sanârint: lusciniâ prius defuerit cantio, quàm ijs

Verborum sesquipedalium iactantia. at horum operas ego

Omnes, ita me Bacchus amet, uno non redimam teruncio.

Ta. Obsecro te, quando oculorum morbus aggravescit hîc

Quotidie: & lepra mihi accedit in super, quid auctores

Mihi, ut faciâ? Be. fac, quod lubet. Ta. censên' muliercula

Ad opem confugiam? Be. fortasse ita censeo. Ta. quid hoc
est dicere?

Non tu credis, mulierem tam famosi nominis, mihi

Opem laturam? Be. fortasse. Ta. age igitur, pergamus
celerius.

Be. At iam, quantum oculis coniectare possum, ad ostium
domus,

Vbi habet hac mulier, peruentû est. nam has ades esse iudi-
co,

Quæ demonstrata sunt mihi. puer, i. pulsa: ad fores adi.

En ut propudium pulsat. abscede: aut provolvam te in luto.

Panem cibarium comesse tres pedes latum, potes:

Fores pultare nescis. Ta. sine Benzelo, me adduce: ego se-
riam.

Heus, heus: aperito aliquis acdudum hoc ostium, pandite
fores.

Be. Prodit nescio quis: concedamus huc. Ro. quis ad fo-
res? Ta. ego

Sam. Ro. quem tu te esse ais? **Ta.** Talandum. **Ro.** quem Talandum? **Ta.** Caroli

Fratrem. Ro. cuiusnam Caroli? **Ta.** regis Francorum: patre satum (simus.

Pipino, matre Leuburga. Ro. ipsus ne es? **Ta.** profecto ipse

Ro. Quae dira huc te appulerunt? **Ta.** cecitas & lepra, res pessimae;

Dira execrabiles. Ro. quid vis tibi? **Ta.** heram volo conventam tuam.

Ro. Hera neminem ad se intromittit: Si quid voles, referā.

Ta. Obsecro te, salutem ei dicas verbis meis quā plurimā.

Ro. Quid tum? **Ta.** rogare me illam per Deos, per sacra: ut opem ferat.

Ro. Quid mulier opituletur tibi viro? **Ta.** fama illam praedicat,

Quasi Deam. Ro. ah paupercula mulier est: quae admodum timet viros.

Nam à prepotentibus quibusdam passa graues iniurias.

Ta. Vtinam Dī illos eradicent omnes. **Ro.** ita velim quidem.

Ta. Scelestinus est, quisquis mulieri tam praestanti iniuriam Inferre non erubuit. **Ro.** bipedum nequissimus est surcifer,

Fur, latro est: carnifex, periurus, perfidus: matrē domi & Patrem occidit: sororem incestavit: glotes: & fratris Falsis criminibus ad necem dedit: nihil fecit boni.

Ta. Obsecro te, quicumq; ille tandem sit, ne isthac mihi imputet. (tur, meis

Ro. Cui potius imputet, quā illi, qui fecit? **Ta.** age igitur Verbis opem ab ea mihi petas: nullis ego parcā sumtibus,

Dam

Dum morbo inveniam remedium meo. i modo: refer hoc ei.

Ro. Mane hîc: iam redeo. **Be.** si visum hodie recipias: quid mihi dabis?

Ta. Quid? faciam, apud me primus sis: lepidis te victibus
Excipiam festivo loco: ubi curemur a: nbo mollius,
Quàm lippo oculi curarier solent. **Be.** promittis largiter.

Ta. In munditijs & delicijs saxo atatulā agas. **Be.** gestio.

Ta. In lecto lepidè strato, lepidā aliquā complexus mulierē
Ut contrectes. **Be.** perge obsecro. **Ta.** vino & victu, & piscatuprobo

Vitam ut colas. **Be.** quid tum? **Ta.** cœna dubia apponetur
tibi? **Be.** quid hoc

Verbi? **Ta.** ubi tu dubites, quid sumas potissimùm. **Be.** oh!
fiam Deus.

Ta. Vbi te conviviij pertasum erit, comessatum ibimius.

Be. Sat est: mulier redit. **Ro.** hera hoc tibi renunciarij

Iussit: si morbo liberatum te velis, in templum eas:

Et quicquid unquam sceleris ac flagitij perpetraveris.

Cuius tibi conscius sis, id sacerdoti facias palam:

Dicas apertè, teq; illo expiari cures. Hoc nisi

Fiat, iuvari te non posse. sic sententia est hera.

Nunc tu, quid acturus sis, responde mihi: ut ei renunciem.

Ta. Tamet si istuc invitatus facio: tamen illi morem geram

Potius: quàm caream oculis, & lepra sic fœder contagio.

Ro. Ibis igitur? **Ta.** iam nunc ibo illicò. Nunquid aliud.

Ro. nihil.

Nisi ut statim redeas. **Ta.** licet: opinione tua prius hîc ero.

† Conceline, meq; in proximum sacellum deducito.

Be. At ego vos interim hîc opperiar. **Ta.** ut lubet. **Be.** non expedit

Mihi hos sequi. nam parietinas templi inde à pueritia
 Timui, ne qua ruat: tum larva simulacrorum me territant:
 Cabalis affixi homines, confossi telis & lanceis,
 Prunis assis candentibus, sagittis peruij,
 Exenterati, ut lepores: desquamati, ut pisces à coquis:
 Radys rotarum districti, ut apud inferos Rex Tantalus.
 Locus mihi non placet: malo ego lepidas spectare feminas,
 In praudio: malo accubare scorto, quàm scuto. Ta. i puer.
 Be. Sed ecce mihi Talandum, ut citò redit è fano? Ta.
 ubi nunc Benzelo?

Be. Hic expectat. Ta. dissolui me ocys. Be. apparet. Ta.
 pulsa ostium.

Be. Heus vos, Ro. quis est? Be. Talandus est. Ro. nún-
 nam è templo iam ille redijt?

Be. Redijt. Ro. mane: mox adero. Be. probus es, & pau-
 corum scelerum homo.

Ta. Ita sum. Be. qui tam citò ab illis te intus expedire po-
 tueris. (hoc.

Ta. Dixi rem breviter: nulla usus circuitione. Be. apparet
 Sed nihil celsi antistitè? Ta. quæ occurrebant, dixi omnia.

Be. Etiam de Regina: scin' quid velim? Ta. confessus sum
 omnia,

Amores, cænas, conuiuia: quæ tecum agito quotidie.

Be. Quid opus erat, me nominare. Ta. sic lubuit. Be. quid
 verò? an is

Veniam tibi dedit: ignovit: criminis absolvit? Ta. maximè.

Be. Bene factum: & nunc eò tecum convivabor lubentius
 Ac tutius. sed mulier adest. Ro. hera hoc tibi collyrium
 Dare iussit, ut oculos inungas: hoc itidem unguentum: ut
 cutem

Et

Eo vndiquaq; perfrices. Be. heu tam parum collyrii.

Ro. Sat erit. nam si semel tantum oculos illo inunxerit, statim

Aperientur. Ta. beas me: sed quanti aestimas collyrium?

Ro. Bonus medicus non quarit pretium, sed salutem mor- bidi. (quodnam dabo?)

T. Dandum tamen est, quo digna merx est, pretium: dic, Vbi conualueris, da quantum voles: redeo intro. Ta. sat habeo.

Nunc te oro Benzelo: inunge oculos mihi hoc tam pretioso vnguine,

Be. Sine inungā: fragrans est. nunquid odoraris? Ta. cer- tē. Be. quid olet?

Ta. Nescio quid Euphrosyna: sed pro Deum! Be. quid est?

Ta. videon' ego (tem an sedentem ibi?)

Te Benzelo? Be. men' vides? Ta. video equidem. Be. stan-

Ta. Sidentē. Be. in scamno, an sella? Ta. in sella. Be. quid gero in manu? viden'?

Ta. Gladium. Be. Nihil me fallis: video te videre apertissime.

Ta. Ad regē mihi curso opus est, quā celerrimē. Be. quid ages ibi?

Ta. Hoc ei renunciabo, & animum illius explebo nouo

Atq; inopinato gaudio. Be. mane. Ta. quid maneam?

Be. scin' mihi (an prandium)

Quid promiseris. Ta. Egōn' Be. vah! tam citō oblitus es?

Prius nō dabis? vbi nūc cœna illa dubia est? Ta. abi & para.

Be. Aurum hæc res poscit presentarium. Ta. dabitur: hinc tibi meam

Crumenā auro tumentē: abi atq; obsona opiparē et largiter.

Ego ad regem in palatium me confero: illic reperies.

ACTVS V. SCENA III.

Benzelo.

Septenarij
Trochaici

Ille hinc abiit: mihi rem credidit pecuniariam:
 Obsonare iussit pro lubitu. Deus bone, quanta larido
 Labes, quanta pernis perniciēs venit? quot anseres,
 Quot pullos damnabo capitis: nam si alia memorem,
 ra est.

Nunc ibo ad praefecturam meam: ius dicam larido:
 Pernas indemnatas accusabo, apud promum & coquum.

ACTVS V. SCENA IIII.

Eberthalius, Rosina.

Hoc ostium credo esse, vbi mulier habitat,
 Quam ad Regem accersere modo sum iussus: fores
 Pulsabo. ecquis aperit? quis prodit? Ro. hem quis
 Qui ianuā sic insultat? Be. tūc mulier es: (est,

Quae visum reddidit hodie Talando? Ro. ego
 Non sum, Eb. Erravi igitur à limine quaso da operam
 Hanc mihi, & edes commonstra: in quibus ista mulier
 Habitat. Ro. ha verò sunt: quid vis heram meam?
 Eb. Adrianus Pontifex, & Rex ipse Carolus,
 Summis illi imperant imperijs, ad se ut ocyus,
 Absque mora omni deueniat in Palatium.

Ro. Referam hoc illi. Eb. nescito ego hanc? nā videor eam
 Nescio vbi prius vidisse: sed diuturnior

Dies animum incertat, sin est ea, quam autumo.

Ro. Hera in Palatium venire posse iam

Negat: veniam hanc dari cupit: orat, si integrum
 Sit summo Pontifici, Regique Carolo,

Expe-

Expectaturam se vtrunq, in sano Petri.

Eb. Referam isthuc dominis meis. Vale. Ro. bene valeas.

ACTVS V. SCENA V.

Rosina, Hildegardis;

Nunc Hildegardis partibus timeo, mea
 Domina: quid agat, quid dicat, quid respondeat:
 Si Carolus illam de suo negocio
 Interroget. Sed ipsa progreditur foràs.

Senarij
 Iambici,

Hi. Ere nata melius fieri haud potuit, mea

Tu, quàm factum est. Ro. quo pacto? Hi. quòd scelestus hic

Ad id miseriarum redactus est, uti

Meam implorare opem necesse ipse habuerit.

Nam cœcitatem hanc ei fatalem cum lepra

Fuisse: nemo sanus inficias potest

Ite. Ro. adepol. Hi. nunc vbi Rex Carolus meam

Fidem, Talandi flagitia rescuerit:

Dubium non est, fore mitiorem, quàm fuit.

Ro. Sed si ille iterum praoccupet. Hi. iam non potest.

Nam mihi aderit sacerdos, cui apertum est scelus:

Aderit & Pontifex, quem ille reueretur.

Ro. Caue obsecro, ne in maius incidas malum.

*Hi. Bono animo es: nibilest, quod timeas, Ro. sollicita
 sum*

Quid dicas. Hi. quid enim dicam? quæ patrata sunt:

Quæ facta sunt: quæ iniquè passa sum, eloquar.

Ro. Tace. Hi. quid est? Ro. Rex egreditur: cedamus huc.

ACTVS V. SCENA VI.

Carolus, Talandus, Hildegardis.

Sunt

Sunt mira, quæ narraſti intus mihi Talande. Ta. at
vera ſunt.

Nam cæcitæ non aliter mihi depulſa eſt hoc collyrio,
Quàm felle piſcis inuenti, Tobia viſus eſt datus.

Ca. Aliquid monſtri hæc alunt. Hi. iſtuc ſatis docebit exi-
tus.

Ca. Nam propulſare lepram, cæco viſum reddere: hæc Dei
Aut diuûm ſunt opera. quare nihil magis deſidero:
Quàm medicam hanc intuerier Aeſculapiam. Ta. idem &
ego cupio.

Hi. Videbis me, ſed magno cum tuo malo: niſi mentior.

Ca. Intremus ergo Diui delubrum Petri: quò ſe mihi
Nunc affuturam promiſit mulier. Ta. nil moror. Ca. nata
Pontifex

(ſequimur.

Adrianus prægreſſus eſt: ſequimini me omnes. Ta. præcede:

Hi. Intrauit hic: ô miſericors Deus, nunc adſis mihi hodie.

Opem fer mihi: perhibe innocentia mea teſtimonium.

Si Deus es, cui ſclerate facta diſplicent, iniuriam

Mihi à Talando illatam vindica: meam vitam aſſere.

Sis idem mihi: qui Iofepho in carcere: qui Suſanna tua

In extremo periculo fuiſti. Hoc te per vnicum

Gnatum tuum oro, obſecro, obteſtor. Quòd ſi diuina ope tua

Hodie in conſpectu heri mei, Francorum Regis Caroli,

Inuenero, quam ſpero, gratiam: voueo templum tibi;

Voueo ades ſacras: voueo animum tibi perpetuò gratiſi-
mum.

Nunc tempus ingredi: ſequere me, nec recede longius.

ACTVS V. SCENA VII.

Benzelo, Eberthalius.

Benè

BEnè opsonaui atq; ex sententia: puer, hanc ser sportu- Odonarij
lam

Coquo Talandi: lectulos cura nobis insternier:

Et cetera parari: fidicina quas cōduxi, hīc iam erunt.

Proh Iupiter: quanta hīc meretricū copia est? quot fornices?

Quot prostibula? iurare ausim, omnes Veneres atque Cupi-
dines (ubi tot

Romam migrasse. Vah! nunc demum mihi lubet viuere:

Lepida forma sunt mulieres: tot commoditates optima:

Tot pompæ: tot popina: tam bene instructum cibarijs

Forum. Aeson & Titonus possint reiuuenescere his locis.

Nam quod neq; Phryne potuit in Xenocrate: neque tot pel-
lices

Mithridatis in Pompeio: id possint Romana meretricula.

Sed quis hic homo est, qui huc procurrit tam celeriter? quid
brachia (est? modo

Iactat? quid ille stupet? Eb. hominum fidem! quid hoc rei

Quæ intus Regi obrigit: nequeo satis mirari: nec quid prius

Dicā aut posterius, sat scio: Talādi ne magis culpam scelus,

An Regina fidem ac pudicitiam laudem? Be. meum herum
istic nominat.

Eb. Hōccine facinus facere ausum: ut Reginam nihil tale
meritam,

In tantum Regis odium adduceret? disrumpor ira, vbi

Hoc in mentem mihi reuenit. Be. quid huic homini accidit
mali?

Eb. Sanè, vt verū fatear, hac res semper suspecta mihi fuit:

Neg; vnquam credere potui, Reginam in hac noxa meam.

Itaq; nunc hac ita euenisse, ex animo letor: quod Carolo

Sua vxor, liberis sua mater restituitur. Nam bona

Hac

*Hæc medica, quæ Talando oculos aperuit, vxor Caroli
Inuenta est: quam nos omnes extinctam credidimus. nunc
eam* (omnium)

*Et viuam & innocentem, præter spem omnem & suam &
Rex Carolus reperit. Be. quid narrat? accedam propius.*

Eb. ubi. (ibi)

*Primum aspexit, suam vxorem agnouit: planè obstupuit
Supplex mulier ad genua procidit: narrat periuria
Talandi: miseras & ærumnas suas: testem inuocat
Sacerdotem: cui scelera sua Talandus secretò aperuit.
Rex cognita innocentia, in fidem atq; antiquam gratiam
Receptat: trabecam regalem induit: capiti imponit sibi
Quod ipse detraxerat, ornatum gemmis Diadema: omnia
Letitijs complentur: Rex finem amplexando nullum facit.
Adrianus Pontifex Magnam Hildegardim, ut Magnū Ca-
rolum*

Salutari iussit: nouasq; inter eos fecit nuptias.

*Be. De quibus hic loquitur nuptijs? mirum ni parasitus
hodie*

Vocetur ad conuiuium. Eb. Talandus morti addictus est.

*Be. Ehem! Eb. capite multabitur. Be. malè pereas nugi-
gerule.*

Nam si hoc ita se haberet: ego vnà perpetuò perierim miser.

*Eb. Quis hic loquitur? Be. nolim hoc ita esse. Eb parasiti-
tus hic est Benzelo:*

Quo auctore & consultore, Talandus isthæc fecit omnia,

*Per tempus aduenit. nam dudum iram euomere in illum
meam* (ris tu? Eb. itan?

Optauit. heus tu: quid hic obambulas? Be. quid id exqui-

*Respondes mihi? seruus ne an liber? Be. seruam operam, li-
beram* Lin.

Linguam me voluit habere herus meus. scin' iam? Eb. quis
herus tuus? (ster pessimus.

Be. Talandus. Eb. nequam ambo estis, pessimi heri mini-

Be. Quaso herclè, meo ne hero tu mucide homo pergas ma-
ledicere? (seruule.

Be. Quid ais, flagitium hominis? tu nequam domini nequā

Be. Dispeream, nisi ego illi has maledicta deferā. Be. quid
deferas?

Hem tibi cynœde calamistrata, vnguentis delibute. Be. va!

Va mihi! sine me. Eb. hem tibi pro maledictis mercedem;
quam deferas

Hero tuo, tui simili. Be. ut te magnus perdat Iupiter!

Eb. Etiam imprecare? abscede hinc, nisi pro mortuo aufer-
ri cupis. (pereat:

Be. Malo auspicio in hunc hominem infelix incidi : malè
Fugiam hinc, quantum isthic meus aqualiculus non obsti-
terit mihi. (noua denunciem.

Eb. Clamor oritur: nunc, ibo ad Ludobertum, vt ei hac

ACTVS V. SCENA VIII.

Carolus, Talandus., Hildegardis.

EXI scelestè: homo, quantum hominum terra fouet, Otonarij
periurissime. Iambici,

Ta. Ab obsecro te, mi Rex, mi germane. Ca. furia
germana tua

Sunt, non Reges aut Principes. Ta. per Deum, per commu-
nem patrem

Pipinum, per genua te obtestor, stultitia, inscitia

Atq; imprudentia ignoscas. Ca. quasi verò ob stultitiam
tuam

Figi

*Fieri hanc piacularem oportuerit: orbari coniuge
Maritum, coniugem marito, liberis matrem, sua
Parente liberos: quasi hac in scitia sit, coniugum odia
Inter se mutua excitare: quasi sit imprudentia,*

- *Falsi accusare criminis: in periculum deducere
Nec innocentem. Nam culpa, ego quam istius esse credidi,
Ea te penes est: ecquid te pudet audacissime? Ta. fateor
quidem*

Peccasse maximè: fateor promeruisse malum maximum:

Fateor uxori me tua fecisse iniuriam, mea

Domina, quam colere me fuerat aquisimum: sed te obsecro:

*Quanto animus tuus est grauior, maior, ignoscetior: ut mea
Stultitia sit aliquid praesidij, nunc tua misericordia.*

*Ca. Ratus ne sic me esse hominem minimi pretij, si ego me
confcio,*

Paterer uxori insignem hanc fieri apud me contumeliam?

*Ta. Ah ego nunc demum me insipientem factum esse fateor
miser: (quiter,*

Cum rem agnosco. nam imprudenter hoc feci. Ca. imò ne-

Sceleratè, malitiosè. sed quid verba tecum confero?

Lorarij vincite, rapite. Ta. ah obsecro: si post hunc diem

Peccauero, dato excrucians me. egomet me dedam tibi.

*Nunc hoc mihi ignoscas quaeso. Ca. quid faciam? nisi loco
haic sacro,*

Et summo Pontifici pepercissem, ad exornatum probè,

Aded depexum te dedissem: ut te iam ipsum non noueris:

Qui tibi me pro ridiculo delectamento putaueris.

*Pergite lorarij. Ta. obsecro, obtestor. Hi. da veniam isthanc
mihi: (xiam*

Fac, quod rogat. Ca. Lorarij. Hi. remitte, quaeso, hanc no-

Mea

Mea causâ. Ca. aliud quidvis impetrari à me facilius sinâ.

Ta. Heu mihi, Hi. sine te exorem: ne te obfirma. Ca. huic habeto gratiam:

Quòd dignas te, atq; ut meritus es, nō das pœnas hodie mihi. Sed ne impune auferas hoc tantum flagitium, cras amoue Te è conspectu meo: fuge in insulas usq; remotissimas: Illic tantisper exula, dum te revocem. abscede ocyùs.

Ta. Ah me miserum! quid egi? quid feci? cur præceptis tuis, Ludoberte, quæ dabas, sacerrimis dudum non parvi?

Nunquam me in hac flagitia ingurgitasset. Heu ubi nunc Benzelo

Hortator scelerum? istân fides, amicum in rebus asperis, Sorte adversa deserere? ut illum dij perdant radicitus!

Hi. Scin' nunc meam in te Rex fidem, an adhuc dubitas?

Ca. imò sat scio:

Neq; opus est, ut ad integrum redeat hæc eadem oratio.

Deo potiùs agamus gratias, quòd ex his miserijs

Tantis & te et me exemit. Nā nunquā quicquā fuit animo

Meo agrius, quàm posteaquam audiui esse in hoc te crimine.

Hi. Ego illud scio, quam doluerit cordi meo: cùm patria

Eiecta, exul, inops inter ignotos atatem agerem: sine

Culpa. Ca. satis audiui, satis tuas arumnas maximas.

Hi. Abquàm timui malè, ne nunc animo ita esses aspero:

Vt olim in me fueras. Ca. mea Hildegardi, uxor suavissima

Non licet homini esse sape ita, ut vult, si res non finit. Itaq;

Per dexteram tuam te oro: ignosce hoc: irata ne sis.

Nam dissidium hoc nulla evenisse mea culpa, id testor Deum.

Hi. Et scio me cavisse, ne ulla meritò contumelia

In te unquā fieret. Ca. expleuisti animū meū: teq; hoc satis

Superq; crimine expediuisti. Hi. ita sperat animus quidē.

P

Ca. *Hoc tantum te oro : ut sis porro eadem, quæ hætenus.*

Hi. *ne dubita, here.*

Ca. *Sape inter coniuges ira interveniunt istiusmodi:*

Pòst ubi rursum inter eos reventum est in priorem gratiam:

Bis tantò amici sunt inter se, quàm prius. Hi. sanè nihil

Est, quod ego malim, quàm hoc ipsum. nã concordì connubio

Nihil est amabilius. Ca. eamus ergo intrò. Vos plaudite.

LECTORI PIOS.

ETSI fabulæ non est dissimile argumentum : quod hîc tractamus : quandoquidem alij auctores, qui de Caroli Magni rebus gestis, vita & morte scripserunt, nihil de hacre memorant : tamen, quia veterum monasteriorû annalibus fidem derogare, est temerarij hominis : nolui ego hæc pro commentitijs, & omninò fabulosis hætenus agnoscere. Nam multa concurrunt, quæ mihi narratione verisimilè possent reddere. Constat enim ex historia Rheginonis, Sigeberti, Lamberti, Eginhardi, Cuspiniani, Stumpfij & aliorum, Regem Carolum anno Christi 772. celebratis Vvornatiæ Comitijs, primum bellum fecisse Saxonibus, idola illorum evertisse, & munitissimum castellum Heresburgum destruxisse. Constat eundem, sequente anno, à Pontifice Adriano in Italiam adversus Desyderium Regem Longobardicum evocatum fuisse : ipsumq; cum exercitu in Italiam ingressum, obsedisse Papiam, ubi nobilem postea Academiam, quæ etiam nû hodie floret, constituit. Constat illis ipsis temporibus Hermingardin, alteram uxorem, quam ego puto Hildegardin nominatam fuisse : non sine magna matris Berthæ indignatione, repudiatam esse. Constat Hildegardin anno eodem Monasterium Campidonense inchoasse : idq; sequenti anno 774. à Carolo Magno confirmatum fuisse. Etsi autem in hac Comœdia Eberthalius octavi belli Saxonici historiam, quadam anticipatone recitat : tamen quia scenæ tantummodo hac

ratione

ratione inferuire volui, neminem fore arbitror : qui me propterea reprehensurus sit. Talandum ex concubina natū fuisse Pipino crediderim; cum Bertha uxor Pipini Regis, & Carolomanni Caroliq; Magni mater, anno demum 783. tribus circiter mensibus post Hildegardim è vita discesserit. Quod si quis mecum de fide Historica rixari voluerit; teum ego ad annales Campidonenses remittam, qui contradicentē facilius, quàm ego, confutabunt.

Quantum verò ad personam Caroli Magni, in hoc theatro scenico attinet; velim censores & Momos magnoperè oratos; ut Theodosij & Eudociæ exemplum admodum conforme huic, probè considerent. Nam iste Imperator è re longè minori suspitione corruptæ uxoris concepit; quæ nisi fuga salutē quæsiuisset, nihilominus cū ea quā cū Hildegardi, actū fuisset. Legant etiam, quid Otho ni III. in re uxoria acciderit; & quàm præcipiti is iudicio Comitē quendā Lodronensem, falsi criminis apud se accusatum, nō aliter ac Iosephum Potiphar, condemnauerit; & capite etiam multauerit; ipsam quoq; adulteram uxorem, tandem deprehensam, igni examinauerit. Vale lector, & studium meum proba.

NICODEMI FRISCHINI IVLIUS REDIVIVVS.

PERSONAE DRAMATIS.

Mercurius.

Cæsar.

Cicero.

Hermannus.

Eobanus.

Allobrox, *mercator.*

Caminarius.

Pluto.

P a

NICOD. FRISCHLINI PROLOGVS.

MERCVRIVS.

SI quid salutis afferrent, qui ex inferis
 Veniunt: id vobis ego principid dicerem.
 Malum ne vobis imprecet, vestra efficit
 Aequanimitas. Itaq₃ quid veniam, edisseram,
 Et quid rei vos velim. Namq₃ dubio procul
 Mirabuntur aliqui, ex hac hominum copia.
 Qui nostri honoris ergo assunt: quæ causa sit,
 Quodd prologi partes mihi Mercurio sint datae,
 Deo fictitio & vaniloquo, ut multi autumant.
 Nam ubi res in Christiano agitur proscenio,
 Locum esse negant profanis gentium Deis.
 Ego verò ut me verè veracem esse doceam,
 Non vaniloquum: rem veram dicam ab initio.
 Mihi enim, qui nunc aliquot mille annis lurida
 Mortis comes sum, facta moresq₃ omnium
 Hominum magis magisq₃ innotescunt ferè
 Quotidiè. quod ut verum esse omnes intelligant,
 Qui assunt: quero ex vobis, quis sit vestrum omnium:
 Qui hodie meditatus sit de mortis horula:
 Et se vel cras posse mori cogitauerit?
 Nemo est: taceris: verax sum: vera initio
 Statim dixi, uti me dicturum esse dixeram.
 Quid verò, si hoc anno de morte seriò
 Apud vos nunquam cogitasti? hem! tacent.
 Verax sum. Quid si aliqui reperiantur hodiè:
 Qui toto tempore, quo vita ævum transigunt,
Nunquam

Nunquam rationem mortis suae subduxerint?
 Sat habeo. nam veracem esse ostendi palam.
 Nunc quid poeta nomine afferam huc novi,
 Paucis expediam. Marcus Cicero, & Iulius
 Caesar, apud Ditem patrem, regem Tartari,
 Meis obtinuere precibus, sibi ut duce
 Mercurij uirgula, liceret hanc novam
 Lustrare oculis Germaniam. Nam cupiditas
 Illos invasit has videndi fertiles
 Terras & urbes, & homines ipsos novos:
 Novi enim quotidie veniunt ad inferos
 Ex hac Germania homines: quorum Iulius
 Similes se olim vidisse in his locis negat:
 Stygia palus vix sufficit ad nimiam sitim
 Illorum restringendam. adeo misere aestuant:
 Quoniam vini assiduo potu, ardorem sibi
 Ipsi per venas contraxere maximum.
 Sed de hoc nihil in presenti. Nam hac comœdia
 In laudem maxime facta est Germania.
 Quod si quis est, qui querat, quomodo consequi
 Hoc potuerim: rursus ut ab inferis meo
 Ductu huc redeant incorporata anima?
 Is hunc caducem inspiciat. Nam virgula
 Hac alios animas Orci sedibus evoco,
 Alias sub pallidum deduco Tartarum.
 Hac morte resigno hominum oculos: hac aufero:
 Hac reddo somnos: hac rapidum trano aërem.
 Quantam ad Ciceronem, bene nunc ipsi convenit
 Cum Cesare: nec male cum Cicerone Casari.
 Nam dissidium, quod illis in vita fuit,

Pluto composuit, mandato silentio.

Nunc, quid Poëta nomine oratos velim,

Attendite. Si quem ille vel in fabulis, vel in

Orationibus læsit malum: hunc monet,

Si malus est, ut tandem malus esse desinat:

Si bonus, ut quod dictum in homines fuit malos,

Id ad se pertinere non credat. Equidem,

Reprehensiones ferre possunt, qui boni

Sunt: qui mali, non possunt. Verùm hæc fabula,

Vt dixi, in laudem conscripta est Germania.

Qui bonus est, is de virtute sua gaudeat:

Qui malus est: is laudem bonorum ad se nihil

Iam pertinere noverit. Quod reliquum est,

Animis adeste aquis, & cum silentio:

Vt, quid Cicero & Cæsar novi afferant,

Positis cognoscere. Ego revertar in forum,

Vt illic præsim mercibus: si quis operâ

Mea fortè indigebit, in hoc proscenio:

Faxo, ne opem meam frustra implorauerit.

Tantum est. Valet. Adeste cum silentio.

ACTVS I. SCENA I.

Cæsar, Cicero.

M *Agnis, diurnis, nocturnisq; itineribus,
In hunc locum contendimus, Marce Cicero.*

CI. *Ego mehercle iam defatigatus, animi
Et corporis laboribus, cupio parùm*

Quiescere. Verùm occurrit subin aliquid novi,

Quod me defessum recreet, atq; reficiat.

Nam

Nam tot amœnissimas urbes, tot oppida
 Pulcherrima, tot arces impositas montibus
 Altissimis, tot vicos, tot agros fertiles,
 Satis ego admirari nullo possum modo.
 Sed ubinam, mi Cæsar, iam consistimus?

Aut quam tenemus hanc partem Germaniæ?

CAE. Quicquid vides terrarum, Cicero, id à feris
 Et barbaris olim tenebatur poplis.

Nam quibus ego temporibus in his fui locis,
 Non præsidium, non Castellum, non oppidum
 Erat: non agri perculi, non vineæ:

Sed maxima civitatibus laus tunc erat,

Vastatis finibus magnas undiq; loci

Habere solitudines. Ci. Equidem & ego

Illos, qui hinc ad Germanos commeare tum

Solebant, Romæ audiui dicere publicè,

Quæ solitudo esset in agris, quæ vastitas:

Quàm inculta, quàm deserta, quàm passim omnia

Relicta. CAE. vera memorabant. nam non modo

Vrbes nullas, sed ne vicos illi quidem

In nostrum morem habebant. ut fons, ut nemus,

Vt campus arridebat, vicos & domos

Locabant: & spatium quisq; suum ædificium

Circundabat: & silvarum atq; fluminum

Propinquitates pleriq; petebant. Ci. agri hi

Et fertiles sunt, & specie amœnissimi.

CAE. Incredibile est dictu, quàm densa olim his locis
 Sylva, paludesq; fuerint, Marce Cicero.

Perpetuam dixisses siluam Germaniam.

Ci. Miror profecto, unde hæ gentes tum vixerint.

CAE. *Frumenta non ferebant olim, sed ferè
Carnibus, & lacte victitabant incola.*

Nam apud eos pecudum numerus erat quàm maximus.

Sed tu nondum dixti, quì placuerit tibi

Argentoratum: vrbs maxima & validissima,

In finibus Trebocùm, & in istius loci

Regione fertilissima. Ci. perquàm optimè.

CAE. *Et natura & munitiõibys oppidum est*

Tutum à periculo. Ci. Sic apparet equidem,

CAE. *Pulcerrima hæc totius urbs Germaniæ:*

Quæ & præsidio, & ornamento sit patria.

Ci. Sic arbitror. veruntamen alias quoq;

Vrbes vidimus, & natura loci, & manu,

Et operibus admirandis munitissimas.

Ci. Ita est: sed huius civitatis maxima est

Auctoritas, quod & tormenta plurima

Habet: & scientia atq; usu rei bellica

Longè antecedit ceteras. Ci. videlicet.

CAE. *Homines in ea sunt perveteris potentia.*

Ci. Adde etiam industria. nam magnos opifices,

Et solertes in ea esse artifices, huic rei

Tam magnificè & affabrè, & antiquo artificio

Calata turris indicio est: quæ se altius

E terra attollit, quàm turris Babylonia.

CAE. *Ita est. Ci. tum vero horarium, ut mirabile est!*

CAE. *Perquàm mirabile. Ci. ubi Sol, Luna, & cetera*

Errantia sidera motus, & cursus suos

Recursumq; adeò certis peragunt passibus:

Vt certiores in cælo vix peragere

Videantur. CAE. mihi sanè tam doctus non fuit

Qui-

*Quisquam Sofigenes, annum cū restituerem:
Atq; isthic artifex fuit huius machinæ.*

*Ci. Credo equidem. Non enim annum metiuntur hi
Homines populariter, vt olim, tantummodo
Solis, id est, vnius astri reditu: sed simul
Lunam obseruant: quæ mensuris spatijs viam
Et annuos cursus solis consequitur. Hi.*

*Volunt, ni fallor, menses congruere, & dies
Cum Solis, Lunaq; ratione. Cæ. scilicet,
Nam disciplina hæc primū inuenta à Druydis
In Gallia: post translata in Germaniam
Existimatur. Ci. fortasse: sed hic quid globus
Volubilis? Cæ. Archimedaum opus, non Teutonum.*

*Ci. Quid Gallus, expasus alis qui glocitat?
Quid tibi videtur Cæsar? Cæ. Quid enim aliud? nisi
Columba illius, quam Architas volatilem
Tarenti fecit, quidam pipio postumus.*

Ci. Quid cymbalum? Cæ. ære Dodoneo suavius.

*Ci. Ego sanè hanc machinam satis admirarier
Nullo modo possum: ita me oblectat varietas:
Quam ficti isti orbes veris non minorem habent.*

*Cæ. At mihi planè nouum est genus murorum: vbi
Neq; propter altitudinem telum adijci,
Neq; saxa è catapulis iuncturas parietum
Discutere, neq; tormenta trajcere queunt,
Neq; propter latitudinem fossæ, vrbs capi.*

Ci. An non eadem forma Cæsar iam olim erant?

Cæ. Minimè omnium. Ci. quam igitur obsecro? Cæ.

*Directas collocabant in solo, pedes (trabes
Binos paribus inter se, in longitudinem*

Distantes intervallis. Ci. nondum intelligo.

Cæ. Eas reuinciebant extrorsus. Ci. probè.

Cæ. Et multo aggere vestibant: tum intervalla ea

In fronte, saxis grandibus atq; lapidibus

Effarciebant, & murum vndiq; turribus

Contabulabant. Ci. At multo hodie accuratius,

Aduersus hostium vim, adificant hi popli.

Cæ. Olim casas inhabitabant, quæ more Gallico

Stramentis tectæ erant. nam neq; cœmenti apud

Illos, neq; tegularum vsus erat: qd omnia

Materia informi utebantur, citra speciem

Aut delectationem. Ci. diligentius

Hæc condita sunt tectæ, in morem penè Italicum.

Cæ. Ita apparet Cicero. Sed quid visa est tibi

Augusta Vindelicorum? Ci. Romam huc arbitror

Migrasse cum priscis illis Quiritibus.

Cæ. Quid Noriberga? Ci. Corinthus est Germania:

Siquidem mira artificum spectet opera quispiam.

Sin mœnia, & murorum propugnacula

Consideres: haud ita facile expugnauerit

Hanc urbem Mummius: sicut veterem Hellados

Corinthum deripuit. Cæ. Ira est. Ci. Sed obsecro

Qui nam homines habitârunt in his olim locis:

Quos iam tenemus Cæsar: sat amœnos quidem?

Cæ. Veterum Charitiorum quondam hæ sedes erant,

Et fertilissima quedam totius loca

Germaniæ, circa Herciniam siluam, Ci. vnde ea oritur?

Cæ. A Rauracorum & Heluetiorum finibus,

Rectaq; fluminis Danubij (quod sciam)

Regione: pertinetq; ad fines Anartium

Et

Et Dacorum. Hinc sinistrorsus reflectitur,
 Diuersis ab eo flumine regionibus:
 Et propter magnitudinem iam antiquitus
 Fines attingebat multarum gentium.
 In hanc Germani, congressi acie cum hostibus,
 Se identidem recipere solebant ad suos:
 Ac rursus è siluis in nostros impetum
 Facere: Neq, tum nostri victores longius,
 Quàm quantum ad finem gentis porrecta & loca
 Aperta pertinebant, cedentem insequi
 Hostem audebant. Ci. Sanè hoc prudens consilium erat.
 Cæ. Eadem hac sylua olim pro natio pariete,
 Muroq, Sueuis erat, aduersus efferos
 Cheruscos obiecta. Ci. apparet videlicet.
 Cæ. Magno vsui mihi fuit hac loca, oppida,
 Aditus cognoscere: genus perspicere hominum:
 Nullum à labore tempus intermittere:
 Mores, ingenia & cultum discere. Ci. ego herculè
 Crebris solebam vsurpare hoc sermonibus:
 Tot disiunctissimas terras citius tuis,
 Non dicam cursibus, sed propè victorijs
 Illustratas fuisse, quàm alterius ducis
 Peragrari passibus potuissent. Cæ. herculè.
 Ci. Equidem res omnes exterarum gentium,
 Omnia clarissimorum regum facinora,
 Cum rebus à te fortiter gestis, neq,
 Contentionum ipsarum magnitudine,
 Neq, celeritate conficiendi, neq, alio
 Vlo modo possunt conferri. Cæ. Sat habeo.
 Nam in iudicio tuo, quod esse amplissimum

Neui,

Noui, facile acquiesco, mi Marce Cicero.
 Sed interim dum istos sermones cœdimus,
 Parùm progredimur. Ci. Festinemus nonnihil.
 Cæ. Ego vitiferos colles hîc prospicio. Ci. Vbinam?
 Cæ. In hac valle obuia. Viden? Ci. hominum fidem!
 Quot vineæ? quot colles vitiferi? cedo
 Mi Caesar: qui populi hîc habitant? quinam incolæ?
 Cæ. Hæc loca Gallorum posteri Tectosages
 Armis per vim occupârunt, atq; in hoc agro
 Consederunt: quæ gens ad hoc tempus etiam
 His sedibus se continet: summamq; habet
 Iustitiæ, & laudis bellicæ opinionem. Ci. agè
 Verò, dic obsecro mi Caesar, quo animo fient,
 Quòue ingenio: qui hæc terras incolunt.
 Cæ. Longè hi sunt homines humanissimi: neq;
 Multùm à consuetudine Sueuorum differunt.
 Ci. Credis ne verò, nos sat tutos fore in his locis?
 Cæ. Imò quoniam hospites violare nefas putant:
 Qui quaq; de causa ad eos fortè venerint,
 Ab iniuria eosdem prohibent, sanctosq; habent:
 His omnium domus patent. Ci. dicis probè.
 Cæ. Etiam victus communicatur. Ci. gestio
 Meherclè: nam mille & sexcentos annos fame
 Atq; inedia conficior. Sed proh Iupiter!
 Cæ. Quid est? Ci. qualem hominem video? quem vi-
 rum?
 Cæ. Vbinam? Ci. huc ad nos rectà pergit homo ferreus,
 Aut Romulus alter, aut certè ipse Mars. Cæ. Noua est,
 Et inusitata viri species: sine Cicero,
 Obseruemus, quò abeat, aut quam rem istic agat.

ACTVS

ACTVS I. SCENA II.

Hermannus, Cæsar, Cicero.

P *Galium secundum nostri commiserunt alarj
Equites. Nam quinquaginta omnem multitudinem
hostium*

*Propulerunt. Cæ. militem aut ducem quendam esse
exercitus,*

*Indicio est oratio. Ci. Ego Merionem illum Homericum
Esse credo, tunica cinctum adamantina. HER. pauci ad-
modum,*

*De nostris ceciderunt: qui cupidius agmen nouissimum
Insecuti fuerant, atq; audaciùs subsistere,
Hostemq; ex agmine nouissimo laceessere cœperant.*

*Cæ. Pristinæ virtutis in hoc residet memoria. Ci. planis-
simè. (principem,*

*Cæ. Quem tu credis esse hominem, Cicero? Ci. Romanum
Aut proconsulem: qui sorte hanc obtineat prouinciã.*

*He. Nunc dies est constituta, qua frumentum militi
Detur: hoc supportari iussi ex his finitimis locis.*

*Cæ. adeamus. Ci. lubet. He. prouisam, ubi sit res frumen-
taria.*

Sed quĩnam hi sunt, quos togatos huc conspicio?

*Cæ. Saluus sis tu, quisquis es. Ci. Salue mi vir. He. cùm
vos mihi*

Dicit is salutem, habeo pol vobis dignas gratias:

Et bene mihi precantibus, bene & ipse vicissim reprecor.

*Cæ. Gratias & nos tibi habemus. He. Sed quĩnam estis vos
duo?*

Aut cuius rei venistis gratia? Cæ. Germaniam

Perlu-

*Perlustrare cupimus. He. Certè vestis isthac arguit
Peregrinos esse. an non speculandi causa hûc contenditis?
Cæ. Haudquaquam. He. Quid ergo ad nos venitis?
quid rei est? cedo.*

*Cæ. Iam diu desiderium nos tennit visendæ nouæ
Huius Germaniæ. He. Cuius Germaniæ? Cæ. istius nouæ.
He. Ebdò dic, num non vetus hac Germaniæ est? Cæ. mini-
mè omnium. (esset in locis:*

*He. Vnde id scis? Cæ. quia cum ante multos annos his
Maximam Sueui putabant laudem, quàm latissimè
A suis vacare finibus agros. Itaq; ex altera
Parte à Sueuis circiter millia sexcenta passuum
Agri tum vacabant. He. quando istuc erat? Cæ. dixi tibi,
Quando ego in his fui locis. He. at immensus ab eo tempore
Annorum numerus defluxit; quo tanta fuit vastitas
Agrorum in Germania. Neq; quisquam nunc mortalium
Vinit hodie, cuius mens spaciū hoc præteritæ temporis
Possit respicere. Cæ. imò ego respicio: & memoriâ temporis
Illius recorder vltimam. Ci. & ego similiter, mea
Memoria istuc tempus complector, quo vna nos viximus,
Ego quidem Romæ: vbi aliquanto post in Asia dux fui, &
Imperator: hic in Gallia & Germania bori
Imperatoris perfunctus officio. anni ab eo tempore
Vsq; ad hunc diem elapsi sunt mille, sexcenti & propè
Viginti septem. He. dictis me delirantibus enecas
Mastigia. nam neq; tu vnquam fuisti ductor militum,
Neq; hic vnquam imperator. neq; tantum vitæ huius ter-
minum*

*Quisquam vñquam attigit. sed exploratores estis: noua
Larua amicti, qui huc spectatum ad nos aduenistis modo.*

Hæc

Heus lorarij. Ci. ah noli, obsecro. He. Ego pol' vlciscar probe,
Vt meriti estis Ca. Asculda & noli tumultuari.

He. Heus vos, inijcite his manicas ac dudū exploratoribus.

Ci. Hoc prasagiebat animus mihi, non satis tutos fore

Nos in his locis Germania. Ca. Quasò herclè, quisquis es,

Ne, quod Ariouistus Marco Procilio & Marco Titio

Fecit, idem nobis facias: & cum Ariovisto intercidas.

He. Quidnam ergo ille fecit? Ca. Vah! rogitas? ambos
cum Caesaris

Postulatis ad se venientes, & violato gentium

Iure: comprehendit, & conantes pro se dicere

Prohibuit: mōx in catenas coniecit. He. quid postea?

Ca. Ariouistus acie victus, amisso omni exercitu

In fugam conuersus, deligatam ad ripam fluminis

Rheni, nauculam nactus, ea profugit: reliquam hostium

Acie consecuti nostri equites, omnes facto impetu,

Interficiunt. Ci. Certè, mi vir, si tu hunc nosses, manum

Abstineres haud dubiè. He. quis tu es igitur. Ca. Si dixero,

Vix mihi fidem habebis. He. pro vt dixeris. Ca. dic tu illi,
mi Cicero.

Ci. Hic est Iulius Caesar: fortissimus Imperator, has

Olim qui domuit gentes, immanitate barbaras,

Multitudine innumerabiles, infinitas locis,

Omni copiarum genere abundantes: cuius bellica

Laudes celebrantur non solum nostris, sed penè omnium

Gentium linguis, & literis. He. quis tu verò es? cedo.

Ci. Ego sum Marcus ille Cicero, lumen eloquentia

Romana, cuius consilia non armorum, sed togæ

Et pacis fuerunt socia. He. Tibine credam ego? Ci. maxi-
mè.

He. Num

He. Num tu verè es Cicero? Ci. haud alius. He. & tu verè es Iulius

(sexies)

Cæsar? Cæ. Is ipse. He. at ambo hi mortui, ante mille & Centum annos, & ampliùs. Ci. Sic est. He. qui igitur reuixisse vos

Dicam iam nunc illicò. Ci. Mercurij ope, qui animas sua Virga ex Orco reuocat. He. Quomodo istuc fieri crediderim, Quod nemo hominum fando accepit, vt qui dudum mortuus Sit, reuiuifcat nunc illicò? Ci. facillimè. He. quomodo?, Ci. Sicut comici solent resuscitare mortuos

In suis Comædijs aut fabulis. He. intelligo.

Ci. Signa si cupis, quibus nos esse hos cognoscas, dabo.

He. Nihil opus: lorarij recedite. Ci. ô humeros graues, O manus, ô pectora, ô terga, ô lacertorum toros!

Cæ. Dixeram heji tibi Marce, ingenti magnitudine corporum,

Incredibili virtute esse hîc homines. Ci. & quinam viri

Nunc olim fuere Cæsar, quando tu bellum his locis

Faciebas Germanis? Cæ. qui nam? ego hoc tibi dico: milites

Nostri, ne vultum quidem atq; aciem oculorû ferre emînus

Poterant. Ci. apparet: siquidem genus hominû decrefcere

Capit, viuo adhuc Homero: & pauciores filij

Sunt parentibus proceriores. He. obsecro vos, duces

Militum fortissimi, siquidem huc ex inferis modo

Reuenitis, dicite, quid illinc afferatis huc noui?

Ci. Non licet mysteria manium cuiquam proloqui.

Nam quotidie ad nos descendunt viri atq; fæmina,

Qui maiorum opinione, virtutis fama, indolis

Specie, gratia atq; opibus nituntur: quorum nomina

Et pa-

Et patriam nefas est nominare: nisi nos bis mori

Expetas. He. non herculè expeto. Sed quānam gratia
Huc adueneritis, scire cupio. CAE. hoc tibi antè diximus:

Lustrandæ Germania causa. Sed tu qui vir sies
Nondum dixisti nobis. Si tu Cicero & tu Casar es,
Facile, qui siem, coniectura poteritis assequi.

Ci. Vox sonat Romanum. He. at hac lingua, hodie totum
orbem ferè

Occupauit: hac doctissimi quiq; in Germania.

Galliāq; utuntur, hac loquuntur Dani atq; Hungari.

Ci. Quomodo nostra lingua ad has gentes peruenit exteras

He. Institutione, & præceptis magistrorum. quæ enim
Vobis nativa fuit lingua, eam nos usu discimus.

Ci. Proh Deum immortalē, quanta est cui huius beatitas?
Adeōn' eleganter, adeōn' expeditè te loqui

Romana lingua? qui neq; Romanus sis, neq; municeps.

CAE. An verò nullas Latini ad vos duxere colonias?

He. Quis Italia, aut Africa, aut Asia relicta, aut Græcia,
Peteret, informem terris, cælo asperam Germaniam?

CAE. Atqui terra non ut olim inculta est, sed cultissima,

Et longè hodie fertilissima. He. quē tu igitur me nominās

Casar? CAE. Germanū te esse, statura pròdit. Ci. quæso te

Nomen dic nobis tuum. He. ego dicam: neq; nomē meum

Celabo vos ampliùs. Ego sum Hermanus, dux Germaniæ:

Imperator in hoc exercitu. CAE. Herminius ne ille inclutus,

Qui victas acie legiones quinq; uno quondam die

Ad nos inferos demisit? He. Non sed ex nepotibus

Vnus sum. Ci. Eius, qui Quintiliū Varum adortus est

Improvīso? He. Minimè. nam nōs Germani hoc à patri-
bus,

*Et maioribus nostris didicimus, virtute & manu,
Non dolo contendere, ac nullis insidijs nitier.*

*Cæ. Id ego magno sum expertus cū meo malo: cū Nervios
Aggrederer, nam ipsis ne Dī quidem immortales tum pares
Esse dicebantur, cū ego bellum his gerere in locis. He. ego
Neminem in terris esse reliquum arbitror, quem nō queant
Armis superare. Cī. Satis confidenter. He. sicut militem
Germanū decet. Cæ. Quid verò hac arma sibi volunt? cedd.
He. Belli signa sunt. Cæ. Eho, an nō pacata est Germania?
Cī. Heri prævideram, nos non fore tutos à periculo.
He. Imò pacata est, nisi quòd quidam exteri populi modò
In fines Belgarum iter conantur per Germaniam
Facere. Cæ. Quid si transeant sine maleficio & iniuria?
He. Hoc quidem polliciti sunt. Sed homines inimico scilicet
Animo, impetrata facultate itineris faciendi per hos
Agros, sibi non temperant. Itaq; Germani cū se & sua
Non possent ab his defendere, principum Germania
Auxilium rogarunt: ne paterentur ante oculos suos
Vastari agros, liberos in servitutem abducier,
Oppida expugnari. Cæ. quid responsum? He. non diutius
Expectandum principes rati, conscribunt copias,
Meq; illis ducem præficiunt, & vim prohibere hostium
Hortantur. Cæ. quid factum? He. pulsi prælijs compluribus
Hodie tradiderunt se fugæ. quare nihil est mali
Aut periculi, quod tu timeas Cicero in Germania.
Cī. O factum bene! nam admodum timui, ne quid nobis mali
Immineret ab hoste. He. nihil prorsus: vobisq; adeò impero,
Ociosis ut animis perlustretis Germaniam.
Cæ. Quò verò tu abis? He. negotij est quiddam. Cæ. at cū
prosperè*

Prælium

Praedium commiseris fugatis hostibus, Armini,
Quaeso da te nobis paululum. He. Quid vultis? Cæ. Collibet
Nobis quaedam ex te percontari. He. non ocium est mihi.
Nam frumentum oportet hodie me metiri militi.

Ci. Da negotium hoc cuidam tuorum manipularium.
He. Malus est imperator, quisquis committit partes suas
Militi. Cæ. at legato si rem commendes frumentariam:
Vbi nihil periculi est, quid hoc afferat incommodi?
He. Nimiū pertinaces estis. Cæ. amor cognoscendi huc agit.
Nam nova quaedam discendi iamdudum nimia alacritas,
Et cupiditas nostris mentibus innata est. He. Quæ alacritas?
Cæ. Armaturam explorandi tuam. He. contemplare, ut
lubet.

Cæ. Nihil unquam vidi huic loricae simile. Ci. neq, ego, per
lorem!

Cæ. Quaeso te per Deos omnes, quæ armatura est hac Armini?
He. Solida est, è solido ferro fabricata. Cæ. at olim ferreis
Hamis confectas loricas gestabant, & pellibus
Tecta scuta, manu prahendebant, maiore corporis
Parte nuda. He. alia nunc ratio est armorum, quàm olim
fuit.

Cum maioribus uterentur lanceis, & frameis
Angusto ac brevi ferro. Cæ. paucis lorica tunc erant:
Vix uni alteriue cassis aut galea. Nam vidi ego,
Quod scuta ex cortice facta & viminib. intexta undiq,
Pellibusq, inducta gestarent. Sed obsecro te, nihil
Impedimenti affert tam gravis armatura militi?
He. Nil sanè. Cæ. at neq, cedentes ex acie longius insequi,
Hac armatura, neq, sese recipere è periculo,
Sat tutum est. He. vobis quidem, statura tantule viris.

Ci. *Gravi est hac machera.* **He.** *tibi tantillo homini: at mihi est levis.*

Cæ. *semper, Cicero, Germanis præ nimia magnitudine Corporum suorum, breuitas nostra fuit contemptui.*

Ci. *Veruntamen immania illa corpora quo maiora erant Caesar, hoc magis patebant gladijs & mucronibus.*

Cæ. *Quæso te, liceat mihi voluntate tua quærere Ex te quippiam.* **He.** *ut lubet.* **Cæ.** *Quod hoc est armorum genus*

In humero quod gestitas? **He.** *tormentum est aneum: viden?*

Cæ. *Video.* **Ci.** *concavum esse apparet. quemnam usum in bello tibi*

Præstat? **He.** *hoc, hostem ferio eminus.* **Cæ.** *quid ais? tunc eminus*

Hostem ferias aneo hoc tormento tam gravi? **He.** *adepol.*

Cæ. *Dic, amabo, intra quot passus consistit teli istius Iactus?* **He.** *Dicam equidem, sed vix credes mihi.* **Cæ.** *prout dixeris.*

He. *Hostem intra trecentos passus hoc possum contingere Tormento.* **Cæ.** *verum & falsum Harmini dixisti modò.*
He. *quomodo?* (mini:

Cæ. *Falsum est, quod mihi dicis de trecentis passibus, Har- Verum est, quod dixisti, me non crediturum esse hoc tibi.*

He. *At dicam tibi Caesar, quod tu magis mirabere.*

Cæ. *Modò non falsum.* **He.** *imò dicam verissimum.* **Cæ.** *quid nam? cedo.*

He. *Hostem intra trecentos consistentem passus, eminus, Si libuerit, sic feriam hoc telo, ut aut fronti, aut pectori Aut femori impingã.* **Cæ.** *Deliras manifestè. nam ne Gigas Centimanus quidem hoc tam grave telum usq, ed coniecerit,*

Ci. *Di-*

Ci. Dic obsecro, nomen quod est huic instrumento bellico?

He. A bombo, quem edit, alij indidère ei vocabulum.

Ci. Quomodo tu vocas? He. Sclopetum. Ci. at qua causa est huius nominis?

He. Ego dicam. buccæ cum flatu oppleta fuerint, editur Violentus sonus. Ci. Sic est. He. eum Latini nominant Sclopum, ni fallor. Ci. non falleris. nam erumpentem sonum Ex ore, ita vocant Latini. He. attende ergo, dum missile Eiaculor, num sclopo aut bombo similis edatur sonus.

Cæ. Summe Iupiter, qui in terras devenisti cœlitus, Sis propitius mihi. quid stas attonitus Cicero? hem ocyus Cicero procumbe in genua, & adora Iovem hunc Olympiū. Deus hic, Deus est, qui nos falsa voluit ludere imagine.

Ci. O bone Iupiter pater, cuius nutu atq; arbitrio Cælum & sola terra reguntur, qui solus cœlo tonas, Solus fulminas: te colo, te supplex veneror, te precor: Sis propitius mihi. Cæ. da quaeso veniam summe Iupiter Homini incredulo mihi, qui te mendacij modo Insimulaui, ipse mendax, atq; impudens. nam tu sola Terrarum procul fulmine tuo cœlesti concutis:

Tu multa potes cœlitus pertingere millia passuum.

Ci. Heu, quod nihil nobis est victima, quod huic Iovi Immolemus. He. nihil opus mei amici, quin consurgitis Ocyus. homo sum, nec quicquam in me diuini est numinis.

Ci. Iupiter certe, aut Mars, aut Quirinus ille es Romulus. He. Hermannus ego sum, unus principum & ducum Germanie:

Homo mortalis, immortalis ingenio præditus. Cæ. Deus Certè es: qui sic detonas, sic fulguras, sic fulminas.

Num Vulcanum te arbitrer, qui fulmina fabrices Iovi?

He. Homo sum, quin consurgitis mei amici: surgite.

Cæ. Agè morem geramus Cicero. He. Cur trepidas Cæsar?
cur times?

Cæ. Nemo est tam fortis, qui non rei novitate aliquantulū
Perturbetur. nam hic ictus muro intremiscendus fiet.

He. Bono animo es. Cæ. si Celtarum unus sim, qui cæli
fulgura

Et terræ motus, et fluctus nihil pauent. Ci. Cæsar. Cæ. qd est?

Ci. Ego Gigantū ē posteris hunc arbitror esse: quos ferunt
Antiqui bellum intulisse Dīs immortalibus.

Cæ. Idem & ego statuo prorsus. He. quid ais? num verum
dixeram

Desclopo? Ci. imò tu tonitru potius, quàm sclopū diceres.

He. Quale os est, talis solet edi sclopus. Ci. at os hoc aneū est.

Cæ. Imò aneum: nam flammæ eructat, & flammeos globos
Euomit. He. cape Cicero, & quàm grave sit tormentum
hoc, pondera.

Ci. Heu nefas est, polluta manu attrectare fulmina,

Et Iovis sceptrum. He. Quin tandem omittis ista fulmina.

N. m. sclopetum hoc est meum, mortali fabricatum manu.

Ci. Non autē manu Vulcani? He. Haudquaquam. Ci. neq;
Pyracmonis

Aut Brontæ, aut Steropæ? He. non sanè. Ci. ne fabricatum
in Insula

Lemno? He. minimè. Ci. neq; item ex Aetna eductum ra-
pidis faucibus?

He. Non equidem. Ci. proh Iupiter, quinam ergo Telchis-
num auctor est

Huius sclopeti? He. Germanus. Ci. qui credam, nisi pro Deis

Habeam Germanos? He. facillimè credes. Ci. dic quomodo?

He. huic

He. Huic ego dixero : nam hic maiorē olim habuit usum rei
Militaris, quā tu Marce Cicero. Ci. non inficias eo.

He. Meministi Caesar, qui funditores olim Cretici
Fuerint. Ca. commemini optimē. He. & quibus armis de-
certauerint?

Ca. Memini. nam fundis eiaculabantur glandes plumbeas.

He. Rectē. Ca. ter agendo fundam circa caput. He. pla-
nissimē.

Ca. Quid verò simile est fundis cū sclopeto ? He. Faxo scias.
Primum funditores glandes emittebant plumbeas.

Ca. Etiam. He. & emittebant illas eminūs. Ca. videlicet.

He. Hoc idem faciunt & sclopetarij nunc milites.

Ca. Quomodo? He. nam & ipsi glandes eiaculantur plum-
beas:

Et quidem eminūs. nam sicut illi fune stupeo
Torquebant lapides: ita nos torquemus his siphonibus.

Ca. Intellego sanē : sed nondum aduerto tamen, quo glans
tua

Impulsa incitata, ex hoc tormento erumpat eminūs.

Nam Cretenses & Baleares funditores, brachij

Dextri agitatione, eijciebant tela antiquitus.

Tu verò manus, & brachia immota tenes.

Vt qui nervo arcus, sagittam excussam ad metam dirigit.

He. Haud erras Caesar: sed quia causam ignoras huius rei:

Ego te, si lubet cognōsse, docebo. Ca. lubet sanē. Ci. lubet

Et mihi. He. primum natura sic comparatum esse id tenes,

Vt quae ignita sunt, si per vim detineantur in loco

Alieno, cum summo erumpant impetu. Ci. adepol, Armini.

Nam aër & ignis lineis rectis, in cælum subuolant.

HER. Sic flamma in cauernam montis Aetna subterraneā

*Inclusa, imo fundo exestuant: donec tandem exitum
 Nacta erumpant, & globos piceo fumantes turbine
 Expirent. Ci. intelligo. He. neq³ aliter, impulsu aetheria
 Sonitu fulmen expressum, quondam per nubes emicat:
 Vbi vi perrupit, diem flammamq³ concepit. Ci. probè,
 Nam & vesica repleta aëre, si disspodatur, sonat.*

*CAE. At quo pacto ignē tu potes includere huic moli aeneā:
 Ibiq³ per vñ continere? He. facillimè. CAE. dic obsecro.
 He. Igitur carbones atq³ aridam materiam, & sulfura,
 Et nitrum: quibus ignis perfacile excitari potest:
 Et quæ citò flammam concipiunt, primò redigo in pulverē:
 Qualis hic est, quem vides. CAE. Video. He. postea in hanc
 machinam*

Irroro, quantum sat est: & sic glandem ingero plumbeam.

*CAE. Sed qua nam ratione pulverē inflammare potes? ceddò.
 He. Perfacile. nam silicem lapidem huic impono rota aerea,
 Ac dentatæ: quam primò instrumento hoc soleo intendere,
 Et leui attactu huius clavis dein subitò remittere.*

*Tunc enim scintilla promicant: quæ dispersum undiq³
 Pulverem repentè incendunt. CAE. prò supreme Iupiter!
 Quæ nova atq³ inusitata hæc est species? quæ industria?
 Quæ tanta ingenij sagacitas? Ci. ego certè iam minùs
 Regem illum admiror Salmonea: quē ferunt flammæ Iovis
 Et sonitus Olympi, & non imitabile fulmen ereo
 Curru simulasse. He. at si maiores aspicias machinas,
 Quid tum dicturus sis Cicero? Ci. quid? num verò etiam
 tibi*

Sunt maiora, quam hoc est, eiusmodi tormenta bellica?

*He. Phalaridis tauro maiora. CAE. proh Deum! quid
 audio?*

He. id

*He. Id, quod res est. Cæ. at quomodo possunt gestarier
In humeris, si sunt sclopeta tanta magnitudinis?*

He. Curribus solent vectari. Cæ. falcatis ne, an essedis?

*He. Bigis Cæsar. Cæ. Obsecro te, fac opera compendium?
Et commonstra mihi tanta sclopeta magnitudinis.*

*He. Quanquam sum occupatus, & hoc tempus nunc aliud
postulat,*

Meq, alio iubet properare: tamen tibi morem geram:

Siquidem grata res erit. Cæ. imò offers mihi optatissimum

Hoc beneficium. He. heus tu, Ariovisto legato denuncia,

Vt meas interea partes in re frumentaria

Exequatur: atq, audi, mastigiam illum, qui virgini

Obtulit vitium, in carcere iube teneri, dum illico

Redeo. Nunc tu sequere Cæsar, in hoc armamentarium.

Cæ. Sequor. Ci. at ego vos interim hic opperiar ante ianuâ.

ACTVS II. SCENA I.

Cicero.

Non expedit mihi hos sequi. nam sic timor
Praoccupauerat animum meum: vtî propè
Alienata constiterim mente. ô seculum
Illud felix! quod hisce caruit machinis.

Nam si Cæsar, quo tempore bellum ciuicum

Nobis parabat, hisce armatus machinis

Fuisset: iam pridem nihil veteris Italiae

Restaret huic æuo reliquum. Quod enim obsecro

Hoc est in illo studium armorum? qui hic amor?

Quae belli cupiditas? adhuc enim flagrat,

Ardet cupiditate triumphi. Veruntamen,

Si dicendum sit mihi, quod sentio: metus

21

*Hæc arma inuenisse videtur. Cuius rei
 Hanc coniecturam capio, quòd postquam suum
 Prope hostem nemo amplius audebat comminùs
 Consistere, neq; portis, facta testudine,
 Succedere, & muros subruere, atq; arietum
 Impulsu mœnia quassare: ibi demum metus
 Excogitauit hæc tormenta bellica.
 Sed non ausim tamen hoc Germanis dicere,
 Ne me suam sibi inuidere gloriam
 Existiment. quis hic autem, qui fert gradum
 Huc tam magnificè, cum lauro poëtica?*

ACTVS. II. SCENA II.

Eobanus, Cicero.

Q *Vid ergo faciam? nùm ne ad Cæsarem quidem me
 conferam:
 In quo vno spes omnis mihi reposita est? Ci. hem!
 Cæsarem*

*Hic nominat, quid hoc rei? EOB. qui se mihi patronum &
 patrem*

*Fore promisit, in omni fortuna vultu: eiúsne prohibear
 Aditu? Ci. quæ hæc fabula est, quod conuenire Cæsarem hic
 auet?*

EO. *Quod si vetor illi de acceptis coràm queritari iniurijs,
 Num etiam librum, quem sacratissimo dicaui nomini
 Cæsaris, eidem offerre non licet? quæ hæc contumelia est?*

Ci. *Hominum fidem! vt citò fama de Cæsare percrebuit his
 locis:*

*(tius
 Cui se librum dicasse hic ait? EOB. quemuis euentum for-
 Feram, quàm istum dolorẽ. Ci. demirror, quid huic euenerit,
 Mali.*

Mal. EOB. nunc hûc eo, ut per hominem idoneum viam
mibi

Parem: qua *Cæsari* reddatur novus hic, quem scripsi, liber.

Ci. Adibo. EOB. quis hic togatus est qui se mihi fert obuium?

Ci. Quem tu hominem solus inuestigas his locis? Eo. Idoneum,

Per quem liber hic meus reddatur *Cæsari*. *Ci.* Cui *Cæsari*?

EOB. Romano. *Ci.* at quid tibi Germano cum *Cæsare* est negotij?

EOB. Ne plurimum: nisi enim liber ei tradatur, quem ego
condidi: (aut quidnam spei

Frustra suscepi omnem laborem meum. *Ci.* quamobrem,

Habes in *Cæsare*: cuius nomen iuvisum est Germania?

Eo. Hoc Deus auerruncet. nam mihi nomen tam augustum *Cæsaris*

Sanctissimè colitur. Quare nisi tu aditum monstres mihi,

Verbum deinceps tecum non commutauero. dixi tibi.

Ci. Quid verò ages cum *Cæsare*. Eo. mi vir, quod tua non
interest, (lubet.

Percontari desine. *Ci.* Satis imperiosus es. Eo. jic mihi

Ci. At nisi tu hoc primum exponas mihi, quid acturus sis

Cum *Cæsare*: nunquam tibi eum cōmonstrauero: dixi tibi.

Eo. Me miserum! an non tibi antè dixeram, quod hunc ei
librum (quem ego hîc gero.

Offerre cupiam? *Ci.* Quem librum? Eo. istum quem vides;

Ci. Quod argumentum est libri? Eo. opus est poëticum, &
numeris suis (sis sacris

Vinctum. Di. Papæ, etiam Germanis est aliquid cum Mu-

Commercij? Eo. Quid ni fiet? *Ci.* & suos etiam Germani
habent

Poëtas?

Poëtas? EOB. quid ni habeant? Ci. Latinos? EOB. scilicet.
Ci. tibi ne ego

Credam? EOB. pro ut lubet. nam apud nos etiam Græcos
reperies

Poëtas de optimo genere. Ci. lege obsecro, quid scripseris.
Nam te loquentem audire vel potius videre gestio.

EOB. Arbitr Imperij genus immortale Deorum,
Cæsar aue: & vultu lege carmina pauca sereno.
Nam quia me premit insontem vis dura Poëtam,
Nec mihi præsidium, nec spes est rebus in arctis:
Præter opem pater alme tuam, certumq; leuamen:
Ad te confugio, & supplex tua numina posco.

Ci. Deum immortalem! quàm latè se extendit mea Latini-
tas?

Quando Lucretios, & Ennios & Paccuuios habet
Germania? Quæso te nomen mihi memores tuum. Eo. Lu-
bet. (dò)

Neg, enim me nominis mei adhuc pudet aut pœnitet. Ci. Ce-
Igitur. Eo. mihi nomen Eobano Hæssio est: qui primus in hoc
patria

Solo, Latinis versibus Homerum exposui, & Theocritum.

Ci. Homerum & Theocritum? Eo. hos ipsos dico. Ci. Latini-
nis versibus? (tione barbarus.

Eo. Ita loquor. Ci. tu Germanus? Eo. ita aip. Ci. na-
Eo. Quis barbarus? qui eadem & vna tecum lingua collo-
quor? (minis es, cedd:

Ci. Et hoc ipsum demixor, Eobane. Eo. at quidnam tu ho-
Qui me ausis appellare barbarum? Ci. scies, vbi dixerò.

Sed prius scripturam inspicere volo, & videre manum tuam.
Eo. inspice.

Sodes.

Sodes. Ci. ô Dij, quæ charta hæc est? quàm tenuis membranula?

Vix Eumenem credo, tam subtilem reperisse Pergami.

Sed vnde papyrus hæc, quàm membrana ambit? Eo. è Germania. (Eo. Quippini?

Ci. Quid ais? papyrus etiam profert vestra Germania?

Ci. Enimvero temporibus illis priscis, non nascebatur, nisi

In solis Aegypti palustribus locis: tantùm prope

Nilum amnem: vbi aqua euagata stagnant: et terram æstate obrutam.

Tenent. Eo. apud nos verò papyrus ista non nascitur,

Sed arte conficitur. Ci. etiam illic arte solebat confici.

Eo. Quomodo cōficiebatur arte id, quod natura procreat?

Ci. Si lubet audire, dicam tibi. Eo. lubet equidem: dicas modò. (quibus

Ci. Dicam: sed dicam verbis non meis, Eobane. EOB. vah!

Ergo verbis? Ci. Peritorum artificum. Nam quilibet artifex (prælijs

In arte sua eloquentissimus est. Eo. sic est. Ci. nam de

Nemo memorabit melius, quam bellator: nemo de grege

Loquetur aptius, quàm pastor. Eo. ita est, Sed age, dic tu interim. (cem,

Ci. Papyrus, candida frutex, longitudine est cubitum de-

Haud amplius. EOB. sic aiunt utiq;. Ci. lateribus triangulis (dò

Fastigiata in gracilitatem. Eo. Intelligò. Ci. thyrsi mo-

Cacumen includens. Eo. credo sanè, et si nunquã viderim.

Ci. Segminibus vtrinq; amputatis, capiunt longitudinem

Papyri, quæ potest esse. Eo. arbitror. Ci. Deinde scapum dila-

In prætenues philyras, sed quàm latissimas. intelligis?

Eo. Vtcunq. Ci. dicam ergo clarius. Eo. agè dic: quoniam ausculto lubens.

Ci. Athyrso, seu scapo papyri auellunt tenues bractæas, siue tabulas, siue plagulas, siue cutes, siue coria, siue Ramenta, siue schedas, siue tunicas, siue quoquo nomine Appelles. Eo. nimium copiosus es. Ci. sine sic siem: modò Tu peruenire me finas, quò volo. Eo. agè, sino: modò tu quoq. Hoc expedias mihi quam primùm: quot philyra, seu scheda queant (Eo. & hæ

Vni scapo auelli. Ci. vix vnquam plures, quàm vicena. Omnes ad conficiendam chartã idonea? Ci. minimè omnium. Nã quò quæqua propiores extrema cortici erunt, hoc erunt Deteriores: & illi proxima, omnium deterrima.

Extremum quippe papyri corium scirpo simile: ac ne quidẽ Ad funes, nisi in humore, vtile. Eo. quid autem? vbi iam detraxerint

Tunicas? Ci. Schedis supin allinuntur transuersa scheda.

Eo. Non capio. Ci. dicam apertius: aduerte animum.

Eo. aduerto scilicet.

Ci. Quasdam schedarum auulsarum substernunt directo situ,

Perinde, ut textores stamina: quasdam transuerso sita illis superimponunt, veluti subtegmina. vtrum intelligis?

Eo. Sic satis. Ci. vtrasq. verò Nili aqua madentes turbida, Coniungunt inuicem. Eo. quamobrem isthuc mi vir?

Ci. quia turbidus

Iste liquor præbet glutini vicem. Eo. quid autem postea fit? Ci. plagulas inter se iunctas praelis premunt, et humi-
das

Exig.

*Exsiccant: tum scabritiem dentibus, conchâue leuigant,
Aut malleo tenuant. Eo. Quid si autem calamis nimia te-
nuitas*

*Non sufficit? Ci. ob hoc praefertur charta illa, cuius è cute
Prima, thyr si texuntur subtegmina: & è secunda cute
Stamina. Eo. sin autem lentigo insit. Ci. tum vulgare glu-
tinum*

*E flore pollinis feruente temperatur aqua, & parùm
Aceti aspersa intergeritur: postea tenuatur malleo,
Et iterum glutino percurritur: iterumq; de nouo
Conserta erugatur, & extenditur charta suo malleo.
Eo. Nimis operosa fuit isthac ratio consificendi schedas.
Ci. At huius chartæ vsu quàm maximè constabat memoria,
Et immortalitas hominum. nam priusquam chartam Aegy-
pti*

*Inuenère: in folijs palmarum scriptit auère veteres;
Et auctore Herodoto patre historia, Phœnices pellibus
Caprinis sunt vsi: inde in libris arborum scriptum fuit.
Eo. Apud nos longè est expeditior ratio. Ci. dic quomodo?
Nam lubet audire. Eo. papyrum qui confecturi sunt, hi
legunt*

*Primum lintea: eaq; per octiduum madefacta imponunt
solo:*

*Deinde frustillatim scindunt: atq; in cupas ingerunt:
Vbi conputrescant. Mox putrida quaternis pistillis, rota
Versatili sursum & deorsum actis, tundunt in mortario,
Aqua repleto: eamq; tusionem reiterant: postea
Vase hauriunt lintea, minutim contusa, è mortario:
Atq; in cortinam, aqua calida refertam, indunt. Ci. quid
postea?*

Eo.

Eo. Formam capiunt, craticulam quandam ferream.

Ci. Cuiusmodi

Craticulam? Eo. Quam materiam è cortina hauriunt.

Ci. Quam ferream

Eobane? Eo. Non intelligis? quæ ferramentis tenuibus

Contexta, aquam transmittat, & lintea contusa retineat

Summa in superficie: quasi quoddam colum. Ci. Quasi co-

lum? Eo. adepol.

Nam aqua percolata relinquit in colo contusa lintea.

Ci. Quid deinde fit? Eo. Chartarius secundus de primi

manu

Arripit: & formam in pannum villosum euacuat: mox al-

tero

(culum

Panno imposito papyrum tegit, intelligis? Ci. Ut qui po-

Letheum combibit. Eo. Inuoluta folia pannus, uti modo

Dixi, & sibi à secundo tradita euoluit vir tertius:

Semperq; pannos reddit alteri: ipse folia collocat:

Atq; hac summa administrantur celeritate. Ci. quid ultra?

cedo.

Eo. Vbi volumina aliquot fuerint sic disposita: ibi quatuor

Viri validissimi submotam prelo materiam premunt:

Dum penè omnis decedit humiditas. Ci. Quod autem est

ultimum?

Eo. Denum aëre exiccant suspensa: & exiccata glutino

Percurrunt: glutinata leuigant. Ci. Desine: iam sat habeo.

Quia me non tam Charta illectat, quam pictura elegantia:

Et Scriptoris manus. Eo. ah erras: neq; enim hac manu

& calamo solent

Scribi. Ci. quomodo igitur. Eo. prelo hi characteres

Apud nos, imprimuntur paginis. Ci. prelo? Eo. videlicet.

Ci. Quo-

Ci. *Quomodo?* **Eo.** *non aliter ac papyrus Aegyptia pralo premi*

Solebat. **Ci.** *quo pacto?* **Eo.** *ausultare si vis, dicam.* **Ci.** *operam hanc tibi*

Dico, ac lubens. nam nihil unquam vidi, nihil audiui uspiã,
Quod comparari cum his possit. **Eo.** *sic arbitror. ausulta.*
Ci. *hoc ago.*

Eo. *Primò omnium figuras literarum stanno fusili Expressas, sed easdem inversas, & desuper extantes habent: Quemadmodum aliàs litera, incise marmoribus prominent.*

Ci. *Intelligo.* **Eo.** *hæ figura literarum seiuncta invicem Possunt ita iungi, ut dictionem tibi constituent quamlibet. Nam & componi inter se, & rursus possunt à se dissolui.*

Ci. *Quomodo componi?* **Eo.** *manibus.* **Ci.** *neq; enim pedibus arbitror, Hercule.*

Eo. *Dico manibus. Nam prehendi possunt. quippe columellis suis*

Incumbunt affixæ, & supinæ, ut dixi, inversa facie.

Ci. *Cuiusmodi columellis?* **cedo.** **Eo.** *Longitudine paribus, Et latitudine: ceu pedamentis quibusdam, aut perticis.*

Ci. *Quamobrem?* **Eo.** *ut aptè inter se possint componi, & ne litera*

In commissura illarũ delibescant invicem. **Ci.** *sed quomodo Figuras istas literarum colligunt?* **Eo.** *è capsulis:*

Quibus sigillatim figuras omnes indunt. **Ci.** *quomodo?*

Eo. *Secundũ literarũ seriẽ. nam quãdo aliquid in hos typos Referre volunt, eos è capsis depromunt: ac syllabas*

Totasq; dictiones ex typis illis colligunt:

Et in ordinem legitimum disponunt: ac veluti milites

In aciem collocant: sed ita, ut hosti omnes tergum prabeant.

R

*Ad extremum ubi multas, hoc positu, lineas consecerint?
 Et integras operis columnas, ac latera constituerint:
 Ibi demum sepimento ferreo aciem circumsepiunt:
 Itaq₃ arctè includūt: ut ne unus quidem apex loco moverier
 Possit. Ci. mira memoras. Eo. atq₃ hac tamen omnia sic
 disposita sunt,*

Vt literæ inversæ omnem dictionem tibi retrò offerant.

*Ci. Sibylla mihi videris folia describere. Veruntamen
 Quid deinde sit? Eo. Inclusos typos tabellæ imponūt mobili,
 Quasi torculari, eosq₃ atramento oblinunt. Ci. quid postea?
 Eo. Papyrus madefactā imponunt, & machina versatili,
 Prælo submotam pressant. Ci. quomodo ais? Eo. pressant
 inquit.*

*Nam tunc atramentum, æneis quod fuerat illitum typis
 Vestigia post sese relinquit in papyro, intelligis?*

*Ci. Sic, ut qui domum apud se dimensam, atq₃ exedifica-
 tam animo habeat.*

*Eo. Atq₃ hoc modo ter mille paginæ excudi quovis die
 Possunt: & unico die plus operis duo præstant viri
 Libris premendis, quam toto anno olim scribendis quatuor
 Præstabant strenui librarij. Ci. proh Iuppiter pater,
 Quò non acumen ingenij humani penetrat? quid uspiam
 Restat generi mortaliū, quod non animi solertia
 Excogitarit, atq₃ ad usum vitæ accommodauerit?*

*Vah Dedalos, vah Praxitiles rudes! cedo obsecro, (nisi
 Quis admirandi huius operis auctor est? Eo. Quis sit alius,
 Germanus? Ci. Ain? Eo. verum est, nam primus inventor
 Moguntia (hæc*

*Vixit: fatale nomen adeptus Fausti. Ci. O Dij, quid nos ad-
 Cædmū miramur? quem referunt primum attulisse literas*

In

In Graciã? aut quid tantoperè Carmentã vatẽ extollimus?

Quæ literarum priscarum notas ex Arcadia attulit

In Latium? Eo. fuit olim, fuit illa barbaries Germania,

Cùm fœmina & viri pariter secreta literaria

Nescirent. At hodie nostri homines artem istam librariam

Docuere Gallos, & Italos, & Hispanos, & ceteras

Omnes terrarum gentes. Ci. Nunc verum experior verbum vetus,

Mente nihil præstabilius homini, à natura, aut Deo datum.

Nam quis non intelligit inuenta animo, percepta sensibus,

Adhibitis opificum manibus, nos consecutos omnia?

Eo. Haud erras quisquis es. Ci. Quæso te, præsta hoc officium mihi,

(vacat

Et in officinam aliquam deducito me librariam. Eo. Haud

Nunc mihi: quandoquidem Cæsare convento opus est mihi, quàm maturrimè.

Ci. At is in hoc occupatus est armamentario: neq;

Iam facilis tibi erit aditus ad eum. Sed dum se ille expediat, lubet

Ista videre interim, quæ tu commemorasti mihi de typis: !

Postea deducam te ad Cæsarem. Eo. Agè eamus ergò: sequere me.

(bi dixero:

Atque hem, nomen tuum antè dic mihi. Ci. Perge: intus ti-

ACTVS II. SCENA III.

Cæsar, Hermannus.

P *Rob Jupiter! quanta hæc ferra mentorũ copia? quantus hic*

Muralium tormentorum numerus? He. Nónne paratissimum hoc

1991

RECEIVED: 11 FEBRUARY 1989

1

PLATES, ONZES, CENTS

Don't suffer from a cold or flu

THE DET. COMM. CONTINUED ON

③ *ridiculus* Balgastur (19)

Nothing to Fear in Court

Non-hetero/sexual/lesb/Gay

Belgian Beer

HERO

THE 1976-77

...and the

DEPT. OF THE ARMY
WASHINGTON, D. C. 20315

11-20-68

NAM DING 60 CUP

THE

100-443887-100

100%

1. **THE STATE OF TEXAS, COUNTY OF DALLAS, ss. I, _____, a Notary Public in and for said State, do hereby certify that the foregoing is a true and correct copy of the original of the same as the same appears from the records of said County.**

1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 2675, 2676, 2677, 2678, 2679, 26

...and the

LAURENCE

THE

THE

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

*Rei studebant. sed quicquid poterant, copijs pedestribus
Valebant. nam iumenta apud eos mala erant, ac deformia.*

*He. At hodie validioribus iumentis utuntur, & equis
Minimè strigosis: tamq̃, levibus, quàm Veneris sit speculum:
Et insuper torosis. Ca. etiam ehippiatis? He. scilicet.*

*Ca. Olim verò nihil habebatur Germanorum moribus
Inertius, nihilq̃, turpius, quàm utier ehippijs.*

He. Eoq̃, minus valebant equitatu, quàm nunc valent.

*Ca. Fortasse. He. quin etiam variare gyros in vestrū sciunt
Morem: in rectum, aut uno flexu dextros agunt: ita orbibus
Coniunctis, ut nemo posterior sit turmis ex omnibus.*

*Ca. Crediderim. sed quæ peditum virtus in acie est? He. cur
hoc rogas?*

*Ca. Quia olim singuli equites singulos ex consuetudine
Pedites habebant, quos ex omni copia delegerant*

Sue salutis causa: cum his versabantur in prælijs:

Ad eos se recipiebant equites. Hi. si quid erat durius,

Concurrerant: si qui graviore accepto vulnere ex equo

Deciderant, circumstitebant: si quò prodeundum longius

Aut celerius recipiendum: tanta erat eorum celeritas

Exercitatione, ut sublevati volucrum iubis

Equorum, cursum adequarent. He. etiam hodiè noster pedes

Solet inter equites præliari. Ca. Sed eadem ne, qua meis

Temporibus, animi magnitudine. He. Imò maiori arbitror.

Nam quod præcipuum fortitudinis incitamentum est ferè

Non casus, nec fortuita conglobatio cuneum facit:

Sed familia, atq̃, finitimarum nationum societas.

Quippe generatim consistunt Germani in acie & prælijs.

Ca. Ego certè nisi equites, & levis armatura olim milites

E Germanis habuissèm, nunquam Aruernorum rebellium

*Vicissem copias. nam illi ad munitiones hostium
Sequebantur, coniectos in fugam: nonnulli campo equis
Relictis, fossas transibant, & transcendebant macerías:
Cum res in summo esset discrimine, Germani nobis opem
Ferebant. He. Quid verò Galli, quid Aedui? CAE. Quid
Aedui?*

*Magno impetu Galli primò procurrunt, audacter locum
Capiunt. neq; ordines suos magnopere seruant in acie:
Rari & dispersi pugnant: si premantur, terga vertere,
Pedem referre, loco suo excedere non turpe existimant,
Quod de tyronibus tamen, non de veteranis dictum volo.
He. At Germani ordines servant, neq; à signis temerario
Ausu discedunt, neq; sine gravi causa quem quisq; locum
Cœpit, descrit. Habent enim hoc Germani auitū & patriū,
Perstare in acie: nullum frustra telum in hostem mittere:
Nusquam procedere inconsultius: nec hostem longius
Temere insequi: tum, si quod acceptum detrimentum fiet,
Celeriter sarsire. CAE. Vnum est, quod maximè scire cu-
pio, Armini. (mania?*

*He. Quidnam? CAE. Quis regnum solus obtineat in Ger-
He. Romanus imperator, quē vulgo omnes dicunt Casarē.
CAE.. Cur Casarem? He. Quia huius imperij fundamenta
posuit (lica,*

*Cesar. CAE. Is ego sum: qui Pompeio victo in acie Pharsa-
tatis orbis terrarum potitus sum. He. Et potire adhuc,
CAE. Gestio mehercle, famam nominis mei tanto temporū
Intervallo conseruatam: & ad hanc usq; atatis memoriam
Propagatam esse. He. ita est: neq; enim Germani superiorē
hodie*

*Agnoscent Romano Casare. CAE. Proh Iupiter! quid audio?
He.*

He. Quod verum est. **CAE.** Ergone Romani etiam hodie Germanis imperant?

He. Non, sed Germani dominantur nunc Romanis. **CAE.** non arbitror:

Siquidem Romanus Caesar est, ad quem summa huius respicit Imperij. **He.** imò Germania unus principum est. **CAE.** quomodo igitur (res

Romanus dicitur Imperator? **He.** quomodo Romani Caesar a debellatis Germanis se dicebant olim Germanicos.

CAE. Dic obsecrò, quomodo Romani in potestatem devenerint Germanorum? **He.** Anni ab eo tempore, quo Magnus ille Carolus

Imperij dignitatem ad nos Germanos armis transtulit, Victo rebelli Desiderio, Rege quondam Insubria, Anni, inquam, elapsi sunt septingenti octoginta quatuor,

CAE. Papa! tot annis imperiū terrarū Germani obtinent. **He.** Haud paucioribus. Nam qui nunc rerū summa in Germania

Potitur, quintus & quadragesimus hic imperator est, Ad hunc enim summa voluntate omnium Septemvirum Imperij dignitas, adhuc patre viuo, devoluta fuit.

CAE. Hominū fidem, quæ tanta rerū facta est cōmutatio!

He. Fatales sunt, Caesar, conversiones Imperiorū. Ca. ita est.

He. Nā Deus est, q̄ stabilit, & transfert imperia: modò hos, Modò illos supremis impj gubernaculis, & regnis admouens

Hic res humanas pro libitu suo dispensat: hic premit,

Hic tollit, quos vult. nam solus agit liberè. **CAE.** Dicis probè

Et verè. Nam quantum cum in omni re, tum verò maxime

In imperio fortuna possit, id meis incommodis

egomet documento sum. **He.** habet hūc morē Deus, huius vita arbiter,

R 4

Vt in altum humana tollat, quò graviore lapsu corruant.
Nam ubi res summum attigerit fastigium, repentè decidit.
Neg₃ Assyrii, postquam Hebreis imposuissent stipendium,
Ultra ducentos & quinquaginta annos, dominatum omniũ
Rerum tenuere: neg₃ Persæ post captam à Cyro principe
Babylona, diutius regnarunt, quàm ducentis circiter
Annis: neg₃ Macedones & Græci, post superatum praelio
Darium, præfuerunt Imperio terra diutius,
Quàm annis ducentis: usq₃ dum armis victi sunt à Mũmio.
Adeò magnis imperijs denegata est cui diurnitas:
Cæ. O Germanos beatos, si exterarum gentium mala,
Pro disciplina & præceptis habere possint: ut alios
Casus inde timeant! Sed illud interim scire cuperem,
Quinam illi sint Septemviri, quos nominaveras modò?
He. Sunt septem principes Germaniæ totius maximi
Atq₃ potentissimi: qui regem deligunt suffragio,
Quem rerum summa præficient: quales olim Lacedæmone
Fuerunt septem Ephori. Cæ. Intellego. He. Eundem Ro-
manus Pontifex
Inauguratum à se, salutat Augustum atq₃ Cæsarem.
Cæ. Quid pontifex? He. Romanus. Cæ. Quid? num maxi-
mus ille pontifex?
He. Omnino. Cæ. Præses aruspicum? He. Non. Cæ. Sed su-
premus flaminum
Dialium? He. Nequaquam. Cæ. Martialium? He. Vah!
neutiquam.
Cæ. Verò Quirinalium? He. Haudquaquam. Cæ. Quis igitur?
He. Cardinalium,
Vrbis q₃ Romæ summus Episcopus. Cæ. Nō intelligo. He. Neg₃
Multū interest: quando tibi ignota est hæc nostrorū religio:
Cæ. Olim

Cæ. Olim Germani Regem ex nobilitate sumebant.

He. Scio.

Cæ. Ducē ex virtute. He. Scio. **Cæ.** Neq₃ infinita quondam Regibus,

Aut libera potestas erat. He. Scio: neq₃ hodie libera est.

Cæ. Regem obseruabant principes. He. Scio. **Cæ.** Principem Comites. He. Scio.

Cæ. Vt quisq₃ princeps genere atq₃ copijs ampliſſimus, Ita plurimos circum se ambactos & clientes nobiles Habebat. He. Idem hoc etiam nostris hodie vsitatum est hominibus.

Cæ. Cum ventum in aciem, turpe principi virtute vincier. Turpe comitatui virtutem non equare principis.

Nam principes pugnabant olim pro laude & victoria.

Comites pro principe. He. Hoc idem faciunt & hodie.

Cæ. Probè.

He. Nam probrosum est, recessisse ex acie, superstitem suo Duci atq₃ principi. **Cæ.** Nullus communis olim in pace erat

Magistratus: sed principes pagorum tunc inter suos

Ius dicebant He. Idem hoc faciunt & nostro tempore principes:

Si grauior controuersia inciderit, communem prouocant

Ad iudicem. **Cæ.** Quem Iudicem? He. Imperij senatum, in Nemetibus;

Quæ regio totius Germania media habetur. **Cæ.** scio.

He. Hoc in loco sacrato confidunt viginti Iudices

Et quatuor: huc omnes vndiq₃ qui controuersias habent,

Conueniunt, & eorum iudicij decretisq₃ obtemperant.

R S

ACTVS II. SCENA IIII.

Allobrox,, Cæsar, Hermannus.

Q Ve tous les diables destruisſent ce meſchant ſout-
dat, qui m' a
Auiourd' huy deſrobè ma bourſé : le traifſtre lar-
ron. Ca. *proh Deum*

*Hominumq₃ fidem, Armini, quis Atlas ille eſt, qui montem
gerit*

Humeris? He. vbinam? monſtra. Ca. illic à laua, viden?

He. Si illum innuis, (dico, Armini.

Qui calathum geſtat mercatorium, video. Ca. illum ipſum

Al Il m' emporte dix florins: cependant que i' eſtois

*Couché auec ſa putain. Car il m' a voulu rendre la parçille,
le deſloyal. (quid rogas:*

He. Sabaudus hic eſt. Ca. vbi illa ſita eſt regio? He. vah!

Qui tanto tempore olim in Gallia bellum adminiſtraueris?

*Ca. Nullam ego gentem noui, iſt hoc nomine: dic nomen
vetus, Armini. (excidit.*

He. Recomminiſcar: non enim mihi in promptu eſt: dudum

*Al. Dieu conioint touſſors les ſemblables enſemble, moy
eſtant*

De chaſſé du pays, pour quelques fautes & mechantetez

*Suis contrainct de mener marchandiſe (ou tromperie plu-
ſtoſt)*

*Car ce que les Larrons font ſecretement, ie le ſay publique-
ment:*

*Ce qu'ils font de nuit, ie le ſay de iour. Ca. Neq₃ facies vi-
ri, neq₃*

Veſitus Gallum eſſe indicant: neq₃ oratio tam rancida.

Al. Tou-

Al. Toutesfois ie suis certainement fort ioyeux, d' auoir
Si secretelement baisé au liét ceste femme , qu' il meine
auët soy. (cola?

He. Quo nomine, Caesar, appellabantur Lemanni olim ac-

Cæ. Allobroges. He. Et hic est Allobrox. nam hodie Sa-
baudi ea loca habent: (mini,

Quæ prius Allobroges possederunt. Cæ. Nihil in hoc est, Ar-
Quod Allobrogem referat: ne pileus quidem, credas mihi.

Al. Il l' a raue de Flandre. Car les gendarmes ne vont en ce
pays là,

Sinon pour emmeiner les biens d' autrui, piller les cofres
Vuider les maysons, raurir les femmes d' autrui , & engros-
sir let filles & vierges. (est,

He. Siue Allobrogem dicas , siue Sabaudum, vir Gallicus

Al. Ils vont en guerre, non pas pour batailler de iour, mais
de nuict. (mini.

He. Queramus ex ipso cuius sit. Cæ. Queramus sanè, Ar-

Al. Meintenant ie m'en vay au marche, pour desploier

Ma marchandise: i' espere bien de recouurer l' a le

Dommage. qui m' est aujourd' huy aduenue. Car il m'en
faut trouuer (Cæ. ego, ne

Vn qui me paye de dix aultres florins. He. Scin' quid dicat?

Vnum quidem verbum intelligo. He. Propius accede pau-
lulum.

Al. Ie n' ay pas doubte, que ie n' entrouue un , qui achetera
de moy,

Car i' ay apporté marchandise delicate. Cæ. Quæso re,

Quid dicit? He. Delicatas apportare merces huc ait.

Cæ. Proh Deum! etiamne hodie durat consuetudo hac in
Gallia,

Vt,

Vt Germanis suas importent inde merces? He. durat maximè.

Nam multò cultior semper fuit Gallia, quàm Germania.

Cæ. Sanè & meo tempore ne conferendus quidem ager Gallicus (altera.

Cum Germano fuit : neq; consuetudo hac conferenda cum

Al. Mais il me faut haster, afin que quelc autre ne se mette en mon lieu.

Cæ. Oratio semilatina hac videtur. He. Sic est. Cæ. Obsecro,

Vnde huius linguæ notitiam tu comparasti. He. vsu^f erè Quotidiano, & crebra conuersatione cum exteris,

Et nostris Gallis. Nam paucos reperias hodie principes Germaniæ: qui Gallicam linguam non iam olim didicerint.

Cæ. Quam linguam? He. Gallicam. Cæ. ah toto erras cælo, mi optime Armini.

Nihil enim habet huic linguæ simile lingua Gallorum vetus. Sed age reuoca hominem priusquam hinc discedat longius.

He. Hola, hola. Al. Que veux tu? He. Escoute. Al. Iesuis perdu: ie croy.

Certainemet que ce gendarme viendra tout à cest heure.

He. Demeure, ou r'en vas tu? Al. l' eu par fortune vne putain. He. que dis tu?

Al. Que tout ce qui à esté fait, n' a point esté fait par ma faute. He. quoy?

Al. l' ay creuqu' elle fust seruante. He. qu' auois tu fait?

Al. Ah peu de cas. He. quoy donc? di moy. Al. Saches que ie n' ay pas fait

Ceci pour amour, & pour ceste cause ie te grie pour l' amour de Dieu,

Par-

Pardonne moy c' este faute: si i' en fais iamaïs un autre, tue moy.

Cæ. Quid narrat, obsecro Armini? He. Nebulo male sibi est conscius:

Sed quidnam admiserit, nulla coniectura satis assequor.

Al. Neq₃ dixero tibi per Iouem. Nam & ego Latina intelligo. (stinis

He. Amasse dicit quandã seruam. Cæ. Nihil alienũ à primis moribus. Al. Egomet meo indicio miser, quasi Sorex me prodo, cur non istum ludo vicissim militem?

He. Que gringotte tu tout seul Sauoyen? Al. Mon amy, di moy: (uerne?

N' auons nous pas couché ceste nuit ensemble en vne Ta-

He. Certes iamaïs ie ne te vys par cy deuant. Al. Helas & toy mon amy, (ment.

N' as tu pas esté en la tauerne icy prochaine? He. Nulle-

Al. Nul aussi de tes compaignons de guerre? He. pourquoy demandes tu

Cela? Al. Pource qu' on m' a vuidé ma bourse. He. Que tous les diables (que tu es.

Temporent, meschant homme, qui iuge les autres selon

Al. Il ne peult estre que tu n' ayes mon pillage. He. Qu' ay ie pendart?

Al. Mon argent. He. va au gibet, que tu as, il y à desia long temps merité.

Al. C' est la coustume des gendarmes, quand ils ont raui le bien (chand, ie te dis:

D' aultruy, encore font ils leurs fols d' eux. He. Marsi tu m' accuses de larrecin, ou moy, ou mes compaignons, ie te tueray.

Al. or

Al. Or bien ie me tays, & m'en va. He. Si tu es sage, mon
Sauoyen. (bulo alligat.

Ca. Quid ait? aut quare iratus es illi? He. Furti me ne-

Ca. Furti? qui dum? He. loculum sibi ait, hac nocte à quo-
dam milite (cat.

Expilatum. Ca. non nouit te, atq; alium quàm sis, te iudi-

Al. Hec militaris hodie disciplina est, alijs iniuriam

Inferre, bona eripere, ad necem deuerberare: & insuper

Id gratia sibi deponere, quod tam clementer egerint:

Ac modo non lucro apponere, quod non occisus sis.

He. Que iases tu? Ca. missa isthac faciamus: & alia ex hoc
homine

Scitemur. He. si lubet audire hominis periuri mendacia

Et nugas, agè percontemur. nam hodie vix vllum reperiās

Hominum genus mendaciloquius, nugacius, periurius,

Quam sunt mercatores eiusmodi. Ca. percontemur tamē,

Quis homo sit. He. quis enim alius, nisi nequam? Ca. Sed
cuias? He. Sabaudus est.

Ca. Quare ex ipso. He. queras tute. Ca. vereor ut Latina
intelligat.

He. Facito periculum. Ca. agè voca illum. He. escoute
pendart. Al. que veux tu?

He. Ce grand Seigneur veult parler avec toy. Al. quel
homme es tu?

Ca. Qualis homo ego sim, rogas? Al. ouy. He. ô l'homme
effronté & impudent! (les avec luy?)

Al. Pourquoi mon soudart? He. Est ce ainsi que tu par-

Al. Qui est il? He. vn tres grand roy. Al. Dieu te gard.

He. Ô l'homme rustique. Al. ie ne puis flatter. Ca. quid
dicit, Arminit

He. Ne-

He. Negāt se posse adulari. Ca. si modo possit verū dicare.

He. Mon amy, me pourrois tu dire la verité? Al. rien plus facilement. (roit.

Si tant seulement il m'estoit licite de dire, ce que me plai-

He. Didonc mon marchad. Al. il ne me plaît pas.

He. pourquoy? di le moy.

Al. Is cram ta cruauté. He. ie ne suis de nature si in hu-
main. Al. bien. (He. quomodo?

Ca. Ah longē alius fuit Gallorum veterum sermo.

Ca. Propria ea lingua fuit, atq; ab aliarum fermē gentiū
Sermone, praterquam à Britannorum lingua dissimilima.
Equidem decem annis totis, quibus ego bellū gessi in Gallia,
Linguam illam addiscere non potui. He. Multo hac facilius
discitur

Ab eo praesertim, qui Latinis tinctus fuerit literis.

Ca. Vnde obsecro est hac noua Gallorū lingua, mi Armini?

He. Ex varijs mista linguis est hac sartago loquendi noua.

Nam dimidia eius pars à Romanis traxit primordium.

Ca. Apparet. He. Galli enim subacti à Romanis, ad linguā
simul

Et mores se accommodarunt. Ca. est verisimile.

Nam Gallicum genus summa est solertia, atq; ad omnia
Imitanda & efficienda, quae à quoq; solent tradi aptissi-
mum.

He. Tum Gracula ciuitas Massiliensium in multis locis
Reliquit sermonis sui vestigia. Ca. & hoc probabile est.

He. Demum Franci occupato regno Galliae, cum copias
Duce Pharamundo Rhenum traduxissent, & praesidia
Romanorum eiecissent: filias Gallorum coniuges
Sibi acceperunt: & mores linguamq; eorum cum sua

Permia

Permiscuerunt. sed fac, ut dixi, ex ipso periculum.

Cæ. Heus tu: porin' es latinè respondere mihi quod te rogo?

Al. Vbi lubet, possum: vbi non lubet, non possum. He. dixin' hoc tibi, (modò

Cæsar, hominem esse nequam, & peioris notæ? Cæ. sine sit

Respondeat mihi, quod rogo. Al. qd ergo rogitas? Cæ. primum hoc mihi (minis?

Dicas volo: cuias sis. Al. Francus sum. Cæ. quid hoc est no-

He. Ita Galli hodie vocantur. Cæ. at olim hi populi erant Germaniæ.

He. Etiam nunc hodie sunt populi Germania, quos Francos nominant:

Sed Gallia nomen Francia à Francis accepit regibus:

Qui postremi occuparunt Galliã. Cæ. eho tu. Al. quid est?

Cæ. Vtrum Sequanus es, an Allobrox, an Aeduis? Al. nihil horum. Cæ. vtrum

Auernus, an Lingo? Al. hæc ignota sunt hodie vocabula.

Cæ. Quomodo igitur tua nominatur nunc patria? Al. Sabaudia.

Cæ. Vbi sita est ciuitas isthac? Al. ad ripas Rhodani: vbi is è lacu (proximus.

Geneuensis exit. Cæ. num Geneua est? Al. non, sed vicus

Cæ. At hi populi olim dicebantur Allobroges. Al. Nomen vetus

Nescio: sed quod hodie Sabaudi dicantur, certò scio.

Cæ. olim extremum Allobrogum oppidum fuit Geneua, et proximum

Heluetiorū finibus, ad Lemanium situm. Al. ibidē & hodie

Situm est. Cæ. pons ex oppido pertinebat ad Heluetios.

Al. Etiam hodie sunt federati Heluetij, & ciues mei.

Nam

Nam Bernates, qui pagus omnium est penè potentissimus, Fines suos ad Rhodani ripas usq₃ extendunt. Cæ. nemini Dubium esse debet: nec mihi fuit unquam: quin Helvetij Totius Gallia possint perplurimum. He. sic autumo.

Al. Tigurinus certè pagus ultra Rhenum amnē longè suos Promovit terminos. Cæ. etiā olim bellandi homines cupidi, Pro multitudine incolarum, proq₃ belli gloria, Et fortitudine, angustos habere se fines ibi

Arbitrantur. He. credò. nam hodie quoq₃ virtute bellica Heluetij omnibus Gallis præstant. Cæ. quem regem habent?

Al. Gens libera est: in eadem etiam libertate nunc permanens,

Quam à maioribus acceperant. Cæ. Crediderim. nam olim quoq₃

Nostro exercitui se opponebant: ne Romano iugo Premerentur: uti finitimis accidisse iam tum viderant Allobrogibus. Al. omnes homines natura libertati student, Et conditionem servitutis oderunt. Cæ. Consentio.

He. Nihil ne fers novi tecum è Sabaudia? Al. nihil equidem Certi. He. si certi nihil, aliquid incerti comminiscere.

Al. Mentiri non meum est. He. imò mercatoribus est proprium:

Al. Regē ferunt in armis esse, & bellum facturū hostibus: Germanos auxilio accersitos à Belgis: Hispania Regem magnas adducere copias in Belgiū. He. cur obsecrò?

Al. Quia metuit: ne si nova manus cum veteribus copijs Se coniungat, minus resisti possit. He. nugaris probè. Cæ. Est certè Gallica hoc consuetudinis, ut viatorem inuicē Cogant consistere in via, vel inuitum: & cupidè admodum, Quod quisq₃ eorum de re quaq₃ audierit, aut cognoverit,

*Querat: & mercatores vulgus circumfistat in oppidis,
 Quibus ex regionibus veniant, & quas ibi res cognouerint,
 Pronunciare cogant: atq; his permoti rumoribus,
 De summis saepe rebus consilia ineant improvidi
 Homines: quorum ipsos pœnitere necesse est è vestigio,
 Cùm incertis seruiant auditionibus & rumoribus:
 Et ficta pleriq; ad voluntatem ipsorum respondeant.
 He. Vulgi est hac levitas, quã lex lata publicè iam sustulit.
 Nam Gallicana civitates, quæ suam Rempublicam
 Commodius administrant, legibus sancitum isthuc habent:
 Si quis quid de republica à finitimis rumore aut uaga
 Fama acceperit: uti ad magistratum continuò deferat:
 Ne cum quo alio communicet: quod sapè homines temera-
 rios*

*Atq; imperitos falsis perterreri rumoribus: & ad
 Facinus impelli, & de regno consilium capere cognitum est.
 Cæ. Sapienter factum. nam magna est temeritas mehercu-
 le, ut leuem*

*Auditionem habeas pro re comperta. Verum heus tu. Al.
 quid est? (imperat*

*Cæ. Quis regnum nunc obtinet in Gallia? Al. hodie Gallis
 Rex Christianissimus. Cæ. eho quid hoc est nominis, Armini?*

He. A religionis studio Gallorum regibus est inditum.

Cæ. Semper Gallorum natio dedita fuit religionibus.

*Sed quamobrem Christianissimus appellatur? He. Com-
 munitis est*

Gallis & Germanis Deus hodiè, qui Christus dicitur:

Eumq; qui colunt, Christiani nominantur. Cæ. Proh Deum!

Quis ergo Hesium diuinò cultu prosequitur in Gallia?

*He. Nos pro Heso colimus Iesum. Cæ. sed quis Mercurio fa-
 cit sacra? He.*

He. Mercurium soli mercatores venerantur. Nam hunc itinerum

Viarumq; ducē: hunc inventorum credunt omnium artium:
Hunc ad quaestus pecunia, & mercaturas vim maximam
Habere arbitrantur. Ca. ita est per Iouem Armini. He.

quorsum tu abis

(mora mihi

Sabaude? Al. propero ad mercatum in forum: ne qua in
Ipsi sim. Nam sat vobis pro deridiculo dudum fui.

He. Abi in malam rem furcifer: atq; audi, probam ut mer-
cem in foro

Exponas, da operam. nam mox illic emptorem me reperiēs.

Al. Curabitur: saltem id des tu operam, ut nummos affe-
ras probos.

He. Homo mali commatis est. Ca. ubi autem Cicero? He.
nusquam apparet. Ca. hem!

Quonam ille abiit? He. ignoro. Ca. mirum ni se subduxerit
In constrinam, aut aliquod deambulauerit. nam corpori
Curando plus inseruit iusto. He. Fortasse. Ca. Ibo, & vi-
sam in foro,

Si forte se ad Mercurium, praesidem fori receperit.

He. Et ego quod manipularibus meis edicam intus, habeo:

Post eodem me recipiam: Caesar interim vale. Ca. Vale:

ACTVS III. SCENA I.

Cicero, Eobanus.

Hominum fidem, Eobane! ut pereulta literis
Est Germania? Eo. nunqd placet ars typographica?
Ci. Oculos meos satiare non potui: intuens
Lustransq; singula. nam quae haec obsecro agilitas
Manuum, qua literas è capsulis legit

Compositor? quàm expedit a prali agitatio?

Eo. Ego verò oculos meos satiare non queo:

Dum te Ciceronem intueor: cuius gloria

Totum complevit orbem terrarum. Ci. ah tace.

Nam vana est, quæ hoc ævo paratur gloria:

Neq; inanius quicquam est, quodq; in se habeat minus

Solidi, quod apprehendas, quàm est studium gloriæ.

Eo. Dixine visurum te, quæ non videras

Prius? Ci. imò vidi: & doleo, quòd meo tempore

Nunc olim, hæc ars non fuerit in usu inter homines.

Nam quot putas Eobane iam superstites

Tibi libros: qui librariorum summa inopia

Interciderant? Eo. plurimòs & optimos

Puto, mi Cicero. Ci. & quàm correctos ac bonos?

Eo. Haud dubiè. Ci. certè enim quæq; recentissima

Correcta sunt, & emendata maximè.

Eo. An verò si bibliothecam Tyrannio

Tuus hodiè vellet conficere: non putas

Magnam adibus tuis mentem hinc iri additum?

Ci. Sic arbitrèr Eobane. Eo. ac ne Græca quidem

Bibliotheca indigeres Cicero. Ci. me herculè.

Nam si fuissent olim tanta industria

Opèra, nullis ego pepercissem sumptibus.

Equidem multorum nummum bibliotheca mihi

Fuit, quam confecit meus Tyrannio.

Sed nihil erat, quod cum his posset conferri.

Eo. Quid verò operis tui volumina, ut placent?

Ci. Sane optimè: nisi quod lacunæ displicent.

Eo. Da quæso operam, ut dum commorâris hic apud

Superos, illas lacunas librorum expleas:

Et

Et mendas, si qua olim irreperere, detrahas.

Ci. Ah mi Eobane, isthuc facilis peti potest,

Quam impetrari. namq, omnem veterem memoriam,

Qua conscripsi hos libros, lethæum poculum,

Quod ante multa sæcula bibi apud inferos,

Oblivione delevit. Eo. verisimile est.

Ci. Proin noli isthuc à me precibus contendere.

Eo. A quonam igitur? Ci. vel à nullo, vel à novis

Antiquis. Eo. quibus antiquis & novis? utrum

Ab ijs, qui plura habent antiqua vocabula,

Quam antiqua nomina? Ci. haud intelligo quos velis.

Eo. Ab ijs ne, qui corrigendo libros, liberos

Non corrigunt: & qui nihil à se corrigi

Posse putant, sine aliorum contumelijs?

Ci. Ehem! Eo. qui verbis utuntur summa, puto,

Cavea dignis. Ci. nescio sanè, quos innuas.

Eo. Ab ijs, qui veteres emendant & corrigunt

Auctores. nam isti de suo ingenio librum

Quenq, & lacunam omnem facile suppleverint.

Ci. Nolo hercle: sed volo ut lacunas expleant,

Et mendas tollant, homines antiqui & novi.

Eo. Quinam illi? utrum hi Marce Cicero: qui dant novos

Libros pro veteribus. Ci. minimè hos volo. Nam mihi

Credas Eobane: ut lethæum poculum, quod bibi,

Omnem mihi ademerit memoriam: non tamen

Ita sim demens, ut libros atq, liberos

Adulterinos mihi patiar obtrudier

Pro legitimis. Malo namq, orbus vivere,

Quam pro spuriorum haberi patre. Eo. consentis:

Sed nondum scio tamen, quinam illi sint novi

Et antiqui, qui libros corrigunt tuos.

ci. Iam non vacat dicere: dicam alio tempore.

Eo. Quid autem Sturmiana tibi praefatio?

ci. Perquam elegans. nam magna copia in hoc viro.

Et vis dicendi, liquidum sermonis genus,

Grauibusq³ uerbis culta, & sapientissimis

Sententijs perquam polita est oratio.

Eo. Quid Commentarij Volsij in tuos libros?

ci. Tersi, docti, sapientes, ut nihil supra.

Eo. Quid eiusdem Isocrates? quid item Demosthenes?

ci. Vah! quid rogas? Athena huc in Germaniam

Commigrasse mihi videntur. Eo. quid Camerarius?

ci. Hic uobis alter Varro est, alter Theocritus,

Alter Polybius, orator grandis, grauis,

Et copiosus: tum Poëta commodus.

Eo. Quid de Philippo iudicas Melanthon?

ci. Totius hic ornamentum fuit Germania

In literis, in liberalibus artibus,

In optimis quibusq³ studijs: quæ quidem

Virum bonum atq³ ingenuum scire condecet.

Eo. Sed quid de nuper natis quaestiunculis?

M. C. quæst. ci. Nihil illis uidi infantius, nihil stolidius,

Rhetor: Nihil à dicendi artificio remotius.

Eo. At mirifice tamen is sibimet ipse placet.

ci. O Dñ, quàm ineptus, quàm sese ipse amans, sine

Riuali. Eo. an non polita illius oratio est?

ci. Imò arida est, ieiuna est, tota elumbis est.

Eo. Quid Erasmus Roterodamus? ci. librorum bellus,

Isthic fuit: ingenio summo, artibus optimis,

Doctrina singulari, linguis plurimis

Instru-

*Instructus: tum faciendæ orationis ac
Exornandæ autor locupletissimus; nisi
Quod verborum delectum, non aptè adhibuit.*

*Eo. Ciceronianum illius, qui nunc denuò
Prælo editur, nunquid probas? Ci. probo maxime:
Tamet si quedam sunt, quæ à me dici queant
Commodius. Eo. Non dubium est. sed quidnam iudicai*

*De cæteris poëtis his Germania,
De Hutteno, Lotichio, Sabino, Posthio,
De Iunio, Vtenhouio, Duza, Lipsio,
De Celte, Stigelio, Chytrao, Velio,
Cordo, Mycillo, Schedio, Sturno, Cropacio,
Fabricio, Reusnero, atq; Lauterbachio?*

*Ci. Quid aliud indicem: nisi quòd penè ausiem
Iurare, omnes montes Germanici soli*

*Heliconas, Cinthos, Parnassos & propè Claros
Esse: omnes fontes Hippocrenas: tum insuper
Totum Permessum per quosdam occultos specus,
Et subterranea loca se in Rhenum abdere:*

*Et aquas suas cum Rheni permiscere aquis:
Sicut de Arethusa in fabulis accepimus.*

Eo. Quid de Xylandro sentis, & Posselio?

Ci. Ambos Homeri alumnos esse censeo.

*Eo. Quid de Neandro, & de Caselio? Ci. virum
Verè arbitror nouum Neandrum: Pallade*

Natum Attica, sicut & ipsum Caselium.

Eo. At quis tibi Rhodomanus noster visus est?

Ci. Quis enim alius, nisi verè alter Apollonius

Rhodijs, & totius Homerus Germania:

Phæbea dignus laurea Laurentius.

Eo. Quis Budæus? quis Gothus: discipuli duo
 Neandri? Ci. duo quasi Orphei, patris Lini.
 Eo. Quid de Pagano censes, & Goclenio?
 Ci. Uterq; Poëta est: alter etiam Philosophus.
 Eo. Quid autem de Matthæo Vesebeccio,
 Iuris consulto? Quid de Vigelio, meo
 Populari? quid de Schurphio, de Zasio,
 De Viglio Zuichemo, de Oldendorpio,
 Mynsingero, Sichardo, Vulteio, Schardio,
 Deq; alijs consultis: nostra Germaniæ?
 Ci. Eobane, si vera esset hæc sententia
 Quæ statuit, animas, postquam semel ex corporum
 Vinculis, tanquam ex carcere quodam, evolaverint,
 Redire post in alia aliorum corpora:
 Tum liquidò ausim affirmare, veteres Scævolas
 Et Labeones, Trebatiosq; & Aelios,
 Hodie migrasse in Germanorum pectora.
 Eo. Quid Fuxius tibi visus est, Marce Cicero?
 Ci. Medicum illum dicis, cuius excudit libros
 Tuus iste Typographus? Eo. illum ipsum: quis visus est?
 Ci. Alter Cato, aut ipso Catone doctior.
 Eo. Quid Crato? quid Cornarius? Ci. uterq; Hippocrates.
 Eo. Quid Scheccius? Ci. alter Aristoteles, alter Plato.
 Eo. Quid Hizleri oratio de Fuxio? Ci. mea.
 Eo. Et quid Academia hæc nova? quid conventus in
 Hoc templo: quod modò frequentarunt tot viri,
 Priscis imaginibus clari, atq; nobiles:
 Tot venerandi patres: tot præsules:
 Tot sacri antistites: tot summi rhetores:
 Tot homines legum, & iuris consultissimi:

Tot

Tot medici: tot mathematici: tot Musici:
 Tot discipuli, genere & virtute nobiles?
 Ci. Ego, Eobane, mihi visus sum versarier
 In medio Socratis Lycéo, apud Atticos.
 Nam qui peroravit tam splendide & dilucide,
 De studijs literarijs, de literis,
 De ingenuis artibus, de veterum illis scholis,
 Byzantio, Athenis, Roma, Berytho, Rhodo:
 Is mihi non Germanus, sed Rhodius, &
 Rhody Molonis condiscipulus visus est,
 Eo. Et mihi itidem. Ci. iuvenes porro ipsi, de grege
 Lecti, qui tam eleganter de rebus varijs
 Dissuerunt in partem utranq;. Eo. quid tibi
 Visi sunt, Cicero? dic obsecro. Ci. quid mihi
 Visi sint? in ludo educati Socratis.
 Eo. Quid Prator urbanus, qui è supremo loco
 Ius conferendi honorem Academicum dedit
 Decano? quis tibi visus est, Marce Cicero?
 Ci. Quis enim alius, nisi de Trebatij, aut Scavola,
 Ac Scipionis posteris unus? Eo. quid? an
 Reliqui Scholarchæ non sunt tibi visi viri
 De genere nobili, & perhumani, & probi?
 Ci. Imò equidem. Nam esse tales, vultus arguit:
 Qui ianua quadam mentis est. Eo. certè viri
 Sunt optimi, & studijs exculti literarijs:
 Tum nominis tui amatores maximi.
 Ci. Vtinam alloquendi ipsos mihi sit occasio.
 Eo. Imò est. Ci. ubinam? Eo. in Prytanéo urbis: ubi
 prandium
 Nunc apponetur totius Academiae

*Ambliſſimo ſenatu. Ci. licet autem ibi
 Adeſſe? Eo. cui libet, & Ciceroni maxime.
 Ci. Geſtio me hercle, Eobane. Caſarem optime.
 Nam hunc quoq; conviuam adeſſe pervelim.
 Eo. Vbinam iſ eſt? commonſtra mihi. Ci. illinc advenit.
 Miror, ubi interea fuerit, quòd iter hâc habet.
 Eo. Certè equidem, ſi quiſquam eſt qui magnifico epulo,
 In hac urbe excipi debet, vel Iulius
 Hic Caſar in primis debet: modò mihi prius
 Hominem compellare liceat, Marce Cicero,
 Quàm hinc abeamus in urbis Prytanæum. Ci. imò licet:
 Modò non tardius illò veniamus, quàm decet.
 Eo. Sat tempore veniemus. neq; enim tam citò
 Diſcumbitur. Ci. quid autem iſt hic ſecum demurmurat?*

ACTVS III. SCENA II.

Cæſar, Cicero, Eobanus.

P*Erreptavi omne uſq; oppidum: Ciceronem nuſquam:
 neq; rei
 Quid gerat, aut quo loco conſiſtat, adhuc potui cognoſcere.*

Ci. Méne hic nominat, Eobane? Eo. imò te: quantum percipio auribus. (domo.

Cæ. Neq; invenire certum: ubinam remaſerit: quâue in

ci. Adeamus propius. Eo. adeamus. Cæ. primuùm in foro piſcario (ſinum.

Locum aſcendi excelſum: unde proſpectum caperem longiſſ.

Vbi non apparet: omnes gancas, omnes popinas,

Omnes tabernas ingrediens: an fortè alicubi indulgeat

*Genio. ci. quid? men' hic in tabernis? Eo. ita loquitur,
 me hercule. ci.*

Ci. Eamus obuiam illi, Eobane. Eo. lubet. Ca. Nunc postquam spes ferè

Omnis potiundi illius discedit mihi; ignoto loco
Investigare diutius summa arbitror dementia.

Ci. Vocabo. hcm. Caesar. Ca. quis me vocat? Ca. Ego sum: quin ad me respicias.

Ca. O Cicero, te ipsum quarito. Ci. Et ego te mihi tam opportunè obvium

Fieri gaudeo. Ca. quid est? aut ubi tu tam diu latuisti? Ci. ego in hunc

Incidi hominem Germanū: unde expedire memet tam citò
Non potui, ut volui. Ca. quid hominis est? Ci. me hercle vir optimus, & mihi

Amicissimus: Harminij illius popularis. Ca. hominem probe.

Ci. Nam dum te careo: mihi quæ iucunda ex humanitate.

Alterius, & moribus accidere possunt homini, ex hoc viro

Cuncta acciderunt. Ca. hominem laudo. Ci. doctum hominem videbis,

Et optimis studijs, à puero deditum: in primis tui

Desiderio flagrantem. Ca. quanam occasione? Ci. nominis

Tui fama: quæ iam dudum orbem totum terrarum impulit.

Tantus enim splendor est in laude vera; tanta dignitas

In magnitudine animi & consilij: ut in obscuro loco

Latere non possit. Quare tuo tam excellenti bono

Gaude & frui, cum fortuna atq; gloria: tum moribus,

Et natura tua. Ca. rectè auguraris, mi Marce Cicero:

Atq; ego cum ex re ipsa magnā capio voluptatē: tum facta

Mea sic probari ab te, triumpho, & gaudeo. Ci. imò hic etiam

Rerum tuarum magnitudine incitatus, gloriam &

Lau-

Laudem tuam approbat. Cæ. quomodo? Cî. magno ingenio, & virtute. nam

*Rerum tuarum studio incensus, eas mandare versibus
Cupit: posse arbitror: valet ingenio: habet usum maximû:
Iam pridem in isto genere literarum versatur: cupit
Satisfacere tuarum sic laudum immortalitati.*

Cæ. Proh Iupiter! an etiam Germani habent poëtas? Cî. imò habent.

Cæ. Latinos? Cî. scilicet. nam hic Hæssus Romano more loquitur.

*Tum, si maiorem fructum gloriæ putas ex versibus
Græcis, quàm Romanis te percepturum, etiam Græcos dabo.*

*Cæ. O Dî, quid audio? Cî. quid enim, nisi quod Alpes hæc
Italia*

*Et Græcia transuolarunt. Cæ. ehem. Cî. quare hunc mi
Cæsar, velim*

*Tua omni comitate complectare, ut posthac omnia,
Quæ per me possis adduci, in meos ut promptè conferas,
In unum hunc conferas: de hoc spondeo, probiorẽ hominem,
virum*

*Meliorem, prudentioremq, esse neminem. Cæ. quid ergo vis
Vt præstem? Cî. huic ego neq, tribunatum, neq, præfectu-
ram, neq,*

*Vilius beneficij certum nomẽ peto: neq, impedio, quo minus,
Si tibi ita placuerit, etiam hæc eum gloriolæ insignibus
Ornes: totum deniq, hominem tibi trado de manu in manu.*

*Cæ. Quod nomen illi est? Cî. Eobano Hæssio. Cæ. ego acci-
piam illum, vel tua*

*Causa. Cî. facis profectò, quod te dignum est, optime Cæsar.
Eo. Dîve quibus cœlo Cæsar te laudibus æquem?*

O lux

Ò lux Ausonia, spes ô fidiſſimè noſtrùm:
 Qua tanta tenuere mora? quis Caſar ab oris
 Expectate venis? ut te mitiſſime Caſar,
 Poſt varios caſus, poſt tot discrimina rerum
 Deſeſſus video? magnis ſit gratia Diuis,
 Auſpiciſus tantorum operum, quod ſedibus Orci
 Has voluère animas ad noſtram accedere terram,
 Sublimes animas: iterumq; ad tarda reverti
 Corpora, cœlorum ſupera ut cœnuxa reviſant.
 Eia age mægne pater, Germanis reddite terris,
 Sis felix, noſtrumq; leues pietate laborem.

Ci. Hunc optimorũ verſuum numerũ dicit hîc ex tempore.

Cæ. Qualiã ſunt igitur quæ accuratè ſcribit? Ci. quid cen-
ſes? ego

Sic ea probo, ut ad veterum ſcriptorum laudem perveniant.

Cæ. probè.

Ci. Et hunc non diligas? non admireris? non omni modo
Exornandum putes? Cæ. imò equidem. Nam poëtarum in-
genia

Semper grata fuère Imperatoribus. Ci. & meritò. nã niſi
Ad res geſtas accedat lumen literarum: tum omnia
Iacent in tenebris. Cæ. demiror profeſſo, unde hæc Ger-
mania

Felicitas in literis. Nam olim vita omnis Teutonum,
In ſtudijs rerum militarium, & in venationibus:
Ab paruulis duricie ſtudebant, ac laboribus.

Ci. Pol, Caſar, ſi tu pro tuo, quod inſpexiſti, ut arbitror,
Armamentario, vidiffes urbanum tabularium,
Et bibliothecam, & fabricam librorum: non iudices
Ita ut olim iudicaſti, de Germanorum librarijs,

Cæ.

Cæ. Quas tu mihi bibliothecas, quæ tabularia, quos librarios
(ris

Dicis Cicero? Ci. quos vidi his oculis. non enim utendos fo-
Accipio. Cæ. Quas fabricas mihi affers? Ci. in quibus li-
brarij (tu ambulas

Libros excudunt pralo. Cæ. pralo? Ci. me herclè. nam dū
In hoc armamentario: ego perlustravi, Eobano duce,
Librariam officinā. Cæ. quā officinam? Ci. quam? librariā.
Cæ. Tibin' ego credā? Ci. quin etiam in bibliotheca, unā
affedimus.

Cæ. Quæ bibliotheca? Ci. quæ in Lycéo est. Cæ. satin'
sanus es? Ci. ita sum, ut vides. (mam.

Nam mox Academiam quoq; contemplatus sum, longe opti-
Cæ. Academiam? pol tu homo, non es sani capitis, qui Aca-
demiam

Vidisse te dicas in his regionibus. Ci. vidi herculè:
Et eā longè illi Academiae & Lyceo præfero. Cæ. Quid adh?
Tibinè ego credam? Ci. sive credas, sive non: mihi hoc sat est:
Quòd vidi Academiam, vidi Lycéum, vidi Socratem,
Vidi Platonem: vidi Aristotelem: vidi Trebatium:
Vidi Aelium Tuberonem: vidi Scavolam cum Lelio.

Cæ. Scio: in Plutonis regia. Ci. Nō: sed in his locis Germaniæ.

Cæ. Vtrum ergo, & illis aliqua facta est à Plutone copia
Migrandi ex inferis: & lustrandi novam Germaniam?

Ci. Non, per Lethen. Nam quos modò vidi Pratores, quos
consules,

Hi nunquā mortui sunt: neq; venēre unquā ad nos inferos.
Neq; unquam venturi sunt. Cæ. Delirus es, & delirantibus
Me verbis obtundis. Ci. Satin' tu apud te es, q; quod viderim,
Vidisse me negas? Cæ. at enim prius non habeo tibi fidem:

Quām

Quàm ipsusmet videam istos Germanos Platones, Socrates,
Tuberones, Aelios, Trebatios: Lycæa, Academies:

Et istos, nescio quos, pratores urbanos, & consules.

Ci. Quæso te, cur adeò parvâ mihi fidē habes? Cæ. quia toties
Mibi falsum memorasti, cū adhuc ambo mortalem inter
homines

Aetatem degeremus. Ci. At nunc quid, quæso, lucri sit mihi,
Si maximè dem verbatibi: & verborum te lenocinio

Circumveniam? Cæ. nihil prorsus. Ac proinde vera te loqui

Velim. Eo. vera utique dixit. nā nos ita adhuc esse barbaros

Vt olim fuimus, noli tu Cæsar credere. Cæ. Vos barbaros

Esse minimè credo: quos video Latinis tinctos literis:

Sed esse Academies in Germania, id mihi non verisimile est.

Eo. Vnde igitur istam Latinitatem comparemus, Cæsar?

Cæ. Ex

Italia: sicut olim veteres Itali è magna Græcia.

ACTVS III. SCENA III.

Caminarius, Cicero, Cæsar, Eobanus.

O Fega. Cæ. Proh Deum! Ci. quid est? Cæ. fugia-
mus hinc, fugiamus ocyus.

Ca. o fega. Cæ. vae nobis Cicero, vae nobis! Ca. O

fega. Ci. hei mihi!

Quò fugiā? quò me recipiam? Eo. manete: quò fugitis viri?

Cæ. Egonè maneā, cui Pluto cū longa ista pertica imminet?

Eo. Mane obsecro: nihil est periculi. Ca. O fega, Cæ. ni-
hil ais esse periculi?

Ab nescis tu, nescis Eobane, quibus vapulem

Plagis quotidie: quibus arumnis premar ab hoc pessimo

Cacodamone. Ca. O fega, Cæ. Hem, nō audis? hortatur nōs

ad fugam.

Eo.

EO. Cicero, quo fugitas? redi amabo. Ci. si lumbos mihi
frangi velim.

Ca. Io spazzai hoggi duoi camini: ma non ho hauuto
Tanto di mercede, quanto io ho tolto per un camino
Solo, qual' io scopai hier sera, nella questa casa.

EO. Hic Italus est. Ca. credo ex Auerno produyt Campania.

EO. Minimè: sed ex partibus Insubriae. Ci. Hem, quem tu
illum prädicas (pauia,

Eobane? EO. Italum. Ci. videlicet ex Vesuuio ortu Cam-

EO. Non est Campanus. Siculus igitur erit, ex Aetna fau-
cibus?

EO. Non est Siculus. Ca. ô fega. Ca. iterum nos exhorta-
tur ad fugam. (sula?

EO. Manè obsecro. Ci. quid si Vulcanus ex Lemno est In-
ca. Fortassis. EO. erratis ambo: quoniã certò isthic Ita-
lus est.

Ca. Vörraiche io potessi hauer ancosta sera un tal camino.
Ci. Catminum nominat. Ca. quid si Lycius sit, è Chimera
Camino eiectus? Ci. fortasse. EO. erratis: quoniam hic
Insuber est.

Ca. Vraimente sono madonne dabem le quale receuano
Et trattano talmente li forestiori. perche al primo stadonna
me lauo

Con l' aqua calda: poi me menò alla cena, lamentando
Ancora in sieme. che il suo marito se ne andò nella
Guerra, & per quanto tempo sola la stette: da poi mene
condusse

Al letto, vel qual dolcemente per tutta la notte
Sono restato. Ci. quid loquitur? EO. non intelligis? Ci.
non hercule.

Ca.

Cæ. Neq₃ ego verbum unum capio. **Eo.** atqui loquitur hic Italicè tamen.

Cæ. Italicè? **Eo.** imò Italicè. **Cæ.** credin' tu Cicero? **Ci.** quidnam credam ego?

Cæ. Hunc Italicè loqui. **Ci.** minimè isthoc crediderim; nisi tu putas (temus.

Idem esse loqui Italicè, quod Sarmaticè. **Cæ.** agè: subauscul-

Cæ. Non è adunq₃ aleun dubbio, chè ritornando il suo Marito della guerra, trovera un fanciulletto.

Mache facc' io? per che lascio le mie facende? ô fega.

Ci. Aveo scire, quid hominis sit. **Cæ.** revoca illum Eobane, priusquam hinc eat.

Eo. Ausculta un poco spazzacamin: i' ho di dimandarti una cosa.

Cæ. Dio vi salva signor mio. **Cæ.** quid dicit? **Eo.** salutem mihi. **Cæ.** salutem?

Eo. Imò. **Cæ.** quare ex ipso cuiàs sit? **Eo.** dachi luogo sei ti?

Cæ. Ioson un huomo daben, di Milano: un buono viro.

Eo. Scin' Marce, quid dicat? **Ci.** de uno bono viro loquitur. **Eo.** eum

Se nominat: & Mediolano oriundum se pradicat. **Ci.** papa!

Quid audio? hunc tu ne Caesar pro cive agnoscis iam tuo?

Cæ. Quo cive? **Ci.** Mediolanensi. **Cæ.** si cives illi Vefurvium, Et Aetnā pro domibus habent: tum Mediolanensem esse eum Credam. Nam quaso te Eobane, unde hac illi fuligo fiet?

Eo. Vnde? è caminis Germanorū, quos isti homines Italicì Perpurgant. **Cæ.** vix habeo fidem dictis tuis. **Eo.** certè Italus est.

Ci. Obsecro te non ludificas nos? **Eo.** non equidem. **Cæ.** Scitare ex eo:

T "

An non sit Siculus. Eo. sei ti un Siculo? Ca. signor nò.

Ca. Sed Lemnius? Eo. sei ti della isola Lemno? Ca. Misser no:

Ma sono un Milanese: & il misser padre, e l' auolo sono stati Cittadmi di Bergomasco: poi ambi duoi miei

Bisavoli furono spazzacamini. Ci. quid iam dicit obsecro?

Eo. Mediolanensem se esse dicit: maiores suos

E valle Vegetia fuisse. Ci. ehem quàm pannus oblitus

Est? Eo. sic omnes sunt vallis Vegetia cives. Ci. dic obsecro,

Quenam hæc armatura eius est? quid sibi vult ista pèrtica?

Eo. Hoc longo sarmento caminorum oppugnat fuliginem:

Hoc rutrum, gladius illi est, quo picearum sordes dissecat:

Hoc panniculo utitur pro galea. Ca. Proh Deum atq; hominum fidem,

Quæ rerum facta est interea mutatio: dum ego Italicas

Terras deserui? Eo. na maximà. Ci. num falsum tibi

Dixisse adhuc videor, Caesar, de Germanorum Academys,

Vnde illi comparent suam Latinitatem sibi hodie?

Ca. Non iam videris falsa locutus. Atq; utinã Cicero, nihil

Mihi unquam dixisses mendaciùs quàm quod dixi priùs.

Eo. At enim si tu Caesar videre cupis, q; antè cupieras:

Faxo ego, ut uno in loco hos omnes, quos Cicero dixit Lælios,

Et Scævolas, & Tiberones, & Socrates, cum Academia

Videas in Prytanéo. Ca. nihil malim adepol, Eobane. Ci.

abeamus hinc

(redactam

Caesar: nam ego istum hominem non possum aspicere. eón'

Italia famam? eón' redisse rem Romanam: ut Italici

Homines caminos Germanorū expurgent: & tam barbarè

Loquantur, ut ipsorū linguā neuter nostrūm capere queat?

Eo. Noli tumultuari Cicero. non enim ita cum cæteris

Italiae

*Italia populi comparatum est. nam hæ feces sunt Italia
Et Italogum excrementa potius, quam Itali. Ci. istuc placet.
Eo. Habent Itali urbes magnificas: habent viros doctissi-*
mos:

*Habent Muretos, Sadoletos, Bombos, Sigonios: habent
Manutios: quos si tu audires Latina verba proloqui,
Nihil valerent Cornificij apud te, nihil Hortensij. (bara*

*Ci. Oh! gestio me hercule! sed unde hic sermo lingua bara-
Inolevit? Eo. ex Gottis & Longobardis, qui Italiam
Vastarunt: & multis annis imperium in ea tenuere.*

*Ci. Intellego. Ca. se ti non vuoi altro, io mene partiro. Eo.
va alla forza. (Non admodum.*

*Ca. Sed Martia Roma, utrum ne adhuc stat incolumis? Eo.
Nam vosmet ipsos in ea iam minus agnoscetis, quam in bara-
bara (exteris,*

*Lingua. Ca. quamobrem? Eo. quia toties vastata fuit ab
Et barbaris gentibus. Ca. at sunt tamen in Italia milites
Armis exercitati? Eo. sunt sane: neque multum gentibus
Alijs quibusvis cedunt. Ca. Laudo me hercule. sed qui duces,
Quæ civitates, quantæ in armis: quo numero hominum valent?
Eo. Dies unus ad narrandum mihi non erit satis. Ca. cre-
do hercule.*

*Ci. Quod mihi videtur optimum factu, id dicam. Ca. dic,
ut lubet. (spites.*

*Ci. Eamus hinc in Prytanæum: priusquam accumbant ho-
Ca. Lubet. Ci. ibi erit, & huic narrandi, & nobis auscul-
tandi locus.*

*Ca. Lubet. Ci. simul ceptos sermones, quos importuno suo
Clamore interturbavit furvus, & fuligine obsitus
Iste Caminarius: nos ibi epulantes continuabimus.*

Cæ. Placet. **Eo.** & ego librum hunc, quem scripsi de Cæsaribus Germanicis,

Et rebus quas gessere, si lubet, simul recitauero.

Cæ. Lubet. sed ubi Mercurius cum virgula? **Ci.** eho! quorsum Mercurij

Opus sit virgula? Cæ. ut ea nobis præeat, & viam indicet.

Eo. Alium hic ducem viarum habemus. **Cæ.** quemnam? **Eo.** qui cum argenteo

Sceptro præire solet. Viatorem ipsum prisci nominant.

Ci. Eum ne dicis, qui in conuentu Academico hospites modo Locabat? **Eo.** eum ipsum. **Ci.** at iste non immerito dicitur etiam

Locarius, vel designator. Eo. quamobrem Cicero? Ci. quia locum

Designat hospitibus. Eo. rectè: & propterea nihil vobis opus

Mercurio. nam qui alios locat: vos quodque locabit hospites.

Cæ. Imò Mercurio nobis est opus. quoniam ille non modo

Vias potest præmonstrare alijs: sed etiam lyra sua

Totum exhilarare convivium. Eo. aderunt nostrates Musici.

Cæ. Vix crediderim. **Eo.** Imò plurimi, & longè omnium suauissimi.

Cæ. At Mercurium hunc, noster herus addidit nobis interpretem. (prete:

Eo. Quis interpretem? cum nemo tamē hic indigeat inter-
Vbi omnes loquimur eadem lingua? Ci. quid ais? eadem nos loqui

Lingua? ubi Germanæ mulieres: quibus cum hic caluus Iulius Verba lubens copularet: nihil omnino Latine intelligunt.

Cæ. Et ubi Latina nemo loquitur, nisi qui didicit in schola.

Ci. Et

Ci. Et ubi Itali sic verba effutiunt: ut malint negligi,
Quàm posse intelligi? **Ca.** & ubi Galli semilatina proferunt,
Tanta lingua volubilitate, ut vix percipias syllabam.

Ci. Galli? **Ca.** sic audiui, modo rediens ex armamentario.

Eo. Agite, ut vultis. **Ca.** cerrè, sine Mercurio, perito interprete,

Ego tam magnificum & opiparum epalum nō constitui accedere.

Ci. Neq, ego, per Platonem. **Ca.** neq, consultum, per Proserpinam.

Ci. Vbi autē substitit Mercurius? **Ca.** expectat nos in foro:
Vnde modo digressus sum. Nam ibi præst illatis mercibus.

Eo. At illac transeundum; si velimus Prytanéum ingredi.

Ci. Poterimus ne ergo illum illo in locoprehendere? **Eo.** na
facillimè.

Ci. Cur non imus igitur? **Eo.** in me nihil moræ est. **Ci.**
neq, in me quicquam erit.

Ca. Eamus omnes. **Ci.** ego verò lubens. **Eo.** & ego lubentius,

Mi Cicero, quàm Lubentia. **Ca.** sequere me Eobane. **Eo.**
agè, te sequor.

ACTVS III. SCENA I.

Allobrox, Hermannus.

SI quis furinum forum dicat, nomen dederit loco
Huic aptissimum: tot enim fures insidias hic meis
Mercibus parant, ut Argus si sim, qui totus fuit
Oculeus, satis mihi non possim cavere à furibus.
Hoc adeò Latine vobis exponendum censui,

Vt pleriq, intelligant, quanto hic sim cum periculo.

He. Manipularibus quod edicendum erat, edixi ordine.

Nunc provisio, quid venum exponant Mercatores meis

Militibus. **Al.** redit miles: prada hac mea est, quam portat hic

Insculo. **He.** numerari iussi singulis stipendium.

Al. Hic homo meus est: argentum habet: eum admordere nunc lubet:

Dum recens est, dum calet. **He.** pleriq, prodigunt sua

In merces peregrinas, in luxum muliebrem. **Al.** sic decet:

Nam secus si fiat, mihi fame moriendum erit: improbi

Meditant, boni viri me pauperant: augent meam

Rem mali: damno mihi sunt populi strenui: pigri

Atq, inertes usui sunt. **He.** sed eccum Sabaudum. **Al.** age

Inuitabo eum voce solita ad mercaturam meam.

Spero his mercimonij's posse animum illius tetricum

Expugnare: ne rursus tantoperè in me defeviat.

Crama, crama. **He.** quid nam mercimonij Sabaude habes?

Al. Hic omnes voluptates, omnes venustates nitent.

He. Loricæ ne venum exponis? **Al.** manuleatas si petis,

En tibi. **He.** nolo has: sed volo ferreas. **Al.** nō habeo ferreas.

He. Sed macharas attulisti & cultros. **Al.** argentea

Vagina clausos. **He.** nolo hos. sed ferreas volo

Laminas: volo enses, lanceas, macharas, ocreas,

Hastas: nihil horū attulisti? **Al.** vah. num tu me ita iudicas

Insanire? **He.** sed galeas? **Al.** minimè, nisi has holosericas:

Quibus in praliū Veneris itur. **He.** quid ais? **Al.** galeas tibi

Vendam holosericas. ecquid placet tibi hoc amiculum:

He. vitta aurea: hac armilla: hoc purpureū redimiculum,

He. Hoc illud nimirum, quod animos evertit militum:

Quod

Quod virtutem abolet veteris nostræ Germania:
 Postquam opum populator luxus, condocesecit inertiam.
 Neq; sic Romana olim stravit Hannibalem potentia;
 vt Capuana delicia frugerunt animos militum.
 Vbi enim vino, luxuria, scortis, & lustris omnibus
 Marcescunt mentes: ibi vis abit vigorq; ibi corporum
 Animorumq; dilabuntur robora: ibi virtus: ibi
 Militaris disciplina: ibi fama exacti temporis:
 Ibi futuri spes extinguitur. Al. quin tu vestem hanc tibi
 Stragulam emis. He. maiores nostri pellibus ferarū, & hū
 Reonum tegumentis utebantur: ibi sagum omnibus
 Fibula, aut si deerat, spina confertum. Al. rude seculum
 Tunc erat, & nullus Germanis cultus per commercia.
 He. Ideoq; omnium fortissimi Germani ac Teutones:
 Quando adhuc illi à cultu prouincia longissimè
 Aberant: minimeq; ad eos mercatores sapè è Gallia
 Commeabant: atq; ea, quæ ad animos effæminandos
 Pertinent, importabant. Nam ad quos est mercatoribus
 Aditus, horum animi relanguescunt: virtus remittitur.
 Al. Ah queso te miles, abstine ab his damnosis vocibus:
 Necet hac oratio gula tuæ, nostrisq; mercibus.
 Non placet aliquid piperis mercari, aut aliquid saccari,
 Quo cibos tibi condias? He. hoc uerò est illud alterum,
 Quod virtutem abolet, veteris nostræ Germania.
 Nam olim quoq; Romana militia virtus elanguit:
 Postquam luxuria peregrina origo, ab Asio exercitu
 Fuit in urbem inuecta: & Psalteria, atq; sambucistria, &
 Conuiualia ludionum oblectamenta tum addita
 Epulis: epulaq; ipsa & cura, & sumptibus apparariet
 Cæpta maioribus: ubi cocus, antiquis vilissimum

*Mancipium, æstimatione & usu, in precio iam suo
Esse: & quod ministerium fuerat, ars cœpta haberier.*

*Al. Crama, Crama. hoc optimum est crocum: mercare hoc
Zingiber.*

*He. Vbi sunt hodie: qui Vendors, qui Herulos, qui Hunnos,
qui Saxones,*

*Bello perdomuere? qui imperium hoc armis victricibus
Constituere? ubi sunt Arminij? ubi sunt magni Caroli,
Magni Othones, Magni Henrici, Magni Friderici duces?*

Al. Crama, crama. hanc armillam paruo pretio vendā tibi.

*He. Num tu foeminam me arbitrare esse? Al. non: sed fœ-
mina*

Pulcra amatorem. Hoc pepalum non licitari lubet tibi?

He. Proh Deum! qua hac contumelia: sic me esse huic risui?

Al. At decem noctes poteris peplo hoc emerē à meretricula.

*He. Hominem verberonem! quid ego emam mihi? Al. no-
ctes decem*

Vnico peplo. He. heus, ubi vos estis manipulares mei?

Inijcite dudum manicas huic mastigia. Al. quamobrem?

He. Ducite hinc in carcerem: si nolit vos sequi, rapite

*Sublimem. Al. quid commerui? He. patibulum. Al.
quamobrem obsecro?*

He. Quid rogas? merces inferis peregrinas Germania,

Quibus enervantur animi, languescit virtus bellica.

Cessatin? quadrupedem istum mercatorem constringite:

Perniciem iuventutis: pestem veteris Germania.

Al. obsecro te miles. He. frustra me obsecras: constringite:

Omnium, quas affert, mercium sit vobis sectio.

Al. Obsecro, si quis misericordia locus relinquitur,

Ne necesse habcā ultimum ad suppliciū progredi. He. foras

Rapite

Rapite sublimem: de verberate fustibus ad necem.

Al. O mi Mercuri, fer opem mihi mercatori propitiam.

ACTVS IIII. SCENA II.

Mercurius, Allobrox, Hermannus.

Q*uis me huc evocat, è tã splendido, & lauto conuiuio?*
Al. Ego miser mercator, & terq, quaterq, miserè miser:

Prohibe contumeliam huius militis immanissimi.

Me. Heus vos, quin omittitis hunc illicet. He. at ego vinctum volo.

Me. Quid fecit? He. Vah! quid rogas? merces peregrinas invehit,

Piper, & saccarum, & ficos: & purpuram, & holosericum: Armillas item, & peplum, & pretiosam sindonem: quibus Mercibus corrumpitur Germania, marcet bellicum Studium, languet disciplina militaris: ducite.

Me. Minime istuc fieri decet. Nam nullam culpam sustinet Mercator: quando bonis rebus adeo utuntur male, Qui illas emitant. He. imò: si enim nullas hic inferat Merces, luxui administras: nemo eas emeret, scio.

Me. Heus ferocule, responde mihi, quod te rogo. He. quid rogas

Chlamydate? Me. an virtus bellica Germania, solo pipere, Saccaroq, relanguescit? He. etiam alijs rebus plurimis.

Me. Idem & ego reor. Nam quæ maior est pestis Germania, Quàm gula studium, quàm crapula, quàm temulentia?

He. Non nego. Me. at vinosius nibilest hodie, quàm milites.

T S

Nostriq, equites. He. non equidem nego. Me. quin tu ergo eâdem opera

Vites excindis, more Lycurgi. Nam excisis vitibus, Præcides occasionem temulentia. quid enim?

An non omnis etas immodico vino corrumpitur?

An non istam vinosam vitam valetudo mala

Persequitur? annon iuvenum corpora fluxa sunt:

Vt nihil mors mutatur, videatur? He. non falleris?

Me. Equidem Germanos hodie reperiās, præclaro loco

Natos, qui cubitum prius nunquam abeunt, quàm sint ebrj.

Nec surgunt, nisi crapulosi; nec quicquam inceptant operũ,

Nisi poti. He. novi sanè aliquos combibones eiusmodi.

Me. Qui cyathos possunt vacuare amplissimos, hi maximã

Nunc inter suos laudem ferunt. He. non inficias eo.

Me. Sobrium è cœna desurgere, in turpissimis habent.

He. At nihilo melius consultum rebus est Germanicis.

Me. Militis generosi est, posse famem, posse sitim fortiter

Sustinere. at quales hi videntur in acie milites,

Qui vix unam horam, nedum diem, sine vino viuere

Possunt? ac nisi tu lagenam imponas humeris armigeri,

Quamcunq, in partem illos deduxeris, occumbent siti.

*He. Non placent hi milites. Me. primum igitur vestra
crapula*

Quæres remedium; post alias merces pelle è patria.

He. Sanè istuc facere meditor: viamq, quero commodam.

Nam veterem reparare disciplinam dudum cogito:

Et luxum cauere, & leges ferre sumtuarias.

Me. Interim hunc dimitte, & ne quam homini inferas iniuriam.

He. Age dimitto. Me. at ego reuertor hinc intro ad con-

ACTVS

ACTVS III. SCENA III.

Hermannus.

SIC erit post omnibus, qui peregrinas huc afferent
 Delicias, gula, & luxus ministras. Nam si quē in foro
 Mercatorem, cum istis mercimonijs deprehendero:
 Auribus hunc defectis, aut oculis effossis, hinc domum
 Ad suos remittam: ut reliquis documento sit: & nova
 Pœna magnitudine alios post omnes perterreat.
 Sin huc redeat, igni atq; omnibus tormentis opprimam.
 Nec minori supplicio afficiam: quicumq; mercem ab his
 Exerit. Si enim Lacedæmonij multarunt militem
 Morte, quod panno peregrino scutum exornaverat:
 Quam pœnam merentur Germaui: qui tanquam Aescopici
 Graculi, colorem imitantur nationum omnium.
 Sed puto de hac re sat meos premonitos esse milites.
 Nunc ibo, ut furcifero huic, qui puellam rapuit è domo hac
 Impubem, hodie centuriata habeam capitis comitia.
 Vos verò ne expectetis me, dum hac domum redeam via.

ACTVS V. SCENA I.

Pluto.

STygia palude huc exeo, è furvæ Proserpina regnis:
 Ciceronem & Casarem passim inuestigo: nusquam ta-
 men illos

Locorum invenio: quartus hic mensis nobis abiit: ex quo
 Infernas deseruere sedes, mea tamen voluntate,
 Meoq; permissu. Namq; ubi desiderio flagrare illòs
 Animaduerti, visendi Teutonum gentem, & novas urbes,
 Tandem longorum votorum ambo illos compotes feci.

Nunc

Nunc queritando aliquas perlustravi Germania terras:
 An forte conspicer: nimis metuo: ne manium arcana
 Mortalibus prodant: & aliquid damni dent meo regno.
 Nimis insipiens fui, qui hanc illis fecerim potestatem:
 Mercurij suaviloquentia, ut assentirem, huc me impulit
 stultum.

Haud facile quisquam hoc impetrabit à me in posterum.

Verùm

Percommode accidit, ut Turnesium audiverim vatem:
 Qui Genesi Caesaris inspecta, mihi commonstravit ex astris
 Et cæli positu, quibus illum in locis siem reperturus.
 Namq; augures habeo: qui multò certius mihi incerta
 Prasagiunt: quàm ego alijs olim ex Tripode Apollinis dixi.
 Etenim Tiresias noster, interpretes divùm: qui numina, qui
 lauros,

Qui tripodas Phœbi novit, qui volucrum mirabiles linguas
 Sentit: qui siderum cursus, & Solis, ac vias Luna
 Obseruat: hic Tiresias prædicere potest, quid hîc cuiq;
 Euenturum, & quo quisq; fato natus sit: quibus terris
 Bellum immineat: quibus locis futurum incendium: quando
 Ventura pestis: qui Reges morituri, aut Principes: & quo
 Die: quæ cæli per totum annum temperies futura. hic est,
 Qui quæ neq; facta sunt, neq; item futura sunt, tamè novit:
 Quid Iupiter in animo habeat, novit: quid Iuno Iovi in au-
 rem

Sit fabulata, novit: neq; enim Turnesios latet quicquam.
 Vah! pereat Moses, pereat Esaias, pereat Hieremias,
 Pereat Solomo: & quicunq; alijs hanc diuinandi facultatem
 Tam alto supercilio despiciunt. Ego nulla arte divinos
 Honores consequutus sum, quàm cum futura prænosse

Me

Me dicerem, & hominibus oracula ederem. Proinde omnes
 Nunc nervos ingenij intendo, ut superi meos iterum vates,
 Meos hariolos audiant: & sacros augures Christi
 Illius, qui meus atrox hostis est, negligant. Nam ubi pluris
 Fiunt responsa haruspicum de, nescio quo, trigono igneo:
 Quam qua prescripta sunt hominibus, sacrato Dei verbo:
 Ibi meo consultitur honori, ibi stabilitur meum regnum.
 Tum enim homines securi obdormiscunt, in aurem utram-
 vis: aut

Inani turbati metu, hariolorum fulgura ex pelui
 Plus pertimescunt, quam Dei cœleste fulmen: hoc quero.
 Verum de his hætenus. Nam mihi sat est, quod optimi vatis
 Tiresiæ (is enim sit cæcus licet: apud inferos tamen cæca
 Et obscura aperit) Tiresiæ inquam vatis indicio certus
 Sum factus, de Cicerone & Casare, quibus in adibus potent.
 Itaq; Aeacus præmisit huc quendam è meis fratribus: qui
 illos

Reducat. Nam sic Casarem poetis commodare aures;
 Non apparet verò consultum sedibus mei regni.
 Ego poetas volo adulari, assentari ciuibus nostris:
 Volo laudare illos culpanda: & rursus culpæ laudanda;
 Hoc si faxint poeta, præmiū à nobis merebuntur,
 Et grati erunt deinceps Satani consortibus regni.
 Sin pergant veritatem effari: & allatrare virtutes
 Plutonis: & increpare meorum flagitia seruorum:
 Faxo, ut vicissim vires experiantur nunc meas isti
 Παῖδες ποιῆται. Nam pro veritate una,
 Quam dicunt illi: ego per meos satellites regeram centum
 Mendacia in illos: ne beneficium non sceneratum post
 Dicant. Nunc autē, postquam & ille nō redit: ipsemet solus,
 Huc

Huc venio, eos quaesitum: & eccum, quem quero, meum fratrem.

ACTVS V. SCENA II.

Caminarius, Pluto.

O Fega. Pl. quid clamitat hic furuus furcifer?
 Ca. Vengga il canкуро, a quel hoste, con la sua
 Massara: la qual sel' haverà una panzza grande: io
 Sarò nella colpa. Pl. hem carnifex quid murmuras?

Ca. Beuche sono bruti, niente, dimento non potria
 Mai amar questa creatura sozza, & sporca, la quale
 Ha così una bocca grandissima, la guancia
 Secca, denti poiguasti, & muffiti. Pl. Vide
 Obsecro, quid ocium faciat. Hic iussus est
 Inuestigare Ciceronem atq, Casarem:
 Nullamq, ab hoc labore tempus uspiam
 Intermittere: ne quò se illi subducerent:
 At immemor officij sui, Satyrum hic agit.

Ca. Al giorno spazzio li camini
 Sporci: li più belli nella notte: l' altri
 Nettano ad giorno libelli, poi alla
 Notte scopano libruti. pfui il camino.
 Di questa massara è pur horribile: niente
 Di manco il suo amator è un gentil huomo.

Pl. Heus furcifer, quid tecum solus murmuras?
 Non iussus es, ut tu Casarem modò quareres:

Et Ciceronem his locis: ubi convivium agitant?

Ca. Io non intendo il Latino, parla alla Taliana.

Pl. Quid nebulos? num Latina non intelligis?

Ca. Io no so, chi t'iser: ne anchora chi ti parle.

Pl.

Pl. Ah mio fratello no sai ti, chi io sia

Ca. In verita no sonente. Pl. Ti era messo dicercar in

Questa paese il magnifico Tullio, & poi

Il Cesare d' Italia. Ca. Che mi importa?

Pl. Che? non stimiti te facende del inferno?

Ca. O Santa Maria, mantenga me. Pl. ô fratello

Da chi lugo è venuta a ti? sta religione noua?

Ca. Son io il tuo fratello? va via appicarti:

Io sono un Spazzacamino, ti sei il diavolo.

Pl. Guardati di gratia nel specchio: & vede

Chi fra noi sia piu negro. Ca. psu diavolo.

Va al bordello: se ti non vuoci, ch' io *

Con questa stanga, battia le tua schiena.

Pl. Deceptus sum: furia ultrices te hodiè anguibus

Suis castigent Tiresia: qui me viam

Meliorem non docueris. Sed nisi me oculi

Fallunt, video Mercurium egredientem foràs.

ACTVS V. SCENA III.

Mercurius, Pluto,

Nimis lautè administravi munus meum:

Adeoq₃ curavi me molliter hodie:

Vt nunquam antehac vixerim delicatius.

Pl. Hem Mercuri, salve. Me. at tu Pluto malè perà.

Pl. Istuc facio, & tua quidem ope potissimum.

Me. Quamobrem? Pl. qui tua me blandiloquentia

Huc impuleris, ut Ciceroni atq₃ Casari

Potestatem ad superos redeundi fecerim.

Nam quartum mensem iam absunt domo mea,

Neg₃

*Neq₃ redeunt: ut iusseram: Et per Tartarum
 Subvereor, ut illecti vitæ dulcedine,
 Reuerti ad Orcum nolint. Ita quæ maximo
 Per me labore parta sunt, hæc pessimis
 Per te rursum à me abducuntur fallacijs.
 Me. Ab Pluto, nescis tu, nescis quibus in locis
 Interea substiterimus. Pl. Nescio per Stygem:
 Eoq₃ plus irascor, quod quæ tu geras
 Ego nesciam. Me. at ego dicam nunc tibi, ut scias.
 Primum omnium nobis appositum est prandium
 Opiparum, sumptuosum, planeq₃ dubium,
 Vicena fercula missu quolibet: cibi
 Quis pascere oculos, quàm pulcherrimi:
 Bellaria multò lautissima: nihil supra.
 Pl. Ergo culina detinebat te sapor,
 Et ferculorum nidor: quantum intelligo.
 Me. Videlicet: placenta, liba, cupedia.
 Inprimis verò cytharæ, sambucæ, tyrae,
 Chelyes, clarifona tibia, organa Musicæ:
 Conventus Harmonicus sex vocam, & plurimum.
 Quid tibi ego multa dicam? in cœlis esse mihi
 Visus sum, non versari in terra inter homines.
 Pl. Hæc res erat, quæ me duabus pinguibus
 Multaret prædijs, Cicerone atq₃ Cæsare.
 Heu me miserum, qui verbis tuis habui fidem!
 Et optimam hanc prædam è manibus dimisi meis!
 Nimirum hac arte res infernæ promouent!
 Me. Noli nimium stomachari Pluto feruide:
 Nam de præda quid actum sit nescis. Pl. agè,
 Agè verò mitto prædam amissam, Mercuri.*

Damni

Damni quantum afferat mora tua, sodes vide.
 Nam primum innumera venerunt ex Italia
 Anima, ex Hispania, nec non ex ex Gallia,
 Germania, finitimisq; regionibus.
 In primis verdè, è Turcia, atq; Persia:
 Vbi frater Mahometes colitur pro Deo.
 Atq; hæc misera anima, dum tuus caduceus
 Cessat, ad Orcum non veniunt; interea Charon
 Penè otiosus in ripa amnis desidet.
 Deinde bellum instauratur, quàm maximum.
 Nam Belgicos in armis esse milites:
 Omnem iuventutem, omnes ætatis grauis,
 In quibus aliquid consilij & dignitatis est,
 Ad arma prosilire tristissima: duces
 Ac principes, qui eodem iure, legibus
 Utuntur, dissentire inter se plurimum:
 Hic ad nos rumor affertur quotidie.
 Præterea Tiresias & Astrologi mei,
 Ex igneo trigono bellum nunciant
 Crudele: quod toti immineat Germania,
 Ab Amurathe. Hunc aiunt legatos mittere
 Viennam, qui iubeant, & se, suaq; omnia
 In Turcici Imperij fidem permittere:
 Dare obsides, & imperata facere. Ego
 Charontem iussi veterem cymbam reficere,
 Duasq; novas parare nauiculas sibi,
 Totidemq; contos. Nam una nauis non erit
 Satis, tot cæsis transuehendis hominibus.
 Quid verbis opus est? si Mathematici fidem
 Merentur, mundus ultra quinq; annos nequit

Durare. hoc aded illi è trigono flammeo
 Vaticinantur, ita ut iussi sunt, & spiritu
 Meo afflati. Nam sicut olim orbis aqueo
 Trigono perijt, submersus diluuij aqua:
 Ita altero hoc trigono, qui flammeus erit,
 Igni peribit, & solutis orbium
 Compagibus, antiquum repetent omnia chaos:
 Omnia concurrent, cum sideribus sidera:
 Pontum ignea petent astra: terra extendere
 Iam nolct littora, excutietq, fretum: diem
 Sibi Luna poscet, Sol noctem: contraria
 Fratri soror: sorori frater: deniq,
 Tota orbis machina disturbabit sua fœdera.
 Quæ tu omnia cum scias vera esse:
 Frustra auguria & cœli positum, quidq, innuant (nō enim
 Venturi sidera, in Aegypto olim didiceras)
 Nihilominus otioso destertis animo,
 Et crapula indulges, curasq, cuticulam:
 Neq, id in loco sat tuto: neq, nobis commodo
 Apud Poëtam, nostris benevolum hostibus. (dō.
 Me. Bono animo es. Pl. qui possum? Me. facillimè. Pl. ce-
 Me. Primò omnium, quam tu prædam amissam putas,
 Eatibi salva est atq, integra. Pl. dic, quomodo.
 Me. Ambos à prandio reduxi ad inferos. (mē.
 Pl. Sic faciū, Me. dictum faciūq, puta. Pl. Euge opti-
 Me. Deinde tantum animarum una cum Cæsare
 Ac Cicerone, numerum adduxi, quantum tribus;
 Aut quatuor diebus transuehat Charon.
 Pl. Laudo: optimè. Me. Præterea mihi duos caduceos
 Paravi ad illud bellum, quod nunc imminet:

Vt nulla in parte desim vestris commodis.

Pl. Qui ergo moramur hic frustra diutius?

Me. Eamus. Vos si placuit fabula, plaudite.

LECTORI PIO ET AEQVOS.

HABES hic, pie & amice lector, toties & tot amicorum literis à me efflagitatam Comœdiam, Iulium: in qua fabula si quid tibi displicuerit, non mirabor; mirabor autem, si quid placuerit, aut etiam placere potuerit. Nam si argumenti genus considerem, video multos multa desideraturos. Alijs enim videbor in laudibus Germaniæ fuisse nimius; alijs exiguus, aut certè modicus: præsertim ubi tot sunt illustres Germaniæ heroes, qui singuli debuissent nominari: ut multi iudicabunt. Ego verò, ut hisce primò respondeā, non proposui mihi omnes Germanos, laude dignos, in hac Comœdia laudare. Quomodo enim hoc fieri potuisset? Sed satis mihi fuit per Eobanum Hessum, omnes intelligere viros iteratos: sicut per Herminium omnes Harminij similes, in re publica & re militari claros homines. Quod si quos nominatim celebraui, nolim id ita à me accipi, quasi ceteros ego negligam, aut contemnam, quos non nomino. Omnes enim Herimmanos, & omnes Eobanos, id est omnes Germaniæ cives sapientes, pios, literatos & fortes amo, colo & veneror: voloq; huius animi mei, hanc Comœdiam testè, & quasi quoddam sempiternum monumentum ad omnem posteritatem extare. Quod autem multa tibi displicebunt, sicut metuo: quanto te, tribuas id temporum potius culpæ, quam meæ voluntati. Nam quo anno hæc à me scripta est Comœdia, eodem erant res meæ aded afflictæ, aded tragicæ: ut animus meus ad quidvis potius meditandum, quàm ad scribendam Comœdiam fuerit longè accommodatior. Turcis enim, non Christianis, deploranda fuit tum vita mea: quemadmodum te docuit Epi-

stola quædam mea , nuper Patavij excusa; unâ cum quatuor
 Panegyricis de victoria Sarmatica. Nam quid obsecro potuis-
 set mihi evenire calamitosius , quàm quòd optimè ab alijs di-
 cta, & optimè à me repetita, fuerunt pessimè deprauata calum-
 niando; & quidem ab ijs hominibus; qui cùm eam fortunam,
 in qua me videbant, mihi inviderent, neq; tamen causam ha-
 berent opprimendi me, arripuère eam occasionè: cuius nunc
 ipsos meritò pudet, piget & pœnitet. Quid acerbius mihi ac-
 cidere potuisset; quàm me opprimi in eadem causa, ab ijs; qui,
 cùm defendere me deberent, hinc occasionem sumserunt: ut
 & me, què ipsi oderant immetentè: & omnes meas Comœdias
 & trœgas in Virgilium , Horatiũ & Persium scriptas Paraphra-
 ses, & meũ Latinum Aristophanem, meũq; Latinũ Calli-
 machum, & meos libros, de arte Grammatica, atq; Rhetorica
 confectos , possent radicitus extirpare? Ita enim suis libris, &
 suæ auctoritati quàm optimè consultum putabant. Nolo iam
 de illis dicere: qui cùm opera mea fuissent in negotio satis no-
 to usi, post ἀλλοτριω-πισνοπίας accusarunt; quasi ego alieni
 quippiã à meo officio commississem; quòd publicus Academiæ
 professor vitia taxassem, in publica oratione. Et quàm tu putas
 acerbum mihi fuisse: quòd Ecclesiæ Magdeburgensis mini-
 ster triginta mendacia aduersus me publicè scripsit; & publico
 scripto omnem totius Germaniæ nobilitatem , aduersus me
 unum, atq; immerentem ausus est concitare? Cirmina seces-
 sum scribentis, & oclia quærunr. Ego veid, cum hanc medita-
 rer Comœdiam: tam procul absui ab otio, quàm propè tum
 affui negotio. Quare nihil prorsus mirabor, si tibi in hac Co-
 mœdia non satisfecero. Est enim cùm in omni scripturæ ge-
 nere; tum in primis in Comico, fortuna scenica valdè dubia:
 propterea quòd nulla res sub Sole sit tam difficilis, quàm scri-
 bere Comœdiam: quæ quidem summorum & solidè doctõrũ
 hominum applausum mereatur. Atq; hæc causa est, quod ex
 tanto vererum Comicatorum numero, tam pauci hodie super-
 sunt; nempe unus ex Græcis Aristophanes, & duo ex Latinis;

Plautus

Plautus & Terentius. Et quoties explosus est cum sua Hecyra Terentius? nonne Afer ille, cui Romæ educato, Latina lingua fuit materna; & quem homines nobilissimi in scribendis Comædijs adiutarunt. non autem oppugnârunt? Quod si tamen intellexero, tibi non omnia displicuisse, quæ hîc asserimus: dabitur à nobis opera: ut propediem habeas meliora, atq; emendatoria. Interim vale: & da nouo Poetæ crescendâ copiam. Argentorati, Idibus Novembris, Anno 1584,

NICODEMI FRISCHLINI

PRISCIANVS VARV.
L A N S.

PERSONAE DRAMATIS.

Iauellus,	}	
Franciscus	}	
Priscianus,		} <i>Philosophi.</i>
Corydon,		<i>Gramaticus.</i>
Lilius	}	<i>Rusticus</i>
Philonius	}	}
Neuifanus	}	} <i>Medici.</i>
Berberius,	}	}
		} <i>Iurisconsulti.</i>

Quodlibetarius Sacerdos.

Breuiarius, Monachus.

Erasmus Roterodamus.

Philippus Melanthon.

PROLOGVS.

POëta postquam aduertit rumore populi,
 Studiosè vos expetere novam Comœdiam:
 Id credidit solum negoti sibi dari:
 Vt re nova, & noua argument: o fabula
 Boni placere posset perquam plurimis.
 Malos enim & maleuolos iam pridem nihil
 Prorsus moratur: ut qui tantummodo sua
 Admirantur, sua predicant, sibi placent
 Solis: neq; quicquam nisi quod sibi placet, probant.
 Nam vulgò fit, cuiq; suum ut sit pulcerrimum.
 Sed est, quod pauci vos pramonitos hîc velim,
 Vt fabulæ argumentum credatis novum.
 Nam simile à veteribus tractatum Comicis
 Nusquam legitur, neq; argumento, neq; stylo.
 Vos eritis arbitri, qui adestis hic boni.
 Nam de bonis mali non nisi malè iudicant.
 Qui melius inventum scit in scenam novo
 Modo novum proferre, is proferat novum.
 Si id facere nequeat, det locum illi, qui queat.
 Nunc nisi molestum, nomen dare vobis volo
 Comœdia: sin quibus odio est, dicam tamen.
 SOLOECISMUS vocatur hac Comœdia:
 Latine vult PRISCIANUS esse VAPULANS.
 Nam multis ille seculis miserè habuit:

Passim

*Passim locorum ictus, punctus & verbera
 Perpressus innumera: vestras etiam manus
 Satis duras expertus quàm sapissimè.
 Is hodie vulneribus suis quæret aliquod
 Remedium à Professoribus his Artium:
 Iavello præsertim indocto Physiologo.
 Sed misere vapulans ad medicos mittitur
 Philonium, & Doctorem ineptum Liliū,
 Hic multo factus, quàm ante fuerat, agrior,
 Medicis grandem impingit apud Iudices dicam;
 Vbi in hostes longè atrociores incidit.
 Nam rabula indocti & duo quidam glossarij
 Ius querit antem excipiunt indignissimè.
 Quare animam agens duos accedit Theologos,
 Vt ab illis capiat paululum solatij.
 Ibi verbis lapideis obrutus, animam propè
 Agit, animoq; deficit: donec opera
 Et ope Erasmi & Melanthonis restituitur.
 Hec res agetur nobis, fabula vobis
 Non exquisitè facta est, neq; uti cetera:
 Non hic parasitus leno est, nec ferus Ismaël,
 Neq; suspicax maritus, neq; petulans senex.
 Ridicula est res: date benignas aures mihi:
 Vt Priscianus quid sibi velit, ocyus
 Cognoscatis, quiete & per silentium.
 Iustam rem & facilem esse oratam à vobis puta,
 Nam iniusta à iustis impetrari non decet.
 Iusta autem ab iniustis petere insipientia est.
 Tantum est: valete: adeste cum silentio.*

NICOD. FRISCHLINI
ACTVS I. SCENA I.
Iauellus, Franciscus.

Oſtonarij
Iambici.

QV ID eſt, quod hodie & heri in manu gerit ve-
ſtra Dominatio,

Ornatiffime Domine Magiſter Franciſce?
Fr. eſt epiftola, (det

Quam ſcripſit ad me unus ſenex diſcipulus, qui pronunc ſtu-
Pariſius in philoſophia naturali baccalarius

Formatus ibide ab Humaniftis. Ia. quid ſcribit quaſo boni?

Fr. De mobilitate ſubieſtiua phyſica: deq, entitatibus
Formalibus materia, prima, & ſimilibus rebus alijs
Realiter aut formaliter, aut conceptibiliter entibus.

Ia. In qua via, Franciſce, ſuas intentiones is tenet?

Fr. Partim in via Tho miſtica, partim in via Scotiſtica.

In

Phraſes Iauel
louſtatiffime

In quantum scilicet Scotus concordat cum Thoma via.

Ia. Certè hæc oratio acceptatur in nostra via. Sed dubians

Mouentor, aut responsuæ conclusiones à tuo

Discipulo ponuntur? nulla distinctiones initio

Ponuntur? Fr. si vestra Dominationi non erit graue:

Accipite & legite epistolam. Ia. tegat vestra dominatio.

Fr. Cooperta sit etiam vestra, lauelle, reuerenda dignitas.

Ia. Aduerte, dum lego epistolam. Fr. iam dudum intendo Erasmus de
aduertere. conscrib. E.
pist. li. 1.

Ia. Francisco de Maronis, septem liberalium artium

Candelabro aureo: radianti Theologorum apici: ordinis

Minorum lucifero: sacra scriptura gazophylacio:

Hæresiarcharum malleo: virtutum heroicarum omnium

Et non heroicarum speculo dilucidissimo: meo

Domino dignissimo: domino praeceptor, humilimus suæ

Dominationis discipulus & seruator uilissimus

Oscula pedum, loco salutis. Fr. quomodo uobis hæc placet

Inscriptio? Ia. pro tanto, ut intendam relegere denuo.

Fr. Nolim istuc pronunc fieri. Ia. quamobrem? Fr. Quia
aliàs nimis foret

Longum, bis legere quod pulcrum est: sed uolo legatis Epi-
stolam.

Ia. Aduerte: Illuminate Domine Doctor: vestra dignitas

Reuerenda teneat, quòd Studentes nonnulli Parisi

In artibus, propria facultatis transeundo terminos,

Manifestos errores, quasi dubitabiles, nunc in scholis

Lectare & disputare præsumunt. hoc quia relatio

Grauium personarum insinuauit: Parisiensis Episcopus

Totaliter condemnauit: eos excommunicans, suos

Qui errores dogmatifauerint, aut dogmatizare aliquo modo

De eisdem, aut defendere praesumerint: quomodo eorum
quod.

Simul audientes: processurus ad acres poenas contra eos,
Pro qualitate culpa. Fr. quantum ad hoc, videtur mihi,
quod hoc

auel. p. 4. lin.
o. in Phys.
anno 1567.
ugd. edit.

Prudenter est factum: ne in tanta locutio trahat simplices.

In errorem. Ia. sed aduerte, quod ille Parisius Episcopus

Ad hanc deductionem, aliam solutionem commodam

Non inuenit, nisi dicere esse errores: quod non sufficit

Viro docto: sed debuit aut soluere rationes, aut eis

Ostendere, quomodo est error. sicut nos in Thomistica

Via tenemus hanc intentionem. Fr. dico igitur ad hoc,

Mi cordialissime Domine Magister Iavelle, quoniam

Contra loquentes naturaliter non disputatur hic,

Et in articulis condemnatis magister noster optimus

Sententiarum non tenetur: hoc factum esse aliquo modo

Irreprehensibile. Ia. sit sanè: sed ego non adhereo via huic

Post expositionem, quae loquitur ad mentem Beati Philosophi.

Nam in oppositum arguere, rationes soluere, beatum patrem

Thomam defensare & Scotum: prout concordat cum via

Thomae: omnibus licet. Fr. ad istud nihil respondeo, sed uolo

Quod pergatis reliqua legere. Ia. age, aduerte: quid scribat

magis.

Fr. Aduerto. Ia. ego igitur, gloriosissime Domine Doctor,
meus

Præceptor, in considerando mandata hoc Episcopi,

Sine disputatione, ad habendum citius & perspectius

Scientiam Philosophiae naturalis, per litteras

Indtendo aliqua mouere dubia, & principaliter quidem

Nunc unam questionem de subiecto huius scientiae,

Vtrum

nton. Andr.
Tractatu de
ibus Prin.
ol. 1. lib. 17.

*Verum mobilis sit formalis & subiectiua ratio
Primi subiecti Physica: an corpus naturale sit magis
Subiectum adequatum in Philosophia naturali: & rogo
Vestram reuerendam dignitatem, quod mihi illam scibilem
Questionem, ad mentem Philosophi resoluati finaliter,
Cum textualibus expositionibus: ut olim maximi
Regentes Parisius mihi tradiderunt, metaphysically
Determinantes. Fr. quae vestra est, lauelle, intentio in hac
via?*

Vide titulum
Ioan. Scoti &
Iau. super
Metaphys.

*Nam vos estis unus Magister primus de Regentia.
Ia. In hac questione inuenio pro nunc ego duas vias
Famosas. una tenet, quod ens mobile solum & non aliud est
magis*

lauell. p. 1. lin.
11. Editio.
Lugdunens,
anno 1567.

*Subiectum: de subiecto adequato istius scientia
Intelligendo. Alia uero tenet, quod corpus mobile
Et non ens mobile est subiectum adequatum in Philosophia
Naturali. Primam uiam Beatus Thomas meus tenet:
Ut in proemio suo in principio primi sat patet.*

*Cui concordat Iandunus in primo. secundam autem tenet
Albertus in primo. Et quoniam tenemus hanc Thomae uiam
Esse ad mentem Philosophi & commentatoris: ideo uia
Thomae defensabitur, & rationes soluentur omnium:
Qui concordant cum Alberto, prout contra Thomae uiam
Haec militant. Fr. quod igitur subiectum est pronuncius ens mobile,
Quomodo probare intendis? Ia. duabus intendo rationibus.*

*Prima est beati Thomae: & sic incipit arguere alibi:
Subiectum adequatum in Philosophia vel est ens mobile,
Vel corpus mobile: non secundum: ergo primum. Fr. Lo-
gicaliter.*

lauell. p. 2.

*Ia. Quod non secundum: quia scientia subiectum ponit suum lauell. p. 3. l. 3. &c
Aut,*

*Aut præsupponit, non probat. Et pronunc supponatur itidē,
Et quomodo consequentia hæc teneat: quod omne mobile
Est corpus. Fr. sed Iandunus & Egidius non concedent tibi,
Quod omne mobile est corpus : sicut qui formas vel etiam
entia*

*Abstracta tenent localiter moveri. Ia. respondeo. aliqui
Moderni nomen assumentes Thomistarum, nesciunt
Defensare hanc beati Thomæ rationem contra Egidium:
Inter quos Petrus Pomponatius est in lectura sua
Super libros Physicorum. Ideo Beatum Thomam dicunt
Opinionis huius non fuisse, nisi dum foret adhuc
Iuvenis. Nam tunc scripsit Thomas super octo Physicorum
libros.*

*Deinde in ætate senili sua scripsit super libros
De cælo: & tenuit illic subiectum esse corpus mobile:
Quasi seipsum corrigens. Fr. Verum quia Thomistæ anti-
quit tenent*

*Mentem Thomæ absolutè ita fuisse: quod ens illud mobile,
Et non corpus mobile sit subiectum in nostra scientia
Adequatum: quomodo Thomam defensare hic intenditis
Contra Egidium? Ia. Adverte igitur: quod licet non sit for-
maliter*

*Idem, probare esse aliquid mobile & esse corpus; & aliquod
Corpus item mobile esse: tamen unum sequitur ad alterum,
Et si probatur unum, consequenter probatur alterum.
Nam ex hoc, quod Philosophus probat mobilitatem nisi cor-
pori*

*Competere: probat idem sic consequenter corpus mobile
Esse vel actu, vel aptitudine, quoniam non est opus
Tenere in omni ratione scienda actualem existentiam,*

Sed

*Sed aliquando aptitudinalis sufficit. Fr. subtiliter
Dixit vestra reverenda dignitas. Ia. hac prima fuit in-
tentio.*

*Nunc quantum ad alteram, sic procedo in via Thomistica,
Supponitur in totum, quod motus sit prima rei passio:*

Ex quo supposito arguitur. Idem subiectum prima passio

Iau. p. 2. lin. 8

Habet: quod habet scientia eius, in qua talis passio

Consideratur: sed subiectum motus est ens mobile:

Vt patet ex declaratione, quam facit illic Philosophus

Quando declarans diffinitionem motus in libro

Tertio exemplificat de generatione & corruptione. Cum

Ergo ens mobile sit primæ passionis subiectum, illius

Ingrediens diffinitionem, consequens est, ens ut mobile

In hac scientia subiectum sit. Fr. contra. illud non potest

Vid. Anton.
Andr. p. 2. col.
2. lin. ult. &

Formalis esse ratio alicuius subiecti scibilis,

Per quod subiectum constituitur inesse opposito scibili.

Sed mobilitas est huiusmodi. ergo. Ia. dico ad mentem Antonij

Per distinctionem: ly mobilitas entis supponere potest,

Vel pro motu aptitudinaliter vel actualiter

Sumpto. Si mobilitas primo modo: sic dico quatuor

Primo, qui mobilitas est respectus ad aliud formaliter:

Secundo, quod convertibilis est cum subiecto passio:

Quod discurrendo inductiue probatur: tertio quod hac

Mobilitas non distinguatur ab eo, cuius est passio. Fr. satis

Est factum uni intento: nunc pergite legere consequentia.

Ia. Præterea disputare intendo: utrum in Physica substantia,

De hac quaest.
Anton. Andr.
sup: citatus.

Materia dicat aliquam positiuam entitatem realiter

Distinctam ab entitate formæ: an verò conceptibiliter.

*Fr. Hac quaestio magnæ importantia est: sed quoniam in-
tentio*

Anton-

Vsitatissima
Iauello phra-
sis.

Antonij declaratur in uno tractatu de tribus
Principijs, mittā sibi librum. Ia. Omnis difficultas stat in eo
Ut videatur, quomodo compositio illa, se in rebus habeat.
Sed quia de conceptibilitatibus & formalitatibus,
Quiditatibus, realitatibus mox quodlibetaria
Agetur disputatio, protunc concludam correlariè,
Nunc pergam legere. adverte. Fr. aduerto ego cum amba-
bus auribus.

Ia. Haberem etiam alias argutas quæstiones plurimas,
Quas discutere vellem: utrum anima caussetur ex semine
hominis:

Vide Titulū.

Qualiter item esse possit forma corporis, substantia
Intellectualis: sed alias mouebo dubia eiusmodi.
Rogo autem, quod mittatis mihi pro nunc Vocabularium
Ex quo, nam quia vocabularij varij & authentici,
Videlicet Huguiton, Catholicon, Brevilogus atq; Papias,
Alij q; codices in comparatione sunt ita
Preciosi, in intellectione obscuri, & in numero admodum
Multi, in collectione prolixi: ut scolares pauperes
Eosdem de facili, & pro precio competenti, scilicet
Ratione eorum paupertatis habere & prospicere sibi
Non valeant, ut tamen facilius possint literaliter
Sacra Scripturā intelligere (ut Mamotrectus) imò quod libet
Latinicæ scriptum: pro utilitate collectus fuit
Vocabularius iste. Fr. Sane ualde utilis est liber,
Quem quilibet fidelis meliorare tenetur, qui potest:
Ut uitam eternam possideat: quæ promittit sapientiam
Elucidantibus: pro ut octauo sapientia dicitur.
Ia. Si non habetis Ex quo, mittite Variloquum. Fr. Bonus
& hic est liber,

Et

Et utilis vocabularius, qui idem uocabulum

Diuersimodè acceptum diuersè teutonizando exprimit:

Consolabile quoddam enauigium predicatoribus: & est

Vide Titulum
cuius libri,

Compilatus per venerandum Magistrum nostrū. Ia. Nam

quia

Multi Germani pronunc Parisius student: intendo ego

Teutonizando unà cum illis parlare interdum. Nunc nihil

magis,

Nisi quòd vestra reuerenda dignitas diu & bene ualeat.

ACTVS I. SCENA II.

Priscianus, Iauellus, Franciscus.

A H me miserum! quis est mortaliū, qui uiuat miserior? Eiusdem ge-
Spes atq; opes vita mea iacent sepulta in pectore: neris cum su-
Animo meo male est: male maceror: male crucior perioribus
miser.

Caput dolet: neq; audio: neq; oculis prospicio satis:

Nec me miserior est: neq; videtur magis esse ullus hominum.

Ia. Benedictus dominus! qualis hic homo est Francisce? Fr.
ego nescio,

Iauelle. Nam nunquam uidi illum per totam vitam meam.

Pr. Neq; Pentheus tã miserè discerptus à Bacchis fuit: neq;

Orpheus à Menadibus, neq; Hippolytus à Phocis Nerei,

Neq; à Medea Absyrtus, neq; Deiphobus à coniuge Helena.

Ia. Videtur mihi, quòd est unus Lolhardus. Fr. per treu-
gam meam.

Pr. Membra omnia lassitudo tenet: genua propemodum
succidunt.

Ossa atq; pellis sum misera macritudine, longa inedia.

Cutis tam variegata mihi maculosa est, quam nutricis pallium.

Ia. Quid

Ia. Quid si sit unus ex trueliferis nostris? Fr. Fortassis est;

Pr. Nam ego sum miser ille Prisci anus: qui malè ubiq₂ va-
pulat.

Ia. Adverte, quid dicit. Fr. nimium subtiliat, in quantum
audio.

Pr. Ut enim de prateritis malis nihil dicam, quæ passim

Locorum pertuli: quis tam alieno à Latinis literis

Animo est: ut vulnera & plagas non videat, quas modo hic
mibi (nat.

Hæresiarcharum malleus intulit? Fr. Hæresiarchas nomi-

Ia. Fortasse est unus prauitatis hæretica inquisitor. Fr. est:

In quantum ego iudico. Pr. nam malleo suo penè cerebrum

Excussit mihi. Ia. Mi Franciscæ audis, quid dicit? Fr. vix
audio.

Pr. Nunc hûc processi, ut medicum quæram, qui vulneri-
bus remedium

Meu paret: aut munitum commonstret locum. Quocun-
que eum

Deuenio, quoquò deferor, illic vapulo. Ia. Adeamus hominē:

Proficiat mi vir. Pr. dñj te saluum velint & sospitem

Ac tibi magis sint propiti, quàm mihi. Ia. quid est tibi, mi
senex?

Pr. Malè patior miser. Ia. quid pateris? Pr. Inediam, ver-
bera, famem. (lm.

Ia. Fortasse nimis diu ieiunasti? Pr. nimis herclè, quàm ve-

Philó. Medic. Ia. Es ne unus Carthusianus, an Franciscanus? Pr. ego
188. col. 4. de sum miser.

fame synco-
pati.

Fr. Fortasse post aliquam agritudinem virtutes debiles
Sunt: & stomachum multum sensibilem habes, & valde
debilem,

Ita

*Ita quòd nullum nocumenrum sustinere famelicum potes,
Idcirco cùm famescis, fies syncopizans illicò:*

Nisi cum cibo repareris & potu. Pr. facile est misera ho-
mini

Insultare, & iacentem opprimere. Fr. nequaquam potius
tibi

*Compatior ego. Ia. & ego simul, & cupio certificari modò,
Vnde venias? Pr. unde homo miser. Ia. an ex militia? Pr.*
Videlicet.

Ia. Quali? Pr. puluerulenta & misera: ubi punctim & ca-
sim verberant

Me saucium, pueri & viri, & stolidi senes quotidie.

Ia. Quales sunt isti pueri, aut qui viri, aut senes? Pr. vah!
quid rogas

Tu, quem non puduit modò verberare ictibus durissimis?

Ia. Egòne te verberaui, qui te non vidi prius? Pr. imò, quia
Non vidisti, idèò verberasti. Ia. hoc est contra omnes Tho-
ma vias.

Pr. Quin imò vjs tuis, & omnibus item intentionibus
Hodie, hodie inquam, infregisti plus quingentos colaphos
mibi:

At nisi clypei & libri huius oppositu me texissem, propè
Eosfasses me, non secus ac muranam cocus. intelligis?

Ia. Neq, imaginatiua, neq, sensitiua hoc apprehendere po-
test.

Pr. Atqui hic collegatuus suis formalitatibus itidem
Me sauciavit pessimè. Fr. dic quomodo? Pr. nam vulnera
Mihi abs te plura data sunt, quàm Gothis à Belisario.

Fr. Tamen hic nunquam fuisti. Pr. vestra culpa isthuc
mibi accidit.

Fr. Quare? **Pr.** quia vos me profligastis miserum, egenum
& inopem.

Fr. Ego te nunquam hic vidi. **Ia.** Neq; ego, quod sciam, oculis vidi meis.

Pr. Eò tractabar à vobis inclementius & durius.

Nam quò minus in conspectum deuenio vestrum, hoc plus vapulo.

Ia. Impossibile est, ut verberetur, qui praesenter non adest.

Pr. At enim Iauelle, quod mihi hic à vobis obtigit modò,

Hoc ipsum mihi in omni passim nunc accidit Germania,

In Italia, Gallia & Hispania, Sarmatia & Dania:

Vbi indocti Typographi, pictores, scribe, statuarij,

Et quicunq; illotis manibus in literarum sacrarium

Irrumpunt: innumeras mihi plagas inferunt quotidie.

Sed omnium miserrimè iam excrucior in Gracia,

Aegypto & Asia. quibus in locis propemodum occidit nunc miser.

Ia. Tu non rectè sanus es: isthac qui praesumis sic dicere:

Quasi Corporeitas tua sit actu infinita. **Pf.** ah manū abstinere.

Ia. At est impossibile: & contra Thomam & contra Scoti viā,

Aliquam substantiam vel magnitudinem esse actualiter

Infinitam, & simul in multis locis. Discordat enim à viā

Philosophi & positionibus Aristotelis, atq; interpretum.

Pr. Sed non à veritate rei. nam nullus est terrae angulus,

In quo docentur literae, ubi non millies uno die

Vapulem. **Ia.** homo hic ebrius est. **Pr.** utinam ita essem,
non indigerem ope

Medici. **Ia.** imò opus est tibi helleboro. **Pr.** miserrima est viro

Bono miseria, qui vera loquitur, si verum spernitur.

Fr. Dic obsecro, quomodo potes hic esse & alibi, & in multis locis?

Pr.

Pr. Quomodo? ubi vñ locorū vapulando. Fr. quis te vapulat?

Pr. Franciscus, Iauellus & horū similes Philosophi Barbari.

Nam modo, modo inquam, priusquam hūc tetulisset miserum pedem,

Penē ad necem de verberastis me miserum, & nihil mali

De vobis unquam promeritum senem. Fr. Mentiris pergulā.

Pr. Vtinam mentirer. nam sic non ferirer in omnibus locis Italiae, Hispaniae, Sarmatiae, Galliae, Germaniae.

Ia. At tale subiectum non est dabile, in hac natura: & quia subiectum non est dabile, nec proprietas sua: quod sic probo.

Pr. Ab obsecro, Iauelle, ne quid damno cum meo probes.

Vide Iauel. in

Ia. Impossibile est actu infinitum corpus simpliciter dari.

Phys. pag. 510,

Nam corpora naturalia simplicia, ut elementa, sunt ad in-

& 162,

vicem

Contraria: & se mutuo alterant & corrumpunt: & id

Probatum est alibi. Et quando unum contrarium totaliter

Super alterum obtinet, aut dominatur alteri: ex tunc alterat

Et corrumpit. ad hoc autem quod non corrumpit, id ipsum prius

Debet proportionatum esse secundum virtutem suam.

Nam virtus infiniti excedit impropotionaliter

Cuiusq; finiti virtutem: sicut magnitudinem

Finitam finita etiam excedit impropotionaliter.

Pr. Proh Iupiter, quò secedam, quò fugiam ab his tot ictibus?

Ia. Iam factis his suppositionibus sic formatur mea

Ratio ad conclusionem. Pr. per Deum te oro, Iauelle mi,

Concludas ocyus: ne cum ratione tua vitam mihi

Intercludas. Ia. Tace tu. Pr. Satiùs multò erat, tacere te,

Qui cum damno meo loqueris. Ia. si corpus naturale hūc

datur

X 2

*Simpliciter actu infinitum, esset aut elementum scilicet,
Aut elementatum. si elementatum, aut erit ex componen-
tibus*

*Simplicibus unum infinitum & alia finita: aut certe ex eis
Erunt plura infinita. non primum: quoniam corrumpere
Omnia alia simplicia componentia finita, & sic statim
Destrueretur compositum. Ad hoc quod compositum per-
maneat,*

Proportionata esse oportet omnia componentia.

*Non secundum: quoniam plura infinita corpora non erant
Simul in hac natura. quoniam unumquodq, tale cum fiet
Infinitum, secundum omnem divisionem (aliter enim
Non esset infinitum simpliciter) omnem occupat locum,
Et sic non compatitur extra se aliud infinitum, neq,
Finitum corpus. Nam si extra se compateretur aliud
Corpus, tunc terminaretur ex ea parte, qua corpus aliud
Compateretur. & ita ex ea parte esset finitum quippiam:
Quod implicat contradictionem. Et hac est ratio philosophi*

*Ad destruendum corpus infinitum. Nam nunc sufficit
Contra trufatorem istum sustinere: quod nullum datur
Infinitum corpus. Pr. Va mihi misero, lauelle, quàm feris
Me duriter: quàm miserè saucias? nam uno ictu omnes mihi
Dentes labefecisti. Ia. Es dignus verberibus. Pr. Quare?*

Ia. quia mihi

*Dicis, quòd ego te verbero, & ego te non tetigi: & dicis,
quòd in*

Multis locis simul es: quod est impossibile. Pr. Va mihi iterū.

*Ia. Aduerte lauelle, quòd hic truellifer fortasse arguere
potest,*

Ex multis famosis sermonibus: & prout communiter

Tracta-

*Ia. p. 183. Ia.
lin. 31 &c.*

Tractabant veteres de loco, & tractabant de loco magis Mathematicè, quàm Physicè. Pr. Quid tu cornicarius de loco, Personate Philosophaster, qui nondum didicisti literas?

Fr. Atqui tu aliter intendis, quàm Scotista & Thomista tenent.

Pr. Pereas cum istis tuis intentionibus, quas perperam Tenes. Fr. Iauelle, proponamus illi unum dubiū. Ia. placet.

Fr. Heus tu, quia praesumis arguere de loco: queritur, utrū *Scot pag. 38. col. 2.*
Locus entitas sit respectiua, vel absoluta quidditas,

In quantitatis predicamento, vel ubi reponibilis?

Quid dicis ad hanc Questionem? Pr. dico tibi, ut male pereas

Cum barbaris tuis respectiuis entitatibus omnibus.

Ia. Sic nunquam deueniemus ad resolutionem simplicem.

Fr. Quid tu ergo dicis ad hoc intentum Iauelle? Ia. secundum viam

Scoti aduerte, quod est duplex locus, ut ad propositū sufficit. Potentialis & diffinitiuus: qui nihil aliud.

Est, quam potentialitas quadam, qua aliquid formaliter Alicui praesens. Et sic nullibi loquitur Philosophus de loco. Alius est circumscriptiuus, qui non est aliud quiddam, nisi Formalis circumscriptio: & potest dupliciter accipi.

Pr. Ah. obsecro te, mi Iauelle, desinas distinguere.

Nam tot tuis diuisionibus, mihi caput diuidis.

Ia. Vno modo fundamentaliter, & sic est nihil aliud, Nisi superficies circumscribens rem locatam: alio modo

Formaliter: & sic actualis est relatio locus:

Vel potius aptitudinabilis: existens realiter

In conscribente locatum superficie. Hac relatio

Appellatur localitas. Pr. hei mihi! quam duriter iterum

Vapulo? totum caput verberibus tuber est: tenebra oculis. r
Oboriuntur: quò fugiam, aut quem medicum adhibebo tot:
malis? 1

Ia. *Hens trussator mane: quò fugis? Pr. obsecro, medicum,*
ostendas mihi,

In hac urbe habitantem: qui vulneribus meis det remediũ,
Et dentes excussos restituat. Ia. hìc unus quidam bonus
Habitat Chirurgicus. Pr. Chirurgi hac non sanabunt vul-
nera.

Ia. *Habitant & duo medici hìc Doctores: Lilius & Philo-*
nus.

Pr. *Nihil mihi proderunt medici qui tantum vulnera cor-*
poris

Possunt sanare: aut ægritudinem amovere pharmacis.

Ia. *Quinam igitur? Pr. Grammatici & boni Logici. Ia.*
Grammatici vulnera

Tua non curant. Pr. Qualis quidem tu Grammaticus aut
Logicus es.

Sed mea vulnera longè sunt alia, quam tu reris. Ia. qualia
Sunt ergo, aut à quo & ubi data? Pr. à vobis & vestri si-
milibus,

In omnibus scholis. Ia. fortasse non es unus Realium,
Sed Nominalium. Pr. Quin imò unus sum Verberalium,
Fr. *Quanam ista nova secta obsecro? Pr. quæ passim loco-*
rum vapulat.

Nam literas dum doceo, hanc mercedem à discipulis an-
fero.

Fr. *Vbi doces literas? Pr. in omnibus scholis Academicis.*

Fr. *Es ne unus de Regentia Magister noster? Pr. non sum*
ego.

Fr.

Fr. *Quare?* **Pr.** *quia multis verberibus à vobis excussus sum foràs*

Longè indignissimè, nullo meo merito. **Fr.** *à quibus obsecro?*

Pr. *Nempe à Magistris his Regentia, & cum primis à tuo*

Andrea philosophastro physiologo, homine nugacissimo,

Maledicentissimo, vanissimo. Sed quid sto saucius?

Quid cesso pergere ad medicos? Aut cur verba cum his hominibus

Commuto: qui tot ictus inferunt mihi, quot verba efferunt.

Ia. *Retineamus hominem.* **Fr.** *Quamobrem?* **Ia.** *ut prius sciamus quis sit, quàm hinc eat:*

Heus tu. **Pr.** *quid est?* **Ia.** *dic mihi nomen tuum.* **Pr.** *mihi nomen est novum.*

Ia. *Novitate Moderni plurimùm gaudent: dic qualem sit tibi*

Nomen? **Pr.** *egovocor Onoctionos, nam Asinos occido, & ab asinis*

Vicissim occidior. **Fr.** *sine abeat in patibulum ad carnifices suos:*

Ego nunc revertor in domum meam, ut rescribam ei, qui studet

Parisius. **Ia.** *& ego hodie disputabo quodlibetarie.*

ACTVS II. SCENA I.

Priscianus.

PROH Deum, qua nunc via insistam? quod remedium Septenarij
Trochaici
his malis
Inveniam? nisi enim in medicis, qui hic habitant, spes
restat mihi,

*Nusquam hodie tutum à verberibus inuenero locum : usq;
adeo*

*Fœda loquendi barbaries inolevit passim in omnibus
Doctrinarum studijs. Nam temporibus hisce barbaris
Solut propè Auicenna, solus Mesue in Academijs
Loquitur : atq; uni plus tribuitur Rasi, quàm ceteris
Omnibus. Tacet Galenus: silet Hippocrates: Plinius
Planè obmutuit: Celsus situ perijt: vocem libri,
Quos ego Cosroi scripsi, Regi Persarum maximo,
Omnem iam dudum amiserunt : penitusq; suppressi iacent.
Quod si in tales medicos incidam, quales sunt barbari
Arabes; quid restat mihi, nisi ut porro fiam miser?
Verùm enim vero quia Doctores sunt : haud dubiè his erunt
Philosophis Magistris multò doctiores: & simul
Culti oris sermone ipsæ loquentur elegantius.
Ibo adeo: & Deo auspice conveniam monstratum Liliū.*

Sed

Sed videón' aliquem ante ipsum ostium cum vase vitreo?

ACTVS II. SCENA II.

Corydon, Lilius, Priscianus.

Holla, hoschaho. Li. *quis clamat ante ostium?* Co. *Ostionarij
ubi est Doctor Lilius?* Iambici,

Li. *Quid vis?* Co. *estis vos Doctor Lilius?* Pr. *nisi
ego fallor oculis,*

Aliquem hac domo egressum video, Li. *Quid stas? quid ver-
ticem scabis?*

Ante mordent pediculi, aut pessolata, aut lendes, Rustice?

Co. *Vestro consilio opus est mihi.* Pr. *certè hunc esse cre-
do Lilium;*

Nam rubeū gestat pileum, & barbam mulcet Philosophicā.

Li. *Argentum vivum extinctum cum lithargyro & aceto
& oleo*

*Permisceatur, & ungatur caput. Aut corrigia caput
Corpusq; mundetur: & interficientur omnes pediculi.*

Pr. *Hic est profectò Lilius, quantum ex sermone colligo.*

Hūc concessero, ut in occulto subauscultem loco:

Ne quā in periculum me conijciam fortè voluntarium.

Co. *Nullos ego habeo pediculos.* Li. *quid ergo brachium
fricas?*

Num scabies te vexat? Co. *non per Faunum.* Li. *quid er-
go vis tibi?*

Co. *Lotium fero.* Li. *cuius hominis existit?* Co. *agroti.
Li. quod nomen ille habet?*

Co. *Tam scies, ubi urinam inspicias, quā meum.* Li. *neu-
trum scio, dictum.*

Vide Lilium
Medicinale
p. 161. lin. 6.
edit: Lugdu-
nens. Anno
1559.

X s

Co. Duo iugera longum existit. Li. decurta. Co. tentabo, an possiem:

Ego Menalcamynthathyr sidamœta corydonis vocor.

Pr. Olim fuere longa nomina Regibus, hodie sunt rusticis.

Li. Corydon, porrige mihi lotium. Co. quæso inspicite lotium probe.

Pr. Quæ hæc illatina rusticitas, aliquæ unum multitudinis. Numero alloqui? Li. Muliebre existit lotium. Co. Boztaufet: quis hoc

Tibi indicat? Li. qualis nã existit illa mulier egrota: an tua Filia? an uxor? an aliqua cognata? Co. hoc ex urina videris.

Lili. p. 12. lin. 26. Li. Aliud urina significat. Co. quidnam? Li. febrim & quidem brevis

Omnino terminationis: quæ propter nimiam suam

Subtilitatem prolongari non potest: neq; patitur

Prolixitatem, neq; molestationes accidentium:

Quoniam aegritudo hæc est cum terribilibus accidentibus.

Pr. Malo hercle auspicio in hunc medicum incidi infelix, nam nisi mihi

Mature prospexero: mala omnia ingeminabit, sat scio.

Li. Nonne inflammatio est in toto corpore cū inquietudine?

Co. Sanè. Li. malitia toleradi, phrenesis, vigilia instantia?

Vide Phileni Co. Sanè. Li. aliquando somnietas est, atq; timorosa somnia.

um Medicinæ Nigredo & ariditas linguæ, sitis, stupor, ventris etiam

p. 16. col. 1. E. Stipticitas, ictericia, sincopis, horripilatio.

dit, Lug. 1535. Pr. Quid hoc? siccine agitur? enimvero scuto aut clypeo opus est mihi.

Nisi enim sermo sit elegantior & purior, ego impetum umbelli, & iam antè saucio corpore minime sustinero.

Co.

Co. Quis vobis dicit omnia? Li. urina indicat. sed interim

De hoc certiorari volo: an habet etiā ventos? Co. plurimos.

Nam mea domus parietes ventis pervios habet undiq.

Li. Non hoc volo. Co. quid ergo? Li. an tussit etiam ex imo

gusture? Co. supra.

Et infra. Nam acetosae eructuationes valde habet.

Pr. Et vos ambo olidas vocas: quibus hunc mihi librū ter sissimū

Conspuitis. Li. an etiam habet sedes? Co. imò quernas & Li. p. 31. lin. 27.

faginas.

Nam filius meus est scrinarius; qui sedes plurimas

Mihi fecit. Li. non hoc rogo: sed an assellare quoq. solet tua

Patiens? Co. Eia etiam sellas domi habemus. Li. tu ni-

mium stupidus es:

An fluxus adest ventris, an aliqua stipticitas, & retentio

Egestionum? Pr. ē sterquilinio fœda voces advolant,

Quod optimum erit : . capiam hanc Grammaticam, & his
opponam sordibus.

Co. Vrinam inspicere, nam si alia vidisti ex illa, forsan etiam

Istud videbis. Li. nihil ago, dic hoc primum mihi, Corydon.

Vbi patiens agrotat plurimum? Co. isthic in domo mea.

Li. Aliud respondes, ac ego volo Co. quid ergo vis? Li. quo-

nam loco

Se pessimè habet? Co. In lecto. Li. nihil ai: an non in ca-
pite est dolor?

Co. Sanè. Li. Gravatius? Co. sanè. Li. intrinseca, an
extrinseca passio?

Co. Vtraq. Li. nihil dolorosum in tergo? Co. nihil scio.

Li. nihil

Vel mordicativum, vel pungitivum? Co. nihil quidē scio,

Pr. At ego scio, meam quid pungat Grammaticā, & quid
mordeat.

Li. An

Li. An nullus alius habuit eum in sua cura? Co. Chir-
rurgicus

Noster phlebotomauit. Li. modo non nimis: ut unus Chi-
rurgicus

Quendam Magistrum nostrum Phlebotomauit: & inopi-
mia quidem

Extraxit quantitate in tantu, quod mortuus est: & erat is
Annorum quadraginta. Pr. hoc exemplū diphthera iudico
Fuisse inscriptum. Li. sed, Corydon, nemo illi praterea dedit
Medicinam? Co. Vicini mei uxor cum herbis plurimis bonis.
Li. Magna est periculum, cum remediare mulieres volunt.

Philon. p. 95.
col. 3. lin. 9.
&c.

Et ponam in alia passione tibi exemplum: quod in meo
Tempore alibi accidit. Vnus quidam mihi notus clibanarius
Mulum in radice molarium patiebatur: cui quæpiam
Indocta medica, cum multis herbis in vino feruido
Coctis, aliquam euaporationem fecit, ponendo caput
Et faciem super os olle: circumquaq, cum linteamine
Cooperiendo, & in principio aliquod inuenit remedium
A medica. sed dictam euaporationem continuans bonus
Clibanarius, tantum de materia ad collum & guttur sibi
Fluxit: quod est factus squinanticus, & mortuus est postea.
Pr. Hæc verba Carmentam credo suo locutam esse olim filio.
Co. At hoc faciendo, quod consuluerat mulier, se bene ba-
buit.

Li. Pro tanto est peius: & exemplificabo tibi in casu quo pius
Quem Collega meus accidisse ait valenti cuiquam
Magistro in Medicina: qui aliquando habuit ex quodam
rheumate

Phil: pe. ad.
col. 1. lin 38.
&c.

Inflationem circa auris radicem cum rubore, cum
Calore & cum tumore: cui tumori is motu proprio

Apponens

Apponens cum modico aceto quassatum oleum rosaceum:

Vnus suus. Baccalarius dixit: Materia talis à

Tali loco non est repercutienda: cur rursum ipse ait:

Hoc faciendo frequenter me bene habui. quodam tempore

Illud continuare volens, materia est reperiussa à loco

Extrinsecq; ad intra. et mortuus est squinanticus. q; accidit

Resolutio, & pro tanto de materia ad subiectas fluit

Partes, quod interdum causat squinantiam. Pr. pro Iup-
piter!

Scutum propemodum perforatū est mihi: adeo palidus fuit

Hic impetus. Li. ita sapē indocta deteriorant mulieres,

Non meliorant. Co. nimium diu de passione disputas;

Moriatur patiens antequam redeo domum. Li. atq; ante

omnia

Lil. p. 13. li. 27

Sciendum est ingenium diatandi. dic ergo, quos cibos

Hac mulier accipit. Co. eos, quos habet. Li. an valde

nutribiles,

Et digestiuis, an contrā? Co. ego nescio: quoniam non
sum cocus.

Lil. ibid. lin.
19. &c. & li. 4

Li. Certè hoc primum opus est; quod regimen accedat &
detur, sibi

Cibus iuxta morborum particularium conuenientiam:

Vt brodium cicerum, brodium parue pulla. Nam ingros-
santia.

Subtilibus competere contra maleficiatos arbitror.

Pr. Et ego mihi elegantiam competere aduersus barbas

Opinor. Li. non subtilietur, neq; minoretur cibus.

Et quia adest stipticitas, clysterizetur, & cum electuarijs

Confortetur. Nam valde sunt inuatiua, & habent ibi suam

Hac fortitudinem: & actualiter & virtualiter iuvant.

PR. Vti-

Pr. Vrinam electuarium è Donato nunc depromatur mihi!
Nam barbara hæc voces propemodum cor totum exenterant.

Li. Si fortè venerit sincopis, ex tunc panis intinctus in aqua

Lil. p. 15. li. 10. Rosarum, aut vino, vel acetositate citri detur sibi.

Pr. At mihi Syrupus è Cicerone si detur, saluus siem.

Li. Accetta lardetur & assetur gallina: & patiens eam
Odoret modicum post modicum. Pr. at mihi flores è Salustio
Promantur! & prius admoveantur maie pertusis naribus,
Quam animus me deficiat. Li. si somni adsit nimietas &
stupor,

Lil. p. 184. lin. Pro tunc trahantur nares & pili: & digiti fortissima

19.

Ligatura duplicati, stringantur in extremitatibus,
Sine omni misericordia: & fricentur cum sale, & suc
Habeantur cum porcellis coram facie eius quotidie:
Et cogantur clamare fortiter: & tubæ sistent ibi, & (tidè
Campana magna, & tympanum, & fera magna: quæ quo-
Percutiantur cum martello, & vasa anea terribiles sonos
Edentia. Pr. proh Deum, quid opus est suis, quid fera aut
tubis

Ad excitandos somnolentos? Tua vox, sermo tuus, tua
Oratio barbara & dura, veterum excutiat lethargico

il. p. 18. li. 26,

Nam tu mihi non verba, sed lapides videris proloqui.

Li. Sin autem vigilia adsint, pro tunc capiatur papaveris
Albi farina: & ovorum distemperetur cum albumine:
Et applicetur temporibus. nam cum narcoticitate sua
Domesticus est papaver, ut dicit Avicenna, maximus
Medicina discussor, & ante alios auctor practicabilis.

Aut emplastretur cum rubea trochiscata inter tempora.

Pr. Aut mihi Cataplasma detur è Terentio: aut Plinij oleum
Fronti illinatur, antequam me facer hic prorsum enetet.

Li. Ca-

Li. Caputpurgio in hac aegritudine haud opus est: contra
fitim

Confert mundare linguā, & os cum canula et manūtergēs:
Et abluatur cum melle & aceti pauco, et cum multa aqua:
Infrigidetur etiam aër, et humectetur sibi cum aqua.

Et advertendum, quod frigida aqua potest mirabilissime
Competere. His te basibus appodia Corydon. nam satis tibi
Iam fabulaui: modò tu etiam, qua dixi, satis intelligas.

Co. Vix partem unam centesimam. Li. quid ergo narra-
vi tibi?

Co. Surdo narraſti fabulam. Nam quomodo possum iſt-
hac omnia

Servare ſolus? opus eſt mihi mille capitibus. Li. ſcribam tibi
Igitur apropiatas, purgatiuas, ſolutiuas bonas

Aliquot receptas: et curam ordinabo ſecundum tempora.

Co. At ego, neq; legere literas, neq; ſcribere poſſum. Li.
ergo tibi

Pronunc, ſi vis, puerum addam, qui poteſt. Co. Volo maxi-
mie. Li. prius (bacum,

Pecuniā nummera. Co. quantum? Li. pro inſpectione unū

Pro conſilio decem, pro ſcriptura totidem: puerq; duos

Co. Scribite igitur: ego pecuniam quæram interim. Pr.
proh Iupiter!

Vt fœde mihi contaminatus eſt Grammaticus hic liber?

Vt ſordidatus, ut conſpurcata omnia, ut nihil integrum,

Nihil purum remanſit? en participia Nominalia,

Vt Grammatici vocant, quàm fœda & barbara, quàm lu-
tulenta ſunt?

En, pungitiuus, en illud grauatiuus, ſquinanticus,

Iuuatiuus, timorofus, dolorofus, nutribilis,

Extrin-

*Extrinfeca, intrinfeca. tum substantiua hac barbara,
Grossities, somnietas, nimietas, stipticitas, aquositas,
Recepta, brodium, nartellum : ut spurca, ut modò nata vo-
cabula?*

*En evulsum Pronomen tu, tuus, & vos, vester sordidum.
En barbaricum suus, ut fœdis contaminatum fecibus.
En, sibi, quàm turpiter conspurcatum. Quid hac verba? ut
fœrent male:*

*Odoro, causo, fabulo, remedio, assello & embroco,
Emplastro, clysterizo, conforto, minoro, infrigido,
Subtilo, certioro. Ecce Adverbia prepositionibus
Fœdata : protanto, intantum, protunc, extunc, pronunc:*

Item

*Adextra, adintra, defacili, actualiter, virtualiter.
Vbi Pliniana & usitata participia nunc vigent?
En vibicem Prepositioni, Cum, insiſcitam plus millies.
Li. Cape has scedulas, & porta ad Apotecarium : sequere
puer,*

*Et applica medicinalia. Co. numerata est iam pecunia.
Li. Da mihi, & abi, & vide, quòd omnia rectè iam fiant.
Co. eo.*

*Pr. Sed ne coniunctio quidè permansit, integrè. en Quod, ut
Est sordidatum: ut malè pro particula, Vt, positum? & qua,
per Deum*

*Immortalem, est orationis pars reliqua, quam barbarus
Isthic non defœdavit? sola mihi nunc misero manet
Integra interiectio: qua vulnera lamentari queam:
Heu me miserum, in quos casus, quam sortem reseruor ego
miser? (dolor!)*

*Ab, ah, heu mihi, va mihi! quid querar, aut quòd fugiam, pro
ACTVS*

P R I S C I A N V S V A P V L A N S. 337
A C T V S I I. S C E N A I I I.

Lilius, Priscianus, Philonius.

Quis clamor hic est, qui plāctus, quae lamentatio miserabilis? Eiusdem generis.

Pr. Ab his ne medicis implores opẽ fœdis et barbaris.
Quite ad scopulos è tranquillo inferant, et vulnera innovent?

Li. Bone Deus! qualis hic vir est? Pr. Dij deaq̃, pessimis Exemplis illũ perduint, qui me hodie indignis habuit modis, Et librum hunc conspurcavit barbaricæ vocis sermonibus.

Li. Accedam, quid tibi est? quis fecit tibi? Pr. tu: qui me verberas:

Et hunc librum meum fœdis sermonibus contāminas.

Li. Egone. Pr. tute ergo. Li. non est verum, quia te non antè tetigi,

Negꝫ te, negꝫ librum tuum vidi. Pr. Hoc plus me feris, quod minus vides.

Li. Tu non es sanus. Pr. fateor, & tua culpa potissimum, Qui me innocentem et immerentem pulsaſti durissimè: Et vulnera dedisti innumera. Li. Vulnera? Pr. (indita) crudelissima.

Li. Ostende mihi. Pr. non ea vides, casim et punctim mihi

Li. Nulla video. Pr. adeon' cœcus es? Li. sine, collegam euocabo. age

Philoni, Domine Doct̃or exite. Pr. ecce autẽ iterũ me feris.

Li. Non est verum. Ph. quis me vocat? Li. hic homo se plagatum à me ait,

Et ego nunquam illum tetigi: et dicit, quod habet multa vulnera,

r

Et ego nulla video. Ph. quid ais? Pr. ah obsecro fer opẽ mihi.
Et si medicus es, huic, quod patior agerrimẽ, fac medicinam malo.

Ph. Quid est tibi? Pr. animo meo malè est: toto corpore sum saucius,
Et vulneratus undiq;. Ph. Vulneratus? ubinam? Pr. non vides?

Ph. Non, per Iovem. Pr. at ecce hoc atrox vulnus in frontispicio SVVS,

Procius, non conspicis? Ph. nihil. Pr. quid hoc? SIBI, pro ei, non vides? (cranium?

Ph. Nihil. Pr. quid tu viden' verbo EXISTO fractum

Li. Nihil. Pr. at hoc ulcus in humero, QVOD pro ut viden' ? Li. prorsum nihil. (fluam?

Pr. Sed hanc uibicem in capite, CVM prapositionem super-

Ph. Si dicendum hĩc sit, credo quòd patitur melancholiam hic homo.

Nam signa passionis huius habet multa. Li. equidẽ: sed sine, Volumus videre, an signa manifestò detecta sint. Ph. placet.

Li. An uniuersalia sint quadam, an particularia. Ph. perplacet.

Li. p. 204.
lin. 25; &c.

Li. Audi tu: an non videtur tibi, quòd in somno uides nigros Monachos, & demones, aut fures suspensos, aut mortuos: Et cum hoc habes phantasmata diuersa & terribilia. Pr. non. Sed hic

Video mihi duos occurrere carnifices, qui me malè Crucient. Li. audis, quid dicit? Ph. habet melancholiam bona fide.

Li. An nõ uidetur tibi, quòd es Gallus, et ita moues brachia?

Pr. Non hercle, sed tu mihi vidẽre esse Cuculus: qui malè
Et in.

Et ineptè multa garrias. Li. an non videris tibi vitrum
 Quodd frangereris si te tangerem? Pr. quid ultra frangeres?
 Qui crura, qui pedes, qui brachia, qui manus mihi frangeris?
 Li. Futura mania sunt hac signa, cū aliquis imaginatur, aut
 Cogitat ea, quæ non debet cogitare. Pr. Vah, quid cogitem?
 Quid imaginer: qui tot plagas, tot abs te accepi vulnera?
 Ph. Atrabilarius est. Nam ego nulla video vulnera. Pr.
 non uides?

At ecce, quæ mihi inflixerit hic, antequam tu hūc accesseris:
 Pronunc, extunc, passio pro morbo: cura pro curatio:
 Adextra, adintra, defacili, locus extrinsecus, intrinsecus,
 Squinanticus, timorofus, clysteria, caputpurgia,
 Squinantia, nihil conspicis? non excussum mihi cerebrum
 Cum martello tuo? non cernis hanc vibicem turgidam
 Infiectam hac prepositione CVM? quam occæcatus es?
 En saniem verborum è meis vulneribus profluentium:
 Appodiare, assellare, remediare, appropriari: vident
 Istud tuum prolongare, dietari. quid queso stupes?
 En pectus mihi transfossus verbo causo pro causor? quid
 fremis? Lil, p. 204.
 lin. 28, &c.

Li. Philoni, iam signa manifesta sunt mihi: quando dicitur
 Cum ore, quod in corde concepit: & ita loquitur, quod in initio
 Habet stoliditatem infantilem: & profert ita uerba fatua:
 Quæ nō habēt caudā, neq, caput: nec prosequitur uerba, nec
 Reddit rationem de eis: modo superius aberrando, modo
 Inferius: sicut Cucubuth facit: quod vadit super aquas
 Fontium, & habet pralongas tibias: & quando ire incipit
 Aduersus unam partem, antequā motus sit perfectus statim
 Incipit alterum: & ita de secundo, & ita de omnibus. Ph.
 Euge! elegans

*Similitudo, melior dari non possit: sed vide obsecro
Mi Domine Doctor, signa melancholiae se ostendunt plurima:
Superflua cogitatio, et assiduatō sollicitudinis,
Profundatio oculorum. Li. & somnietas. Ph. et tene-
brofitas* (fitas.

*Cutis. Li. ructuum acetositas. Ph. & ventris quoque aquo-
Pr. Et sermonis vestri nimis illatina fatuitas. Li. sine
Quaeso, curam aggredi volumus. Nam Auicenna noster pra-
cipit,*

Gattinarias p.
2, lin. 1.

*Quod in aegritudine hac debemus praevenire ab initio:
Quia aegritudo confirmata est difficilis cura. Ph. modo
Iste melancholicus admittat curam. Li. rogabimus. an cupi-
Sanari? Pr. nihil est, quod malim. Ph. etiam purgari?
Pr. volo maxime:*

*Nam sanie concreta est facies: caput fœdus vocabulis
Conspurcatum est. Ph. videtur, quod stomachus partici-
pat in mala*

Phil. p. 27. fac.
3. col. 1. lin. 43.

*Malignitate: prouocetur cum vomitibus (sicut est
Ellebori virtus) vomitus sibi. Pr. nihil opus elleboro est mihi.
Nam quotiens barbaras tuas voces deglutio, nausea
Vomitum excitat. Li. huic homini non satis in cura erunt
duo iugera*

*Ellebori. Pr. tibi opus elleboro est, qui recte sapientem vocas
Melancholicum. Li. Atqui talis es per Phæbum & Aescu-
lapium.*

*Pr. Ah me miserum, quod nunc me uertam; aut quem me-
dicum queram? Ph. age. Li. quid est?*

*Ph. Cornemusa instrumentum percutiamus, ut fiat hilari.
Li. Imò, prius erit phlebotomandus de mediana. Ph. Ego
arguo*

Quod

Quòd non. Li. quare? Ph. quia visus est maniacus, qui
solummodo

Philon.p.256
col.2.lin.23.

Vana loquebatur, & flebotomatus per indoctum, statim

Insaniuit, & in tantum factus est rabiosus, quòd eum

Ligari oportuit: et noluit aliquid per os insumere,

Neg, cibale, neg, medicinale: et finaliter est mortuus.

Li. Num ergo diatandum erit prius? Ph. censeo. sed prius
interroga,

Qualem habeat nunc diatam. Li. quale bibis vinum: gros-
sum an tenue?

Pr. Meram barbariem auribus imbibo. Li. sine tangam
pulsam. Ph. non erit (dit

Conducibile, ut propè accedas. Aduerte ad casum, qui acci- Gatinar.p.200

Matthæo Gradi, qui cum unum visitaret atrabilarium col.2.li.12.&c.

Per cameram deambulantem: & cum esset ipse in pontili,
sibi,

Exiuit obuiam: et ostendens eum amplecti, complexus est:

Et voluit eum projicere extra pontile, ut ait Gatinaras Ultra Ticinẽ
Medicus quondam probatissimus, Almansoris in Academia non transibit,
Ticinenfinouum exponens, veluti Tullij eloquentia. iste latinum.

Pr. Heu me miserum, quæ ista est verborum crassities?
qua barbara

Vocum sartago? nam hi mihi non Latina, sed Oſca proloqui

Videntur. Li. ecce solus secum loquitur. Ph. quid si sang- Philon.p.29.
uinem col.3.lin.6.

Enare provocemus cum setone? nam curabam ego

Vnum, qui continuo ridebat: et feci ipsum flebotomari:

Et post euenit sibi fluxus sanguinis: et è naribus quasi librã

Emisit unam: & gratia Dei bene curatus fuit.

Pr. Male pereas cū flebotoma tua. Ph. Et dicit Auicenna,
quòd

*Bonum est, quod semel in mense euacuentur cū hiera picra:
Et cum forti medicina, et semel in septimana cum leui.*

*Et in hoc concordant Auicenna, Serapio et Haly. Li. valet
quidem (lam,*

ibid. lin. 33.

*Medicina vestra, ubi melancholia est propter materiā ma-
Existentem in cerebro. sed si quid prouenit totius à
Communitate corporis. Pr. mihi certè totum est saucium.
Ph. Protunc stude in melancholica complexionis sedula
Rectificatione, & in euacuatione melancholia: oculum
Semper habendo ad cor & cerebrum. Pr. Dū superi, dū cœ-
lites!*

*Quid hoc mali est? hāccine ego causa medicos fugi barbaros:
Vt hīc essent, qui me in Academia regali occiderent?*

*An non hoc est Charybdi vitata Scyllā incidere? Ph. grauē
Paroxysmum patitur. Pr. ah me miserum, & quando huius
miseria*

*Gatinar. p. 20.
lin. 16. col. 2.*

*Optatus finis occurreret? Li. Philoni nouistis, quod hi
Melancholici secundum uarietatem fantasiarum, opus
Habent uaria medicorum industria in cura, quandoq; enim
Oportet verberare eos, & eis minari. Pr. Idiam antea
Facitis. Li. quandoq; eos applaudere, & confirmare in super-
Opiniones illorum: & ea dicere, quae dicunt: velut
Magistro Marliano contigit: qui cū esset proximè
Mediolani, quidā melancholicus ranas se habere in corpore
Existimabat, & medici aiebant, non esse verum. Ita
Nondum ipse voluit liberari, neq; eis obedire voluit.
Vnde vocatus Marlianus, postquam interrogasset eum quid
Haberet: respondit se habere ranas in suo corpore.
Et ipse dixit, verum dicis: & scio te in corpore
Multas habere ranas, sed si obedies mihi, extraham*

Eas

Eas, & multum congaudens curare assenserat:

Et Marlianus cum purgare eum intenderet astantibus

Præcepit: ut cum ostenderent egestionem, ponerent

Ranas viuas in vase, ut ipse videret: & factum fuit

Et sic bono cum regimine liberatus est. Censeo

Idem pronunc faciendum nobis: & ne falsa verbera

Imaginetur sibi, veris deuerberandum eum ictibus.

Pr. Fugiam hinc quantum possum, ne gemino vapule modo.

Erit, ubi vos ulciscar: nam nunc huius illico ad loci

Pratorem & causidicos vos deferam: scribam vobis dicam:

Capitis reos agam. Ph. non suadeo tibi, ut ad illos eas:

Nisi vis, quod ibi flagelletur cum verberibus culus tuus:

Phil. 14. col. 2.

Et mox ponaris in fundo turris, cum pane & modica aqua: lin. 10.

Donec ueniam ab insania tua petas. Pr. fugiam ocyus,

*Ne prorsum occidar. Nam in carnifices incidere præstat
mihi*

Quam in medicos istos, quouis Arabe barbariores barbaro.

*Ph. Vnde est melancholicus iste homo Lili? Li. ego nescio
bona fide,*

*Vnde est. nam prius eum nunquam vidi. Ph. sine ire, quod
ei placet:*

Inueniet curatorem. ego redibo intus ad patientes meos.

Li. Quales habetis patientes pronunc in cura? Ph. unum senem

Legistam, & unum phlegmaticum magistrum nostrum: similiter

Vnum cornutum baccalaureum. Li. sed quale morbum habent?

Ph. Legista habet capitis vertiginem, quam Scotomia uocant:

Magister noster habet Lethargiam, ut uocas tu in Lilio.

Li. Recte. dicitur enim à lethes, obliuio & targo quod est

Morbus: sicut Scotomia à scotos, id est uidere dicitur,

Et mia, id est, musca: quia fit muscarum quedam visio.

Utrum habeo & ego pronunc patientes in cura. Ph. quales? Li. duos

Aegrotos aulicos. Ph. quam passionem habent? Li. quam? colicam

Et Hydropisin : quos causauit morbos intemperantia.

Sed properandū est, priusquā colicus ex pūctura clamat.

Ph. Et mihi eundū, priusquā Legistā vertigo circumagat.

ACTVS III. SCENA I.

Neuifanus, Corydon.

Quid tu Corydon habes agere in hac sylua: ubi nulla ligna sunt?

Co. Ah mi Domine Doctor, quæso nihil habeatis mihi pro malo:

Quod

Oſtonarij
Vide ſyluam
nuptialē Ne-

Quòd in hanc syluam ad vos venio. Ne. omnino nihil: dic mihi modò, quid cupis? uisani Lugdu-
ni edit. Anno

Co. Audiui, quòd magnam vos experiètiã habetis in locis syluestribus: unde fienda sunt sagittæ, durig, baculi. 1556 p.59.l.15.
p.173.lin.1.p.

Ne. Quales sagittæ, aut quales baculi? Co. pro baculando mulieres 360.l.25.p.56.
l.19.p.28.l.4.

Et Clericos, & plebanos. Ne. quos nam? Co. quibus vita laicorum

Est passio, mors consolatio. Ne. quibus ais? Co. qui p 311.lin.109

Stant multum in colloquio uxoris meæ: etiamsi nihil habent

Cum ea agere. Ne. dic illos. Co. est hic unus plebanus, qui mihi

Adulterat uxorem. Ne. quomodo vocatur? Co. Quodlibetarius

Nequam. Ne. maritus non debet suspectiosus esse: ita

Vt sunt Itali, qui mulieres pro thesauris custodiunt. p.303.lin.27.

Co. Qui non volunt esse in suspitione, hi non debent dare Occasionem ad suspicandum: sicut mea fecit modò. p.302, lin.30

Ne. Quid fecit? Co. infirmam se sinxit, & ego iui quantocyus

Ad unum medicum aromatarium siue herbolarium,

Et attuli sibi lotium: pro tunc vocauit Clericum

Ad se mea uxor: et ab eo deosculata est, et statim

Sanata. Ne. ibi uide & cogita, si ita est, et quisnam viderit.

Co. Ancilla, quæ notificauit mihi. Ne. or uide an illud fecerit,

Dando benedictionem. nam potest præsumi Clericus,

Quod faciat ex zelo pietatis, ut Alexander limitat. Alexan.4.vo-

Co. At tali caritate libera nos Domine. Ne. cur. Co. col.3.ver.& propterea.

quia

r s

*Ex hoc non præsumuntur dicere Pater noster. Ne. est bonè
Verum, sed tales non præsumuntur plebani & Clerici
Tam incontinentes osculatores vestrarum mulierum.*

Co. Deus meus, hoc nõ est verum, qui ipsi uxoribus carent:

Et sunt luxuriosi. Ne. istuc dicit Papiensis Practicus,

Qui more laicorum contra clericos passim inuehit:

Et facit unam artem de lasciuis obloquendi clericis.

Cuius dicta recitare pudet: licet per hoc tanquam merus

Relator reprehendi non possem. Co. sunt alij etiam viri:

*Qui longam linguam habent contra omnes Clericos. Ne.
male faciunt.*

*Co. Quare? Ne. quia Dantes post mortem damnatus fuit
quasi de hæresi:*

Quia sic teneret contra Ecclesiã: refert Bartholus. Co. age,

Cum pauci inueniantur sine uitio carnis, nonne melius

Effet, quòd nubarent, quàm scandalizare de lasciuia?

Ne. Benè fateor: sed quia cultrix iustitiæ ecclesia nõ potest

Errare: Practicus melius fecisset defendere Papam

Ab his, qui dicunt eum facere hoc, ut inpinguet suam curiã.

Vnde his attentis, fortè non inconueniens fuerit, ita

Dicere: quod lingua transiens super terram, non debet os

In cælum ponere: dicit Baldus. Co. hoc est derisorie

Dictum. Ne. Or aduerte, cum sunt scandalosi quidã Clerici,

Si sit etiam iste Quodlibetarius: ne fiat clericò

Iniuria. Co. si non meam uxorem adulterauit, certè eam

*Cucurbitauit. Ne. unde hoc scis? Co. quia mentionatus
clericus*

Sapè ante personaliter cum ea loqui repertus est.

*Ne. Scis autem, quid sibi dixit? Co. ego possum adnotum
labiorum eos*

Intelli.

p. 69. lin. 27.

p. 7. lin. 16.

p. 69. lin. 29.

p. 71. li 306

Bald. in li. re-
scripta. C. de
prec. imperat.
offerend.

p. 281. lin. 1.

pag 59.

*Intelligere. Ne. Extunc tu similis esse potes Doctōri Nelo
De Gabrielibus, quem Bartolus refert & Baueria*

*Refumit. Co. ita sum. Ne. Or iterum cogita, si uxor tua
est nocens.*

*Co. Ego non dubito de hoc. Ne. at ego. Co. cur? Ne.
quia rusticana simplices*

Sunt, & habitu incedunt vili, non ut madonna nobiles

*Aut Cortisana Veneta. Co. nihil refert: nam Celestina itē
Cum mantello incedebat beguinarum & longa filzia*

p. 309. lin. 15.

Pater nostrorum. Ne. sed tua mihi videtur esse antiquior.

*Co. quid tum? Ne. quia antiqua minus aduenerē ascen-
duntur fœmina.*

p. 69. lin. 19.

*Co. Vetus corium multò maiori indiget adipe: & capra
iuuenis*

*Comedit sal, antiqua vorat sal & sacculum. Ne. at de for-
mis est.*

*Co. Quid tum? Ne. quia macellariorum tabulis similes
sunt ita*

Deformes, ut tua est: quæ nocte atq; die sine custodia,

p. 176. lin. 37

Et absq; ablationis ullius periculo, in suis

Plateis remanent: dicit Bustus in suo Rosario.

Bust. in 1. par.

Et clerici querunt meliorem panem, quàm triticeus est.

Ros. serm. 332

*Co. Etiam miles frequentius curtaldum equitat, quam
sonipedem, (Corydon,*

lin. 10,

Et noctu sunt omnes vacca nigra. Ne. Or iterum adverte

Ne tu sis in culpa, quòd querat alium. quia si mulieri

pa. 295,

Satis non fit de vestibus & carnibus, cornibus ulciscitur,

Et adibit alium, qui format in una calida, ut aiunt, duos

*Clauos. Co. hæc verba habent aliquam secretatam intelli-
gentiam,*

Ne. Ha-

Ne. Habent. Nam aliququaliter excusantur, si exercent
peculium

Suum. Co. benè fateor. sed ego adimplevi omnia mihi in-
cumbentia,

pa. 347. li. 9. **Et taliter,** quòd nihil adscribi mihi potest, et si voluerit
Esse meretrix. Ne. quid si ambo iurent per suam conscien-
tiam?

Co. An clericorum conscientia, à disputationibus
Medicorum, à cetera notariorum, ab audientibus
pa. 389. li. 18. **Duas missas omni manè,** à iurante per fidem meam,
Per conscientiam meam, tu libera me Domine, Amen.

Ne. Est una pulcra precula. **Co.** sic oro ferè quotidie.

Ne. Mi Corydon, quæso te, vide, aduerte, atq; cogita am-
plius,

Si sit melius tacere aliquo tempore, quàm sic famam tuam
In alterius manu ponere. Nam sæpè melius est, benè

pa. 28 & 29. **Tractare talem uxore:** prout medici faciunt, quando vident
Non posse curari sine magno persone periculo.

Quia protunc curant sustentari naturam: ne latius
Procedat agritudo: donec natura seipsam adiuuat.

Co. Quid? vultin' quòd Parisius ducar ab uxore mea adul-
tera,

Per vicos super asinum retrogradus? **Ne.** nequaquam: sed
censeo

p. 280. li. 20. **In istis delictis carnalibus esse agendum mitius:**

**Quoniam mulier propter suam imbecillitatem facilliter
Potest corrumpi:** & de facili per drogas hominis decipi.

p. 284. l. 38. **Co.** Aliam ego inveni medicinam. Nam ut primum ad
notitiam meam

Res devenit, statim improperavi uxori: et baculaui in super.
Sed

Sed vapulata ad sanguinem, nihil fateri ipsa voluit.

Et dixi sibi: si te magis cum eo videro stare aut loqui,

Tum Diabolus te & clericum mecum permerdabit. Ne.
nimis (eo

Incogitanter. Co. quare? Ne. quia si uxor cognouit te de

Aduertere, peccabit licentiùs. Co. retinebo illam domi. p. 937. l. 15.

Ne. Catenatam tenere vix poteris: nisi facias eam

Gestare ferreum braccherium, ut uidi fieri Venetijs.

Co. Ne sitis de hac re curiosus: sed consilium mihi date:

Quomodo hunc ulciscar plebanum. Nam postquam mulier
mea

Reportauit verbera, pronunc nihil magis expeto, nihil

Opto ampliùs, nisi ulcisci nebulonem Quodlibetarium.

Ne. Hac igitur practica utere: coge tuam uxorem, unam
horam dare

p. 56. lin. 18.

Adultero, quem habes suspectum, ut veniat: et tu conuoca

Affines cum baculis pro eum baculando. Co. imò occiden-
do eum.

Nam consultiùs est occidere, quàm verberare Clericum.

Ne. Hic ponā tibi aliquot aduertentias. Primum facias ei

Denuntiationem aut protestationem per aliquem

Nuntium: ut abstineat clericus ab uxore tua, & domo tua,

Deinde facias scribi per unum publicum notarium

Denuntiationem, et ab eodem in scriptis poni roges,

Et in fine facias tres testēs subscribi: et denunciet

Notarius loquendo: prout debemus stare in terminis.

Co. Ego sum laicus, qui nō potest statuere super his casibus.

Ne. Ecce hūc accedit commodè Barberius cū sua Practica,

Et aureo Viatorio Iuris, ubi libelli insunt quàm plurimi.

Hunc consulat: hic te iuuabit optimè. Co. nisi me oculi

Fallunt

Fallunt, ducit aliquem secum. Ne. agè paulum hic eum expectabimus.

ACTVS III. SCENA II.

Barberius, Priscianus, Neuifanus, Corydon.

usdem ge-
ris.

gepassim
rb. in Via-
io Iuris.

Dicis mihi Onoëtone, quod Philonius atq; Lilius modo
In tantū vulnera tua non sanauerunt, quòd insuper
Te colaphizârunt. Pr. admodum. Ba. & realibus
ac verbalibus

Iniurijs affecerunt. Pr. Vae mihi! Ba. tum pluribus insuper
Percussionibus cum maxima cruenti sanguinis
Effusione percusserunt cum gladijs? Pr. hei mihi! Ba. ita
quòd mala

Et ictus etiamnum sentis? Pr. Videlicet, cū te audio.
Nam ad quodlibet verbū tuū mihi omnia propemodū mala.
Recrudescent subito. Ba. & dixisti, quòd præsumis male-
volos

Percussores accusare apud hunc præsidem: quòd pro suis
Percussionibus nunc puniantur? Pr. ah me miserū! Ba. et es
Acturus criminaliter? Pr. imò lamentabiliter. Ba. age
Libellum iniuriarum, quem super hoc casu in scriptis tibi
Formaui, nunc legam. Pr. obsecro te Barberi, ne mihi legas.
Ba. Quamobrem? Pr. quia metuo, ne me prorsum eneces.

Ba. quomodo? Pr. quia

Tu non scripsisti, ut iussi. Ba. imò iuxta Practicabilem &
Modernum curiæ stylum: qui vult nos stare in terminis.

Pr. Omitte me. Ba. quæso audias saltem. Pr. non audia
berculè.

Nam malo ego ius meum amittere, quàm maiorem à te
perpeti

Iniuriam

Iniuriam Ba. *quam obsecro iniuriam?* Pr. *vah! quid me interrogas?*

Quando tu me non minùs indignè tractas, quã medici Philonius

Et Lilius? Ba. *nequaquam.* Pr. *at ecce vibices & vulnera, Quae tu mihi modò inflixisti.* Ba. *hoc falsum est: quia te non attigi.* (es.

Pr. *Fateor, prout attingere me debuisses.* Ba. *tu trussator* Ne. *Eamus obuiam.* Co. *sequor.* Ba. *sed ecce Neuifanum obviam:*

Apud hunc oportebit te dicere, si te verberauerim.

Pr. *Certè si vir bonus est, & veritatis amans, testabitur Id, quod dico, esse vero verius.* Ba. *tute videbis.* Pr. *utinam.*

Ba. *Habet timoratam ille conscientiam: & veritatē amat.*

Nam conscientiam qui non habet, bonus haud dici potest:

Prout nec ille frater, si quis habet Diabolum sub capa.

Ne. *Benè ueniat, qui lux mundi cognominatus est: tuba*

Iuris Canonici, doctor super omnes consummatissimus,

Et optimus Legista, cum aurea sua ista Practica:

Cuius lecturam apostillant moderni. Ba. *bene sit etiam ei,*

Qui mens est legum, & vas electionis, qui totidem citat

Autoritates doctorum, quot verba ponit: & inter hos

Omnes glossatores obtinuit principatum. Ne. *ô nobilis*

Et verè nobilis advocate: Cuius nobilitas bona

Circa caput est. Nam aliorum declinat propemodum ad caudam: uti

Ille aiebat. Ba. *salvus sit Doctor, qui bona adducit loca,*

Et experientiam habet totius practica. Pr. *iam mihi caput,*

Mihi os, mihi mala trepidant, nam videor mihi videre aulicum:

Nevil. p. 561,
lin. 20.

Mandag. ch.
4. col. L

Ncuif. p. 368

Qui

*Qui pugnum sex librarum stringat, quem nunc illicd mihi
In buccam impingat. Ne. qualem habetis hic in comiti-
ua virum?*

*Ba. Onoctionus vocatur, sicut mihi modo indicauit, et
Habet causam aduersus medicos : à quibus ait non rectè,
& ut*

*Natura morbi ac vulnerum requisit, sanatum: adhuc
Ab illis verberatum iniuriosè et appensatè. Ne. age,*

*Nevif p. 675. Dic hoc mihi primum, si causa hac coram ordinario
li. 37. iam ad ius apunctuata sit. Ba. nondum: sed nunc libellū eī*

*Benè circumstantionatum, iuxta parlamenti stylum
Feci: & volui ipsi legere: sed non vult audire, dum lego.*

*Ne. Quare? Pr. Quia vitiosè scriptus est. Ba. rogo vos
clarissime*

*Doctor Neuifane, inspicite saltem, si bonus tenor
Sit. nam debita peritia excusatur, deponens iuxta suum
Ingenium, informatum ex rebus aliquantulum apparentibus,
Cum discursu mentis. Ne. igitur auscultate: ego legam.*

Pr. va mihi.

*Vide Barb. in Ne. Corā vobis Clarissimo, magno & potenti viro agit, et
Viator. Iuris, Dicit, ponit & asserit: & citra onus quoduis superflua
tract. de iudic. Neg, necessaria probationis, quatenus est opus,
p. 518. edit: Co Intendit iustificare Lilium & Philonium,*

*Duos medicos, Onoctionus actor, quod prelibati Rei
Predictū Onoctionum, male verberatū ab aſinis philosophis,
Et sauciatum non rectè curauerunt: & insuper
In publico loco apud Templum Sophia, praterito tertio
Die Ianuarij, in comitiua multorum hominum: ubi Ono-
ctionus*

Pacificè se retinebat, nec cuiquam dabat iniuriam,

Super-

Superuenerunt ambo prafati Rei, Philonius
 Et Lilius: et pradiētum aētozem per rixofas plurimas,
 Iniuriofasq; allocutiones verbis peſſimis
 Iniuriarunt in tantum: quōd & bonorum nominis,
 Et fama ipſius aētozis, quadam denigratoria
 Et infamatoria dixerunt. Pr. hominum fidē? quale hoc chaos
 Verborum? quod ſermonis lenocinium? Ba. quam tu mi-
 hi facis

Guerram? tace : aut os tibi claudam. Ne. ſinite me legere.

Ba. pergite.

Ne. Neq; iſtis verbalibus iniurijs tunc contenti Rei,
 Etiam ad iniurias facti venēre: & in ipſius Onoētoni
 Perſonam irruerunt: & pralibatum aētozem cum pluribus
 Buſſis percuſſere in faciem: & contuſiones in ſuper
 Dedere, & alias iniurias permultas fecerunt ſibi.

Pr. Va mihi! Ba. tace. Pr. heu, heu! accipiunda eſt &
 muſſitanda iniuria.

Ne. Quas ſanē omnes iniurias prafatus aētor illicō
 Et mox in continenti ad animum reuocauit: & iterū vocat,
 Nolens tales, & tam atroces iniurias, illatas ſibi

Fuiſſe, pro ſumma mille librarum auri pueri. Pr. va tibi,
 Qui contumelias mihi illatas auro aſtimas. Ba. tace.

Ne. Quin imō malit tantum perdidiffe, quā has iniurias
 Pradiētas ſuſtinuiſſe, vel paſſus fuiſſe. ad quam quidem
 Taxtionem diētas has iniurias exiſtimat. (quibus

Pr. Proh Iuppiter, qua fronte hac auſus es inſerere : de
 Ne ſomnians quidem unquā cogitauit! Ne. Si mihi obloqui
 Sic vultis, deſiſtam legere. Ba. quin tu concludis os tuum?

Pr. Occluderē lubens, ſi aut vos muti aut ego ſurdus eſſem.

Ba. age.

Z

*Face. nam superiori praesenti taceat inferior: interim
Vos pergite. Ne. quare ex his & alijs ex iure resultantibus,
Praefatus actor agit contra prelibatos duos reos:
Et petit an. hos condemnari iuris vijs & remedijs:
Et alias sibi ius & iustitiam fieri vult: in omnibus
Vestrum benignum quod, quale & quantum officium vobis
debet,*

*Etiā loco actionis, si fuerit opus, implorando. Ba. age,
Quid amplius requiritis in tenore huius libelli? Ne. ego*

Nevif. p. 470. Nihil desidero: quoniam eleganter informatus est.

Id. p. 459,

*Pr. Imò sutiliter, ineptè, barbarè. Ba. quis hoc tibi diceret?
Qui nihil unquam gustasti de brodio iuris. Ne. fortassis hic
Aliquantisper stetit in studio iuris. Ba. non, per trengā meā
Sed unus asinus plumbeus est, differratus: qui curiam
Intelligit, in quantum mula. Pr. ἰδὲ σκετλαῖεν περὶ αὐ-
τῶν.*

*Ba. Hac Graeca sunt, non possunt legi. Ne. or vide, mi
Onoctione,*

*Ne quid temerè arguas: quia nos loquimur intelligentibus
Leges, non hominibus grossi capitis: qui non intelligunt
Subtilia. Ba. incapaces aures non capiunt, quae de apicibus
Iuris sunt: quia de Speculatiuis & subtilibus asinus*

*Nevif. p. 47.
n. 11,*

*Non gustat. Pr. ah me miserum, quàm malo fato in vos
incidi!*

*Ne. Quid vociferat? Pr. hei mihi, trucidor infelix. Ne.
quid brachia*

*Is. 141. Conf. Iactitat? Ba. exemplum valde conforme actis & gestis senis
circa prim. Huius truelliferi Iason ponit de eo, qui brachia
num. 7. vo. Hinc inde iactat: & facit clamores in vico, in domo,
um. 4; Et in plateis, & in ecclesia: & passim vadit ululans,*

Et

Et projicit lapides contra primum obuientem, qui nihil
 Et fecit. Pr. prob Deum quò aufugiam? Ba. quò, nisi in
 unum patibulum?

Pr. Ibi sum quidē, quando te audio loqui de iure & iustitia,
 Asinum de cithara: Itaq, malo fugere, quàm ius adipisci tuū.

Ne. Fortasse cogitat de compositione & concordia.

Neui. p. 507.

Quia non necessitatur litigare: & ideo ius suum

Vult indiscussum dimittere: ne præsumat^{ur} tanquam homo
 Calumniosus. Ba. imò dicit, quòd ego non minus malē

Se tractarim, quàm medici. Ne. or cogita, ne te accuset itidē.

Ba. In quantum fatuus est, ad accusandū inadmissibilis est.

Pr. Sed tu ad me verberandum admissibilissimus. Ne. sine
 ampliē:

O noctone, possumus ne regulariter negotium

Tuum transfigere? Pr. etiam, secundum regulas artis meae.

Ne. In propria causa nemo potest esse iudex. Pr. scilicet.

Ne. Facite compromissum. Pr. ab obsecro, fac tu me mis-
 sum, qui quis es.

Ne. Istuc facio. Nam nihil habeo tecum agere. Pr. Imò
 plus quàm volo.

Nam verberando me nimium agis: vapulando ego nimium
 Patior. Ba. Audis, quid dicit hic stultus? Pr. Prob flagitia
 hominum,

Et quid pudet vos saucium senem ferire fustibus

Et vulnera infligere? Ne. vulnera? Pr. videlicet. Ne. ubi
 ea sunt? mihi

Ostende. Pr. en vibices, en plagas: en cruorem per genas

Manantem. Ne. heus Corydon? Co. quid vultis? DE XX
 Doctor? Ne. vidēsne vulnera (nihil.

Aut sanguinem è vulneribus profluentem in hac facie? Co.

Pr. Me miserum, quid rudis & illiteratus videat Rusticus? Quandoquidem doctiores nō animadvertunt mea vulnera?

Ne. Quid opus est eruditione aut arte, in fluxu sanguinis Aut vulneribus tuis cognoscendis? **Pr.** certè hoc artis opus est.

Nam vulnera mea non oculis, sed solerti mentis acie

L. 1. p. apud. & Dignosci solummodo possunt. Ne. hic homo deridenda loquitur,

l. 4. ff. de ædilit. edict,

More insanorum, ut ait legista. **Ba.** Certè aliqualis est

Præsumptio, quod homo est tali accidente percussus: quia

Si quis derisoria verba loquitur, fatuus præsumitur,

Ed. leg. 4.

Ut marginalis glossa notat. **Co.** at mihi videtur, quopiam

Alio accidente correptus. **Ne.** qualinam mi Corydon, cedo?

Co. Defectuositate cerebri: & herbolarius in malo

Neuf. p. 512. Cognoscendo erravit, ut in agritudine uxoris meæ.

Ne. Videtur, quod verum est, loqui Corydon, nam nostro tempore

Mediolanensi tot medici errarunt, adhibendo remedia

Ad hydropisim unius mulieris, quæ tamen pragnans erat:

Et alibi cuidam principi, qui erat spleneticus, prout

Compertum est ex inspectione cadaveris: & medici tamen

Credebant hydropicum: & Galenus ad Iliacam de colica

Erravit. **Ba.** idem in hoc accidisse Onoëtono iuraverim.

Ne. Noui ego Doctorem nescientem ibi Latine loqui: & tamen

Plures & varios curasse, à peritis medicis antea &

Sacerdotibus in urbe derelictos. **Pr.** atqui à talibus

Latinitatis ignavis propemodum sum occisus hodie.

Ne. Et ipsi soli urinae plures portabantur, quam tribus

Ex medicis doctis, quanquā ipse imperiti more, in omnibus

Morbis

Morbis eandem purgationem indistinctè patientibus
Praberet. Ba. audiui & ego quendam medicum aroma-
tarium,

Qui dicebat, quòd ex urina olfaceret aegritudinem.

Ne. Olfaciunt illi empirici secundum glossam in lege, quæ
incipit

Agaso, ad ipsum verbum olfecit, Digestis, si quadrupes

Fecisse pauperiem dicatur. Ba. age, quaso interroget eum
Vestra Dominatio, si medici Lilius & Pbilonius

Errarint in cognitione aegritudinis. Ne. quid dicis? an

Dixerunt tibi qualem habeas passionem? Pr. diuersissimã

Ab ea, quam ego suffero. Ne. qualia igitur dederunt phar-
maca:

Aut quam curam adhibuerunt? Pr. nullam prorsus, qua
esset idonea.

Ne. Frequenter ab herbolarijs agri decipiuntur per drogas,

Et medicamina vetera & sophistica vel misculata: ut refert

Angelus in lege Annonam, Codice de cognitionum ordine.

Et protunc, qua per imperitiam medici commissæ sunt

Et imputari possunt, ut legislator determinat:

Et communis ferme Doctorum opinio tenet, aliàs

Casus humanæ fragilitatis imputari non solet

Medico: ut glossa interlinearis appensatè annotat.

Ba. Certè euidentia liter apparet, quòd malè caratus est:

Nam adhuc insanus est. Ne. ego non insanũ, sed fatũ reor.

Nam consuetudinariè ponunt hanc differentiam:

Quòd fatuus est: ut plurimum quia cum dementia:

Furiosus autem cum impetu & rabie, pro ut doctrinaliter

Baldus loquitur. Pr. ecquando vapulaui à vobis hinc satis?

Ba. Quis plagat te? Pr. Barberius, Neuifanus & alij glossarij 15, C. de Im-

Olfecit, i. e.

nasum ad cu-

lum posuit.

gloss. in d. l.

agaso.

l. Illicitas, d.

ne potentio-

res. ff. de off.

prædis.

Bald. in l. hu-

manitatis nũ.

pubes & alij
substitut.

Ba. *Caue, ne fortis imaginatio tandem faciat tibi
Casum.* Pr. *fugiam hinc, priusquam occidar, aut animam
penitus agam:*

Nam propior morti nunquam mea vita fuit. Ba. *heus tu,
prius mihi*

Exbursa debitum salarium pro curia stylo:

Aut faciam te arrestari nunc coram praeside, re & corpore.

Pr. *At nihil habeo, quod dem.* Ba. *quid ad me?* Pr. *sum
Codro mendicior.*

Neuf. 173.
lin. 32. Idem
p. 387.

Ba. *At debes. nam ego mihi propterea emi banchū notaria.*

Ne. *Hic est unus possus notabilis, & lucratiuus hodie.*

Ba. *Redde ocyus, quod debes, mihi.* Ne. *facias eum promit-
tere,*

Quod tibi dabit, cum habebit. Ba. *nolo eum quicquam pro-
mittere,*

Iason. in lege
1. inf 1. col. ff.
de offic. Pro-
cons.

Sed exbursare. Ne. *at est miserabilis: cui debes in foro*

Patrocinari sine salario, ut dicit Iason. quia

Fatui, furiosi & maniaci sunt personae miserabiles.

Ba. *Sed tamen illis fauere non debemus ita, quod ceteris*

Iniustitiam faciamus. Ne. *est bene verum: sed lex praecipit*

Vt in dubijs, viam hanc teneamus in reo miserabili.

Quoniam talem tuetur infelicitas fati: ut notat

Glossa. Ba. *oh, vos partialis estis.* Ne. *minimè, sed tantum-
modo*

Neuf. p. 322.
l. 25.

Compassionem habeo cum eo. Pr. *malè pereas cum tuis*

Compassionibus, & personis miserabilibus omnibus,

Quisquis es, homo insanißime. Ba. *hem tibi personā mise-
rabilem!*

Ne. *Maniacus est manifestò. iam nō compatior ei amplius.*

Pr. *Quouis cum alio sic compatere, dum modo me nō deuer-
beres.* Ne. *in-*

Ne. Incarceretur. nam hoc remedio furiosis ire obviam
 Per Praesidem expressus textus iubet. Pr. obsecro dimittere: *Congruit. s. de off. prae*
 Neq₃ prorsus occidite miserū. Ba. aliud mihi consiliū incidit.

Ne. Quodnam? Ba. ducatur ad diuum hunc Anastasium:
 qui plurima

Miracula fecit in aliquot talibus hominibus maniacis:
 Per virgatores & ribaldos, qui percutiunt hos maniacos
 Quotidie ab initio Miserere usq₃ ad Vitulos. Pr. dimittite
 Me obsecro. Ba. Guardiani, rapite hunc trussatorē ad Ana-
 stasium ocys,

Eumq₃ ligate duobus vinculis. Ne. rectè: optimè: quia
 Duo fortiora sunt uno, ut notatur in Authentica, itaq₃.

Pr. Hei mihi quò raptor? quò trahor ex animis, inops, eger,
 miser

Et saucius? Ba. pergite, quid statis? Ne. Corydon, i, iuva
 Ba. hunc virum

In conspectu meo ferre haud possum. Ne. Neq₃ ego, perge
 Corydon.

Co. Non habeo iam otium. Ne. quare? Co. quia meum
 quoq₃ negotium

Fiendum est, ut baculetur aut interficiatur clericus.

Ne. Iuva hos prius. Co. illorum sunt satis, & nunc abdu-
 xerunt eum.

Ba. Quale hic habet negotium? Ne. graue. Ba. est ne opu-
 lentus Rusticus?

Ne. Excellentur. Ba. dic mihi, mi Rustice, quale est hoc ne-
 gotium?

Ne. Ego dicā vobis: habet unam mulierē veteranā & malā.
 Quam duxit olim viduam. Ba. quid habet contra eā? Ne.
 dicit, quod est

Nouif. p. 46.

Firebellis: & obloquitur: nec retinet linguam maledicam,
Etiam si verbera reportet. **Ba.** si me habuisset consulere: ego
 Suasiffem ei unam pulcram virginem. nam vidua ista suis
 Maritellis de rebus obloquuntur, & impropereant sibi
 Primos maritos. Nam et si primus unus fuerit Diabolus,
 Tu unus sanctus, tamen obijciat tibi semper primi sui bona
 Tractamenta. **Ne.** audiui & ego unum ex antiquis quod
 habuit duas:

Et quod, si tertio sibi nubendum foret, adhuc virginem
 Capere vellet. quoniam docere hanc mores posset facilius.
 Nam tritam & veteranam uxorem malè est reformare. **Co.**
 at scias?

Quod domus est construenda de lapidibus, qui sese offerunt:
Et fienda sagitta ex eo nemore, quod habemus in manu.
Verum interim de clerico, quid agendum erit? **Ba.** quo
 clerico?

Ne. Habet suspectum Quodlibetarium de adulterio: dedi
 Consilium, quod domi obseruet, & affines omnes conuocet
 Cum baculis pro baculando eum. **Ba.** consilium hoc mihi
 valde placet.

Ne. Sed ipse non contentus baculis, intendit eum occideri.
Ait enim melius esse occidere, quàm baculare clericum.

Ba. Non est mentitus. **Ne.** & propterea viam iuris qua-
 rit: & ego

Dixi sibi: quod per publicum notarium in scriptis ei
 Faciat denunciationem. **Ba.** prudenter. **Ne.** nunc for-
 mulam

In scriptis poni cupit. ego unam monstraui in sylua mea,
 Quam describere iam non possum, quia properandum erit
 mihi.

Ba. Quò

Ba. Quò properabis? Ne. eundum ad choraas. Ba. etiam in carnispruiuo?

Ne. Cur non? Ba. quia edictum est prohibitorium per Episcopum:

Per quod prohibentur laici & clerici chorifare hoc tempore.

Ne. Licet hoc est terribile contrarium, quod doctorando etiam

In examine rigoroso pro puncto proponi potest:

Ego tamen dico secundum opinionem, cum reuerentia,

Quòd non licet tale edictum facere Episcopo irrationabile,

Tanquam non conueniens huic tempori vel consuetudini.

Ba. Quamobrè? Ne. quia talis chorea fit ad exercitiū fidei

Et religionis, tempore imminētis quadragesimæ:

Prout latè in sanctis Decretis pontificum deciditur.

Ba. Non etiā potabitis apud mulieres? Ne. imò, quia bonū

Vinum letificat cor hominis, ut ait glossa. Ba. ita certè.

Ne. amplia,

Quòd vasa euacuanda, antequam necessaria sint ad aliud

Vinum ponendum, ut eadem glossa monet. Co. hæ glossæ mihi magis

Placent, quàm clericorum prædicationes quindecim.

Ba. Bene fateor; vinum non est effundendū per corbem, ait

Eadem glossa; sed hoc tempore tamen melius est ire in domū

Luctus, quàm conuiuij. Ne. verum dicis; sed properandum est mihi ocyus:

Nam fistulator utricularius iam facit unum chorum.

Ba. At ego tecū ibo Corydon in domū tuā. Co. quid statuitis

Illit agere? Ba. ibi libellum protestationis tibi dabo

Aduersus Clericum: & simul obseruabo, si iterum veniat, ut

Possim contestari. Co. venè. nam nimis illū cupio occidere:

Et scio, quod hodie adhuc ad minimū semel est venturus mihi

ACTVS III. SCENA I.

Quodlibetarius, Breuiarius.

Septenarij
Trochaici.
Lege Felicem
Malleolum de
plebanis & re-
ligiosis mens
dicantibus.

H *Ora tertiarum est : sacrista in campanili supra
Templum sancti Anastasij campanauit: nunc huc eo;
Vt confessiones audiam, isto Quadragesima
Tempore : & parochianis pro veteri more predicem.
Nam huius ordinationis usus & obseruantia
Regulariter & religiosè patenter omnibus
Temporibus, benigniter & pacificè continuata fuit:
Nisi quod religiosi quidam cappati, fallaciter,
Sumentes scapulare, curatos Ecclesiasticos,
In collatione praedicationis impediunt:
Et longæua consuetudinis ritum ordinarium,
Venerabiliter introductum, obediunt maligniter.*

Qualis

*Qualis est Breviarius hic, qui per dies propè singulos,
 Hora tertiarum accurrit ad istum pœnitentia
 Forum. & ecce video pronunc ipsum ante Templi hoc ostiũ,
 Br. Benedictus dominus, quid hoc? quod nemo hodie in Tem-
 plum venit*

*Confitens mihi, aut Anastasio? Qu. voce altisona alloquar:
 Proficiat venerabilem patrẽ, dominum Breuiarium:*

Proficiat. Br. Beneueneritis. Qu. Deo gratia, quid statis hic?

Br. Imò quid vos hũc venitis? Qu. hac mea est Ecclesia

Parrochialis: hic iam predicabo parrochialibus

Subditis meis ad horam tertiarum. Br. largiter

Prædicas alijs diebus, & plus, quàm possunt pati,

Si benignitatis gratia tibi faueret: nos quidem

Per nouitatum talium inusitatam disuetudinem

Non perturbares: nec nostra quies pro cupiditatibus

*Clerici inquietaretur. Qu. qui sic? Br. Quia vos cle-
 rici*

Curati, si ipsimet nolletis, vos non compelleret

Superioris ulla authoritas, & vos defenderet

Disuetudinis hodie immunitas, & actus raritas.

Quia constat, quàm hæc hora penitus tibi discernitur,

Prædicanti extraordinaria, sed tu cum tuatibus

Et tuis sodalibus patenter lucraris tibi:

Quia quod nobis aufertur, de illa tu percipis, & tui.

Et igitur non possumus vos ferre in hoc. Qu. ah mi bone

Frater, ne insaltes mihi turbaliter: Nam clerici

Seculares iure hoc faciunt, quia oves pascuæ suæ

Debent pascere, ex suæ fidelitatis vinculo,

Consolationis, & compassionis optimo

Vsq̃ potentatu. Et igitur tibi antrorsum respondeo,

Per

Per distinctionem: quòd duplex est officium meum:

Vnum proprium, alterum tecum commune & qualiter

Curatus sacramenta dabit parrochiano subdito:

Quem non nouit dispositum, tum præcipuè in mortalibus?

Verba cuius-
dam Monachi
Elslingensis
in Sueuia ad
suos conuen-
tuales.
Br. Pfy. Qu. salus. Br. Deo gratia. Qu. quod si cupidi-
tatem arguis:

Ex proprio ore iudicabo te. Nam cupiditas tua

Tanta est ut maior non possit esse. Br. quomodo? Qu. quia

Vos fratres parum oratis, multum potatis, plurimum

Scortatis: non faciet in longum bonum. Br. hac ad me nihil.

Nam ego sum religiosus regularis in habitu, pro ut vides

Fortalia Fidei.
Male cappatus & scapulariatus: nihil habeo, nisi
Hanc cappam vnicam, quam continuè duco. Qu. quid audio?

Vos fratres nihil estis habentes, sed tamen omnia

Felix Malleol.
Possidentes, quia contrarium patet ipsa in practica.

Antibi per Spiritus sancti pinguedinem tuus

Venter impinguatus, incrassatus, dilatatus est?

Br. Ne proijcias sermones meos retrorsum Clerice,

Nam quod sum dilatatus, dat mihi Deus: & ego usq, nunc

Atq, in perpetuum pronunciabo sua mirabilia.

Qu. Scriptum est: in sudore vultus tui vesceris pane tuo.

Br. Et tibi dictum est: labores manuum tuarum domi

Manducabis, & bene tibi erit. Qu. Parrochianis hoc meia.

Atq, hominibus Laicis dictum est: at ego sum Clericus

Secularis, & beneficiatus: & habeo meam

Præbendam bonam pro inofficiatione Ecclesia.

Br. Allegare inconueniens non est soluere. veruntamen

Si dicendum est hîc, quod ipsa postulat necessitas,

Non

Non est differentia magna inter me & te, nisi quod mihi
Saccus apportatur in domum : tu verò cursitas

Cum sacco per ciuitatem. Qu. an etiam saccus ducitur
Ad te, qui tecum cubet? Br. nolite iudicare me:

Et non iudicabimini. Qu. tantummodò te interrogo.

Verùm idem tibi accidit, quod cuidam Moniali probe:

Nam quadam Monialis prateriens domum cuiuspiam

Burgensis, qui habuit unam Monedulam in cauea sua

Ante fenestras, qua communiter mulierem quamlibet

Praterientem ibidem acclamauit meretricem: & ipsa tunc

Sursum aspexit, & inquit: quis Diabolorum tibi

Secretum meum reuelauit? Br. trabem gestas, mi Clerice

In oculis, & vis educere festucam meam. Qu. quamobrem?

Br. Quia tu concubinarius es, & coinquinatus (ut

Te Vincentius ordinis Sancti Dominici in Gallia

Pradicator arguit specialiter) procedis ad

Aram Domini conficiendo corpus Christi, vas habens

Omnis iniquitatis. Qu. non est contra natura modum

Concubinam habere: quando etiam ancillam hero licet

Cognoscere carnaliter. facit huc exemplum de Abraham,

Qui ad petitionem Sara cognovit Agar. Br. optimè.

Qu. Quin & Episcopus hoc permittit. Nam si dederò E-
piscopo

Annuatim centum oves, tum concubinam mihi finit.

Br. Quid? oves annuatim das, an ova Episcopo tuo?

Qu. Inter ves & va non est ita magna differentia.

Br. Certè auaritia tua vix oves dabit. nam hac propria

Est vobis plebanis in quarto modo. Qu. dic parcius.

Br. Vberioris informationis causa largiùs.

Nam meum & tuum, fecit hodie Evangelicum clericum.

Qu. Om-

Felix Malleol

Idem de An-
no Iubilæo.

Qu. Omnia in nostrum rostrum, per Christum Dominum nostrum: & hoc

7. Malleolus.

Nunc olim fecit statum Monasticum. Br. audi me amplius.

Nonne tibi datur pecunia in Sacramento annua

Pœnitentie aut confessionis, itemq³ in ultima

Vnctione? **Qu.** cur non detur? Br. nōne pro lachrymabili

Vigiliarum septimarum, item tricesimarum, item

Missarum celebratione gaudes tot specialibus

Præbendis & donis? nec te aliter excusas clerice,

Nisi in antiqua consuetudinis conseruamento. habens

Vas iniquitatis? **Qu.** sum contentus his solutionibus:

Et habeo vestra reuerentia pro honore gratias.

Br. Et igitur, domine plebane, volo te scire, quod hoc die

Hac potestas consistentem audire, competit mihi

In solidum: & cū frater impleuit cum persona sua:

Non potest curatus super eodē aliquid cum eadē. **Qu.** at hoc

Soluitur secundum eum, ubi duo dati essent, cum fuit

Ecclesia fundata ab initio. Sed unde nam licet

Consistentes quoscunq³ recipere, prout libet tibi?

Br. Est concessio gratiosa priuilegiariter

Data, per bullas pontificum, atq³ indulta aliquot specialia.

Qu. Curatus datus est ab antiquo, sicut habens liberam

Hanc potestatem: sed tu frater modō aduenis mihi:

Qui dari præsumeris, non ut potestas Clerici

Curati auferatur, sed iuuetur. Vnde ius vetus,

Et commune fortius pro curato est, iure eiusmodi

Priuilegiato. Nam Papa non aufert mihi clerico

Seculari, ius meum, prout prædictum est. Br. scilicet.

Qu. Et igitur iure communi nos prædicabimus.

Br. Non notabiliter perpendis, sed superficialiter

Tangis.

*Tangis. Nam habeo ego alia multa, multum etiam subtilia
Argumenta, pro & contra: cum copiosis admodum
Allegationibus pronunc brevitatis gratia
Posterganda. Qu. sum contentus de presenti hoc modo:
Quousq; fuero per peritiores de his sincere
Informatus. Br. per meam treugam, altricationibus
Nunquam ad simplicitatē veritatis peruenies. Qu. Ita est.
Br. Quia adinuenta inauditae novitatis curialitas
Generat zyzaniam discordiae. Qu. hanc horam in tui
Gratiam intermittā, atq; aliō pronunc divertar. Br. Mane.*

ACTVS IIII. SCENA II.

Priscianus, Breuiarius, Quodlibetarius.

QUò me rapitis miserum? quò trahitis? Br. peregrina- Ononarij
Iambici,
tores eunt
Hūc, & ducunt ligatum. Qu. ubi nam? Br. hīc
in occurso nostro, vides?

Qu. Video. Pr. dimittite me obsecro, & ad heros redite
seruuli.

Qu. Ligatus est cum vinculis. Br. erit maniacus, qui sacro
Anastasio curandus committetur. Qu. eamus obviam.

Pr. O populares ferte mihi opem misero atq; inopi. Br.
consistite, (libera

State parum: volo querere aliqua ex ipso. Pr. ah quae te
Me ab his hominibus. Br. dic mihi prius, qui vir es. Pr. ego
sum miser.

Br. Quod tibi nomen! Pr. Onoclonus. Br. es ne imbitarius,
an polyparius.

An

Ex Malleolo &
alijs petita no-
mina horum
artificij. Vide
Malleol. de
nego. Mo-
nach.

An currifex, an funifex an abigeus, agellarius,
Lucarius, Marfcallus, an coriger, an scutellarius?

Pr. Nihil horū sum: neq; tales audiui unquam nominari.

Br. An verò balmus, an scultetus, an scabinus quispiam?

Pr. Hei mihi! Br. num secularis es, anne regularis? Pr.
hei mihi!

Br. Quomodo tibi est? Pr. ab pessimè! va mihi! Br. habet
quæso cor bonum.

Pr. Nemini ego credo plura acerba unquam esse oblata,
quàm mihi.

Br. Quis te ligari sic iussit? Pr. duo rabula glossarij,

Barberius & Neuifanus. Br. quamobrem? Pr. quia me
saucium

Et vulneratum dixeram. Br. quid tum? Pr. nam ubi nul-
la vulnera

Apparuerunt, insanire me dixerunt: & suis

Mandarunt seruulis, ut pro insano in locum hunc produce-
rent:

Et Divo Anastasio sanandum traderent. Br. in quantū ego
Aduerto, non rectè illi de tuis vulneribus sentiunt.

Pr. Minimè. Nam mea sunt occulta, & latent hinc intus
vulnera.

Br. Ego melius video, quàm Iurista. Pr. quomodo? Br.
Theologicis

Oculis. nam video, quòd anxius es in tot peccatis tuis.

Et vermis conscientia te tribulat. Qu. & ego video idem.

Pr. Ah ah Phalaridis aneo tauro inclusus mihi videor:

Ita torqueor, ita maceror: cum tua verba & vocem hanc
audio.

(ant,

Br. Compunctiones cordis sunt, qua vehementer te angusti-
Et si

Et si mihi confiteri vis, absoluam te. Pr. ex his vinculis?

Br. Non ex his tantum, sed te eripiam ex alijs etiam angustijs.

Pr. Oh gestio! sed quid vis confitear tibi? Br. primum hoc mihi

Dices: an habeas seriam contritionem? Pr. imò, mihi

Attrita sunt omnia membra, attrita omnes ossium mihi

Medulla: cor mihi contritum & iecur. Br. non malè dicis: quia

Cor contritum & humiliatum non despiciet Deus. Pr. ita ego quidem

Spero. Br. age igitur, peccata tua mihi confitere, aut clerico.

Nam si cupis exbanniri à Satana vinculis, ante omnia

Oportet te peccata confiteri nobis singula.

Qu. Omnino oportet, & totaliter: atq; hoc si tu feceris.

Protunc ego te oleo ungam, & te communicabo protinus,

Et prouidebo te viatico, & dabo Eucharistiam,

Vt proficiat anima tua in vitam aeternam. Pr. quinam obsecro

Vos estis barbari? Br. qui? duo Theologi sumus: ego Mona-

Breuiarius dictus. Qu. & ego sum sacerdos Quodlibetarius.

Pr. Me miserum, haccine de causa in hunc productus sum locum,

Vt etiam à Theologis prius disruciatur, quàm mortē oppetā?

Nonne satius erat in manibus Philonij aut Barberij

Perire, quàm plagas in ipsis extremis sic perpeti?

Hei mihi, nam quid sum, nisi verberata statua, aut stimulo- rum seges?

Qu. Vlulatu angoris penitus angustiatu est. Br. age,

Ego confessor tuus ero. Pr. confitere ergo scelera tua.

Br. Non ego tibi, sed tu mihi confiteri debes. Pr. attamen

Modò aiebas, quod confessor tute esse velles. Br. tu male intelligis vocabulum. Pr. imò tu nihil prorsus intelligis. Br. Certè confessor est idem, qui pœnitentiarius. Pr. Vterq, barbarus. Br. Domine Quodlibetarie, rogate vos Eum, & iubete confiteri vobis. Qu. age dicas mihi, An etiam audis Missas? Pr. fac tu me obsecro missum Clerice.

Verba Bonæ
uenturæ.

Qu. Grossum hoc peccatum existit: quod animam ad peccata inhabilitat:

Voluntatem deordinat: & à sanitate quod magis Elongat. Pr. certè à me quam longissimè abest sanitas.

Qu. Nunquam edisti carnes in quadragesima? Pr. imò ne quidem

Intra annum quadragesimum. Br. probus hic vir est. dic unum mihi

Pater noster, quatuor Ave Maria, & tres Credo: & statim Te absolvam. Pr. va scapulis, va lumbis! vatergo & cordi meo!

Qu. Velletis vos illi imponere tam facilem pœnitentiam?

Br. Idem fecit sanctissimus Dominus noster. Qu. quis? Br. Pontifex.

Narratio petis
a ex fortali-
tate Fidei.

Qu. Quomodo? Br. mulier quadam remotis partibus egressa ad Papam

Venit, qui asinabat per Romam: puerulū in brachijs habens, Et voce magna incipit ter clamare, Pater sancte, ô pater Sancte, miserere peccatricis, & da pœnitentiam Mihi grandem: quia puerulum, quem hic porto, habeo à filio meo. (sibi

Et protunc Papa coram omnibus absoluit eam, & imposuit Hanc pœnitentiam, quòd ieiunaret sextas ferias

Per

Per annum in pane & aqua. Qu. non grossa pœnitentia hac fuit.

Pr. Lapides loquuntur hi homines, quibus excutiunt mibi cerebrum.

Br. Recedens tum mulier, secumq; reuoluens grauitatē rei, Et paruitatem pœnitentiæ: putauit quod Papa Non rectē intellexisset eam: & in crastinum accessit iterū: Et Papa confessa est sicut prius: & Papa imposuit sibi Hanc pœnitentiam, quod ter diceret Pater noster. Qu. ni-
mis

Leuis hac & scandalosa pœnitentia fuit. Pr. hei, Hei mihi! Br. recedens mulier, & reuoluens pœnitentiam, Iteratō ad Papam venit: & confessa est publicē, ut prius: Extunc Papa absoluit: & imposuit quod diceret unum pater Noster. Qu. quamobrem hoc fecit? Br. quia cum post ro-
gitaretur Papa,

Quare ita modicam sibi pœnitentiā imponeret: ex tunc ait, Plus ascendit dolor & verecundia, quam passa est publicē In confitendo peccatum suum, quā si omnibus suæ Vita diebus ieiunasset in aqua & pane. ha psy. Qu. salus. Br. Tu quoq; dic unum mihi tantum Pater noster: & ego
iam volo

Contentus esse, sicut olim Papa contentus fuit.

Pr. Ah me miserum! Br. quomodo tibi est? dic arumnas
tuas: quia

Bonus confessor facit, ut medicus ad infirmum lethaliter, Quia medicus non superficialiter de urina iudicat: Sed dicit: faciamus ita omnes cautelas diligentia Et tangit pulsus: & plus perscit, & perpendit sanguinis Corruptionem: & sententialiter ab infirmo discutit

Similitudo
sumpta ex F.
Malleolo,

*Omnem distemperationem totius agri corporis:
Sic confitens fidelis ad sacerdotem ait, ostende mihi
Quantas iniquitates habeo: & tunc confessor suum
Ad confitentem dicit: in quantum in te est, fac quantumcyus
Confessione profundissimam. Qu. dictum notabile est.
Br. Contritionem habeas amarissimam. Qu. & hoc ratio-
nabile est.*

*Br. Iniunctionem pœnitentiæ imple sincerissimam.
Qu. Hoc correlarium est. Br. Compensabis cuiuslibet in-
super*

*Offensionem & indulgentiarum inquires omnium
Similiter dispensationem. Qu. hic punctus radicalis est.
Pr. Mihi verò cordis radices rumpuntur. Br. utinam ergo
Deus*

*Adhuc sanaret animam tuam, ut purgatorij amarissimam
Pœnam euadas. Pr. ab cur non morior, qui in pœnam vivo
mihi.*

*Holcotin le- Br. Confide in Domino: Dominus petra mea & robur me-
ctione prima, um, canit*

*Psalmistæ: quibus verbis dicuntur quatuor, primò quidem
Quòd Deus est munimentum Maiestatis. Qu. & hoc na-
tabile est.*

*Br. Secundo fundamentum firmitatis. Qu. & hoc nota-
bile est.*

Br. Et tertio complementum potestatis. Qu. notabile est.

*Br. Tandem emolumentum proprietatis. Qu. & hoc no-
tabilissimum est. (ficat,*

*Pr. Disrumpor. Br. primum magnificat, secundum rati-
Tertium fortificat, quartum dignificat. Pr. Iugulor, peri-
mor, necor.*

Qu. Re-

Qu. Recommitte Beata te virgini, quatenus ea ab hoc malo
Te liberare dignetur. **Pr.** ab hac arumna nemo, nisi
Bonus Grammaticus me eripiet. **Qu.** Diabolus tribulat
hunc virum.

Br. Videamus quid respondet: an vitam aeternam expetis?
Pr. utiq₃.

Br. Oportebit te igitur abrenunciare Sathana & omnibus
Pompis suis. **Pr.** malè pereas cum pompis omnibus tuis,
Et abrenunciatione tua Sathanica? **Br.** quid tu ais?

Pr. Dico tibi, ut malè pereas. **Qu.** Demonium manifestè
hic habet.

Br. An non vis abrenunciare Sathana? **Pr.** malè pereas.
Qu. homo

Ab immundo tribulatur spiritu. **Br.** ita certè: exorcisa est.

Qu. Aquam benedictā non habeo. **Br.** signa te cum signo
crucis.

Qu. Age, signabo meter. age nunc, veni exterius male
spirite. (tus?

Pr. Ah, ah! trucidor. **Br.** audis, quid dicit malus iste spiri-

Qu. Exorciso te spirite immunde. **Pr.** hei mihi! **Br.** per-
ge ocyus.

Qu. Exorciso te per Deum verum. **Pr.** hei misero mihi!

Qu. per Deum

Vivum. **Pr.** heu, heu! **Qu.** per Deum sanctum. **Pr.** ah, ah,
nunc vita eripitur mihi. (& filia.

Qu. Adbuc te exorciso in nomine Patria. **Pr.** perij. **Qu.**

Pr. Interij. **Qu.** & Spiritua sancta. **Pr.** occidi. **Br.** Dia-
bolus iam exijt,

Sacrista portate illum in templum intus, & finite iacere ibi,
Donec recipiat rursus animā. **Qu.** modò non sit planè mor-
tuum,

Vide Canon.
Retulerunt di
stinct. 4. de
consecrat,

Bebelius in
facetijs,

*Quod nolim. Br. cur? Qu. quia neq₃ celatus est, neq₃ chris-
matus, neq₃*

*Vnctus. Br. redibit, ut spero, ad se. Qu. ego interim ibo a-
liam viam.*

*Br. Quónam ibis Domine Quodlibetarie? Qu. in huius vi-
cini domum. (gite.*

*Br. Quid habetis illic agere? Qu. visitabo agrotū. Br. per-
Benè proficiat. Qu. proficiat & venerabilem Patrem. Br.
ego interim*

Pro misero isto homine, donec ad se redeat, collectam legam.

ACTVS IIII. SCENA III.

Breuiarius

Senarij Iam-
bici.

Ex Breuiario

Romano An-
no 1569. Ant.
perpiz edito.

O Remus. Presta quasumus omnipotens Deus,
Vt familia tua per salutis commodam
Viam incedat: & hortamenta beati tui
Præcursoris sequendo ad eum, quem iugiter
Prædixit, secuta veniat, per propitium
Dominum nostrum: qui viuit & regnat Deus
In secula seculorum, Amen. Procedimus
In pace, in nomine Domini: iugiter, Amen.
Comitetur Angelus nobiscum in hac via:
Vt cum pace, salute atq₃ gaudio bono
Reuertamur, nunc ad propria. Kyrieleyson.

ACTVS IIII. SCENA IIII.

Barberius, Corydon, Quodlibetarius,
Hic

HIC Clericus plebanus, qui modò in hanc subintravit domum,

Oſtonarij
Iambici.
Vide Barb. p. 2
te 3. Rub. 2,

Sollicitat huius rustici mulierem ad matrimonium Infringendū, ut corrumpat extraordinariè. Et quia

Suspectum habuit de adulterio Corydon, dedi tabulam sibi

Denunciationis. nunc deprehensum in domo sua

Luxuriantem istum clericum cum baculis tractare incipit.

Oritur clamor. Qu. Sinite me ire. Co. Hem, cape tibi.

Hem tibi. Qu. Dimittite.

Co. Baculate illum serui, baculate. Qu. Va mihi! Co. in totum occidite.

Qu. Va mihi! Co. Baculate magis atq; magis. Qu. Va mihi! Co. In totum occidite.

Qu. Accusabo te apud meum episcopum: quod baculis me verberas,

Personam ecclesiasticam. Co. Merito te baculauit tuo.

Qu. Quid feci? Co. Quid rogas? qui luxuriosè viuis publicè

In scandalum parrochianorum Ecclesiæ tue. Qu. proba?

Co. Domine Barberi, ubi estis vos? Ba. Adsum. Co. Plebanus iste Clericus

Vult, quod probetur sibi, quod viuit luxuriosè in scandalum Ecclesiæ notorium. legite libellum ei modò

Quem scripsisti: tu nebulo ausculta nunc. Ba. In nomine Domini

Amen: Anno millesimo atq; quingentesimo

Et decimo septimo: indictione quinta septimio die

Februarij: Ego Corydon in his meis scriptis denuncio

Et protestor tibi Quodlibet ario sacellano meo:

Sicut habeo te suspectum de adulterio cum muliere (ne

Mea: Et quia planè nihil habes cū ea agere, me inuito: absti-

Aa 4

Neuif p. 594

In posterum, ne secum conuenias, néue loquaris cum ea.
Quod si fueris ausus tentare: denuntio, contestor &
Protestor in his scriptis, quod contra te utar remedio & via
Et executione mihi concessis à iure. Et ut huic
Denunciationi adhibeas maiorem fidem: hanc ego
Denuntiationem & protestationem in his scriptis ita
Poni rogavi, & per testes infra scriptos fideliter
Subsignari. Co. nunc antequam abeas, verberator amplius.
Ba. Ne puniatur ultra corporaliter. Co. quomodo igitur?
Ba. Pecunialiter. Qu. nihil ad me isthac denuntiatio.
Ba. Si incorrigibilis efficieris propter scandalum notorium,
Quod ex tua fornicatione causatur notoria:
Aut degradaberis ab episcopo, aut occideris à meo
Cliente. nunc elige quod vis. Qu. neutrum volo. Co. bac-
culate eum.
Qu. Sinite me. Ba. nisi pecuniam dabis, quam petimus,
villici
Huius te occident. Qu. quid petitis? Co. ego peto pro la-
sciua
Tua & suspicionem mea centum florenos. Ba. atq; ego
Viginti pro libello, quem scripsi. Qu. nimium est. Ba. at
nisi tu dabis,
Continuò apud tuum te episcopum accusabo. Qu. sumite
Dimidiam partem: & omnem rem tenete cum silentio.
Ba. Promittis te daturum? Qu. primitto. Ba. & hoc die.
Qu. ita. sequimini
Modò. Ba. veni mecum Corydon: subsequamur Clericum.
Co. sequor,
Tu Alexi unà mecum veni: vos pueri este interim domi.

Erasmus,

ACTVS V. SCENA I.

Erasmus, Philippus,

Senarij
Iambici.

A In tu? Ph. sic est. Er. Priscianum tam malè
 Tractatum à philosophastris? Ph. admodum malè:
 Vt quem Thomas, & Scotus, & Iauellus, &
 Similes quidam Scriptorculi insulsißmi,
 Alapis & colaphis penè dederunt ad necem.
 Er. Etiam malè curatum à Medicis? Ph. ah pessimè.
 Quoniam à Philonio & medicorum Lilio,

Propemodum enectus, occisus, peremptus est.

Er. Tum indignè defensum à nostris glossarijs?

Ph. Certè indignissimè. Nam Barberius inops
 Latinitatis, & Neuisanus ludibrio

Habitu constrinxere. Er. etiam iniquè à Theologis

Elusum? Ph. iniquissimè. Er. & adhuc in vinculis

Pro insano distineri. Ph. sic Erasme, Er. age

Aa 5

Philippe, suppetias feramus huic viro:

Et quantum in nobis est, demamus vincula.

Ph. In me nihil est mora. quanquam mihi timeo

Aliquantulum. Er. Quamobrem? Ph. Quia non est ita

Tutum aliquid machinari contra Theologos,

Iurisperitos, & Medicos; qui plurimum

Hodie in aulis Magnatum possunt. Er. possent

Sanè: an tu propterea amicum, in extremis malis

Et vitæ discrimine versantem deserēs?

Ph. Non deseram: si opem ferre liceat mihi.

Er. Imò licet, modò libeat. Ph. Libet quidem:

Sed metuo, ut possim. Er. Quare non possis? Ph. quia

Iurisperiti & Theologi hodie praevalent

Ludimagistris: & pluri fit unus hoc

Tempore rudis medicus, quàm Grammatici decem.

Er. Nihil interest. nam sic de Doctoribus

Omnes indocti iudicant: quorum ego mihi

Fauorem omnem uno non redimam teruncio.

Ph. At barbarie accusare tam doctos viros:

Vt sibi videntur: fuerit quasi piaculum.

Tum praesertim, si quis redarguere velit

Theologos, aut Latinitatem carpere.

Er. Quamobrem obsecro sic metuis fædos Theologos?

Ph. Quia priuilegium à summo Pontifice habent.

Er. Quod illud? Ph. Quòd, licet per ignorantiam

Grammaticæ artis aliquid vitiosum proferant:

Non ideo despiciendi sint à ceteris

Scholasticis: quia morum vitia clerico

Magis, quam orationis præcauenda sint.

Et alio Canone, Romanus ait Pontifex:

Monendi

Monendi sedulo sunt & Scholaſtici:
 Vt Chriſtiana humilitate induti, viros
 Non contemnant: quos vitia morum propè magis,
 Quàm verborum deuitantes cognouerint.
 Nam ſic non riſerint, ſi quos antiſtites
 Eccleſia aut miniſtros audiant Deum
 Cum barbariſmus & ſolæciſmis ſuis
 Creare: vel verba eadem, qua pronuntiant,
 Manus intelligere, aut etiam malè diſtinguere.
 Et. Niſi hoc te priuilegium perterreat.
 Nam commune id habent cum aſinis indoctiſſimis
 Innocti antiſtites. Ph. Certè quid Pontifex
 Zacharias cuidam Epiſcopo olim ſcripſerit,
 Diſtinctionis quarta verba nos docent:
 De conſecrationibus, Canone ſacro
 Retulerunt. Quare Theologos offendere,
 Graue eſt: cum præſertim Priscianus vapulans
 Adhuc in illorum poteſtate ſit. Er. Age.
 Quia facinus magnum & memorabile, non ſit ſine
 Periculo, relinque Theologos mihi
 Docendos Tullianas elegantias:
 Tu Philoſophos primùm aggredere: quiq; Logicas
 Artes & diſciplinas tractant barbarè.
 Horum ex manibus nunc Priscianum vindica.
 Ph. Ita faciam: & nunc iam mecum habeo tres libros,
 De dicendi artibus, quas pueris tradidi.
 Er. Et ego librum de ſcribendis Epiſtolis:
 Et de Verborum & Rerum Copijs: item
 Eccleſiaſtem, & ſimiles libros bonos.
 Pergamus modò ad illum locum: ubi miſer & inops

Animæ

Animi compedibus vinctus etiam nunc iacet.

Ph. *Nisi me fallunt oculi, locum illum conspicio:*

Qui mihi monstratus est. Er. properemus ocyus.

Ph. *Ego Filium Dei, λόγον αἰδῖς πατρὸς
ἐνέτλω καὶ μεσίτῳ generis humani inuoco:*

Et toto pectore ac votis ardentibus

Precor, ut det prosperos successus, protegat

Scholas: quæ sunt hodie sedes discipulorum:

Pariterq; docentium: colligat Ecclesiam

In genere humano: & artes conseruet bonas:

In quibus famam de se sparsit, ut inquit Plato.

ACTVS V. SCENA II.

Priscianus, Erasmus, Philippus.

Odonarij

O Me infelicem hominem! cui melius fuerat nun-
quam nascier: (perpeti.

Quàm tot misérias, tot mala, tot inuita arumnas

Nam quid mihi vita prodest, ubi sic viuendum, ut
penè omnibus

Momentis supremum diem optes, optatum non impetres?

Er. Clamorem audio Philippe. Ph. vocem hominis & ego
auribus (ser,

Mihi percepisse videor. Pr. nam modò intus iacui inops, mi-

Desertus, examinis: neq; hominum quisquam est, qui me
vinculis

Hus eximat: aut agrum restituat, aut à morbo liberet.

Er. Quis isthic est Philippe? Ph. ubinam? Er. qui illic in
atrio ambulat.

Ph. Ip-

Ph. *Ipfus erit, nifi me omnes fenfus fallunt. Nam adhuc constrictus eft.*

Pr. *Sed eccos obvios mihi alios homines. Er. misera huic est viro*

Facies. Ph. quid mirum, si miserrimus fit: qui tot accipit Colaphos: tot alapas quolibet die patitur? nam quot putas illum quotidie accipere vulnera ab indoctis Typographis? Quot à Statuarijs? quot ab Amanuensibus & Pictoribus?

Er. Innumerabilia profecto, ut mirer qui possit perpeti.

Ph. *Ita ut vides. nam caput ei verberibus totum tuber est.*

Pr. *Ah quinam isti tam lepido vultu homines? specie tam amabili?*

Reuiuifcere mihi videor, cum illos intueor. nam cateri,

Quos aspxi hodie, ex antro produsse videbantur mihi

Trophonio. Er. atq; culpa hec est ludimagiftrorum, qui suos

Meliora non docent discipulos. Ph. confentio. Er. Nam pro bona

Grammatica Prisciani, mala Alexandri pueris traditur.

Ph. *Ita fit: nam & hodie cum ego mea Grammatica Prisciano opem*

Ferre aggredior, eandem aliqui mihi referunt nunc gratia:

Quam Prisciano Alexander retulit. Pr. Ah, quales nã viros

Istos credam? Ph. nam quid ludimagiftros dicam aliquos nouitios?

Qui precepta cumulant Grammatica Græcæ atq; Latina, & libros

Meos è puerorum excutiunt manibus, & substituunt

Suos: ut melius scilicet videantur sapere, quàm ego sapi.

Er. *Idem mihi accidit. Sed committenda res hac est Deo:*

Qui

Qui ingratos cuculos & plagiaros iratus punit.

Pr. Ibo obviam. Ph. Ad vos accedit. Er. Eamus nos istidem illi obviam.

Pr. Salute amabiles viri. Ph. Salve reuerende mi senex.

Er. Salve Grammaticæ. Pr. Habeo gratiam. Sed unde tu, mi homo,

Me nosti Grammaticū? Er. Quia tibi perforatū est palliū,

Fenestrata toga, & ventis peruia, subucula perflabilis,

Et profectò vetustior quàm sunt lena pellenica:

Caliga depiles, attriti sunt calcei: tum macra tibi

Facies, genæ suppallide, os liuens, & ceruix debilis.

Pr. Facile est miserum irridere. Er. Pol ego isthuc haud facio, senex:

Sed ex animo condoleo, cupioq³ afferre remedium tibi.

Ph. Et ego consimiliter. Pr. Non me ludetis? Ph. Egone te rideam?

Te ludam? inter mori me malim letho pessimo: cedo

Manus tuas. Pr. Quid cum ijs ages? Ph. Demam has manicas tibi ocyus.

Nam Priscianum liberum esse oportet, non huius vinculis

Ligatum. Pr. Obsecro dic mihi nomén tuum. Ph. Dicam adepol:

Ego sum Philippus ille Melanthon: & hic est ille maximus

Erasmus Roterodamus. Pr. Ah tu sustine me, sustine.

Nam præ lætitiâ concido. Er. Philippe Grammaticæ tuam

Illius naribus admoue: ut animales redeant spiritus.

Ph. Ita faciam. Pr. Proh Iupiter quàm iucundus nidor meas

Nares ferit: Er. Ha verborum & rerum copia, ut placens tibi?

Pr. En-

Pr. Eugè optimè! nam vitam ereptam à Breuiario reddunt mihi.

Ph. Hac Rhetorica quomodo te reficit? Pr. Optimè. Ph. Certè calor

Antiquus ille redit in faciem. vin' etiam aliquid cibi?

Pr. Volo maximè: nam vestras elegantias & Tullij

Phrasin diu nunc esurio: sed vereor, ut nausea mei

Stomachi cibos admittat. Er. Quamobrem? Pr. Quia tantam deglutij

Barbariem, ut nisi prius euacuetur, omnes ego fastidiam

Cibos: nam intentionibus & vjs lauellicis,

Prognosticationibus atque clarificationibus

Philonicis, æmpliationibus insulsiſſimis

Neuizani, & tribulationibus Breuiarij, meus

Ventriculus ita distentus est, ut nisi purgantibus

Medicamentis per aluum deijciantur, saluus esse non

Posſim. Er. Si morem vü gerere, hoc stabulum Augia expurgabimus.

Pr. Agite ut vobis lubet. Nam me dicto audientē habebitis.

Er. Dic tu prior Philippe, quod remedium nunc tibi aptius Videtur ad educendas Philosophastri istius nanias?

Ph. Dic tu prior Erasme. Er. alternis agemus: Deus alternam amat.

Ph. Igitur contra lauelli intentiones & Thomæ vias,

Recipe Ioannis Cæsarei Dialecticorum tractatus decem,

Rodolphi Agricola de Dialecticis inuentionibus

Libros duos: Dialecticæ nostræ volumina quatuor:

Quinq; Peripateticorum Cæsalpini Aretini libros:

Iacobi Scheccij Demonstrationum libros quindecim,

Et Commentaries in Organon, & in Physicam atq; Ethicā

Aristo-

Aristotelis propè uniuersam : tum eiusdem Compendia.
His addantur, si placuerit, nostri libelli physiologi
Et Ethici. Præterea admisce, grati saccari loco,
Colloquia Erasmi & Chiliades, & quicquid ille unquam
edidit:

Camerarij item de exercitatione Rethorica librum
Vnum: partitiones Sturmi: Rethorica Valerij
Et Rami. concoquantur in aqua fontana Terentij:
Et colentur per Liuium. Colatura addantur Cato,
Cicero & Seneca: fiat haustus. an speras te sic saluum fore?
Pr. Confido maximè. Sed quomodo per alvum eger arudes
Prognosticationes & clarificationes Lili?

Ph. Tu dic Erasme. Er. perge tu Philippe, quoniam te au-
diam

Libentius. Ph. igitur cura instituaturs ad Methodum &
modum

Fernelij: adhibeatur venæ sectio per Vesalium.

Pr. Nimiū exuccus sum, ferre vix potero. Ph. igitur caput
Purgetur per pilulas Brasauolæ. Pr. Isthuc placet. Ph.
quod reliquum erit

In intestinis, ex herbario Matthioli & Fuchsij
Curetur: herba utriusq; per Gesneri & Langij epistolas,
Opera Cratonis colentur: colatura addas Plinium,
Columellam, Celsum, Varronem, Mercurialem, Ruellium,
Et Thomæ Erasti disputationes ad Paracelsicos.

Pr. Eugè lepide Melanthon, ut mihi grata & suauius medi-
camina

Commonstras! Ph. modò tu maturè adhibeas: saluum te
feceris.

Pr. Adhibebo iam nunc illicò, si modò prius ex sermonibus
Tuis

Tuis cognoscam, quo remedio dein utendum sit mihi

Aduersus ampliaciones Neuifani rudissimas:

Et contra Practicam Barberij plumbeam, non auream.

Ph. Hoc melius dicet Erasmus. Pr. dic obsecro, mi Erasme.

nam lien

Adhuc torquetur mihi tot vanis limitationibus.

Er. Igitur aduersus ampliaciones Neuifani, & nigras

Barberij rubricas, & glossas Accursij ineptissimas,

Siue ordinariae sint, siue interlineares, ut vocant,

Seu marginales: contra has omnes recipe Vlrici Zasij

Censuram in quosdam barbaros Iurisconsultos & rudes:

Qui proprietatem negligentes sermonis, spectare se

Dicunt rem ipsam: ecquid hoc iuuat remedium? Pr. Sanè

plurimum.

cim.

Er. Recipe Tiraquelli & Alciati operū manipulos quindecim.

Ph. Probè. Er. Observationum Cuiacj & Hotomanni manipulos

Totidem: Paratitlorum Vesebeccij libros tersissimos:

Gulielmi Budai annotationum in Pandectas, item

Antonij cuiusdam Augustini emendationum, ad hec

Methodorum Gribaldi, Lagai, & variorum Rauardi, item

Diatribarum Eleni libros quoscunq;: Molinae Analyticos

Tractatus omnes: tum Ferrerij Montani regulas

Iuris: librorum Vigilij Zuichemi, Corasij, Oldendorpij,

Duareni, Connani, Donelli, Gothofredi, atq; Pacij,

Forsteri item, & Vultej, quotquot poterunt reperiri. Ph.

optimè.

Er. Item institutionum Calduini, Hoperi, Lignij,

Mynsingeri, Vigelij. Ph. & Klingij. Er. Manipulos quin-

decim,

Bb

Redigantur in olea: addatur cera è Pandeëtis & sacro Codice, quod satis est, fiat unguentum lienare. an putas Dolorem desiturũ esse? Pr. Imò maximè: dum modo rudis Breuiarij & Quotlibetarij barbaries, mala non innouet. Ph. Contra hanc antidotum tibi dabo, quo nullum erit praesentius.

Pr. Quod nam? Ph. Recipe operum Augustini, Hieronymi, Ambrosij libros

Omnes: Hilarij & Bernhardi omnes: & niueo Lactantij Lacte aliquantũ dilue, permisce & tempera. Er. Lectissimè.

Ph. Locos item communes nostros. Er. & meũ constimilit er Ecclesiasten, & paraphrasin Euangeliorum omnium.

Ph. Rectè: praterea Cyprianum, Tertullianum, Gelasium, Redige in subriles pulueres. Er. Sed nõ in Scoriasticos tamen.

Ph. De his manè & vesperi, ante & post cibũ sumito, quantum lubet.

Er. Certè hoc Antidotum etiam contra Serpentis antiqui asperos

Morsus & ictus proderit, & aduersus pestilentiam

Eiusq; cathedram: & viscerum dolores mitigabit. Pr. ab Philippe. Ph. quid est? Pr. Vrget me extrema quapiam necessitas.

Ph. Qualis? Pr. Nam quia tot prabuisstis purgantia medicamina,

Subitò nunc vim exercere suam incipiunt. Quare locũ mihi Commonstres, in quo ventrem exonerem: si tibi non graue fuerit.

(nominant,

Ph. Sequere hũc: est quadam publica cloaca hĩc, Illyricum Olĩm Pilatus dicta; in hanc te abducam illicet.

Erasme, tu interim hĩc operire me: reuertar ocys.

ACTVS

ACTVS V. SCENA IIII.

Erasmus, Corydon.

Iambicij.
Senarij.

A Bÿt uterq; proh Deum & hominum fidem!
 Quantum interest, maturè an agas rem quamlibet,
 An verò cunctanter. Nam paululum modò
 Cessassemus : iam de viro optimo actum erat.

Co. Vidisti Alexi, quomodo plebanus habeat

Multam pecuniam : & tamen nihil pro ea

Facit : nihil operatur. Et vidisti item,

Quod scriba hic Barberius, pro paruula scheda

Decem florenos accipit : & hic Lilius

Pro una recepta argentum accepit maximum.

Er. Quis illic est, qui huc accedit homo Rusticus?

Co. Quia igitur nunc habeo pecuniam, volo

Te ducere in scholam : ut stes aliquo tempore

In studio : & hos nummos dabo, quòd discas mihi

Legere & scribere, & huiusmodi pecuniam

Mihi lucrifacere : sequere me. Er. Ibo obuiam & alloquar.

Co. Vide, quòd hero tuo obedias, & te benè

Geras, & sãmas urbanum vultum tibi.

Er. Salue mi Rustice. Co. detrahe pileum tuum

Tu nequam. Gnad Herr. Er. unde aut quòd tendis viam?

Co. Quero hìc virum, qui pueros docet. Er. hìc plurimi

Sunt tales. Co. nomen eius dictum est, sed mihi

Non incidit. Er. quod est principium nomini?

Co. Ille ille vocatus est, ille ille vocatus est:

Modò versabatur in labris primoribus,

Chididascus. Er. niminem ego novi huius nominis,

Co. Chidalasus. Er. neq; talem noui aut vidi uspiam.

Co. Chidimascus. Er. nihil agis. Co. neq³ curo per Deū:
 Satis est quod ego modo meum nomen scio.
 Er. Fortassis est Didascalus. Co. ipse est hercule.
 Deus illum perdat! Er. quid cum illo negotij est?
 Co. Puerum hūc afferō mecū in scholam. Er. quid ager ibi?
 Co. Si vultis auscultare mihi, dicam. Er. prius
 Nomen volo scire tuum. Co. est longum admodum.
 Er. Fac breuius. Co. non possum: sed tentabo tamen,
 Sum Thyrsidamatacorydonis Corydon. Er. age,
 Nunc dic. Co. postquam video quod ij qui scribere
 Et legere possunt, benè viuunt, sine manuum
 Laboribus: & quod nos agricole in imbribus
 Et ventis operari nunt soli cogimur;
 Cœpi in animo meo, sic mihi proponere:
 Quod filium hunc volo posthac in studio alere,
 Per annum unum aut duos: si fiat forsitan
 Plebanus, aut scriba, aut Doctor. Er. nullam prius
 Scholam frequentauit? Co. nullam: sed habet caput,
 Caput inquam: non credis. Er. imò video caput
 Pragrande & brassicatum, ut sic appellitem:
 Sed ingenium non video. Co. tenteris igitur.
 Nam benè cantare potest formosam Amaryllida:
 Et vulgo dicunt, quod auis è cantu noscitur.
 Er. O Corydon, eruditio non ita facile
 Acquiritur, ut tu censēs. Nam quinq³ aut tribus
 Annis vix addiscet, quod tu illum mensibus
 Duobus apprehensurum speras. Co. fimo
 Onerare carrum, stabula purgare pecudum,
 Et stercore agros intra annum didicerat.
 Er. Non eadem caloni apta sunt, quæ Musicorū

Alg

Alij mores requiruntur in his artibus.

Atq; en, ut hiat ore tuus iste filius.

Co. Iam nunc contemp!ari & spentisare incipit.

Er. Quot annorum est? Co. viginti quatuor: ut mihi

Sua mater indicat. Er. non sunt alij tibi

Nati? Co. imò: sed hic est omnium pulcherrimus.

Er. Ridiculus es. Co. quare? Er. quia non interrogo

De specie, sed de atate. Co. Cur? Er. quoniam hic nimis

Consenuit. Co. atqui nunc est robustissimus:

Et ad labores tolerandos aptissimus.

Er. Labores rusticos: sed caloni tuo

Sambucam non facile adaptaueris. Co. quid hoc

Est dicere? Er. filium tuum esse asinum ad lyram.

Co. Non intelligo. Er. si consilium vis, dabo. Co. volo.

Er. Quia rusticam artem iam didicit, exerceat:

Et sorte sua, perinde ut tu pater, siet

Contentus. Co. an non speratis eum literas

Doceri posse? Er. Asinus citius tangere fides,

Camelus saltare addiscet. Co. veni igitur hinc

Mecum. hodie duo arabis iugera. Er. ita censeo.

Sed Priscianus ut citò expurgatus est.

ACTVS V. SCENA IIII.

Priscianus, Philippus, Erasmus.

A H mi Philippe, nunquam in mea vita cacavi largius. Octonarij
Iambici,
Nam quicquid in me sordium fuit, id omne in sordium tuum

Illyricum egesi. Ph. mihi certè mi Prisciane, visus es

Bb 3

Omnia tua intestina effudisse : ut hereticus ille Arrius.

Er. quomodo iam nunc habes mi Prisciane? Pr. bene. nam fecibus

Per aluum deiectis, nihil mali sentio. Er. hem optimè.

Nam ego istas tibi purgationes sic euenisse admodum

Lator, mi Prisciane. Ph. Erasme, dici certè non potest:

Quot ille sordidos, quot putidos libros egresserit.

Er. Dic obsecro. Ph. primò omnium, lauellum cum omnibus suis

Intentionibus & vijs excreuit : inde omnes libros

Parrisorum Sorbonistarum; tum Mamorectum & vetus

Catholicon, Huguitō, Grammaticā Alexandri, Gemmas itē

Gemmarum, Ex quo. Er. quid postea? Ph. clarificationes Lilij,

Cū toto Anicenna & Haly & Rasi, tot barbaris scriptoribus.

Er. Nullas dominationes, nullas deiecit reuerentias?

Humanitates, Magnificentias? Ph, imò turpissimas.

Nam gratiarum hanc actionem antistitis, seu clerici, ut vocant,

Habitam in cœtu Monachorum totā egeffit. Er. recita mihi obsecro. Ph. quod

Reuerentia atq; dignitates vestrae hodierno prandio

Adesse, & reuerenda ac dignissima sua praesentia id

Ornare haud sunt grauata: pro hoc beneficio reuerentia

Et dignitatibus vestris, hi Quotlibetarij noui

Cum toto Quotlibetariorum cœtu gratias agunt,

Quantas animis concipere possunt maximas. Er. hac ultima

Vsuparauit. Ph, apparet: sed ausculta. Reuerentiam

Et dignitates vestras valde orantes, ut reuerentia

Et dignitates vestrae, tēue hoc prandium, pro temporum

Horum

*Horum conditione tenuiter instructum, aequi & boni
Velint consulere. Er. & hanc suam latinitatē ex usu habet.
Ph. Passim bona se malis admiscunt. Er. perge. Ph. quia
reuerentia*

*Et dignitates vestra tractatae sunt adeò tenuiter:
Iuxta ignorantiam nostram. Er. eugè! Ph. quod reliquum
est, reuerentia* Vide Pogg. in
facetijs.

*Et dignitatibus vestris totum collegium, & hi noui
Quotlibet arj, operam suam omnem vestris dignitatibus
Humanitatibusq, quā promissimam sic deferunt:
Reuerentijs & dignitatibus vestris sese interim
Commendantes. Er. Philippe, quis Gnatho, aut Colax, aut
Gelasinus* (hæc

*Vsq, adeò fuit nunquam impudens: aut in tantum esuriit ut
Verba suo regi in os ausus sit dicere? Ph. haud quisquam
arbitror,* Eras. de con-
scrib. Epistol.
P. 35.

*Neq, ego me his similia unquam legere memini. Er. qui pla-
Possunt: qui iure perfundi, qui offē peti, qui commingier
Se sustinent: tamen hoc non sustinent: ut sic à ceteris
Salutentur, quemadmodum nos Christiani etiam viris
Grauibus adulamur. Ph. vera profectò memoras. Er. quan-
do aut ubi*

*Licentiosus ille parasitorum effictor, Comicus,
Talem ausus est in fabula inducere? Ph. nusquam inuenies
huic*

*Confinulem puto. Er. nusquam per Iouem. sed quidnam
amplius*

*Egesit sordium? Ph. Neuisanum cum ampliacionibus:
Et Barberium cum rubricis suis, & Petrum Ferrerium,
Et spurcum Lancelottum. Præterea tot glossas rancidas,*

Tot feuda intra atq; extra curtē Domini: tot Feuda Guardia,

Castaldia, Ligia, illigia, tot consilia, tot barbaras

Decisiones: ut dies ad enumerandum non fiet

Satis. Nam ultra triginta sedes habuit. Er. prohsimum Deum! (mos.

Quid narras? Ph. Theologos verò excreuit plures fœdissi-
Bricot, Holcot, Mephret, Gritsch, Biel: Hortulum animæ,

Breuiarium,

Confessionale & praeordiale Sacerdotum, qui habent
Deuotè celebrare: quadragesimale nouum: Lumen animæ:
Fortalitiū fidei: & quis posset hac percensere omnia?

Er. Miror profectò, quomodo tam largā euacuationē homo
Potuerit sustinere. Ph. penè animi deliquium expertus est.

Itaq; corroborantibus nunc medicamentis indiget.

Pr. Certè post tam largam purgationem vires corporis
Instaurari opus est: ut cibos ingestos possim firmiter
Retinere & digerere. Er. Philippe, quod factū optimum es-
se censeo:

Ducamus hominem in pharmacopolium aliquod: atq; ibi
floribus

Poëtarum corroboremus. Ph. sic equidem iam censeo.

Er. Nam melle condita iuuant plurimū. Ph. sed quod
potissimū

Pharmacopolium intrabimus? Er. Frobenij. Ph. non
abnuo:

Sed tamē etiam Egenolphus habet in suo Myrothecio bonas
Confectiones plurimas. Er. etiam illic promemus aliqua
Electaria. Ph. nec non Oporinus, Plantinus, Rihelius,
Vvechelus, Vignon, Corvinus, Episcopijs, Feirabendius,

Es

*Et in primis Henricus Stephanus habet conseruas optimas:
Longolios & Bembo in literis humanioribus,
Item Scaligeros, Sadoletos, Muretos, Lambinos: item
Manutios. Er. & Stephanos. Ph. Camerarios. Er. &
Linacros.*

*Ph. Micyllos & Cordos. Er. & Moros. Ph. in medicina
Fuchsius,*

Fernelius, Valleriolas, Andernacos, Cornarios.

Er. In iure Zasios, Ramos, Menochios. Ph. ijs

Certè ventriculi, iecoris, cordis, reliquorumq; viscerum

Vires corroborabis optimè. Pr. consentio herculè.

Ph. Tum Theologorū, qui nunc eleganter scripitant, libros

*Innumeros. Er. sic est. Ph. quin ergo illuc ibimus. Er.
earnus. Pr. sequor.*

Vos spectatores, non est, quod nos expectetis hīc: apud

Frobenium & Oporinum Priscianus roborabitur:

Vos autem, quia & ipsi colaphos mihi impegistis plurimos:

*Nec dum veniam à me petiistis: tum demum eam impetra-
bitis:*

Si & post graues à me, atq; iniurias abstinueritis manus:

Et quod postremum est condimentum fabula:

Mihiq; gregiq; voletis huic applaudere.

Duo Senarij.

AVCTORIS AD LECTOREM

aquum, admonitio.

NE quis in hoc Dramate existimet à me re-
prehendi, aut studia Philosophica, aut
doctrinam medicam, aut disciplinā iuris
ciuilis, aut deniq; hanc aliā mē religio-

Bb 5

nem: sciat æquus lector, nihil hîc taxari, nihil rideri, nihil carpi præter sordidum sermonis genus: quod superioribus seculis, omnia artium & doctrinarum studia, quasi diluvium quoddam inundavit. Equidem Thomas & Scotus, tam profundè fuerunt docti: ut mihi videantur multa in Philosophia vidisse, quæ ipsum Aristotelem latere potuissent: sed genus sermonis, quo utuntur, tam ineptum est, tam-que insulsum, ut nihil possit dici ineptius, nihilq; insulsius. Quòd autem mores Quotlibetarij sacerdotis è Malleolo carpuntur id boni & innocentes, non ad se, sed ad malos pertinere sciant. Nam horum luxuriæ, Nævisanus in sylva Nuptiali eandem, quam nos, medicinam adhibet. Neq; Philippus aut Erasmus in hoc dramate de negotio religionis, aut de articulis fidei disputant: sed tantùm de studijs agunt humanioribus, & de rebus, quæ pertinent ad uniuersos. Qua quidem de re breviter te admonendum esse putauimus, ne quis calumniator, aut sycophanta mentem & nostram, & nostrorum verborum temerario ausu possit inuertere. Vale & Priscanum sap-
cium pro tua virili sana & cura. Argen-
torati, Anno &c. 8. 8. Calen.

Ianuarij.

VENVS

V E N V S.

TRAGOEDIA NOVA: EX LI bro primo Aeneidos Virgilij.

GENEROSIS ET VERE ILLVSTRIBVS
Dominis: D. Conrado, D. Adeluuico, & D.
Hermannno: Comitibus à Tubingen; Dominis
in Lichteneck, &c. suis Dominis obseruan-
dis, S. P. D. Nicodemus
Frischlinus.

CVM adhuc Tubingæ, in mea Patria, prælegerem studio-
sioris literarum adolescentibus, Virgilij Aeneida: id
negotij credebam mihi datum: ut studijs discentium
prodesset, quem tunc in prælegendo suscipiebam, la-
bor. Nam & de rebus, quæ in eo opere tractantur, & de ver-
bis, quibus istæ res à Poëta exprimuntur, tum ipsemet cogi-
tabam diligenter, tum auditores quoq; meos diligentissimè
cogitare iubebam. Et si enim res quæ ibi tractantur, magna
ex parte sunt fictæ & fabulosæ: tamen ita fictæ sunt, ut aliquâ
veri habeant similitudinem: & ut moneant lectorem de rebus
veris, maximeq; arduis. Sed quia nos iam olim, de varie-
tate rerum optimarum & maximarum, quæ in Aeneide pro-
ponuntur, peculiarem orationem scripsimus: idè lectorem
eò remittimus. Iam enim de verbis, eorumq; imitatione dun-
taxat aliquid hoc loco præfari constituimus. Nam in hac re
omnis virtus oratoris perfecti consistit, ut aptè possit verba &
Phrasin veterum auctorum imitari: & quasi consimilia quæ
dam opera antiquis operibus efformare. Quare in explica-
tione

tione verborum primam dabam hanc operam: ut ostenderē, quid esset propriè dictum, quid figuratè, quid usitatè, quid Poëticè. Deinde paraphrasin dictabā. cuiusmodi edita est à nobis, in Bucolica & Georgica Virgilij, & in Satyras Persij. & cuiusmodi habemus scriptā à nobis, in Epistolarū libros Horatij. Postremò etiā hoc agebamus; ut absolutus liber in formā Tragœdiæ redigeretur: ita ut à me prælecta & à pueris percepta, possent in scenam produci. Nam hac ratione putauimus, etiā memoriæ adolescentum exercendæ, & aptæ actioni comparandæ, non malè consultum iri. Etsi autē eam grandiloquentiam non sumus consecuti, quam Seneca in suis Tragœdijs, & quam Buchananus noster, in suo Iephthe: id tamen operæ à nobis datum fuit: ut Phrasin Virgilij retineremus: & quoad eius fieri posset, nullum aliunde verbum quæreremus. Hoc studium nostrum, cum amicis nostris probari videremus: passi sumus annis superioribus, unam illarum Tragœdiarum in lucem prodire: quæ Dido inscribitur: & ex quarto Virgilij operis libro petita est. Hanc autem Venerem, ex primo eiusdem operis libro conscriptam Comœdiam, ut vobis, generosi atque illustres Comites, potissimum dedicarem, causæ fuerunt non omnino nullæ. Nam Iulium meum, cum is Tubingæ ageretur, me adhuc extra patriam apud Carniolanos commorante, vos applausu vestro mirificè approbastis: cumq; is in lucem iam prodeat: volui hanc Venerem ei esse comitem; quando Venerem Poëtæ aliās dicunt gentis Iulæ, ab Aenæa ortæ, primam parentem extitisse. Accedit huc, quod vos me, meamq; familiam, è peregrinis locis in patriā reuersos, summa humanitate excepistis, & tantis affecistis beneficijs, quantā nos nullo unquam tempore compensare poterimus. Atq; utinam cœptā in explicatione Dialecticæ meæ telam, liquisset mihi pertexere: quandoquidem vestram diligentiam, & studium discendi, tam ardens in vobis animadverti. Sed quia typographorum inopia factum est, ut huc proficiscerer, librorum edendorum causa, dabitis vos absentis meæ veniam: &

hac

hæc Venere mea desiderium mei interim exatiabitis. Vbi Aristophanem & Callimachum meum uidero in lucem editos, cum Paraphrastica interpretatione Virgilij, Horatij & Persij; nec non meam utramque Grammaticen, & meum Nomenclatorem, & meas omnes Comœdias, uno comprehensas volumine: ibi demum constitui meam reuiscere familiam. Nam hisce operibus meis extremam volo addere manum: & eam, quæ in corrigendis Typographorum erratis insumitur opera, ipsemet mihi sumere: ut libri mei, quoad eius fieri potest, emendatissimi in lucem prodeant. Ante omnia autem huic impulsit splendor familiæ & virtutum vestrarum, ut hanc Venerem vobis consecrarem. Nati enim estis ex ea familia, quæ cum olim amplissimas teneret ditiones in omni Sueuia, prærasque possessiones suas, ad cultum religionis & ad studia pietatis contulit. Nam Rudolphus, Palatinus Tubingensis, circa annum Christi millesimum octogesimum, nobile illud & opulentum monasterium fundauit Bebenhusium: Et Mangoldus atque Anshelmus, Palatini Tubingenses, Blaubiriam, ad fontes Blauij, & Anhusium, in valle Brentiana duo amplissima monasteria possuerunt. Marquardus item, si nomen rectè memini, comes Tubingensis, minorem Augiam, in lacus Brigantini insula ædificauit. Quid dicam de Hugone, Palatino Tubingensi, comite Brigantiæ, Domino Ruggæ & Gerenhusij, qui aduersus Guelfum Bauariæ ducem potentissimum, arma gessit, & vim sibi inferentem, in campis Tubingensibus, ingenti prælio superauit. Habetis, ni fallor, præcipuos familiæ vestræ heroes, à sexcentis annis ad hunc usque diem reperi- tos, atque à me consignatos: quorum virtutes, tanquam domesticum exemplum, vobis quotidie versantur ob oculos. Sed cum inanis sit illa gloria, quæ in veterum imaginibus posita est: nisi propria virtus ad illam accedat: vos certè omne punctum aufertis, qui acceptam à maioribus vestris lucem, vitæ vestræ actionibus adeo non obscuratis, ut eam longè, quàm fuit unquam, illustriorem reddatis. Quæ enim hæc est pietas vestra? qui amor do-

Strinæ

strinx cœlestis ? quod vos sacras conciones non auditis tantum, sed etiam calamo excipitis ? Quæ ista humanitas vestra, quodd viros doctos & literatos, tanto amore prosequimini ? ut maiore prosequi non possitis ? Quæ isthæc discendi cupiditas, quodd non modò publicas lectiones frequentatis, sed etiam priuatis exercitationibus domi intra vestros parietes quotidie operam datis ? Et quid ego te laudem, Conrade, aut quid te prædicem ? Vereor certè, ne si in os te laudem, videar iurtaicis meis adulari tibi velle. Sed siue ita illis videar, siue non: dicā quodd me *Θυμὸς σὺνθεῶσι κελύει* Et si enim tacere vellem de tuis laudibus, tamen non sineret me tacere illa virtus tua, quā nuper admodum declarauit oratio tua, tam docta, tam polita, tam sapiens, tam grauitèr à te dicta: cū tu in cœtu scholastico abdicares te magistratu Academico: quem præterito hœc semestri, summa cum dignitate & summa cum laude, gessisti. Quid dicam de meo Adeluico, de meo Hermanno: duobus illustrissimis animis ? Nam quoties illius conuersationis vestræ, tam suavis recorder: quoties nostræ Musicæ: quoties colloquiorum: toties mihi refricatur summum illud, & vix effabile desiderium, vos reuiscendi. DEVS optimus Maximus vos cum vestro pijsimo, & doctissimo præceptore Casparo Kanter gießer: viro integerrimo & amico meo suauissimo, nō modò ad reditum meum, sed deinceps quoq; per omnem vitam, diutissimè seruet incolumes: idemq; studia vestra dirigat, ad Ecclesiæ suæ, Reiq; publ. utilitatem, ad ciuium vestrorum salutem, ad nominis vestri decus & ornamentum. Argentinx, Idibus Nouemb. Anno 84.

VENVS: TRAGOEDIA NOVA
ex primo Libro Aeneidos,

VENVS TRAGOEDIA. 399
P E R S O N A E.

IVNO <i>Dea</i>	VENVS, <i>Dea.</i>
AEOLVS, <i>Deus</i>	IVPITER, <i>Deus.</i>
CHORVS, <i>Nereidum.</i>	ILIONEVS.
AENEAS, <i>Rex.</i>	DIDO, <i>Regina</i>
ACHATES.	CVPIDO, <i>Deus.</i>

ACTVS I.

IVNO.

MENE igitur incepto meo desistere?
Nec posse Regem Troicum solo Italia
Auertere? an fati prohibeor cœlitum?
Pallásne classẽ exurere potuit hostium:

Pontoq; Gracos turbido submergere:
Vnius ob noxam & furorem Oilei
Aiacis? ipsa Iouis coruscã è nubibus
Iaculata flammam: dispulit quassas rates:
Ventisq; pelagus eruit rapidissimã.
Illum euomentem pectore ignes, turbine
Corripuit: & scopulo improbum affixit virum.
Ego verò, quæ regina divorum, & Iouis
Incedo soror & uxor, uno cum Phrygum
Populo tot annos (proh nefas!) bellum gero.
Et quisquam adoret numen hinc Iunonium?
Arisuẽ supplex post honores inferat?

AEOLVS, IVNO.

VIX carcere Aeolio Notorum murmura,
Ventosq; nauifragos premo: vix nubilos
Refreno nimbos: vix domant Eurum iuga
Imposita

Imposita montis, cum parietum vinculis:
 Mihi molliendi sunt animi: & ira furor
 Attemperandus vocis est dulcedine:
 Sceptroq³, moderandus furoris impetus.
 Nisi faciam: terras, mariaq³, & sydera,
 Secum ferant rapidi, & per auras distrahant.
 Hoc pertimens, sator ille rerum Iupiter,
 Molemq³, montesq³, insuper celsissimos
 Imposuit: & Regem dedit: qui fœdere
 Aequabili sciat premere, laxasq³, eis
 Dare, iussus à Dijs, habenas cœlicis.
 Iu. Hac Aeolia: ubi vetus est furentibus
 Austris locus: video Aeolum, regem loci.
 Supplex ad isthunc utar aquis vocibus.
 Aeo. Quid mœsta vultum, Iuno, molire huc gradum?
 Iu. Aeole, tibi nanq³, Deum & hominum rex pater
 Mulcere fluctus: ac Notis attollere
 Pelagus dedit. Gens mihi inimica nauigat
 Thuscum aquor, Ilium & penates Troicos
 In Italiam portans. Age Austris incute
 Vim turbis: puppesq³, submersas aquis
 Obrue marinis: aut virorum corpora
 Nauesq³, disijce pelago. Sunt Aeole,
 Mihi quatuordecim puellæ virgines:
 Quarum venustate omnium pulcherrimam,
 Tibi dicabo Deiopeam propriam:
 Stabiliq³, iungam coniugem connubio:
 Omnes ut annos pro hisce meritis maximis
 Tecum exigat: pulchraq³, prole te patrem
 Faciat. Aeo. Tuus, regina cœli, quid velis,

Disqui-

*Disquirere labor: mihi capeffere iuffa fas
 Est: tu mihi hoc, quodcunq; regni, tu Iouem,
 Tu fceptra concilias maris latiffimi:
 Tu me Deorum epulis dedifti accumbere:
 Tu me potentem Aquilonq; nimbi facis.
 Atq; en: cauum Regina montem cuspide
 Impello connerfa, in latus. Iu. Proh Iuppiter,
 Quam celeriter, quâ porta data, venti ruunt?
 Quanto agmine erumpunt? maria quo turbina
 Terrasq; perflant? quot procellis Africus
 Crebefcit: & quos excitat fluctus maris?
 Aeo. Regina cœli, nata Saturno, affpice,
 Nubes ut eripiant diem, & nitidum iubar
 Solis, Phrygum ex oculus: ut intonent poli:
 Vt promicent ignes: ut atra nox mari
 Vafto incubet. Iu. Voces virorum exaudio.
 Aeo. Etiam rudentum ftridulorum murmura.
 Iu. aduerfa velum iftud procella concutit.
 Aeo. Et remus illic frangitur, Iuno viden?
 Iu. Auertit hîc fe prora, & undis dat latus.
 Aeo. Montes aquarum profpicio fubito, Dea:
 Aeftus furit arenis: aperit fundum maris
 Hifcens aqua inter fluctuum voragines.
 Iu. In nunc genus Veneris: pete per undas folum
 Agri Latini: pete negatas Dardano
 Sedes. Beatum ô ter quaterq; filium
 Veneris: patrum fi ante ora fub celfo Illo
 Oppetere contigiffet: ubi fœvus iacet
 Hektor, ubi Sarpedon: ubi Simois rapax,
 Tot arma, tot galeas, fub undis contegit:*

Tot fortia virorum volutat corpora.
 Aeol. En luno, habes, quod me rogasti: tres Notus
 In caeca saxa torquet abreptas rates:
 Itali vocant aras medijs in fluctibus:
 Immane dorsum: tres ab alto marmore
 In breuia, Syrtesq; urget Eurius: & vadis
 Illidit: unam, quae vehit Lycium ducem,
 A uertice ingens pontus in puppim ferit.
 Pronus Magister in caput deuoluitur.
 Illam rapidus ibidem agit fluctus maris
 Circumrotatam: & naufragus vortex vorat,
 Rarinatantes in mari vasto procul
 Visuntur, & virum arma, tabulaq; & Phrygum
 Gaze per vndas, & ruinae Troicae.
 Iam fortis Ilionei ratem, iam prouidi
 Carinam Achata: & quâ senior Abas venit
 Inuectus, & qua venit Alethes grandior,
 Omnes hyems aduersa vicat: omnium
 Latera fatiscunt, dirutis compagibus:
 Imbremq; rimis hauriunt latissimis,
 Sed ecce turba mœsta adest Nereidum.

CHORVS NEREIDVM.

Choriambici.

MISCERI pelagus murmure naufrago,
 Emissamq; hyemem rex maris inclutus,
 Imis stagna vadis eruta peruidet:
 Commotus grauius, cœrulea maris
 Ex vnda placidum iam caput extulit:

Disiectam

Disiectam tumido prospicit equore
 Classẽm Dardanidũm: fluctibus obrutos
 Troas: nec violens ira Deum latet,
 Iunoniq; dolus plurimus aspera.
 Ergo equor tumidum non malè temperat:
 Iamq; ad se Zephyrum conuocat & Notum:
 Atque illas rigidis vocibus increpat.
 An vestri generis vos, ait, hac tenet
 Confidentia: iam terram ut & aethera
 Permiscere, meo sic sine numine,
 Ausitis tumidi? quos ego! sed mare
 Commotum satius nunc mihi sistere.
 Maturate fugam flabra Aquilonia,
 Regiq; Aeolio hac dicite nuncia:
 Non illi imperium sorte datum maris,
 Nec sceptrum trifidum, sed mihi contigit,
 Immanes scopulos, saxaq; grandia,
 Vestras, Eure, domos, iste habet arbiter.
 Hac se aula tumidus iactiter Aeolus.
 His dictis Zephyros placat & aquora:
 Et collecta fugat nubila ab aethere.
 Triton cœruleus, Cymothoë simul
 Detrudunt scopulo Dardaniæ rates:
 Rex Syrtes aperit ipse tridentiger:
 Et sceptris validis aquora temperat:
 Ac summas leuibus currit aquas rotis.
 Vt magno in populo cum subitò extitit
 Ingens seditio: plebs animis furit
 & aus. Iamq; faces saxaq; prouolant.
 Ira hîc arma facit: tela parit furor.

Tum si quem meritis fortè grauem virum
 Conspectere, silent: & simul auribus
 Adstant morigeris. Ille animos regit
 Dictis, ille leuat turbida pectora.
 Sic cunctus pelagi iam cecidit fragor:
 Postquam prospiciens aquora rex maris,
 Cælo flectit equos, laxa q̃, provolans
 Curru lora dedit, numine prospero.
 Desejssi Aeneada proxima littora
 Contendunt petere: & iam Libyam tenet:
 Quâ perstat resonis littoribus locus:
 Portum q̃, acta fretis efficit insula
 Obiectu laterum: quâs aqua frangitur.
 Hinc atq; hinc scopuli, saxa q̃, prominent:
 Quorum sub latebris aquora confident.
 Tum sylvis nigricans scena virentibus,
 Umbrosum q̃, nemus desuper imminet.
 Dulces intus aquæ, viua sedilia,
 Nympharum domus. hic vincula non tenent
 Naues, non cohibens alligat anchora.
 Huc septem ratibus Dardanidum nepos
 Aeneas subiit: turba q̃, remigum,
 Optata potitur littoribus plage.
 Atq; artus madidos equore, recreat.
 Sed rex Troius adest cum comite optimo.

ACTVS II,

Aeneas, Chorus, Achates.

Por.

Portum petamus iterum Achate: inq̃ socios
Hac partiamur: vina quæ cadis
Onerauerat Acestes, in ora littoris
Trinacriꝝ: dederat q̃, ituris: diuidam

Socijs egomet; animosq̃ tristes erigam.

Ch. Profare, quid rerum geratis in his locis?

Aen. Heu triste passi naufragium, in hac littora
appulimus, ignari locorum, nesciꝝ

Hominum. **Ch.** via comites ubi? memora mihi.

Aen. Corruptam aquis Cererem: armaq̃, cerealia
Torrere flammis apparant, & frangere

Saxo. **Ch.** Vnde tu tenes iter? an à litlore?

Aen. Scopulum modò huius littoris celsissimum
Conscendi, & omnem penè conspectum maris

Lati petiui: si biremes Dardanas,

Et nauitas Phrygios viderem: sed ratem

Nullam uspiam. **Ch.** Præda unde venit hac tibi?

Aen. Tres fortè ceruos litlore errantes procul

Aspicio: quos armenta tota in vallibus

Sequuntur: & longum agmen una pascitur.

Hic constitui, atq̃, arcum manu Cortynium,

Celeresq̃, corripui sagittas illicò:

Quæ tela fidus hic gerebat armiger:

Ipsosq̃, ductores, capita sublimia

Altè ferentes cornibus latissimis,

Consterno: tum reliquum omne vulgus misceo,

Telis agendo, frondeum inter hoc nemus.

Sed iam revisendi: ocyus sunt milites.

Tu sequere me celeri gradu. **Ach.** sequor illicò.

Ch. Exprome, quod prius rogabo. **Ach.** non vacat.

Morare: dum reuertar huc, tum dixerō.
Aen. O milites socij (haud enim ignari sumus
Vita malorum) ō duriora pericula
Passi: dabit Deus etiam his finem malus.
Vos & Charybdīs barathra: vos Trinacria
Scylla latebras: Vos Cyclopea littora
Acceſſis. Eia animos resumite, & procul
Mæſtum timorem mittite: hoc quoq; forſitan
Meminiſſe nunc olim iuuabit. Aspera
Per lubricas ſortis vias: per plurima
Discrimina imus ad petitos limites:
Vbi fata ſedes offerunt accommodas.
Illic reſurget Ilium: & Trois domus
Aeterna. durate interim, & voſmet bonis
Seruate rebus. Ach. præda adest: iam diuide.

VENVS, IVPITER.

O *Qui Deūq; hominūq; res cœleſtibus*
Regis Imperijs: ſauoq; terres fulmine:
Quid potuit Aeneas meus? quid exules
Potuere tantum in te Phryges committere?
Quibus tot ærumnas, tot atra funera
Sine fine paſſus, cunctus ob Italia ſolum
Orbis plagarum clauditur? certè hinc duces
Fore Romulos pollicitus es: voluentibus
Annis, Phrygum à ſtirpe reuocata: qui mare
Terrasq; ſub iugo tenerent perpetim.
Quæ te, pater, vertit animi ſententia?
Equidem ruinas Pergami, & caſum Ilj
Solabar

[illegible]

Dum tertia Latio sedentem viderit,
 Sceptrumq₃ gestantem Italia aestas: ternaq₃
 Rutulis subactis bruma iam trasiuerit.
 At Ascanius Iulus, ut iam nomen est:
 Ilus erat, Ilia dum stetit regno salus:
 Explebit annos ter decem imperio nouo:
 Regnumq₃ transferet à Lauinis sedibus:
 Albamq₃ longam muniet ui plurima.
 Hic iam trecentas evolutis mensibus
 Regnabitur hyemes, sub Hectoreo poplo:
 Regina donec Ilia Sacerdos Rhea,
 Prolem gemellam, Marte gravis partu dabit.
 Exinde fuluo tegmine altricis lupa
 Latus paternam Romulus gentem, bonis
 Excipiet auspicijs, & urbis Martia
 Nova ponet in solo Latino mœnia:
 Suoq₃ Romanos vocabit nomine.
 Hic ego, Venus, nec terminos, nec tempora
 Pono: imperium sine fine do: quin aspera
 Mea luno: quam mare nunc fatigat & polum,
 Omniaq₃ territat metu: mox omnia
 Consilia referet in melius: & Romuli
 Gentem togatam, atq₃ Dominam rerum omnium,
 Mecum fovebit. sic placet. Labentibus
 Adueniet etas temporum lustris: domus
 Cum Dardani, Phthiam & Mycenæ sub iugo
 Premet: subactisq₃ Danaïs dominabitur.
 Nascetur hac Troianus ex origine
 Iulius: Iulo ex Troico nomen gerens
 Caesar: suum Imperium polo qui terminet,

Famamq₃

*Famamq₃ terra finibus non finiat.
Hunc tu virum secura quondam, ditibus
Spolijs onustum Orientis accipies, Venus,
Caeliq₃ regnis inferes sublimibus.
Votis quoq₃ hic, ut calites, vocabitur.
Tum seculum mitescet asperum, Venus:
Pax orbe toto, bella composita omnia
Vesta & Fides, pio Quirinus cum Remo,
Iura populis dabunt: repagulis fera
Claudentur armorum fores: furor impius
Sava super arma intus sedens, & aneis
Post terga nodis vinctus, horrido fremet
Cruentus ore. Ve. hu acquiesco Iuppiter
Oraculis: animumq₃ venturis meum
Nunc erigo fati: tibiq₃ grates ago.
Iu. Atq₃ ecce nata: filium Maia editum
Demittam ab alto: ut Iliensibus nova
Carthaginis pateant domus: ne nescia
Fatorum Elisa, finibus procul arceat.*

C H O R V S.

Choriambici.

Q*uem vultu patrio Iuppiter aspicit,
Sortis despiciet tela volubilis.
Non illum pelagi vis Aquilonia:
Non flamma & rapidi magna Iouis manus
Syncerum solida mente quatit: neq₃
Auster, dux tumidi turbidus Adria,
Si confracta poli machina corruat*

Terraq; impavidum concutiet fragor.
 Arte hac Tyndarides, & vagus Hercules
 Innixus, nitidum contigit aethera.
 Hac te Bacche Pater, promeritum tua
 Subuexere Tygres, indocili iugum
 Collo suppositæ: hac arte Acherontia
 Aeneas fugiet cœna voraginis.
 Tu tantum, ô generis Pardanij sator,
 Pollens horrifico fulmine Iuppiter:
 Prolem haud degenerem, respice Troicam.
 Dum busto Priami, dum Paridis pecus
 Insultet cineri, stet Capitolium
 Quondam, resq; Asia Roma ferox premat:
 Medis Romapotens iura det Itala:
 Et latè horrificum nomen in ultimos
 Extendat populos: quâ medius liquor
 Europam à Libyco littore diuidit:
 Quâ Nilus refuio prata rigat lacu.

At tu progenies vera Deum, sacer
 Aenea, hunc animum rebus in asperis,
 Serua: quodq; facis, perfice sedulo:
 Ne te deijciant dura pericula,
 Conturbentq; animum fata minantia.
 Informes hyemes Iuppiter aduehit,
 Atq; idem remouet: si malè nunc erit:
 Non sic semper erit: quondam etiam pater
 Musam, quæ tacuit, pectine suscitât:
 Nec semper iaculum dirigit hosticum.
 Rebus tu dubijs esto animosior:
 Idem vela nimis turgida contrahes:

Cum

Cūm venti nimium flant tibi commodi.

A C T V S III.

Aeneas, Achates, Venus.

L *Vx alma cœlo reddit a est: Achate ades.*
Ac. Assum pater, classēmq, nemorum rupibus
Sub excauatis abdidi, clausam arborum
Vmbris. Aen. locos spectarier libet novos.
Ventoq, quas accessimus terras. Ach. utrum
Homines ferane locum colant, ego nescio.
Aen. Inculta video hīc omnia. Ac. gradum reprima.
Hīc virgo venatrix it obuiam, gerens
Habitu Lacana, namq, suspendit humeris
Arcum: & comas ventis dedit diffundere.
Aen. Nuda est genu: collecta nodo amplis sinus.
Ve. Heus vos: mearum si sororum quampiam
Vidistis errantem via: monstrate eam.
Phaetram gerit: succincta lyncis tegmine?
Apri prementem forsitan clamoribus
Cursum audistis? Aen. nulla mihi visa est: neq,
Audita virginum tuarum. Sed quid hoc?
O virgo, quam te esse memorem? nanq, haud tibi
Mortalis est vultus: nec hominem vox sonat.
Dea es. an Diana, an Oreadum una sanguinis?
Sis propitia, & nostrum laborem subleues.
Et quo sub axe, quibus in oris exules
Laetemur, edoceas. Locorum nescii
Hominumq, oberramus: Noto huc & fluctibus
Pulsi: tibi ante focos manu nostra cadet

Multa

*Multa hostia. Ve. haud equidem, viri fortissimi,
Honore me isto dignor: hic puellis Africis
Mos est, pharetram gerere, & altè desuper
Vincire purpureo Cothurno tibias.*

¶ *Punica vides regna, Tyrios, & Agenoris
Hanc urbem, & oram littoris Libyci: genus
Hominum potens, & bellica intractabile
Virtute. Dido urbe Tyria profecta agrum
Hunc occupavit: & loci imperium tenet.
Postquam feroces fratris effugit manus.
Longa est, atroxq; iniuria: ambages rei
Longa. Sed ubi me audire vobis allubet;
Hic summa rerum persequar fastigia.
Ae. Imò lubet. Ac. lubet & mihi: modò edissere,
Ve. Erat Sichæus huic maritus femina,
Ditissimus Phœnicum agri: suæ intimo
Amore dilectus maritæ. Cui pater
Primo iugârat omine intactam nurum.
Sed tunc habebat Pygmalio regnum Tyri,
Germanus huius: qui sceleribus ceteros
Superabat omnes. Hos medius inter furor
Venit. Sichæum ille impius sororium,
Amore cæcus auri: ad aras barbaro
Clam superat incautum ense: securus suæ
Germanæ amorum. post diu nefarium
Celavit hoc facinus: & agram (plurima
Simulans malus) spe vana amantem distulit.
Sed imago coniugis inhumati se obtulit
In somno Elise: os pallidum attollens modis
Miris, cruentas as fratris aras, & truci*

Traiecta ferro pectora, & cæcum domus
 Scelus retextit omne. tum celerem fugam
 Arripere suadet, & Tyro decedere.
 Veteres simul tellure thesauros sua
 Recludit: auxilium via, quam ceperat:
 Argenti & auri pondus ignotum prius.
 His mota rebus Elisa, socios & fugam
 Parabat. Omnes, quibus odium erat, aut metus
 Aliquis tyranni, exinde conveniunt: rates,
 Quæ tunc paratæ, fortè corripuiunt: eas
 Auri opibus onerant. pelago auari regium
 Portatur aurum parricidæ. Fœmina
 Dux facinoris, demum ad loca hæc amplissima
 Venère: ubi noua nunc videbis mœnia
 Carthaginis. namq; hîc solum terra Africæ
 (Byrsam vocant de nomine rei, quæ accidit)
 Mercata Dido Elisa: quantum possiet
 Circumdare corio bouis: fessos ubi
 Socios, quoad proficiscerentur, reficeret:
 Corium fecari iussit in tenuissimas
 Partes. Ach. Papa, quàm astuta fuit, hæc fœmina?
 Ve. Sed vos agite, qui tandem? iter quibus è locis,
 Aut quò tenetis? quas uè ad oras tenditis?
 Ae. O Diua, si prima repetam ab origine: & vacet
 Audire commentaria, aut volumina
 Nostri laboris: antè componet diem
 Hesperus Olympo. Ve. effare, dum vacat mihi.
 Ae. Nos Ilîo, (si fortè vestras Ilîj
 Nomen per aures iuit) æquora per maris
 Diuersa vectos grauis hyems hûc appulit

Terris

Terris. Ego pius ille sum Aeneas, Dea:
 Qui ex hoste raptos vebo penates Troicos:
 Fama super conuexa cœli cognitus:
 Ab Ioue genus summo: Italiam quero patriam:
 Phrygium petiui bis decem mare nauibus:
 Viam Dea monstrante matre commodam:
 Superùm secutus fata, vix septem rates
 De classe tanta, diruta undis ac Notis,
 Miserè supersunt. Ipse non notus viris,
 Inops, egens deserta Libya peruagor:
 Europa & Asia pulsus. O fors lubrica,
 Vt nemini hac in luce perpetuè es bona!
 Ve. Quisquis es homo, haud, credo, Deis cœlestibus
 Invisus auras carpis atherias: novam
 Qui tetigeris Carthaginem: perge hinc modò:
 Et perfer alta ad tecta Regina gradum.
 Nam tibi relatam nuncio classem, & viros
 Reduces, & in tutum rates Aquilonibus
 Versis reductam: ni parentes in scy
 Docuère frustra auguria. Cygnos aspice
 Duodecim latos, in uno hoc agmine:
 Quos lapsa cœlitus Iovis aperto athere
 Turbabat ales: nunc humum longo ordine,
 Aut hîc capere videntur: aut captas humi
 Despicere: ut illi lusitant reduces modò,
 Stridentibus pennis, & athera fulgido
 Cinxere cœtu: ut cantibus circumsonant:
 Haud aliter & puppes tuæ, & pubes tua
 Aut obtinet portum, aut subit pleno ostia
 Nunc carbaso. Perge modò, & hinc, quâ te via

Ducit

Ducit, gradum dirige. Ach. hominum fidem! quid hoc?

Ceruice ut hac rosea refulget? ut sacro

Diuinum odorem vertice ambrosia comæ

Spirant? pedes ut vestis imos obruit?

Aen. Quid obsecro falsis imaginibus tuum

Sic filium ludis, Venus? cur dextera

Hanc dexteram non iungere datur, ac sonos

Audire veros, & tibi iridem reddere?

Ach. Euanuit. paremus hinc abitum pater,

Gressumq₃ tendamus noua hac ad mœnia.

CHORVS.

Choriambici Glyconij Anapæstici.

O *Esuro Venus hos aëre vestijt,
Et densis nebula sepsit amictibus:
Ne quis possit eos cernere comminus,
Moliriue moram, aut precipitis via*

Causas poscere plurimas.

Sedes ipse suas læta reuifere

Iam nunc instituit: templa Paphi petens:

Centum quâ viridi thure calent foci,

Gratisq₃ ara recens halat odoribus.

Illi autem interea viam,

Qua monstrat semita, corripiunt:

Iamq₃ tenent collem, qui plurimus

Vrbi imminet: aduersasq₃ arces

Aspectat. Rex molem Aeneas

Miratur: quondam magalia:

Miratur portas, & strepitum,

B

Et strata viarum. Instant Tyrj
 Ardentes, pars muros ducere:
 Moliriq₃ arces, & mœnibus
 Subvoluere saxa: aptare locum
 Pars tecto, & sulco concludere.
 Hi iura magistratusq₃ legunt,
 Sanctumq₃ Senatum. Illic portus
 Alij effodiunt: alij alta locant
 Fundamenta theatris: rupibus
 Excidunt immanes alijs
 Decora alta columnas. Qualis apes
 Aestate noua, per florentia
 Rura exercet sub Sole labor.
 Cùm gentis adultos educunt
 Fœtus: aut cum liquida stipant
 Mella, & dulci nectare cellas
 Distendunt: aut onera accipiunt
 Venientum: aut agmine factò pecus
 Ignotum arcent à præsepibus.
 Feruescit opus, redolentq₃ thymo
 Fragrantia mella. Vrbs Imperij
 Romani surgit sic æmula.
 Heu quantas olim acies ambæ
 Gentes miscebunt! dum Scipio
 Subvertat, quæ nunc ponuntur
 Venturo hîc Annibali mœnia.

ACTVS III.

Aeneas, Achates, Chorus.

OVVS

O Vos beatos Africa terra incolas:
 Quorum secundo Marte surgunt mœnia!
 Quando illa lux est affutura: qua nouam
 Genti mea urbem condere liceat mihi?

Ac. Rex Troici sanguinis & inclytum Veneris genus
 Quid mente versas tacitus? aut quales geris
 Animo impetus? **Aen.** fastigia urbis inclyta
 Suspicio: & hoc umbra nemus latissimum
 Intueor: in primis trabes has areas,
 Hos areos templi gradus. hac limina
 Admiror. **Ac.** ingens & opulentum est nimis
 Hoc templum, ut apparet. **Aen.** quid autem hoc est noui?
 Videóne pugnas Ilienses, bellaq;
 Totum per orbem sparsa iam rumoribus?
 Confido melius rebus afflictis fore.
Ach. Quid gestitas? **Aen.** Achate, quis locus, quæue regio,
 Nostri laboris non referta est? **En** meus
 Hic Priamus: hic etiam suus honor, & sua
 Virtutibus sunt pramia, atq; lachryma
 Rerum: piosq; commouent mortalia
 Animos. Metum solue: feret hæc aliquam tibi
 Deinceps salutem fama. **Ach.** sic spero fore:
 Meumq; pictura animum inani recreo.
Aen. Atq; en Achate, Pergama ut circum ruant
 In arma Græci: ut hæc Phryges capiant fugam:
 Instetq; Achilles: hæc Pelasgi terga dent:
 Premat iuventus Iliaca. neq; hinc procul
 Tentorium Rhæsi video: quod proditum
 Primo sopore, Tydeo satus patre,
 Multa cruentus cade vastauit: simul

Dd

*Volucres equos auertit in castra, antequam
Xanthum bibissent profluentem, & pabula
Troiana gustassent. Ach. Dea nate, inclytum
Iouis genus: quis iste, curru qui hasitat
Supinus, & lorum tenet? ceruix viro
Comeq₃ per terram trahuntur: & rota
Hastaq₃ sulcus tertius tellurem arant:*

*Aen. Hic Troilus, qui disparibus armis pedem
Cum duro Achille contulit: demens puer.*

*Ach. Quid agmen hoc muliebre: passis crinibus
Peplum ferentum foeminarum? supplices
Tristesq₃ sunt, tunsq₃ palmis pectora.*

*Aen. Iliades ha sunt: haec Minerva Pallas est:
Huic supplicant: sed ipsa fixos in solo
Auersa tenet oculos. Ach. quid hunc gemitum trahis
A pectore imo? Aen. Spolia currusq₃ Hectoris,
Ipsumq₃ corpus conspicio, & hosti manus
Tendentem inermes Priamum. Hic Hector est meus,
Iliaca circum raptus olim moenia:*

*Hic est Achilles: exanime misero patri
Qui corpus auro vendit: arma hac Memnonis:
His Gratia Principibus ego mistus fui.*

Ach. Exprome, quae peltata sint hac agmina.

*Aen. Ha sunt Amazonides, Achate: haec bellica
Regina Pentefilea: quae concurrere
Audet viris: subnexa mamma cingulum*

*Exertae. Ach. At istam, quae gradus huc dirigit
Stipante iuvenum grege, viden' rex inclyte?*

Aen. Reginam opinor huius esse limitis.

Instat operi, & regnis futuris Africa.

Ach. Sub-

Ach. Subnixè folio altè residet. Aen. hem nate mî:

Quos hûc repentè maximis concursibus

Accedere video? Ach. Cloanthus isthic est:

Sergestus ille: quos hyems vîgra dispulit:

Et penitus alias huc per oras advehit,

Metuq, latitiâq, aveo coniungere

Hanc dexteram. Aen. turbat animos incognita

Res: quæ viris fortuna: quònam littore

Classẽm relinquunt: quidûe veniant: quos petant.

ILIONEVS, DIDO.

Regina Dido, cui novam Rex Iupiter
 Dat condere urbem, & legibus iustissimis
 Frenare gentem Punicam: miseri Phryges
 Ventis maria vecti omnia, oramus pijs

Te precibus, infandas ratibus iniurias

Auerte: parce pio generi hominum: aspice

Res Iliensium propius: suscipe inopes.

Non nos penates Africos ferro & face

Populari venimus, aut opima vertere

Hinc spolia: non ea vis animo egeno & inopi:

Non tanta victis est superbia Troibus.

Est locus: Italiam nunc minores nominant

De non: ine Ducis: Hesperia dictus prius.

Antiqua terra: armis potens & ubere

Gleba: viri coluere quondam Oenotrij;

Huc nauidus cursus fuit: cum nubilus

Tumente surgens fluctu Orion in unda

Caca abstulit: penitusq, ventis turbidit;

Perq, pelagus superante salo, perq, inuios

Dd 3

Scopulos in aquore dispulis. pauci huc tuis
 Adnavimus terris. Quod hoc genus hominum?
 Quae hunc patria, tam barbara admittit, cede,
 Morem? hospitio arena & locis communibus
 Prohibemur, arma mouent: vetantq; littore
 Consistere. humanum genus si temnitis:
 Mortalia arma si negligitis: at Deos
 Sperate memores fandi & infandi simul.
 Rex fuerat Aeneas, Venerenatus Dea:
 Quo iustior nemo pietate sacra fuit,
 Nec maior armis. Quem virum fortissimum
 Si fata seruant: nec is adhuc crudelibus
 Occubuit umbris, non metus: nec te manu
 Certasse pœniteat priorem beneficia.
 Sunt & Sicanis gentibus: quas incolunt
 Vrbes: & arma & Troici haeres sanguinis
 Illic Acestes. dirutas liceat rates
 Subducere, & syluis legere novas trabes:
 Remosq; ferro stringere. Si Italiam datur,
 Socijs & Aenea recepto, tendere:
 Vt Italiam lati petamus. Sin salus
 Absunta iacet: & te pater Teucrûm optime,
 Libycum habet aquor: nec iam Iuli filij
 Spes ulla restat: at freta Sicula plage
 Saltem petamus: & domus, unde huc modo
 Advenimus: regemq; Acesten, celeribus
 Velis remenso, deinde visamus, mari.
 DI. Prisci nepotes Dardani: secludite
 Curas graues: metumq; corde soluite,
 Res dura regniq; nouitas metalia

Molirier

Molivier cogunt: & Africa littora
 Finesq₃ custode posito, tuerier.
 Quis Troicam urbem nesciat? quis calicum
 Ignoret Aenea genus, Ioue genit;
 Virosq₃ virtutesq₃, & omne incendium,
 Belli nefandi? non adeo hebeti sumus animo
 Pæni: nec adeo obtusa gerimus pectora,
 Nec Tyria ab urbe sol equos iungit adeo
 Aversus: ut nos fama lateat Illy,
 Seu vos Italiam, & arua nunc Saturnia,
 Siue Erycis optatis solum: & regem lubet
 Adire Acestem: opera iuvabo vos bona:
 Tutosq₃ dimittam auxilio & opibus meis.
 Sin vultis his mecum pariter insidere
 Læbyæ locis: Vrbs vestra erit, quam condimus.
 Ergo rates subducite: Tyrj mihi
 Troesq₃ nullo agentur hic discrimine.
 Atq₃ ipse rex utinam Noto compulsus huc
 Afforet eodem. Equidem per omnia littora
 Dimittam: & extrema Libya certos viros
 Iubebo perlustrare: si quis forsitan
 Eiectus illis littoribus, aut urbibus,
 Sylvisuè oberret. Ach. nate Cypria Dea,
 Quæ nunc tuo animo surgit hic sententia?
 Omnia vides tuta: socios & Troicas
 Classes receptas. unus hinc Lycius abest:
 Quem nosmet ipsi medio in aquore vidimus
 Submersum aquis: materna vox ratam habet fidem.
 Aen. Effare verum. Il. Iupiter, pater, quid hoc?
 Repente quod sic se aperit ather fulgidus?

Dd 3

'Aen. O sola Troia diruta tristissimos
 Miserrata clades: qua Pelasgum reliquias,
 Terra marisq, casibus nos omnibus
 Heu penitus exhaustos: egenos omnium,
 Vrbe & domo socias: vices rependere
 Gratesq, dignas soluere, haud nostra est opus:
 Nec quicquid est ubiq, Dido, Dardana
 Gentis, per orbem seminata. Di tibi
 (Si qua modo respectant pios pia numina:
 Et si qua recti conscia est mens uspiam)
 Di digna reddant pramia. ô qua secula
 Tam lata te tulere? qui talem obsecro
 Genucre te tanti parentes? in freta
 Dum fluuij & amnes influent: dum montibus
 Conuexa lustrabunt nigra umbra: dum polus
 Vehet astra: semper nomen atq, honos tuus,
 Laudesq, florebunt locis in omnibus:
 Quaecunq, me terra vocant superstitem.
 DI. Nate Venere Dea, quis tam acerbus te ducem
 Per tanta casus agit pericula? qua, malum,
 Vis applicat te immanibus Libya plagis?
 Tun' ille es Aeneas Phrygum rex: quem patri
 Alma Venus Anchisa genuit ad vitreas
 Simoentis undas. atq, ego memini equidem
 Teucrum venire Tyrum. suis è sinibus
 Expulsum: & auxilio patris Beli novum
 Regnum petentem. Tum pater Belus Cyprum
 Vastabat, & victam suis ditionibus
 Tenebat. Ex illo deinceps tempore
 Mihi casus urbis cognitus Troia, & decus

Ac fa-

*Ac fama nominis tui, & Graij duces.
Ipse hostis eximijis ferebat laudibus
Teucros, & antiqua domo Teucrum lubens
Se ortum volebat. Quare agite iuvenes viri
Succedite adibus hisce. Me quoq, similis
Fortuna, per multos labores improbos
Exercitam, hac voluit humo demum Africa
Consistere. haud nescia mali disco miseris
Succurrere, afflictisq, opem ferre hominibus,
Ae. Achate, abi, fer hac Iulo filio:
Ipsumq, tecum duc ad urbis moenia.
Iube ruinis Ilij ereptas opes,
Et munera huc afferre: pallam diuite
Auro rigentem, & pluribus gemmis gravem,
Cir cumq, textam croceo acantho cycladem:
Vestes Achiuae Helena: Mycenis quas ea,
Cum Pergama peteret, torosq, prohibitos,
Secum extulit, monumenta Ladae manus.
Monile prater ea, & coronam duplicem
Gemmis & auro: quodq, filia Priami
Gestauit Ilione graui sceptrum manu,*

CHORVS,

Sapphici.

A*T domus luxu interior refulget:
Et parant tectis epulas, torosq,
Instruunt pictos: simul arte vestes
Huc laborata veniunt & ostro,
Splendet argentum locuplete mensa,*

Dd 4

Et patrum calatus honos in auro:
 Longa factorum series: vetusto
 Per suos deducta viros ab ortu.
 Hanc Deus lucem Phrygibus duciq;
 Annuit: fatis meliora duris
 Fata compensans, hilaransq; mæstos.
 Sunt vices rerum: neq; semper idem
 Vultus est anni. Modo hyems rigenti
 Asperat terras Aquilonis ala,
 Et gelu pontus coit alligato:
 Statq; canenti tunica hirta tellus,
 Vere mox omnis reuirescit herbas
 Atq; formatis operitur arbor
 Frondibus: lato volucresq; cantu
 Aërem mulcent: Zephyriq; flatu
 Intepent flores: modo sicca terra
 Ora fert aestas: segetesq; Solis
 Concoquit feruor, canis inter ignes
 Post & autumnus remeat, lacusq;
 Irrigat musto, & sapido liquore,
 Et grauis pomis & opimus uvis.
 Sæpè Sol æstu nimius sereno,
 Sæpè nimbofis venit imber austris.
 Latet interdum movet Eurus auras:
 Tristis interdum Boreas remugit.
 Nempè & humani varia per orbem
 Sunt vices aui: modò res secunda:
 Sunt modò aduersa: modò tristiores
 Sunt modò latæ. Phrygia en iuventus
 Antea duris agitata fatis:

Sorte

*Sorte nunc aqua fruitur, laborum
 Penè secura. At vereor prioris
 Ne immemor vita, nimis effertur:
 Hoc statu rerum nimium secundo.
 Nam nouas artes Cytherea versat:
 Ora commutatus vti Cupido
 Pro nepote hoc Ascanio subintret:
 Atq; reginam Phrygijs furentem
 Incitet donis: & in ossa flammam
 Intima immittat. Timet illa mentes
 Africa gentis dubias, fidemq;
 Punica terra, & Tyrios bilingues.
 Vrit & Iuno Venerem: suisq;
 Cura sub noctem stimulis recurSAT.*

ACTVS V.

Venus, Cupido.

O Nate, vis mea: ò potentia tu mea:
 Nate patris almi, tela qui Typhoëa
 Contemnis ad te confugio: tua numina
 Exposco supplex. Cu. fare, qua cura panidam
 Molestet animum? Ve. frater Aeneas uti
 Circum maria iactetur, odijs aspera
 Iunonis: hoc notum tibi. Cu. noui, ac proin
 Dolore vestro sapè dolui. Ve. illum tenet
 Phœnissa Dido, ac vocibus blandissimis
 Moratur: & subuereor equidem iam dis,
 Quò se hospitia vertant dein Iunonia.
 Haud illa rerum isto quiescet cardine.

De s .

Cu. Sic auguror. **Ve.** quocirca Elisam regiam
 Capere dolis, & cingere igni cogito:
 Ne quo maligno mutet animum numine:
 Sed amore magno fratris Aenea tui
 Teneatur. **Cu.** at qui istuc facere possis, doce.
Ve. Nostram igitur accipe mentem. **Cu.** agè, acci-
 pio: doce.

Ve. Genitoris accitu ille regius puer,
 Mea maxima, ut scis, cura, ad urbem Punicam
 Ire parat: ignibus & aquis restantia
 Munera ferens. Hunc ego sopore alto obrutum:
 Cythéra super alta, aut super Cyprum sacro
 Fano recondam; ne dolos resciscere:
 Neu medius occurfare possit lufibus.
 Tu faciem, agè, illius dolo falle, & sacrum
 Pueri indue puer vultum & ora. **Cu.** qua struis,
 Orsa genitrix? cur hoc agam? quid quaritem?
Ve. Vt, cum pro Iulo te venusta fœmina
 Accipiet, intus regias inter dapes:
 Et Liberi laticem Falernum: cum dabit
 Amplexum: & oscula tibi figet dulcia;
 Fallas veneno: ignemq; totis osibus
 Didonis inspire. **Cu.** geram morem tuis
 Cara genitrix dictis: & alas exuam:
 Et gressu Iuli incedam. **Ve.** at ego puero alteri
 Placidam irrigabo, membra per mollissima,
 Quietem: & ipsum in alta contollam Cypri
 Iuga: mollis vbi flatibus inumbret amaracus.
Cu. Eo mater, & tuo obsecundo iussui.

DIDO,

DIDO, ACHATES, CV.
 pido, Aeneas.

D Ate manibus lymphas, canistrisq₃ Cererem
 Vos expedite: ferte vos mantilia
 Famula: penumq₃ struite, & adolete ignibus
 Sacros penates: vos ministri ferculis

Onerate mensas: ponitote pocula.

Ach. Pallámne habes lule? Cu. quietus es.

Ac. Sceptúmne? Cu. mitte istuc Achate, & ocyus
 Profer gradum: ne simus in mora patri.

Di. Iam Troës & Pœni toris discumbere

Iubentur. Ae. en regina gentis Punica,

Adest Iulus filius. Di. na pulcher est.

Vt flagrat oculis? Cu. hac pater fero munera,

Vt iusseras: pallamq₃ pictumq₃ croceo

Velamen hoc acantho. Di. ut est oratio

Blanda. Cu. hoc monile: hoc aureum sceptrum tibi,

Ae. Regina, pauca hac munera hospitalia

Accipe, boniq₃ consule. Di. Aenea, Phrygum

Ductor, Iouis genus inclytum: quo pectore,

Quóue ore grates tibi feram, pro talibus

Tantiq₃ donis? Di tibi referant vices.

Nunc vos ministri pocla fertis cingite:

Statuite crateras: mibiq₃ gemmis grauem

Meroq₃ pateram date: laticum honorem, ut Ioui

Libem. Supreme Iupiter, quem ius dare

Loquantur hospitibus: diem hunc Phœnicibus

Troumq₃ populo sospites: ac posteros

Fluius

*Huius velis meminisse: ades vini dator
Iacche: ades bona Iuno: vosq; Punicum
Celebrate cœtum. Largius bibe Bitia:
Vina mq; circumfer. tu Iopa persona
Cithara, quod olim docuit Atlas maximus.*

**DIDO, TRAGOEDIA NOVA, EX
QUARTO LIBRO VIRGILIANÆ
Aeneidos.**

**NOBILI, HONESTO, ET ERVDITO
Iuueni, D. Othoni Rosacranzio, Dano; nobilis ac
strenui viri Georgij filio: S. P. D. Nicodemus Frischlinus, P. L. &c.**

OMNES Virgilianæ Aeneidis libros esse Tragicos, aut certè instar Tragœdiarum, nemo ignorat, qui in hoc auctore paulò diligentius est versatus. Nā quòd suis consistit Dialogismis & colloquijs, quòd personis sublimibus, quòd verbis magnificis, quòd denique suis quibusdam actibus, id verò tam est notum, ut ne pueri quidè nesciant. Sed & Tragicas esse catastrophas singulorum librorum, ex his, quæ sequuntur, manifestum fiet omnibus. Nam etsi primus liber Comœdiæ videtur similior, quàm Tragœdiæ, (si ad lætam catastrophem respicias) tamen in alijs omnibus tristes sunt magnarum personarum exitus. Igitur secundus liber in fine, mortem Creusæ continet; tertius Anchisæ; quartus Didonis; quintus Palinuri: sextus interitum Marcelli;

cellis; septimus ante Catalogum, recitat eadem Galeſi & Al-
 monis; octauus interitum Caci; nonus præter occidionem
 Niſi & Euryali, etiam circa finem Numani caſum exponit;
 Decimus verò morte Mezentij; vndecimus nece Camillæ.
 duodecimus eadē Turni finitur. Hæc cogitatio eò me impul-
 ſit, nobiliſſime Roſecranzi, ut de Virgiliana Aeneide in Tra-
 gœdias redigenda iam olim meditari mecum cœperim. Nam
 eodem modo Euripidem & Sophoclem, ſuas ex Homero con-
 feciſſe Tragœdias animaduerto, quo Cæcilius, Aſtius, En-
 nius, & alij ſua compoſuerunt apud Latinos Dramata. Nec
 dubito, quin hiſce initijs cothurnatus Seneca, ad Latinam
 Tragœdiam ſcribendam nunc olim prodierit. Quorum ego
 exemplum imitati conſtituo, & quidem multò, quam illi fe-
 cerunt, liberiùs: dum iſtud conſequar, quod quaerito. Volo
 enim iuuentutem exercere in mea ſchola Poëtica, ut primò
 ediscant Virgilij phraſin, & genus illud dicendi grandiloquũ,
 ac numeris vinctum. Deinde volo illos hæc eadem, quæ edi-
 dicerunt, in ſcena recitare; ut non ſolùm memoria illorũ cre-
 bro uſu acuatur; ſed etiam decori geſtus, & apta pronuncia-
 rio condoceatur Volo deniq; animum accendi & excitari in
 tenera ætate, ut aliquando viri facti, promptiũs & cordatiũs
 coram alijs, præſertim in cœtibus & conuentibus publicis lo-
 quantur. Hoc animi mei propoſitum nulli bono ac ſapienti
 diſpliciturum eſſe arbitror. Primam verò nunc edo è quarto
 libro Tragœdiam, in quo explicando, & paraphraſi reddendo
 nunc verſor. Vbi videro hanc operam meam viris bonis pro-
 bari; & ſtudioſæ iuuentuti non eſſe inutilem; idem præſtabo
 in cæteris omnibus, quod in hoc quarto libro præſtiti. Cæ-
 terum, cur tuo potiſſimum nomini has Tragœdiarum primi-
 tias voluerim dedicare, cauſæ ſunt varię & multiplices. Pri-
 mùm enim, cum tu ſis ex illorum grege, qui me Cæſaris com-
 mentarios de bello Gallico explicantem audiunt; volo hunc
 ingeniij mei qualem cunq; fœtum, mei in te, tuiq; ſimiles, ani-
 mi eſſe pignus, & ſempiternum monumentum. Nam meos
 ego auditores & amo & diligo; ut qui non modò illorum lin-

guas

quas eleganti oratione, ex Cæsaris & Virgilij libris, sed etiam
 vitam & mores eorundem, propositis exemplis virtutū ex ijs-
 dem, informare studeo. Deinde cum tu sis ortu nobili satus, &
 antiquis maiorum imaginibus niteas, volo προσφώνησις meæ
 in te, tuiq; similes, obseruantia publicum esse testimonium.
 Omnes enim, qui genus suum præclare facis, virtutumq; &
 optimarum artium & linguarum studio condecorant, ex ani-
 mo colo, veneror, & ab omnibus bonis coli atque obseruari
 volo & iubeo. Fuere tales apud nos. supericribus annis, tui po-
 pulares, Bionones; verè nobiles adolescentes; & præceptor
 illorum ipse etiam nobilis, ac vir apprimè doctus: quorū me-
 moriam nulla dies animo meo vnquam eximet. Fuit talis &
 Frisius: næ doctus & modestus è nobilitate Danica iuuenis:
 cuius ego ex ore nunquam culpata audiui orationem pro-
 manare. Accedit huc, quod patrem tu habes Georgium Ro-
 sacrantzium, virum synceræ religionis studiosissimum, ma-
 gnum pietate, consilio, doctrina, rerumq; vsu: lumen totius
 Danicæ, & Regiæ Maiestati à secretoribus regni cōsilijs. Huius
 te vestigijs insistere & optimarum virtutum studio ad eundē
 scopum, quem ille attingit, tam diligenter collimare, iure opti-
 mo omnes boni lætantur, tibi que prosperum negotiorum
 successum, & inoffensæ vitæ curriculum ex animo mecum
 optant Accipias igitur æquo animo, quicquid hoc est charta-
 cei muneris: & libri huius pretium non ex mole, sed ex opere;
 studium verò auctoris ex voluntate, non ex factō, iudica. Deus
 te, vnā cum præceptore tuo Nicolao Freitagio Hadelensi, vi-
 ro pietatis, viro pietatis, religionis, & omnium virtutum ser-
 uantissimo, multaque eruditione præstantissimo, tueatur ac
 protegat; saluosque & incolumes ambos in patriam reducat
 & omnia cœpta vesta d; rigat ad nominis sui gloriam; ad Ec-
 clesiæ Rei que publicæ vtilitatem: ad familiæ ornamentum:
 ad salutem animarum sempiternam, Tu

bingæ, 26. Iunii. An-

no 1581.

PER

PERSONAE INTER-
loquentes.DIDO, *Regina Carthaginiensium.*IARBAS, *Rex. Numidiae.*VENVS, *Dea.*IUPITER, *Deus.*IVNO, *Dea.*MERCVRIVS, *Deus.*CHORVS *Phœnissarum.*ANNA, *Soror Didonis.*AENEAS, *Rex Troianorum.*

ACTVS I.

DIDO, ANNA.

REGINA cœli, Iuno, domatrix poli:
 Quod vulnus alo? quo sæuo amore saucior?
 Quo corpor igni? quo feror animi impetus?
 Non me quies nocturna, non altus sopor

Soluère curis. Nam mihi, seu lampade
 Terras Apollinea auream Solis iubar
 Lustrat: nigræue nox polum caligine
 Inuoluit: humentémue amictum roscidis
 Aurora bigis cœlitus dimouerit:
 Semper animo virtus viri: semperq; honos
 Gentis recursat: semper infixi obutant
 Vultus & ora, nec animo verba excidunt.
 Seden, adest soror, tacebon? an eloquar?
 O Anna soror: insomnia ut me territant?
 Quis hic nouus successit hospes sedibus?
 Quem se ferens vultu virum? quàm pectore
 Forti & alacribus armis. Venere natum Dea
 Haud dubito, Degenerem animum arguit timor.

Sed

Sed o quibus iactatus ille est casibus?
 Quae bella, quas clades canebat? Si mihi
 Non ita animo fixum hoc, & immotum foret:
 Ne cui velim annecti iugali vinculo:
 Postquam Sichai morte primus me viri
 Amor fefellit: si maritalis tori
 Non antehac tadeq³ pertasum foret:
 Huic forsan vni potuerim succumbere
 Culpa. O soror (fatebor hoc enim) post coniugiu
 Fatum Sichai, & triste parricidium,
 Sparsosq³ coniugis nece patrios lares,
 Hic solus inflexit animum, ac sensum impulit
 Agnosco veteris flammæ aliqua vestigia.
 Sed mihi prius vel terra dehiscat infima,
 Vel Inppiter adigat me ad vmbras fulmine,
 Vmbras nigras Erebi, profundum in Tartarum:
 Quàm te pudor ladam, aut modum violem tuum.
 Qui primus abstulit amores meos, habeat sibi,
 Seruetq³ tumulto. An. Quid iuuat te perpetim
 Lacrymare mortuum? quid animum questibus
 Grauas tuum soror? an sepultos iudicas
 Curare manes, siue nugas, an secus?
 Quid? solane deinceps perennem lugubri
 Vultu iuuentam transiges: nec premia
 Veneris: nec vllos noris ex te liberos?
 Esto, procorum nullus antè flectere
 Aegram potuerit: non Tyro, non Africa
 Despectus ille Numidae larbas: non duces
 Alij, triumphos quos honorant Punici:
 Etiamne placito amoris huic obstes soror?

Di

DI. Sententia est. An. annon tibi in mentem venit,

Quorum solo confederis, qui limites:

Hinc Numida infraxis, & inhospita Syrtium

Vada: hinc siti deserta regio: hinc aspera

Getulia: hinc latè furentas Mazages.

DI. Pudor innocentem proteget: tutissimum

Adversus hostium arma propugnaculum.

An. Sape pudor armis vincitur. sape improbus

Mortalium furor probam ledit fidem.

Et ut hostium neminem habeas in his locis:

Non bellæ cogitas Tyro surgentia:

Fratriq; Pygmalionis atroces minas?

Equidem Deis reor auspiciis, & propitia

Iunone, cursum habuisse Phrygiai hûc rates:

Quam tu de hinc urbem nouam? quæ surgere

Connubio tali videbis mœnia?

Quantis tuum se rebus attollet decus:

Si Punicas urbes Phrygum arma protegant.

DI. Videre quod verum est loqui, modo Iupiter

Et Iuno, cui iugale curæ est vinculum,

Et Liber, & Ceres, benignè hîc annuant.

An. Nunc ergo, quod factum est opus, veniam Deos

Posce, & sacrum lita, & hospitibus indulgeas,

Causamq; nectas hîc morandi longius:

Dum saeva hyems pelago fremit, dum nubilus

Minatur Orion, & intraçtabile

Cælum mari imminet, & Phrygum quassæ rates

Pelagi laborem perpeti non sustinent.

DI. Rectè mones, dubiamq; mentem spe foues

Certissima. An. quin ergo adimus ocyus

E e

Delubra, pacemq; ibi Deorum exquirimus.

V E N V S,

Anapæstici, **I**gnare hominum mentes, dubia
 Rerum: quid vota furentem, quid
 Delubra iuvant: pando mollis
 Est flamma medullas interea;
 Et tacitum sub pectore vulnus
 Vivit? Dido uritur infelix
 Totaq; vagatur urbe furens:
 Vt cerua sagitta comiecta,
 Quam pastor agens telis, inter
 Cresia nemora incautam fixit:
 Liquitq; volatile ferrum in ea
 Nescius: illa fuga saltusq;
 Sylvasq; peragrat Dictæas:
 Lateri leghalis arundo heret.
 Amor haustus totum hominem penetrat:
 In vultus simul atq; ora redit:
 Nec placidam menti pervigili
 Dat cura quietem. Cum venit
 Furiosus amor: tranquilla fuit
 Vita. En Regina modo Dido
 Aeneam per media secum
 Deducit mœnia: Sidonias
 Monstrat eidem spectandas opes,
 Urbemq; paratam hospitio. Nunc
 Labente die repetentem eadem
 Coniunia, & Iliacos iterum

Andro

DIDO TRAGŒDIA

*Audire labores exposcit.
Interea turres non surgunt:
Non arma iuventus exercet:
Non propugnacula tuta parant:
Non littore portus effodiunt.
Opera interrupta omnia pendent,
Ingentesq; mina murorum,
Aequataq; machina sideribus.
In vulgus scilicet exempla
Manant Regum: utq; ducum lituos,
Sic mores sua castra sequuntur.*

IVNO, VĒNVS.

L Audem refertis egregiam, & amplissima
Spolia, Venus, tuq; & puer fallax tuus.
Ve. Effare, quæ animi cura te remordeat.
Iu. Magnum facinus, & nomen est memorabile,
Si fœmina una malo duorum cœlitum
Vista est dolo. Ve. non est dolus, cum fœmina
Virum, ducem cum duce suam coniungere.
Iu. Animo malo pensatur, haud factò, dolus.
Nam me nihil fallit Venus, te mœnia
Nostra noua veritam, habuisse suspectas domos
Carthaginis. Ve. nimium hostibus confidere
Dementia est. Iu. sed quis modus tandem hîc erit?
Aut quorsum opus tanto mihi certamine?
Ve. Tu si remittas tuum odium, remittam ego
Animi mei omnem, Iuno, diffidentiam.
Iu. Quin igitur æternam fidem paciscimur.

EE

Habes quod omni mente petijsti Venus.

Ardet mulier, amore seuo saucia:

Traxitq₃ virus per medullas ossium.

Ve. Quid ergo censes nunc agendum? edisserere.

Iu. Ambos eodem copulemus vinculo;

Et paribus auspicijs regamus Punicam

Teucramq₃ gentem: liceat Aeneae Phrygi

Seruire Tyrios, & tua submittere

Dotale regnum hoc dextera: liceat Venus;

Ve. Quis talia, nisi fortè demens, abnuat?

Quis lite tecum exoptet, aut armis velit

Contendere? modo fors sequatur prospera:

Sed dubia feror, an unam Iuppiter

Esse velit hanc urbem his duabus gentibus:

Populòsue misceri: probet: num fœdera

Iungi velit: tu cara coniux es Iouis,

Tibi fas precibus animum viri perquirere.

Perge, sequar. Iu. hic mecum dein fuerit labor:

At nunc quod instat, quodq₃ praesens est, Venus,

Quo possit effici modo, paucissimis

Docebo. Ve. farè, commodissima quæ via.

Iu. Aduerte. Venatum misera Dido in nemus

Ire, & simul Troianus Aeneas parant:

Primos ubi extulerit diæ crastini

Ortus Apollo, clariori ex athere:

Totumq₃ radijs ærem lustrauerit.

His ego, nemora cum cinxerint indagine,

Subitò ingruentem de super, cum gradine,

Imbrem ciebo: & omne cælum murmure

Complebo: diffugient manus equestres undiq₃

Et

*Et nocte opaca contegentur frondium:
 At Dido & Aeneas eandem protinus
 Specum subibunt. Adero tum: & si mihi tua
 Certa hic voluntas, stabili eos connubio
 Iungam: & tibi propriam dicabo istam nurum:
 Hymeneus hic erit. quid? annuis, an secus?
 Ve. Annuo equidem, pulcrumq; rideo dolum.*

C H O R V S.

HIC dies lethi venit & malorum
 Causa cunctorum: neq; enim movetur
 Debita fama specieue Dido,

Sapphicj.

*Impotens mentis. neq; nunc amorem
 Ipsa furtivum meditatur, & iam
 Coniugem Aeneam vocat: hac pudica
 Voce prætexit male sana culpam.
 Sed nefas istuc odiosa nescit
 Fama per magnam Libyam tacere:
 Fama, qua non est aliud malum ullum
 Vspiam velocius: aut quod æquè
 Mobili passu viget, atq; eundo
 Crescit. Hæc primò graditur timore
 Parua. mox sese leuat altè in auras:
 Et solo incedens caput inter astra
 Condit: hanc tellus peperit, furore
 Acta, postremam Encelado sororem,
 Et citis alis pedibusq; monstrum
 Mobile, horrendum, cui quot nefando
 Corpori insunt (res mihi mira) pluma.*

E c 3

Tot patent subter vigiles ocelli:
 Tot sonant ora hîc, simul & tot aures
 Subrigit: noctu volat, & per umbram
 Occulit sese: neq; lumina alto
 Turpe declinat male pigra somno.
 Luce sed custos sedet aut supremo
 Culmine, aut alt as petit usq; turre:
 Tam tenax ficti simul atq; prauis,
 Quàm loquax veri: varioq; gaudens
 Ore: quo gentem Libya repleuit:
 Iamq; & ad regem celeres Iarbam
 Dirigit cursus, animumq; seuis
 Asperat dictis, & in ora fundit
 Hac virum, venisse Phryga Iliensi
 Stirpe pronatum, cui pulcra Dido
 Iura dignetur sociare lecti.
 Nunc diem inter se, potiore luxu
 Turpiter captos, Veneris vouere.
 Ecce rex amens animi hoc amaro
 Nuncio accensus, graditur, louemq;
 Ante verbenas, mediosq; divos
 Innuocat supplex manibus supinis.

ACTVS II.

I A B R A S.

PRò summe Iuppiter, cui Maurusia
 Pictis toris epulata gens libat sacros
 Lenêi honores, hac vides? an te, pater,
 Cùm fulmen exeris, timemus impotem
 Nequicquam? an animos territant in nubibus

Caci

*Caci furores? nūmnam inania murmura
 Miscentur? en nostris vagata in sinibus:
 Quae posuit exiguam modò urbem sœminas:
 Cui littus hîc arandum erat: cui nos loci
 Leges dedimus: hac reppulit connubium
 Nostrum: recepto in regna domino Troicq.
 Et nunc Paris hic, ah semiuir, cinctus grege
 Effœminato, molle caput Asio peplo
 Ornatus, & flaua madentem verticem
 Mitra coronatus, potitur sœmina.
 Nos quippe templis munera tuis mittimus:
 Famamq; inauem dein fovere cogimur.
 Ego satus Hammone Ioue Iarbas negligor,
 Cui nymphea Garamantis pia genitrix, patri
 Qui templa centum condidi, & centum simul
 Altaria posui: sacrauiq; vigilem
 Ignem, Deûm excubias: ubi solum perpetim
 Pecudum natat cruore pingui, & limina
 Varijs corollis enitent florentia.*

IUPITER, MERCVRIVS.

A *Gè nate, vade, voca Notos, & labere
 Pennis, ducemq; Dardanum, Carthagine
 Qui nunc moratur, & datas fato Deûm
 Non respicit sedes Italia: loquere ei,
 Et dicta mea celeres per auras defer huic.
 Me. Quid ergo, Iuppiter supreme, huic imperas?
 Iu. Illum haud mihi genitrix Venus pulcerrima,
 Cùm bis Peiasgum vindicaret è manu,
 Talem futurum prodidit. Me. qualem virum*

Ee 4

Igitur fore hunc promisit? Iu. imperio grauem
 Qui regeret Italiam, genusq₃ à sanguine
 Teucris vetustro proderet: quiq₃ in viam
 Legum suarum duceret terra omnia
 Climata. Me. Ratam hac habere vox debet fidem.
 Iu. Si nulla tantarum mouebit gloria
 Rerum, nec ipse sua laborem strenuum
 Pro laude molitur: patérne filio
 Arces Latinas inuidet? quidnam struit?
 Qua spe moratur in inimicis gentibus?
 Nec prolem Italicam, nec Latinam respicit
 Sedem? Ergo nauiget, hac rei summa, híc me
 Sis nuncius. Me. tuis ego imperijs pater
 Parere sum paratus, & nunc aurea
 Talaria innecto pedibus, atq₃ hanc manu
 Virgam capiam: quò turbidum tranem aëra.

AE NE AS, M E R C V R I V S.

O Lucis alma parens Venus, tuq₃ ô bone
 Cupido frater: quis potentem non amet
 Hanc fœminam, tot regias quæ construit
 Domos, tot ampla quæ domorum culmina
 Nouat? vel hic stellatus ensis iaspide,
 Tyrioq₃ murice lana demissa è meis
 Humeris, amorem huius fœminæ meret.
 Has illa telas fecit: atq₃ hac munera
 Discreuit auro. Sed quis hic est penniger,
 Qui pedibus alatis repenti hic adstitit?
 Pauet animus, quid hic sibi velit. Me. tu, ô bone,
 Nunc alta fundamenta Punica locas
 Carthaginis, pulchramq₃ sedem uxoris

Struui?

*Struis? heu tuarum oblite rerum? heu immemor
 Regni Latini? Rex Deorum, qui polum
 Terramq; numine torquet, ipse me tibi
 Demittit alto clari Olympi vertice:
 Ipse hac iubet mandata ferre desuper,
 Celeres per auras. quid struis? qua spe teris
 Hac ocium terra Africa: si nulla te
 Rerum tuarum gloria mouet: nec super
 Tua laborem laude molire, ut decet:
 At filium surgentem, & heredis tui
 Spem respice: cui regnum Italia & Romula
 Debentur arua. Ae. summe Iupiter pater,
 Vbi sum? quid ago? vbi isthic homo est? euauit.
 Tremo totus: arrecta coma horrent: faucibus
 Vox haeret: ardeo fugam capeffere.
 Dulcesq; terras has procul relinquere.
 Sed quo furem ambibo reginam meam
 Affatu: & hic qua prima sumam exordia?
 Quid si vocem Mnesthea, Cloanthumq; socios:
 Classen taciti ut aptent: Phrygasq; ad littora
 Agant: parent arma, & nouanda quae rei
 Sit caussa dissimulent? ego interea loci
 Quando optima mulier hos amores nesciet
 Rumpi, viam tentem, modumq; dexterum;
 Fandi, tempus quaritem molliissimum?
 Certè hac potior est omnibus sententia.*

C H O R V S.

A T Regina doli praescia perfidi,
 Et iam tuta timens omnia: primaq;
 Motus excipit, & sauit inops sui,

Choriambici,

Ee 5

*Qualis Baccha sacris excita conscijs,
 Audito stimulat quam Trieterica
 Lenæ Orgia: quam noctiuagus vocat
 Clamor. namq; loquax fama ita detulit,
 Armari Phrygias littoribus rates,
 Et cursum pelago clam repararier.
 Eheu, quot lacrymas illa dies dabit?
 Nam quid non scelerum fœdus amor parit?
 Quid non ille mali conficit? heu nefas,
 Medeam furor hic tetricus impulit,
 Natos ut manibus perderet impijs.
 Hic Phædra stimulos addidit asperos:
 Insuperq; innocuum ad stupra laceffere
 Priuignum, ac thalami rumpere fœdera,
 Hic Argis Helenam nequiter extulit,
 Ut lectum peteret turpis adulteri:
 Et toti Phrygiæ damna daret solo.
 Nam quod Dardanium corruit Ilium,
 Quod tota in cineres Troia repens ijt:
 Quod letho Priamus rex cecidit Phrygum;
 Quod victoris heri serua Hecube torum
 Vidit: quod iugulum triste Polyxena
 Submisit rigidus ensibus hostium:
 Hoc fœde vitium nempe libidinis:
 Hac merces Veneri debita reproba.
 Hic ignis sacer est: credite saucijs:
 Hec est flamma potens, heu nimium potens.
 Quæ tellus liquido cingitur aëre:
 Quæ formosa polo sidera promicant:
 Illic regnâ tenet feruidus ales his.*

Ter.

*Terrena pecudes, aquoreum genus,
 Et picta volucres, omne adeo genus,
 Intenta excipiunt tela Cupidinis.
 Idem quippe feris est amor omnibus:
 Hos sentit stimulos dente ferox aper,
 Hos tigres rigida: hos indomitus leo.
 Dentes exacuit porca Sabellica:
 Quando hoc igne furens pestifero subat:
 Quid lynces varia? quid rabidi canes?
 Infreniq, lupi? nonne vides equos,
 Ut toti trepident, quando odor attigit
 Nares? non ibi eos frena virum, neq,
 Rupes, non scopuli, non vaga flumina,
 Non montes retinent. Scilicet hic calor
 Ante omnes agitat verber eas equas.
 His mentem ipsa Venus largiter indidit:
 Quando Potniades distulerant rota
 Glauci membra sui hoc axe Cupidinis:
 Illas ducit amor trans fera Gargara:
 Trans longum Ascanium: hac vi superant iuga:
 Tranant flumina. Quid plura canam? Furor
 Vincit regifica limina coniugis.*

A C T V S III.
 DIDO, AENEAS.

E Tiam nefas hoc posse dissimulari, homo
 Perfide, putasti: quid? meis decedere
 Tu cogitasti sedibus? nec te meus
 Amor, neq, data dextra quondam, nec tua
 Regina crudeli tenet te funere

Mort.

Moritura? quin etiam maligno fidere
Molire classem: & turbidis Aquilonibus
Properas per altum abire crudelis? cedo,
Si non agrum alienum, domosq, Oenotrias
Peteres, & antiquum maneret Ilium:
An Ilium peteretur vndoso hoc mari?
Méne fugis? ego per hasce lacrymas, & tuam
Te dexteram oro (quando misera mihi aliud
Restat nihil) per iura coniugalia,
Per auspiciatum matrimonium: bene
Si quid merita sum: si fuit quidquam tibi
Dulce meum, age, miserere labentis domus:
Et (si quis est adhuc precibus meis)
Hanc pone mentem, hunc animum tetricum.
Te propter, odère Africi gentes soli,
Te propter, infensi Tyri: te propter hic
Exinctus est pudor mihi, & qua sidera
Adire poteram fama prior. Heu me nulum
Inauspicatam Veiovis? cui deferor
A te hospes? hoc quoniam mihi de coniuge
Iam nomen vnum restat inopi. quid moror?
An Pygmalio dum mœnia mea destruat?
An captam Iarbas ducat in Getuliam?
Saltem aliqua de te mihi fuisset, hanc fugam
Ante, soboles suscepta: saltem paruulus
Mibi ludat Aeneas domi, qui te patrem
Tantum ore referat: non viderer vndiq,
Deserta. Ae. at ego te, quæ eloquendo plurima
Numerare nouisti: haud negauerim bene
Regina promeritam: nec vnquam piguerit

Me-

Meminisse Elisa: dum memor viuo mei,
 Dum spiritus regit hos aliquis artus meos.
 Pro re loquar pauca: nec ego hanc abscondere
 (Ne finge) speraui fugam, nec coniugis
 Pratendo tadas: non in hac eo fœdera.
 Me si meis pateretur auspicijs Deus
 Transigere vitam, & sponte iam curas meas
 Componere, urbem Troicam primum, & latis
 Colerem reliquias patrij: & ter maximi
 Priami manerent alta regis culmina.
 Rediuiuaq; manu condidissem Pergama.
 Sed nunc Italiam magnam Apollo Delius,
 Italiam Apollinis iubet capeffere
 Oraculum: hic amor, hac patria tellus mihi est.
 Si te vrbs aspectus tenet Carthaginis,
 Phœnissa: si Libya iuuat nitor tuæ.
 Inuidia qua tandem hac erit, Teucros solo
 Confidere Ausonio? Equidem & nos extera
 Fas regna querere. Me patris demortui,
 Quoties operit humente nox terra plagas
 Caligine, quoties micant astra ignea,
 Imago terret, inq; somnis admonet:
 Me puer Iulus, & capitis iniuria,
 Quem regno Italia fraudo, quem fatalibus
 Spolio plagis, hic admonet: quin a Ioue
 Interpres ipse missus huc (testor caput
 Vtrunq;) celeres modò per auras, seria
 Mandata detulit: DEVM vidi ipsemet
 In lumine manifesto adire mœnia:
 Vocemq; commonentis his hausi auribus.

Desine

Desine querelis nos tuis incendere:
 Non sponte sequor Italum solum. DI. tibi nec Dea
 Parens, nec autor generis ille Dardanus,
 Vir perfide, sed horrens genuit hunc Caucasus
 Te talem: & Hyrcana ubera admorunt tigres.
 Nam quid ego dissimulo misera? qua me ad mala
 Maiora seruo? num meo ingemuit malo?
 Num flexit oculos? num lacrymulam ullam dedit?
 Num miseritum est amanti? Hæc nec maxima
 Iam Inno, nec Saturnius pater aspicit?
 Nusquam fides sat tuta, fractum littore
 Excepi egentem stulta, regniq; in mei
 Demens locavi parte: classẽ perditam
 Socioq; ab ipsa morte reuocaui: heu feris
 Incensa furijs differor. Nunc Delius
 Apollo, nunc Apollinis nescio quod est
 Oraculum: nunc missus à summo Iove
 Interpret affert iussa per celeres Notos.
 Is scilicet superis labor: ea scilicet
 Cura est quietis. Neq; ego te teneo, neq;
 Refello dicta, i. sequere ventis Italiam,
 Pete regna per mare. Spero medijs (si pia
 Quid numina valent) supplicia mox cautibus
 Pelagi daturum, & nomine relictam tibi
 Dido vocaturum. Sequar tamen ignibus
 Et cum gelida mors anima ab hac seduxerit
 Artus Elise: adero locis umbra omnibus.
 Hic improbe dabis, quam meres, poenam: audiam.
 Et hæc sub inum fama veniet Tartarum.
 Ae. Quonam fugis? quod te ex meo vultu abripis?

Miseres

Miseret profecto me furentis scemina:
 Cupioq; solando dolentem celeriter
 Lenire. Sed abiit, mihi Deorum citò
 Iussa exequenda sunt: reuisam protinus
 Classsem, atq; inibo cum meis celerem fugam.

ANNA, DIDO.

Quid hoc mali: repente quidd sic littora
 Feruere prospicio: mareq; miscerier
 Tantis video clamoribus? quis nunc tibi
 Sensus soror, quòsue gemitus misera dabis?

DI. Scelerate amor: quò non agis mortalia
 Pectora? iterum me cogis ire in lacrymas:
 Iterum precari: iterum animos submittere
 Humiles amanti. AN. Sed soror nunc ipsa adest:
 DI. Germana, toto littore vides undiq;
 Properarier: iam carbasus ventos vocat:
 Iam pappibus nautæ coronas induunt:
 Hunc ego dolorem si timere mea soror
 Potui, etiam perferre potero. Sed misera tamen
 Vnum hoc sorori exequere. solam perfidus
 Te colere, soli credere arcanos tibi
 Sensus: viri aditus sola molles noueras.
 I quaeso soror: hosti superbo supplica.
 Non ego Phrygum urbes, cum Peltasgo milite
 Vastare iuravi: nec ad murum Ilij
 Misi rates meas: nec Anchisa patris
 Cineres revelli: cur negat demittere
 Duras in aures dicta mea? quònam ruit?
 Hoc misera amanti munus extremum duit:
 Facilem fugam expectet, Notosq; idoneos:

Non

Non iam oro coniugium, quod ille prodidit:

Nec, ut Latino careat aruo, & debitum

Regnum relinquat: inane tempus postulo:

Requiem furori: dum mea doceat asperis

Fortuna me dolere victam casibus.

Hanc oro te extremam, soror veniam: mei

Miserere: cum dederis mihi hoc, quod flagito:

Morte cumulatam tibi relinquam largiter:

An. At si iste nullis commouetur fletibus,

Voces nec vllas audiet tractabilis?

Di. Tenta precando. An. Si modo valeam prece.

Di. Aures viri aperiet DEVS. An. quid si obstruat?

Di. Annosa quercus non cadit, nisi pluribus

Percussa plagis. An. Sed nihil eadem tamen

Mouetur aura flatibus, neq; sibilo

Consternitur. Di. contunde vocibus virum.

An. Agè, ibo soror, & quæ tubæ primùm exequar.

Di. Conuexa cæli me piget tuerier:

Mori volo, si non amore perfruar.

CHORVS.

Anapaestici.

E*Xterrita Dido compluribus
Fatis, inceptum quo peragat,
Lucemq; relinquat: iam vidit,
Cum dona imponeret altari,*

Dictu horrendum, latices sacros

Nigrescere: fusaq; in obscœnum

Se vertere vina cruorem. Sed &

In tectis templum est marmoreum

Coniugis antiqui, velleribus

Niueis & fronde reuinctum, Isthinc

Voces

Voces & verba vocantis viri
Audiri visa tenebris, nox
Cum terras obscura teneret.
Præterea culminibus bubo
Ferali carmine sæpe queri
Et ducere voces in fletum:
Multaq; prædicta priorum hominum
Horrificant terribili monitu.
Agit ipse furem per somnos
Ferus Aeneas: semperq; sibi
Sola relinqui: semper longam
Ire incommutat a videtur viam:
Et Tyrios querere deserta
Terra. Eumenidum veluti demens
Videt agmina Pentheus, & solem
Geminum & duplices se ostendere
Thebas, aut ille Agamemnonius
Scenis agitatus Orestes, face
Armata cum refugit matrem.
Furtaq; ultrices in limine
Resident. Et iam euicta dolore,
Concepit diras intra animum;
Atq; ipsa modum & tempus secum
Exigit hic, decrevitq; mori.
Spem fronte serenat, consilium
Crudele tegit vultu reprobo.

ACTVS III.

ANNA, DIDO.

Ff

Dixi futurum. Nam viri mens efferi
 Immotā permanet, nec ullis vocibus
 Lacrymisq³ flectitur. Di. tace modō soror
 Et gratulare mihi. Viam, quā eum mihi
 Reddat, vel ipso soluat, inueni, soror.
 Solem cadentem iuxta, & Oceani prope
 Finem vltimum inhabitatur Aethiopum locus:
 Vbi maximus Atlas torquet humero Olympium
 Axem, facibus aptum micantibus. Hinc mihi
 Monstrata gentis est sacerdos extima
 Custosq³ templi Hesperidum, & horti Punici,
 Quae epulas Draconi peruigil sauo dabat,
 Sacrosq³ ramos conferebat in arbore,
 Mel humidum spargens: soporiferumq³ dans
 Papauer. hac promittit animas, quas velit,
 Carminibus exsoluere: alijs immittere
 Se posse curas: sistere fluuijs aquam.
 Et astra retrō vertere, & manes ē specu
 Ciere nocturnos. Videbis hīc soror
 Mugire terram sub pedibus, & de iugis
 Altissimis descendere ornos mobiles.
 An. Regina cara, quid magica paras sacra?
 Nullis amor curatur vnquam cantibus:
 Nullis remedijs alleuatur Thessalis:
 Nil concitum rhombo iuuabit liciū,
 Vbi intimas amor medullas occupat.
 Di. Germana cara testor hoc caput tuum;
 Magicas ad artes non lubentem accingier.
 Nunc tu pyram secreta tecto in intimo
 Erige: viriq³ arma, thalamo quā illud scelus
 Relinquit

liquit, exuuiasq; cunctas, & torum
 iugalem, quo misera perij, super
 ipone: monumenta omnia viri pessimi
 volere monstrat hac sacerdos, & iubet.
 N. Quorsum pyram iubet exstruere? DI. fabor tibi
 iusa crines hac sacerdos ore ter
 entum tonat Deos, Erebum, & atrum Chaos,
 ter geminam Hecaten, tria ora virginis
 vocat Diana. mox toro effigiem locat:
 ontisq; Auerni spargit huc latices sacros:
 effusasq; ahenis ad Dianam falcibus,
 in quarit herbas, cum veneni lactibus:
 ascensu & de fronte equi reuellitur,
 atriq; præripitur amor: tum fœmina
 cuta vinculis pedem vnum, in vestibus
 istat recinctis, & manus sursum leuans,
 estatur inferos Deos, & conscia
 ati astra: demum sua precatur numina:
 ueis sunt iniquo cura amantes fœdere.
 N. Intelligo soror: sed his rebus nihil
 euare amorem poteris, & curas graues.
 DI. Mihi hoc erit cura, soror: abi tu modo,
 pyramq; quam iussi sub auras erige.
 AN. Si quid iuuat, paro iussa. DI. facis, ut te decet.

D I D O.

E N quid misera agam? num priores iam procos
 Irrisatursus experiar? an supplice
 Voce Numidam Regum petam connubia,
 Quos ego maritos ante dedignata sum?
 gitur Phrygum classes, & ultimos sequar

Iussus? quia ne iuvat antè ope leuatos mea?
Et gratia veteris beneficij benè
Stat apud viros memores? quis autem me sinet?
Quis ratibus accipiet superbus fœminam?
Nescis Elisa perdit a, heu nescis, neq;
Dum gentis Asiana vides periuria?
Quid tum? fuga sola comitabor perfidos
Nautas ovantes? an manu omni persequar?
Et quos Tyri urbe vix reuelli, rursus hinc
Agam mari? ventusq; vela iterum dare
Iubebo? quin potius morere. namq; merita es.
Auerte ferro isthunc dolorem. Tu meis
Euita lacrymis soror: tu prima me
Istis malis oneras, & hostibus obijcis.
Quid? non licebat degere expertem tori
Vitam absq; crimine, more syluestro feræ?
Nec talibus curis sine modo confici?
Promissa cineri mea fides est coniugis:
Seruata non est: merita supplicia luo.

C H Q R V S.

A *Enéas in puppi residet:*
Riteq; paratis rebus pigrum
Ibi somnum carpit. Nate Dea,
Potes hoc casu somnos ducere?
Nec quæ circumstant discrimina
Cernis demens? neq; iam Zephyros
Spirare secundos aduertis?
Regina dolos, dirumq; nefas
In pectore versat, certa mori:
Varioq; irarum æstu fluctuat.

Non

Non hinc præceps vel tandem effugies:

Dum præcipitare potestas datur?

Iam nunc mare turbare trabibus

Sauasq; videbis toto æquore

Lucere faces: iam iam littora

Flammis fervere: si contigerit

Aurora morantem te his terris.

Eia agè disrumpe moras: varium

Et mutabile semper fœmina.

Vigilare viros nunc prospicio, &

Transstris considerare: vela citos

Soluere. Deus, æthere demissus

Ex alto, festinare fugam,

Tortosq; incidere funes, iubet.

Adsis ò placidus Regina

Deus, & cælo iam dextra feras

Sidera, ne tristi abitu mœsta

Nimis indoleat. Sed progreditur

Huc, terq; quaterq; manu pectus

Percussa decorum, & flauentes

Abscissa comas, & lacera genas.

ACTVS V.

DIDO.

E Rgo ibit hic? quid? ibit hic? prò Iuppiter,

Meisne regnis advena hic illuserit?

Non arma iam expedient? & è toto oppido

Sequentur? & rapiant rates naualibus?

Ite, agite, ferte citi faces, impellite

Remos, date Notis vela. Quid loquor? ubi sum?

Ff 3

Quæ mentem agitat insania? infelix nurus,
 Nunc fata te Dido impia feriunt malè.
 Tum decuit, vbi sceptrum dabas. En dextera
 Fidesq̃, quem secum penates patrios
 Portare dicunt: quem subiisse humeris patrem
 Aetate confectum. Non corpus abreptum datur
 Diuellere, & vasti maris aquis immergere?
 Non nauitas, non ipsum Iulum filium
 Absumere gladio, torisq̃ patrijs
 Apponere epulandum. Sed anceps fuerat hic
 Fortuna pugnae huius. fuisset. quippeni?
 Moritura quem metuo? facies in hostium
 Castra intulissẽ: facibus implessẽ foros,
 Natum patremq̃, cum genere nequissimo
 Exstinxem, & ipsamet dedissem me super.
 Sol, qui vniuersa lumine illustras poli
 Terraq̃ opera: tuq̃ omnium horum conscia
 Iuno malorum: tuq̃ Hecate vlulata per vagas
 Vrbes: & vltrices Eumenides Deæ:
 Hec accipite: numenq̃ meritum aduertite
 Nostris malis: audite, quas fundo preces:
 Si fata Iouis hoc exigunt, si tangere
 Portus necesse est hoc caput, si terminus
 Hic heret, adnare Latio Phrygum ducem,
 At bellica ṽpressus audaci popli,
 Extorris agro patrio, flagitet opem
 Aliunde: querat auxilia: videat Phrygum
 Indigna funera: neq̃ quam sub tetricas
 Leges iniquæ pacis olim se hostibus
 Tradiderit, ipse sua fruatur regia,

Sed

*Sed ante maturum diem cadat impius,
 Mediaq; arena iaceat inhumati viri
 Cadaver. hoc precor, hanc supremam contra eum
 Effundo vocem, cum cruento sanguine.
 Tum vos coloni Punici, stirpem & genus
 Omne hinc futurum, odijs premite capitalibus;
 Cineriq; nostro munera isthac mittite.
 Populis nec ullus amor, nec vlla fœdera
 Sunto. Exorere aliquis ultor ex his ossibus,
 Qui Dardani genus face & ferro premas,
 Quocunq; vires huc dabunt se tempore:
 Hoc littus illi littori contrarium,
 Fluctusq; fluctibus imprecor contrarios.
 Ipsi nepotes dimicent secum inuicem.
 Tu cara nutrix huc sororem protinus
 Siste mihi: dic properet aquis se spargere.
 Pecudumq; secum ducat huc piacula
 Monstrata: sic veniat. Pia tu tempora
 Vittæ tegere: ego sacra Stygio laui paro:
 Summuq; curis instituo finem addere:
 Rogumq; Dardanij capitis igni dare.
 Abit hæc. Ego adsum nunc remotis arbitris.
 Quid restat, hunc nisi ut rogum, quem condidi,
 Moritura conscendam, meosq; finiam
 Letho dolores? sic agam: dum non vetor:
 Dicamq; verba his vestibus nouissima.
 Dulces Phrygum exuvie ducis, dulces tori:
 Dum fata, dum clemens sinebat hoc DEVS,
 Hanc accipite animam: his precor me exoluite
 Gustijs. Sat vixi, & omniem ætate*

Ef 4

*Cursum peregi: magna imago nunc mei
 Sub terram abibit, sed tamen mea mœnia
 Vidi prius, & urbem, quam condidi.
 Quin & virum ulta, fratre ab immanissimo
 Pœnas recepi. Felix mulier, heu quater
 Felix: carina si Phrygum isthac littora
 Nunquam attigissent. quid moror? nonne moriar?
 Sed inult aene moriar, sine omni vindice?
 Age moriar. sic? sic sub umbras ibimus.
 Crudelis hunc oculis ab alto Dardanus
 Ignem hauriat, nostræq; mortis omina
 Secum ferant Laomedo, & Iulus perfidus.*

ANNA, CHORVS.

Q*uis clamor hic it ad alta tecti culmina?
 Quis hic ululatus sœmineus atq; gemitus?
 Magnis resonat æther suprâ plangoribus,
 Non aliter, ac si prisca Tyros, aut urbs noua
 Carthago ruat. Hei, hei mihi misera! quid hoc?
 Quam video? quis hic ensis cruore luridus?
 O soror Elisa, quid mali hoc? quis vim dedit?
 Hoc illud ô germana fuit: hoc mihi rogus
 Isthic parabat: hoc foci, hoc ignes sacri.
 Ah quid querar primum? quid inceptem queri?
 Comitum sororem spernis emoriens tuam.
 Eadem vocasses me ad necis fata ultima:
 Idem dolor, eadem hora utramq; tollerem.
 Ah me ter & quater miserrimam omnium,
 Quæ manibus his struxi rogum, quæ patrios
 Deos vocavi voce: sic Deis volentibus*

Crude-

*Crudelis ut te posita abessem isthac domo?
 Te, meq, soror extinxti, & urbem Punicam,
 Patresq, Sidonios: Date ut aquis abluam
 Vulnera: date, inquam, aquas: & extremus super
 Si fortè quispiam errat halitus, legam.
 Cho. Desiste germanam fovere amplexibus,
 Atrosq, vestibus cruores tergere:
 Mihi ultimum cura erit in hac heroide
 Pietatis officium. Locum da. Nam quia
 Nec morte promerita periuit, nec suo
 Fato: sed ante diem misera iam concidit,
 Nec dum comam illi vertice in flauo pia
 Proserpina abstulit, caputq, tetrico
 Damnavit Orco: ego dextera crinem mea
 Secabo Regina. Ergo hunc Diti sacrum
 Crinem fero, & anitiam relaxo hoc corpore.*

F I N I S.

NICODEMVS FRISCHLINVS, VIRIS
 nobilissimis & clarissimis, passim in Germania, Ita-
 talia, Gallia, Dania, Polonia, atque Hungaria de-
 gentibus, amicis suis suauissimis, S. P.

SEXCENTAS à vobis accepi epistolas, viri Nobilissimi
 atque clarissimi: in quibus aliqui vestrum me subinde
 exhortantur, ut si quas habeam nouas Comœdias, eas
 in lucem proferam: si nullas habeam, ut nouas com-

Ff 5

ponam; meq; ad hoc scribendi genus, totum conferam. Alij me hortantur, ut meos Panegyricos, quos edidi de Austriacis Cæsaribus, & de victoria Sarmatica, & de Nuptiis Vuirtembergicis, & de Horologio Argentinensi: & quos domi scriptos habeo de Natali Christi, de Morte, de Resurrectione, & de ascensu eiusdem: eos uno volumine comprehensos in vulgus emanare patiar. Si qui vestrum ex Elegiis maiorem voluptatem capiunt: ij hoc unice assiduèque urgent: ut eas, quas diuersis edidi temporibus, & nuper in nouem libros digessi Elegias, rerum varietate iucundas, & argumentorum nouitate amabiles: eas inquam, primo quouis tempore, cum lectoribus communicem. Plerique vestrum auctores mihi sunt, ut ad paraphrasin Bucolicorum & Georgicorum Virgilij, etià paraphrasin Aeneidos adiungam: & ad Paraphrasin, quam scripsi in Persium, & Horatium, addam quoque paraphrasin in Iuvenalem. Non pauci è vobis sunt, qui suis me calamis, tanquam stimulis & calcaribus quibusdam, eò conantur impellere: ut ad Hymnorum Callimachi versionem, iam olim in Gallia editam, & nuper à quodam plagiaro, mihi furim ablatam; tum etiam ad quinque Comœdias Aristophanis priores, quas ante quinquennium verti, sex reliquas adijciam. Non deiunt è vobis, qui, postquam legissent meam Strigilem Grammaticam & octo libros, quos de hac arte, in Italia edidi, & quinque libros, quos de Astronomica disciplina confectos habeo, qui, inquam, sat bene longis epistolis me quotidiè ferè monent: ut quicquid est ingenij mei, id omne ad illustrandas artes humanitatis conferam: & post recusam Grammaticen, editamq; Astronomiam, mox omnem animum, ad recognoscenda artis Dialecticæ & Rhetoricæ præcepta revocem. Quid? quòd nonnulli vestrum, lecto eo consilio, quod nos generosæ indolis puero, D. Francisco à Bathyam, Hungariæ Regulo, nuper in Pannonia dedimus: subinde me hortari non desistunt; ut Nomenclaturam meam in tres libros, secundum seriem decem Categoriarum distribu-

tam

tam, omni mora sublata, in lucem hominum emittam. Nam de meis in Ciceronem, in Virgilium, in Horatium, in Cæsarem, in Salustium commentarijs; deq; orationibus & exercitatiõibus scholasticis, nihil hoc loco vobis pollicitari audeo, Iacent enim ista omnia adhuc in suis pulueribus; neque temporis huius iniqua conditio, manum me illis admoovere patitur. At quorsum tandem, viri optimi & humanissimi tot admonitiones, tot exhortationes vestræ? Nam si vos imperitos rerum æstimatores adhibeatis in consilium: facile intelligetis, nihil opus esse meis lucubrationibus, & cõmentationibus: præsertim in tanta optimorum librorum copia, tantaq; scribentium multitudine. Credunt enim isti homines, posteritatẽ, si qua est futura, tam cõmodẽ carere posse meis libris, quàm cõmodẽ caruit ætas superior; in qua nõ minus docti viri extiterunt, quàm hodie existunt. Quasi verò ante Erasmum & Philippum nulli fuerint viri docti & literati; aut quasi post Erasmi & Philippi præclaras, in artibus tradendis nauatas operas, istorum imitatorum & seruorum pecudum furtiuis lucubrationibus, & stolidissimis libris, hæc ætas carere non potuisset, aut potius carere non debuisset. Iulius Cæsar Scalliger, vir summo ingenio, summo iudicio, & quo ego solidè doctiorem, multis seculis neminem extitisse arbitror: in libro de causis linguę Latinę scripto, ultra trecentos & quinquaginta errores demonstrauit: quibus Philippi & Linacri, optimorum proximis annis Grammaticorũ libri referti sunt. Ego verò in mea Strigili, adhuc alios trecentos demonstraui: quibus noui compilatores, artem istam Grammaticam turpissimè conspurcarunt. Nam longè aliud est, mihi credite, artem aliquam comprehendere præceptis; quorum adminiculo tradatur lingua Latina, aut Græca à magistris: discatur à discipulis: & artem traditam proponere discendam pueris. Illic enim requiritur subactum iudicium: & vernacularum causarum cognitio; quæ sine exquisita Philosophiæ scientia haberi non potest.

test

test. Quomodo enim artem aliquam illi homines confcri-
bant : qui solidæ philosophiæ micam in se non habent ? Et
quotus quisque est , è tanto Grammaticorum numero, qui
artis huius principia intelligat : nedum ut ex ijs possit idonea
præcepta extruere ? Quamobrem nihil me mouent impe-
ratorum hominum de meis artibus , quas trado, inerudita &
planè asinina iudicia. Quantum verò ad vos attinet, viri op-
timi & doctissimi, qui de meis laboribus longè aliter iudicatis :
si vos putatis tantum emolumenti, quantum scribitis, ad rem-
publicam literariam è meis lucubrationibus rediturum : agè
morem ego vobis geram : & , si vos Typographum meum eò
incitaueritis, ut operam suam præstet , edam omnia, quæ do-
mi conscripta habeo : & edam castigata , & absq; mendis :
quoad eius fieri potest. Quia enim malorum & futilium
scriptorum culpa , Typographi toties in fraudem & damnum
inducuntur : eò fit, ut hodie innocentes libri pro nocentibus
pœnas pendant : & sæpè optimorum librorum auctores , ti-
nearum & blattarum dentibus corrodantur : quibus eiusmodi
compilatorū tutelæ potius erant discernendæ atq; dilaceran-
dæ. Quòd si etià Mæcenatè mihi inueneritis : qui liberales in
me sustentando faciat sumptus : & qui me in ocio tranquillo
constituat, polliceor vobis, quòd omnia, quæ cœpta sunt, Deo
vitam & sanitatem annuente, intra biennium , aut etià citius
fim absoluturus. Hæc ad plurimas vestras , quas ad me de-
distis literas , breuiter respondere volui. Nam singu-
lis ut responderem , penè unius mensis integri tem-
pus efflagitaret. Valete viri Nobilissimi & cha-
rissimi, amici colendi. Argentorati
Calend Decemb. An-
no, 1584.

DAVID CHYTRAEVS AD
Iacobum Monauium.

Nico-

NIcodemi Frischlini Priscianum vapulante, magna cum voluptate legi: nec deponere ex manibus potui prius, quam absoluissem. Non dubito eiusdem Poëte Susannam, Rebeccam & Hildigardin tibi visas esse: quibus veteris Latinæ orationis puritatem, elegantiam, facilitatem & leporem Terentianum, atq, Plautinum in theatra Germaniæ reduxisse, ac specimen ingenij & industriæ, alijs Poëtis non imitabile, in Comædijs illis edidisse videtur, &c. 17. Martij, Anno 80,

HIERONYMI VVOLFFII, GYM-
nasij Augustani Rectoris, hexastichon.

ἔλλαβον ὦ Νικόδημ' ἠρωίδης ἀστροβέτην τε
ὠρθλόγορ: τῆσ σῆο ἔργα πολὺν φροσύνης,
ἀλλὰ σοι οἱ πλὺτῳ βεβριθότες ἐνέλεσσαι:
παρ' δ' ἡμῶν (τὸ γε νῦν) σοι χάρις ἐστὶ γούρας.
Ἀργαλταί με νόσοι κατάρρειον. ἅπαντα δ' χρυσοῦ
(εἴ τις ἐμὲ) ἄφελον, φάρμακ', ἰητροὶ ἐτϙ.

IOANNES POSTHIVS, MEDICINÆ DOCTOR, POËTA L.

TEmpore quod geminas vno Frischline Rebeccas
Enixus es: congratulor
Ingenio, domuiq, tuæ: sic pergito, natis
Fies breui ditissimus.
Quos tamen ingenio producis diuite factus,
Viuiaciores cateris.

Exi.

*Existēt, nomenq; tuum laudesq; per omnēs
Orbis sonabunt cardines.*

IN SVSANNAM FRISCHLINI,
Iohannes Lauterbachius, Poeta No-
bilis, & Coronatus.

Ornatus, pietas, pudor, venustas,
Est scena decus optimum pudica:
His Comœdia dum triumphat orbe
Frischlini medio recens, venustum
Cui Susanna dedit venusta nomen.
In scena decus optimum videtur
Ornatus, pietas, pudor, venustas.

IN TRES COMOEDIAS NICO-
demi Frischlini, Rupertus à Stozingen
Nicodemo Frischlino, S.

Vates optime, & omnium virorum
Disertissime, quos solum paternum
Potens Suevia, procreavit vnquam:
Quod me doctiloquis tuis libellis
Donasti tribus, & referre quondam
Nitar, & meritas habere grates.
Hildgardis vehementer, ut polita est:
Sic lingua nitido Rebecca cultu
Præstat: nec gravitate, nec lepore
Verborum (egregium decus) SVSANNA;
Sedit Plante tibi, tibi ué Plubli.

Quana

Quantus Prisciades breui futurus
 Doctis sapius à viris cupitus?
 Me certè vsq; adèd tui libelli
 Iuuant, ut violas, rosasq; vernas
 Tanti non faciam, aut suaue odores
 Flores irrigui hortuli & venusti.
 Non ver purpureum mihi tam amœnum est
 Post noctes hyemis fera atq; tristis:
 Non optatior aureus mihi est Sol
 Post imbres gelidos, nigrasq; nubes:
 Sed nec frondiferum nemus, sub æstu
 Dum Canicula nos fatigat ardens:
 Ergo orna patriam, bonasq; Musas:
 Frischlini vnanimi, & venusti amici
 Nomen perpetuis manebit annis.

FINIS

HELVETIO GERMANI,
 COMOEDIA NOVA, NEQVE IL-
 LEPIDA, ET LECTV, ACTVQVE
 Iucunda, atq; vtilis,

AVCTORE

Nicodemo Frischlino, Com. Pal. P. L.

MAGNI

MAGNIFICO, VEREQVE NOBILI VIRO AC DOMINO, D. IACOBO

CVRTIO à Sanfftenau S. Cæs. Maiestati à secretissimis consilijs, suo Domino & amico incomparabili.

S. P. D.

Nicodemus Frischlinus.

RANSIIT octauus nostri octogesimus aui
Annus, & in cursum meta peracta redit.
Fatale hunc cecinit nobis deceptus aruspex:
Stifelij in numero fortè secutus iter.
Nam neq, mota ruit à culmine machina mundi:
Nec monstris æstas prodigiosa fuit.
Omnia adhuc cælo video constare sereno:
Nullibi sæua nouis horruit aura minis.
Nam quòd Sarmatiæ res non successit in oris:
Contigit id fato solius omne Dei.
Ille etiam poterit, speremus dummodo fidi:
Rursus in optatam lapsa referre viam.
Ne tamen arguerit mendacem verior ætas
Astronomum: hæc anni mira prioris habe.
Iulius è putri Cæsar tellure resurgit:
Et rex Teuto suis Ariouistus adest.
Hinc Germana aciem struxére, Italeq, cohortes:
Inq, nouo cursu secla Platonis eunt.
O vtinam belli potuisses esse iocosi
Spectator, dum res hæc fuit acta mihi.
Comica maiori sonuerunt atria plausu.

Quàm

Quàm cum scena actor Roscius ille fuit.
 Mittimus interea nostro spectata theatro,
 Mentibus atque oculis inspicienda tuis.
 Tu facies equi, tu paulum seria pones:
 Tu mecum socco ludicra cinctus ages.
 Aspera non semper contristant tempora cælum:
 Lucida discussis nubibus aura redit.
 Cur tu continuis animum, mentemq, fatiges
 Curis, & streperi garrulitate fori?
 Quem nunquam laxas, intensus rumpitur arcus:
 Et celer assiduo carcere languet equus.
 Hac quoq, ne pariat fesso tibi tedia, Curti,
 Non oculis adeò litera digna tuis:
 Curtior esse mihi iam dudum est iussa: monente
 Nominis hoc ipsum conditione tui:
 Aut pro Casarea natura, & Principis aula:
 Vestes aula breues, & breue carmen amat:
 Aut potius culpa ingenij: cui facta suppellex
 Curtior, & multò quàm fuit ante, minor.
 Sapè quidem virtus adversis cognita rebus,
 Sed mea me fermè succubuisse facit.
 Viue, vale, nostri non immemor, inclyte Curti:
 Qui maius curto nomine pectus habes.

P R O L O G V S.

HODIE duo bella gestum in hoc proscenium
 Venimus: utrumq, sine cade, sine sanguine.
 Id quod principio vos scire statim volumus:
 Ne quem hac inusitata species deterreat.

Gg.

Nam hi centuriones, hæ cohortes, hi duces
 Nullum vobis periculum denunciant:
 Neq₃ solum, ut æquo magnoq₃ adsitis animo,
 Hortantur: sed ut erga se pariter benevolo.
 Si enim vos taciti aderitis cum silentio:
 Ut, quid prius dicturi sint, quàm dimicent,
 Noscatis: pollicentur ipsi etiam suam
 Tranquillitatem. sin tumultuabitur
 E vobis quispiam: turbas illi dabunt.
 Qui primi hæc bella gesserunt, rem seriam
 Egere. Nam ubi hominum octoginta millia
 Cecidère in una pugna, occisi à Cesare:
 Vtrùm ne vos ludum fuisse creditis?
 Poëta noster primus rem tam seriam,
 In ludum vertit scenicum, nouo modo.
 Nam fictas in theatrum personas, nisi
 Duas, aut forte tres, non produximus:
 Easq₃ non de ingenio confinxit suo
 Poëta noster, sed è Plutarcho mutuatus est.
 Nunc si quis est, qui aut histriones vituperet,
 Aut apparatus meliorem desideret:
 Aut locum agendi capaciorem postulet:
 Aut aliud quid culper: is apud se ita cogitet:
 Olim fuisse Lucullos, & Roscios:
 Olim fuisse Prætores & Cæsares:
 Hodie, neq₃ Roscij sunt ulli, qui sciant
 Artificium: neq₃ Luculli, qui scenicis
 Abundent chlamydis: neq₃ urbani obuiam
 Prætores, qui ludos faciant theatricos:
 Neq₃ Cæsares, ullum qui Amphitheatrum excitent.

Torrens

Torpent nunc ingenia pigra adolescentia:
 Nec in ullius honestæ rei laboribus
 Vigilatur: languor, & languore turpior,
 Malarum rerum animos occupat industria.
 Nunc studia obscœna saltandi viros tenent
 Effœminatos: & capillum frangere;
 Et immundissimis se excolere mundicijs,
 Nostrum Adolescentium virtutis specimen est.
 Nobis alius propositus est finis: alius
 Scopus; ut Iuuentus in scholis se exerceat:
 Et memoriam augeat: seq, istis initijs
 Ad res maiores præparet: & sacundiam
 Inprimis Romana hauriat eloquentia.
 In hac quidem castrensis est: veruntamen
 Pura oratio: verbis expressa Casaris:
 Sine phaleris, sine calami stris omnibus.
 Nam bella qui hac scripsit, scripsit eodem impetu,
 Quo gessit. Quod reliquum est: queso benignas dato
 Aures, & vulgus nonnihil compefcite.
 Nam quia Latino sermone isthac peragimus,
 Occlamant imperiti lingua: ogganniunt
 Mulieres: obfrepunt ancilla, servuli,
 Opifices, Lanij, sartores, ferrarij:
 Sibiq, Germana lingua postulant dari
 Comœdiam. Hoc quia non fit, nobis præferunt
 Cybisteres, lanistas, funambulos,
 Petauristas: quibus gaudet plebecula.
 Sed hæc incommoda, vestra intelligentia
 Sedabit, si erit adiutrix nostra industria.
 Nos interea nostrum tutabimur locum.

*Qui cladem Helueticam, qui Ariouisti fugam,
 Qui eadem spectabunt utriusq; exercitus:
 Ita ordinasse fata, cogitent Deum:
 Vt cum res summa ad fastigia mortaliū
 Enexerit: magno nos concutiat metu:
 Ac fragilitatis humana admoneat suos:
 Cuius alias nimia in prosperis obliuio est.
 Nam in omnibus rebus, sati perpetua lex,
 Vt ad summum perducta, rursus ad infimum
 Velocius relabantur, quàm ascenderant.
 Aequis animis quicunq; nobis præsto erit,
 Huic æqua ut fortuna sit, optamus maximè.
 Tantum est, poëta quod iussit præfari.*

PERSONAE DRAMATIS.

Labienus. Liscus. Confidius.
 Thrasy-machus. Lydus, *lixa*. Cæsar. Diuico.
 Diuitiacus. Tufnelda, *meretrix* Procilius.
 Ariouistus. Nasua. Titius.

ACTVS I. SCENA I.

Labienus, Liscus.

Octonarij
Iambici.

OS, qui dispositi hic estis in præsijs, legio-
 narij,
 Castellæ, muro & fossa communitæ, sicut
 iusseram,
 Seruate: quò facilius, si transire me invito Heluetij

Con.

Conentur, prohiberi possint. Tu *Lisce*, quid hîc *Heluetjys* *Eorumq;* legatis responsi sit datum, nunquid tenes?

Li. Teneo. Nam nulli, aiebat, se posse dare iter per provinciam,

Populi Romani iniussu. La. scilicet. **Li.** & si vim facere velint,

Prohibiturum. La. nec sanè immeritò, per Iouem. Nam memoria

Tenemus *Lisce*, *Lucium Longinum Cassium Consulem* *Occisum*, exercitumq; eius ab *Helvetjys* pulsum, & sub iugū *Misum. Li.* haud erras. *La.* Et multorum antè cladibus expertum sat est,

Quàm sit periculosum, tantam multitudinem hostium **In Galliam recipere. Itaq;** hoc concedendum ipsis neuti-
quam

Putamus, Lisce, ut huc iter habeant. Neq; enim *Heluetios*, *Homines inimico animo, facultate data per provinciam* *Itineris faciendi, temperaturos sibi à maleficio*

Existimamus Lisce. Li. hoc illud est, in omni re tua *Salubre, te omnis exempli documenta in illustri loco*

Posita, intueri: unde tibi postea, quod tute imitere, capias: **Et** *foedū inceptū foedumq;* exitu vites, *Labiene. La.* Ita est,

Lisce, ut dicis, me hercule. Nam hac spe deiecti Heluetj *Dies nunc aliquot iunctis nauibus. & ratibus compluribus*

Factis, vadisq; *Rhodani, quâ minima altitudo fluminis* *Erat, nonnunquam interdū, sapius noctu, si quâ improbi*

Perumpere possent, conati, noui huius operis commoda *Munitione, & nostrorum concursu, ac telis militum*

Depulsi, isto conatu destiterunt. Li. scio factum. **Ac**
proin

Quia hac non successit, alia aggrediuntur via. La. quā
nam via?

Li. Quae ipsis relinquitur per Séquanos: quā, Séquanis tamē
Invitis, ire cum non possint, ob summas angustias,

Misere Legatos ad Dumnorigem. La. qua spe, cedo?

Li. Ut ipso deprecatore transitum impetrent à Sequanis.

Nam apud hos Dumnorix gratia & largitione plurimum

Potest: & amicus est Heluetys. La. istene? Li. videlicet:

La. Diuitiacci frater? Li. utiq. La. Aeduus? Li. ipse.

Nam ex ciuitate ea

Orgetorigis sibi filiam coniunxit matrimonio:

Et cupiditate regni adductus, rebus hic nouis studet:

Habetq. ciuitates suās sibi obstrictas beneficio

Quā plurimas. La. quomodo, mi Lisce, isthanc rem con-
secutus est?

Aut unde hac illi affinitas? cedo. Li. rem omnem à princi-
pio audies,

Eo pacto & hominis astuti technas, & consilium viri

Cognosces. La. Ausculto, quid hoc rei sit. Li. Apud Hel-
vetios

Vir nobilissimus & ditissimus fuit Orgetorix: socer

Huius. La. quid iste fecit? Li. Is Marco Messala & Lucio

Pisone Consulibus, regni cupiditate insanissimè

Adductus, coniurationem nobilitatis fecit. La. hem.

Li. Et ciuitati Heluetiorum persuasit, uti de suis

Exirent finibus, cum copijs suis omnibus, Tite.

La. Quamobrem Lisce? Li. Perfacile esse, cum ipsi virtu-
te omnibus

Præstarent, imperio totius Galliae potirier.

Idq. hoc facilius eis persuasit Orgetorix: quod undiq.

Circum

Circum loci natura contineantur tuti Helvetij;

Ex una parte flumine Reno altissimo, ac latissimo:

Agrum qui Helvetium à Germanis diuidit. La. sic disti-
tant.

Li. Ex altera autem parte, monte Iura altissimo:

Qui est inter Sequanos Heluetiosq² tertia, lacu

Lemanno & flumine Rhodano, qui hanc provinciam ab Hel-
vetijs

Diuidit. La. ita est. Li. Atq² his rebus fit, ut & minus tu-
tè ferè

Vagentur, & minus faciliè bellum finitimis inferant.

La. Fortasse. Li. eaq² de causa homines bellandi cupidi, &
feri,

Magno dolore afficiebantur. Nam pro multitudine

Hominum, & pro gloria belli, atq² fortitudinis sua

Angustos se fines habere arbitrabantur. La. quomodo?

Li. Qui in longitudinem ducenta quadraginta passuum

Millia, in latitudinem centum atq² octoginta patent.

La. Intelligo sanè. Li. His adducti rebus tunc Helvetij,

Atq² etiam autoritate Orgetorigis permoti, ilicet,

Ea quæ ad profectionem pertinebant, undiq² comparant:

Iumentorum & carrorum numerum sibi coëmunt, quàm
maximum:

Tum sementes faciunt, quàm maximas: frumenti ut copia

In itinere suppetat: cum proximis quoq² ciuitatibus

Amicitiam & pacem confirmant: Ad eas res biennium

Satis esse duxerunt: Profectionem in annum tertium

Legè obfirmant. La. quid deinde fit? Li. ausculta, audies.

La. ita facio.

Li. Legationem ad civitates Orgetorix suscipit:

Gg 4

Is Castico, homini Sequano, Catamanteledis filio
 (Cuius pater regnum obtinuit multos annos antè
 In Sequanis: & à senatu ac populo Romano fuit
 Amicus & socius salutatus) huic Castico, inquam, eo
 In itinere persuadet, ut regnum in ciuitate sua occupet:
 Quod pater antè habuerat. Dum norigi item, fratri Diui-
 tiaci,

Qui Principatum in ciuitate nostra obtinet: ac maxime
 Plebi est acceptus: persuadet, ut idem conetur. La. hem.
 Li. mane.

La. Hominem per pol audacem. Li. Per facile esse factu il-
 lis probat,

Conata perficere: propterea quod ipse in ciuitate sua
 Imperium obtenturus sit: non esse dubium, quin Gallie
 Totius plurimum possint Heluetij: se copijs
 Suis, suoq; exercitu regna eis conciliaturum ait.

La. Proh Deum, quæ hac confidentia est? Li. hac spe ad-
 ducti, inter se fæm (pulos

Dant, & iusiurandum: & regno occupato per tres hos po-
 Firmissimos atq; potentissimos, totius Gallie

Sese potiri posse sperant. La. Nauiter oportet malum
 Et impudentem esse, verecundia si quis fines semel
 Transiuerit. Li. verum est. sed sinè me pervenire quò volo.
 Ea res, ut est Heluetijs enunciata, moribus

Suis Orgetorigem causam dicere cogunt ex vinculis.

La. Quam obrem, Lisce istuc? Li. Damnatum oportet pœ-
 nam sequi.

La. Quam pœnam? Li. ut igne cremaretur. La. ehem.
 Li. constituta post die

Cause dictionis, Orgetorix ad iudicium omnem familiam

Ad

*Ad hominum millia decem vndiq, coegit: & secum simul
Omnes obaratos, omnes clientes, quorum habebat maxi-
mum*

*Numerum, eodem conduxit: per eos se eripuit periculo:
Ne causam diceret. La. & rectè, mea quidem sententia.
Nam scitum est, fugere litem, quam non possis persequi.*

*Li. Cùm ciuitas ob eam rem concitata, ius exequi
Suum conaretur, multitudinemq, hominum passim ex
agris (audio?*

Magistratus cogeret Orgetorix, mortuus est. La. quid

*Li. Nec abest suspicio, ut arbitrantur ipsi Heluetij, quin
sibi (hilominus*

*Mortem consciuerit. La. quid autem Heluetij? Li. Ni-
Id quod constituerant, facere conantur. La. quidnam?*

Li. ut finibus

*Suis exeant. Nam vbi ad eam rem paratos se esse iam probè,
Satq, instructos, arbitrati sunt, vicos ad quadringentos, re-
liqua item*

*Priuata adificia incendunt. La. Papæ, quanam hac amen-
tia? (turi erant,*

*Li. Frumentum item omne, præterquã quod secum porta-
Comburunt. La. quamobrem? Li. ut sublata spe reditio-
nis domum,*

Paratiores essent ad belli subeunda pericula.

La. Stultorum hic mos est, amissis certis, incerta persequi.

*Li. Cibaria molita trium mensium, queng, efferre è do-
mo*

*Iubent: Tulingis, ut finitimis, persuadent, eodem vti
Vsi consilio, exustis oppidis vicisq, vnà cum ijs
Profisciantur: Boiosq, qui trans Rhenum incoluerant,*

Gg 5

Et in agrum Noricum transferant, & locum oppugnaverant,

Receptos ad se, socios adsciscunt sibi. Erant ijs itinera, Quibus exire domo possent, omnino duo: per Sequanos Vnum, difficile & angustum, inter Iuram montem atq; Rhodanum

Flumen, quâ vix ducuntur singuli carri: atque huic desuper Mons longè altissimus imminet, ut faciliè per paucos transire

Prohibere possint. Alterum verò multò expeditius, Et facilius est hâc, per provinciam vestram: unde nos modò Operis huius munitione, & telis hostem repulimus.

Itaq; per alterum illud, quod ducit per Sequanos, viam Affectant: Nam Dumnorix iste, de quo dicere cœperam, Rem suscipit, & manibus pedibusq; obnixè hoc agit, ut Sequani

Per fines suos patiantur ire Heluetios. Nunc obsides Etiam inter se dedere: Sequani, ne itinere prohibeant Heluetios: Heluetij, ut sine maleficio transeant,

Sed & hoc renunciatum est mihi, Heluetijs esse in animo, Per Sequanorum & Aeduorum agrum iter in fines Santonum

Facere: qui non longè à Tolosatibus absunt: quæ ciuitas Est in provincia. Id si fiat, intelligis, cum maximo Prouinciæ periculo futurum, ut homines Barbaros

- Et bellicosos, inimicos populo Romano, habeas locis Patentibus, atq; frumentarijs finitimos. La. me bercule. Quare quod in nobis est, hanc munitionem sedulo Aduersus hostium impetum, custodiamus Lisce: dum Se huc celeriter recipiat Caesar, cum novis legionibus.

Nam

*Nam magnis itineribus contendit in Italiam: duasq; ibi
Legiones conscribit: & alias tres, quæ circa Aquileiam hye-*
mant,

*Huc ex hybernis adducit. Li. Bene est: ego hinc ibo & rei
Prospiciam frumentaria: dum ille redeat. La. bene am-*
bula.

ACTVS I. SCENA II.

Labienus, Confidius.

HOMINVM fidem, quàm multum refert, quo-
modo

Senarij
Iambici

*Rem quamlibet geras. Nam paululum modò
Hic cessassemus, isti iam Rhodanum vado
Transfissent, aut vi superassent Allobroges.
Tum verò Numenius & Verodoctius
Vt lepidè lepidum commentum sunt dolum.
Nam ut semel in Galliam nostram facere impetum
Heluetijs decretum, veniunt ad Casarem,
Rogant, eius voluntate ut sibi liceat
Fatere iter per prouinciam: sibi in animo
Esse, sine iniuria omni, sine maleficio
Vllo transire. astutè. Con. summe Iupiter,
Quæ hac celeritas Casaris, intra diem septimum
Ab Ocelo venire vltra Vocontios,
Cum tot tantusq; copijs. La. quid hoc rei est;
Videôn' huc Publium Confidium accedere:
Quo Caesar exploratore vtitur? ipse est.
Con. Nunc huc me premisit, ad exploranda hostium
Consilia, & Labieno ut mandati quippiam*

Adfer.

Adferrem. sed videon' hominem obuium mihi?

Ipse est: Labiene salue. La. salue Confidi.

Sed, nunquid fers noui de Casare? Con. scilicet.

La. Vtrumne ille ex Italia redijt, an secus?

Con. Imò, quà ipsi per Alpes proximum erat iter,

Dimeter, *In vltiorem hanc Galliam*

Cum quinq; legionibus huc venit: ac nisi

Centrones, & Garocelli, & Caturiges, locis

Praoccupatis superioribus Alpium,

Itinere tentassent prohibere exercitum,

Dudum adfuisset Caesar in Vocontijs.

Nam pralijs aliquot repulsis hostibus

Ab Ocelo, quod citerioris oppidum

Prouincia extremum est, in agrum Vocontium

Vltioris prouincia, die septimo

Peruenit: inde huc in fines Allobrogum:

Ab Allobrogibus in Sebusianos nouum

Exercitum deduxit. La. Et quid nunc agit?

Con. Postquam de transitu hostium per Sequanos,

Et de Aeduorum calamitate certior

Est factus, non expectandum sibi ratus est,

Dum sociorum absumtis fortunis omnibus,

In Santones peruenirent Heluetij.

La. Sic rectè. Istud antiquum obtinet Caesar, moras

Tollere, nihil differre. Con. Flumen est Arar,

Quod Aeduorum Sequanorumq; influit

Per fines, in Rhodanum, incredibili lenitate:

Ita, ut oculis non possit iudicari

In vtram partem fluat. La. quorsum tu ista memoras?

Con. Heluetij hoc flumen ratibus ac lintribus.

Tran-

Transire conantur. La. Pape, quid audio?

Con. Quin imò tres iam copiarum, mi Tite,

Per flumen traduxère partes. La. Proh Deum!

Con. Nunc citra flumen Ararim reliqua est quarta pars.

Hanc Caesar, priusquam flumen Ararim transeat,

Quasi de improviso iam constituit aggredi.

Nunc te exhortatur, uti cum omni equitatu tuo,

Mora omni sublata, se precedas, & ad

Ripam Araris expectes: quò se è vestigio

Aut secuturum cum copijs. La. bene est.

Con. Ego præmissus sum, cum his exploratoribus,

Ut obseruem hostes. La. factum Confidi puta.

ACTVS I. SCENA III.

Thrasymachus, Lydus.

V *Bi sunt manipulares mei, Lyde. Ly. Intus tecum
potitam,*

In castris. Th. Cur non hinc eunt in praelium?

Ly. expectant ducem,

Quando tu illis pugna daturus sis signum, per psalteriam

Aut sambucistriam. Sed an tu non ibis cum ceteris

Centurionibus, & Imperatore ipso, contra Heluetios?

*Th. iam non vacat. Ly. quid obstat? Th. tibi ne ego ratio-
nem reddere*

Cogor, mastigia? Ly. at neq, tui manipularij milites

*Ibunt? Th. eant: tu, si vis, illos instrue. Ly. non sum Thra-
symachus,*

Sed Lydus: non Centurio, sed lixa. Ego noui officium meum.

*Th. Noui & ego meum, neq, te opus est, Lyde, monitorum
seruulo.*

Ly.

Ly. *Quaso hercule, Thrasymache, cur tu Casarem sic deseris?*

Cur Aeduos? cur fratres populi Romani? nescis ne tu Homo bucculente, & ventriose, quod hostes Heluetij Per fines Sequanorum, copias traduxerunt suas:

Et in Aeduorum fines peruenerunt: quorum etiam hic agros Populati sunt. Th. quid tum postea? Ly. quid? Aedui, cum sua ab ijs

Non possent defendere, legatos miserunt ad Casarem, Rogatum auxilium: Ita omni tempore, de nobis esse meritos,

Vt in conspectu exercitus nostri, agri deuastarier, Et liberi eorum hinc in seruitutem abduci, & oppida Expugnari non debuerint. Th. Quid tum postea? Ly. vab quid rogas?

Eriam Ambarri, consanguinei illorum, per legatos suos Certiorem fecere Casarem, se populatis agris, Non facile ab oppidis vim prohibere hostium. Th. quid amplius? (bent

Ly. Item Allobroges, qui vicos & possessiones suas ha- Trans Rhodanum, sese omnes ad Casarem receperunt fugam, Et demonstrarunt, sibi praeter agri ibi solum, nihil esse reliqui.

Th. Cur non fuere cautiores Aedui? cur dormiunt?

Ly. Imò cur vos dormitis Centuriones Legionarij, Absente Casare? cur non mature restitistis hostibus?

Th. Ego Casarem non sum secutus in hoc bellum, ut laboribus

Me defatigem militariibus, aut forte meum sanguinem

Proa.

*Profundam, fortiter pugnando in acie contra obuios
Heluetios. Ly. cur igitur? Th. deliciarum, & quasum
gratia,*

Nos Nobiles hac expeditione Gallica utimur.

*Ly. Itane? Th. sic certè. Ly. at ego credideram vos ve-
nisse in Galliam*

Cum Cesare, tum populi Romani veteres ultum iniurias,

Illatas ei ab Heluetijs; tum Gallia prouincias

Defensum ab incurſu tot hostium: pugnando fortiter

Pro gloria Latini nominis? Th. Vah, erras Lyde, si

Isthoc credis? Ego pœnitere tanti non emam. Ly. sapie.

At Romæ, cum Cesar epulum daret, ibi tu primus aderat

Illi in conuiuio: Et cum in ludos Circenses profunderes

Sumtus inutiles: aut exhiberet ibi spectacula:

Aut nocturnas choreas institueret inter Virgines:

Semper tu ibi, primas ut haberes, operam vbiq; dabas.

Th. quippe ni?

*Nam tutius est ire in Veneris thorum, quàm in Martis cho-
rum:*

*Satius multò, accumbere scorto, quàm scuto. Vtrum intel-
ligis?*

Ly. Ac cum vino incaluisse Thrasymache, quantas minas

Ibi spirabas? quot hostium legiones vno spiritu

*Difflaturum, aiebas? Vbi nunc illa sunt crista, Thrasy-
mache,*

Quas inter cyathos erigebas, extra Martis aleam?

*Th. Vbi sunt perdice, quas tibi assandas iam dudum ipse
dederam?*

*Ly. Hominum fidem, qua res est? hoc tunc est officium mi-
litis:*

Cum

*Cum cateri ad pugnam exeunt, sese tutum à periculo,
In castra locare, & curare interim cuticulam?*

*Th. Et quæ res est? quæ perfidia coqui, dum lucidus calet
focus,*

Non affigere perdices verubus, non affando vertere?

*Ly. Dū te eradicent, gloriose Thraso, qui nihil aliud cre-
pas,*

Nec somnias aliud, præter popinarum cupedia.

*Nam hinc est popa, ille venter tuus: hinc iste aqualiculus
tibi est:*

Hinc ista sura, quæ crassas queant gestare compedes.

Th. Pruritne tibi tergum, qui sic habeas me despicatui?

*Ly. Non sane. Th. at tu Lyde, nisi à talibus abstineas, citò
comedes*

*Pugnos. Ly. Non esurio. Th. quin ergo abis intrò, & so-
cum instruis:*

*Vt cum rediero, luculenta flamma luceat. Ly. isthac res
nihil*

Te sollicitum teneat. Nam quod meum est, rectè curauero.

*Sed quò te dicam ego ire? Th. quò lubitum est mihi. Apage
verbero.*

ACTVS I. SCENA IV.

THRASYMACHVS.

Senarij
lambici.

Priusquam hinc abeam, pauca libet ad vos mihi
De meo, & aliorum studio, commentarier.

Nam dissimili ingenio omnes à puero sumus:

Neg₃ quisquam alterius consentit moribus.

Atq₃ hoc perinde est, ut quisq₃ à primordio

Vita educatur maximè. Nam studia qui

Abire

Abire dixit in mores, haud falsus est
 Animi. Ego quidem, quamprimum cœpi farier,
 Magistro datus sum: qui artes, & literas
 Doceret: harum tres etiamnum memoriter
 Teneo: & quia sunt amabiles, adhuc A, M, O,
 Verum ad quidvis eram aptior, quam ad literas:
 Itaq; nullis poteram verberibus ad libros
 Retrahi ab ijs, quæ tum mihi voluptati erant.
 Habebam multos mannulos iunctos puer:
 Habebam maiores atq; minores canes:
 Habebam Lusciniæ, merulas, coturnices:
 Quibus cum lusitabam totos tunc dies:
 Et acres incitabam morsus passerum.
 Namq; hæc deliciae tunc erant quadrimulo.
 Postquam egressus fui annum ætatis septimum,
 Nucibus nondum relictis, ad alia studia
 Animum applicui, cresente mecum malitia.
 Nam qui mores corrigere debuisset meos,
 Is non emendabat suos. Non pauci enim
 Suam in perdendis ingenij pueritiæ
 Ostendere volunt, nescio quam, industriam:
 Et in hac re demonstrare, quàm sint callidi.
 Hi plerumq; animum agrotum ad partem applicans
 Deteriorem. Quare tum præcipuè mihi
 In votis, scire quantum lucri senio
 Afferat in tesseriis, quantum damni canes:
 Quæ taxilli arte mittendi in turriculam.
 Tum studium erat mihi, ut aptè luderem trocho:
 Ne quis alius puerorum in tota urbe afforet,
 Qui melius posset circumagere turbinem.

H b

Nihil verò erat in illa etate impubere,
 Quod arrideret mihi magis, quàm cum meis
 Aequalibus, aut pugnis decertare, aut manus
 Conferere, aut in capillos involare: tum
 Si quis natu me obiurgaret, vir grandior,
 Eum aut ciconiata pinsebam manu,
 Aut afininis eludebam ponè auribus,
 Aut exerta lingua subsannabam eminus.

Postquam verò prætectam deposui, & Lari
 Bullam ex voto suspendi: Ibi tum grandiusculum
 Athenas misit pater, hinc in Graciam,
 Vbi maiorem ingenij fructum capefferem.
 Addebat etiam vitæ regulas mihi:
 Ut studijs obsequerer meorum aequalium,
 His me unâ dederem, adversarer nemini,
 Nunquam alijs me praponerem. Nam istud, pater
 Apprimè, aiebat in vitâ fore utile:
 Vnde facilius invenirem amicos mihi pares,
 Et absq; invidia, laudem. Nolo, inquit, mihi
 Vnus sis de istis palliatis Graculis:
 Capite operto, qui obambulant: qui cum libris
 Suffarcinati incedunt: qui cum sportulis
 Constant: qui sermones inter se conferunt:
 Qui labijs porrectis singula verba trutinant:
 Quiq; insalutatòs in vicis transeunt,
 Luridi homines, & verporum simillimi.
 Sed neq; de Cintijs, aut de Trebatijs
 Esse velim, neq; de rabulis unum fori
 Nostri, qui iura torquent, ut pecunias

Exor-

Extorqueant. inprimis abſtine in ſchola
 a plebejs iſtis, & adoleſcentulis
 Gregarijs, qui victus gratia ſtudent,
 Ut animum ad aliquod ſtudium adiungant, aut ſacræ
 Verſare libros, & diuina oracula:
 Aut ad Philoſophos: aut ad Aeſculapios.
 Semperq; memineris, qui ſeſe ſurfuri
 Admiſcent, eos à ſuiſus devorari er.
 Nam nobili ortu cum ſis natus, Thraſymache,
 Ne quid, quod te, aut genere indignum fiet tuo,
 Facias, huc omnis adhibenda eſt tibi cautio.
 Mater item præcepta addebat percommoda:
 Furare nihil, miſſynate, nil clepe, aut rape.
 Quicquid palam venale eſt, ſi argentum eſt, eme:
 Dum ne per fundum ſeptum facias ſemitam:
 Dum te abſtineas nupta, vidua, virgine:
 Alioqui ama, quicquid erit lubitum animo tuo.
 Cum id mihi placebat: tum uno ore omnes hoc idem
 Suadebant gentiles mei, in iſta Academia:
 Erat ibi præcipuum mihi ſtudium tyræ:
 Ut noctu obambulare cum clamoribus,
 Somnosq; ciuium cum ſtrepitu abrumperem:
 Aut ebrius ut adſtarem ante fores Chryſidis:
 Vim facerem ianua: tumultus ederem:
 Aut piſta circum veherer per vicos traha:
 Aut obvios vigilēs gladio invaderem
 Cedeſq; miſcerem: aut alias turbas darem.
 Nam quibus in Gymnaſijs Maſtri aut potitant,
 aut unà luſitant, aut quoties eis lubet,
 Toties docent: quid noſtrum deceat ordinem,

Hb a

Oculis videmus ultrò perspicacibus.
 Itaq, Athenis tantum profeci in literis,
 Quantum videtis in hac pictum hasta militis.
 Non commoratus in schola ad menses duos,
 Cum veni in familiaritatem Graculi
 Cuiusdam obstipi, pallentis, luridi,
 Et tunc uxor erat mollicula, iuuenacula:
 Ipse autem Acherontius, stipes, silicernium:
 Solitus in vacuo secubare lectulo.
 Huic ergo factus discipulus obediens,
 Mensaq, conuictor planè domesticus:
 Capi Xantippam obseruare diligentius
 Quid faceret, quàm Cratippum: Quid verbis opus?
 In ea domo est seductum balneolum retrò:
 Nihil addam amplius: Cetera sat nota sunt.
 Mater postquàm hoc rescivit rumore populi,
 Domum revocat: & verbis increpat blandissimis,
 Qui monitis non paruerim, neq, septis agris
 Abstinnerim: sicuti abeunti iniunxerat.
 Ego culpam deprecatus: inter pedissequas,
 Quæ ibi aderant, forte unam video adolescentulam,
 Forma & vultu adeò generoso, ut nihil supra.
 Rôgo, ut pro uxore habere eam liceat mihi.
 Egone hanc ut tecum patiar nuptam unum diem,
 Quæ sit pedissequa, & indotata: neq, sat a
 De genere nobili? quid nate cogitas?
 Ego pol dabo tibi puellam lepidam, nobilem,
 Cum dote summâ uxorem: quàm tu facile ames.
 Quamnam, cedò mater? filiam, inquit. Lentuli
 Ego contra: Ruffâmne illam virginem,

Sparsæ

Sparso ore, adunco naso, obstipam, cæsiā?
 Non possum mater. Ita tum discedo properè,
 Vt qui nolim ducere. Diebus posteris
 Instat ferè quotidie: si postulo, inquit,
 Quod aequum est, cur non vel tandem impetro
 Cum gratia? hoc sapius ogganniens mihi,
 Persuasit deniq; Virgo deducta est domum,
 Non inuito patre: celebrata nuptiæ.
 Accubitum: propter dormitum. Sed antequam
 Vnus abijisset mensis, cœpit me satietas,
 Nam harum formarum facile aliquem pertadeat.
 Ibi mox ad ingenium reuersus, pristina
 Capi recolere studia, sectari improbos,
 Et notos combibones: cum his quotidie
 Pergracari, belluari, scurrari, aleam
 Tractare, talis lufitare: deniq;
 Virtuti nuncium remittere. Nam semel
 Qui scurra, nunquam bonus ille paterfamiliās.
 Ad extremum, rebus consumptis omnibus,
 Dote abligurita, domo diuendita,
 Exhaustis per conuiuia facultatibus:
 Restabat aliud nihil operato mihi:
 Quàm ut aliquò militatum profugerem domo.
 Nunc Cæsarem secutus sum hûc in Galliam,
 Magis, ut ne sim domi mea, cum coniuge,
 Quàm ut hîc sim. Nam nihil tam est inimicum mihi
 Quàm si alieno sit more viuendum mihi.
 Neq; enim pro gloria Romani nominis
 Hûc arma gestum veni: probrum & dedecus
 Inferre matronis castis, labem integris,

*Infamiam bonis: hæ sunt artes mihi.
 Amici, an inimici sint, perinde ad rem interest.
 Vbi praliandum forte in acie est cum hostibus,
 Ego me intra castra contineo apud Bæchides.
 Vbi labore aliorum parata est victoria:
 Primus in alienas hostis incurro:
 Primus sum, qui prædam cum socijs diuido.
 Nunc provisam, quid mercatores Gallici
 Huc afferant noui: mihi quod arrideat.*

ACTVS II. SCENA I. CAESAR.

Senarij.
Iambici.

M Vltum interesse arbitror, utrum ex animo omnia,
 Vt fert natura, facias, an de industria.
 Vix certior factus ab exploratoribus
 Tres copiarum partes per flumen Ararim
 Transduxisse hostes: quartam verò citra aquas
 Esse reliquam: De tertia mox vigilia
 Profectus è castris, cum tribus legionibus,
 Ad eam partem perveni, quæ nondum Ararim
 Transiuerat. Eos impeditos undiq;
 Et inopinantes aggressus, magnam ex ijs
 Partem concidi: reliqui se turpi fuga
 Mandarunt omnes: atq; in sylvas proximas
 Sese abdiderunt. Is pagus Tigurinus est:
 Vnus, qui cùm domo exisset patrum
 Nostrorum memoria: Romanum Consulem,
 Longium Castum, nefariè interfecerat:
 Eiusq; exercitum sub iugum miserat.

Ita

Ita siue casu, siue consilio Deum:

Qua ciuitatis pars Helvetia, meo

Populo olim insignem calamitatem intulerat, hac

Princeps mihi pœnas soluit. Quam in re quidem

Non publicas solum, sed etiam iniurias

Priuatæ altus sum: quod hi soceri mei

Pisonis auum, legatum, eodem praelio,

Quo Cassium interfecerint. Nunc copias

Reliquas Heluetiorum, ut possim consequi,

Pontem curauim in Arari faciendum occlusum:

Atque ita traduxi exercitum. Sed quid rei

Hoc esse dicam: aut quid sibi Legati hi volunt?

Mirum ni iterum verba datum adeant: huc sedero.

ACTVS II. SCENA II.

Diuico, Cæsar.

A D te inuis Cæsar. Cæ. quæ res est? quid vultis Hel- Senarij
vetij? (vetijs, Trochaici,

DI. Si pacem iam populus Romanus faciat cum Hel-

In eam partem ituri sunt, atq; ibi futuri, ubi tu eos

Consti tueris Cæsar, & esse volueris: Sin persequi

Bello perseverabis Cæsar, reminiscere pristina

Virtutis Helvetiorum, & veteris simul incommodi

Populi Romani. Cæ. video, quod tendat hac oratio.

DI. Quod subito ac improvise unum pagum adortus es: cum ij

Qui flumen transuerant, suis auxilium ferre non

Possent, ne ob eam rem, aut virtuti tue magnopere tribue.

Aut nos despice: Ita enim omnes nos Helvetij, qui nunc
sumus,

Hb 4

A patribus maioribusq₃ nostris didicimus, magis
 Vt virtute, quàm dolo contendamus. Proin, mi homo
 Noli fors committere, ut isthic locus, ubi consistimus,
 Ex tua calamitate, & internecione exercitus,
 Nomen capiat, aut memoriã prodat. CAE. Eo minus mihi
 Additur dubitationis, ô Helvetij: quòd hæc,
 Quæ commemorastis, memoria teneo: atq₃ hoc grauius fero,
 Quò minus merito populi Romani euenisse hæc scio.
 Nam si iniuriæ alicuius sibi fuisset conscius,
 Non difficile fuisset: sed eo tum fuit
 Deceptus populus, quod neq₃ commissum à se animadu-
 teret,

Cur timeret: nec sine causa aliquid sibi ab Helvetijs
 Metuendum putaret. Quod si veteris contumeliæ
 Oblivisci vellem, num etiam memoriam recentium
 Possim iniuriarum deponere: quod me invito hûc iter
 Per provinciam, per vim tentastis: Item, quòd Aeduos,
 Quòd socios, quòd Allobroges vexastis? Nam quòd perfidiæ
 Vestra tam insolenter gloriamini victoria:
 Quodq₃ tam diu istas vos tulisse impunè iniurias
 Admiramini, eodem pertinet. Consueuerunt enim
 Dij immortales, quò grauius homines è præcoce
 Commutatione rerum doleant, quos pro flagitio
 Vlisci volunt, secundiores his plerunq₃ res,
 Et diuturniorem impunitatem æquè concedere.
 Quæ cum ita sint, tamen, si dentur à vobis mihi obsides,
 Vt, quæ pollicemini, facturos vos intelligam:
 Et si etiam Aeduos, de iniurijs, quas ipsis & socijs
 Inculistis: item si Allobrogibus satisfaciatis: agè
 Pacem, quam petitis, vobiscum facturum sum, Hæcluetij.

DI. Nos

Di. Nos Heluetij à maioribus nostris, ita hîc sumus
 Instituti, ut obsides accipere ab alijs, non dare
 Consueuerimus. Eius rei populus Romanus testis est.
 Abeo. Cæ. I, quò lubet. Tu Procili, Diuitiacum mihi,
 Et Liscum, Aduorum principes, cum reliquis conuoca:
 Tu Labiene, quas in partes hostis iter faciat, vide.

ACTVS II. SCENA III.

Cæsar, Diuitiacus, Liscus.

AEDVOS quotidie frumentum flagito: publice Septenarij
 Quod nobis sunt polliciti. Nam propter frigora, non Trochaici.
 modo

Frumenta in agris nondum sunt matura, sed ne qui-
 dem

Populi sat magna copia suppetit. Diem ex die
 Ducunt Aedui: Conferri, comportari, adesse iam
 Dicunt. Di, Proh Deum, quid narras Lisce? Li. Ita est Di-
 uitiae, ut modo

Dixi: qui cupidius agmen nouissimum insecuti hostium
 Alieno hi loco cum Heluetiorum congressi equitatu, pra-
 lium

Commisere. Ideo quingenti equites Heluetij, quatuor
 Millia Romanorum propulere. Nunc Caesar suos
 Continet hîc à pralio, satis q, in praesentia,
 Posse hostem à rapinis prohibere, & populationibus.
 Cæ. Conuocare hûc iusseram qui sunt in castris principes:
 Atq, eccos. Di. Tribunali infidet, adeamus Lisce. Li. I, se-
 quor.

Di. Non decet: tu enim huius anni summus Vergobre-
 tus es.

Hh 5

Ly. *Caesar, adsumus uti iusseras. Cæ.* Dies instat Duces Aedui: quo frumentum oportet militi metirier.

Quid igitur rei est, quod, cum neq, emi, neque ex agris Sumi possit vspiam: tam necessario ego tempore,

Tam propinquis hostibus, à vobis nihil quicquam impetro: Presertim cum magna ex parte, vestris precibus, Aedui, Adductus, bellum susceperim? Ly. Quid respondebimus? Aut quam causam Diuitiæ huic asferemus? **Di.** nescio.

Cæ. Quid tacetis? aut quid inter vos mussatis, Aedui?

Ly. Culpa nos penes, non est, Caesar. **Cæ.** penes quem igitur? cedo,

An non tu magistratus loci huius: qui vita & necis In tuos habes potestatem? Ly. Non inficias eo.

Sed sunt hic nonnulli Caesar, quorum auctoritas apud Plebem plurimum valet: qui priuatim, quod nouimus, Plus possunt, quàm nos magistratus. Cæ. Et quinam illi? cedo.

Ly. Homines improbi, qui seditiosis vocibus improbè Multitudinem deterrent, ne frumentum conferant: Quòd præstare dicant, si iam principatum Gallia Obtinere non possint, Gallorum, quàm Italorum pati Imperia: neq, debeant dubitare, quin si Heluetios Romani superauerint, vnà cum reliqua Gallia Aeduis libertatem sint erepturi. **Cæ.** quinam homines? Qui hoc dicunt? **Ly.** idem, à quibus nostra consilia omnia

Quacunq, geruntur in castris, enunciantur hostibus: Illi coërceri à me non possunt. Quare etiam, qui tibi Rem necessariam cogor denunciare, intelligo,

Quanto

Quanto id faciam cum periculo: Et ob eam causam: quam-
diu (do?

Potui, taceui. Ca. Quinam hi perfidi nebulones sunt, ce-
Quid taces? quin dicis aperte, quicquid est. Ly. Si com-
modè

Possèm, & sat tutò, remotis arbitrio. Ca. Discedite.
Vos reliqui è conuentu: tu solus remane. Nam scibo ego,
Qui tandem isti sint totius proditores Gallie.
Age tu, nunquid designasti oratione publica
Fratrem huius Diuitiaci, Dumnorigem? Ly. videlicet.
Nam is homo summa audacia est, magnaq; apud plebem
valet,

Propter liberalitatem, gratia: nouarum item
Rerum est percupidus. Nam complures annos portoria,
Et reliqua Aeduorum vectigalia omnia possidet.
Exili redempta precio: propterea quòd illo aliquam
Rem licente, contra nemo audeat liceri. Ca. intelligo.
Ly. His rebus suam rem familiarem auxit: magnasq;
rerum

Sibi facultates, ad largiendum comparauit: ac
Magnum item numerum equitatus suo sumtu plerunq;
alit,

Ac circum se habet: neq; solum iam domi, sed apud locos
Finitimos, reliquasq; ciuitates, largiter potest.

Atq; huius potentia causa matrem in Biturigibus,
Homini nobilissimo, & potentissimo ibi, coniugem
Dedit: ipse vxorem venustam habet, ex Heluetijs.

Ca. probè.

Ly. Ex matre sororem, & suas propinquas nuptum
in Gallia

Alia

*Alias ciuitates collocauit: fauet Heluetijs,
 Et cupit, propter eam affinitatem. Odit etiam suo
 Nomine Casarem, & Romanos: quod vestro aduentu, ipsa
 Imminuta sit potentia: & Diuitiacus, minor
 Frater in antiquum locum nunc restitutus gratia,
 Atq; honoris. Si quid Romanis accidat eiusmodi,
 Summam in spem regni obtinendi per Heluetios venit:
 Imperio populi Romani, non modo de regno, sed &
 De illa, quam iam habet, desperat gratia. Cæ. proh Deum,
 Quæ hæc est coniuratio? Nam quid iam, aut cui nam cré-
 duim?*

*Li. Quin imò, quod prælium equestre, paucis ante diebus est
 Factum aduersum, initium à Dammorige factum eius fu-
 ge,*

*Atq; eius equitibus: quorum fuga reliqui perterriti
 Fuerant. Cæ. Sat habeo. Nam ad has suspiciones, certis-
 sima*

*Res accedunt: quod per fines Sequanorum Heluetios
 Traduxit: quod obsides inter eos dando inuicem
 Curauit: quod isthæc omnia, non modo iniussu meo,
 Atq; ciuitatis, sed nobis etiam inscientibus
 Fecit: cause satis esse arbitror, quare aut ipse in virum
 Perfidum animaduertam, aut ciuitatem ipsam animad-
 uertere.*

*Iubeam. Diuitiacum huc aliquis, addudum mihi aduocet.
 Nam huius summum in populum Romanum studium ha-
 beo cognitum:*

*Egregiam fidem, summam iusticiam, temperantiam:
 Cuius animum, ne supplicio fratris offendam, mihi
 Cautio est. Li. Eccum Casar: adest Diuitiacus. Cæ, Quæ
 mihi*

Te

Te praesente, Diuitiace, dicta sint de fratre tuo
Dumnorige, nosti? Di. Noui. Cæ. At iam quoq, separa-
tim

Quisq, de illo apud me dixit: ut causa arbitrer satis
Esse, quare in eum animaduerti debeat. Ac. proin peto,
Atq, oro, Diuitiace, ut sine animi offensione tui,
Vel tu ipse de eo, causa cognita, statuas: vel Aeduos,
Et Liscum Vergobretum, statuere iubeas. Di. obsecro
Te, mi Caesar, ne grauius quid statuas, in fratrem meum.
Scio vera esse, quæ sunt dicta: neq, quisquam plus ex eo
Quàm ego, doloris capit. Li. Ita est Caesar. Di. Nam cum
ipse plurimum

Domi, & in reliqua Gallia possit, ego minimum possem,
Propter adolescentiam, ipse per se sic succreuit. Quibus
Opibus ac neruis non solum ad imminuendam gratiam,
Sed penè ad meam perniciem abutitur. Verum tamen
Ego fraterno amore, & vulgi existimatione
Commoueor. Nam si quid ei, Caesar, à te grauius accidat,
Cum ego apud te locum hunc amicitia teneam, iam nemo
non

Mea voluntate factum putabit. Qua ex re fiet, ut
Gallia totius animi à me auertantur. Cæ. dexteram
tuam

Mihi cedo: & finem orandi fac, Diuitiace. Tanti apud
Me tua gratia est, ut & Reipublica hanc iniuriam,
Et meum dolorem tua voluntati, & precibus lubens,
Condonem. Quod in te est, fratrem commune: ut reliquum
dehinc

Intempus suspiciones omnes vitet. Tu Lisce, sedulos
Dumnorigi custodes pone, ut quæ agat, quibus cum homo
Collo-

Celloquatur, scire possim. Lj. Sedulo curabitur.

ACTVS II. SCENA IV.

Thrasymachus, Tufnelda.

*Odonarij
Lambici,*

PROCEDE hūc lepidum mercimonium. *Tus. Quid me vis? impera*
Stratege. Th. quate conditione mihi conduxerim, id tenes?

Tu. Teneo. ut annum perpetuū hunc seruiam tibi. Th. v. i. delictet.

Neg. quenquam interea admittas alium prorsus, quā me, ad te, virum.

Tu. Quin, si velis, domi, serui si qui sunt, castrabo viros.

Th. Seruos neg. habeo, neg. habiturus sum, vnum te praeter alios.

Tu mihi calo, tu lixa, tu scutigerulus, tu pedisequus.

Tu. Imo scutigerula & pedisequa. Th. Tu theca atq, armarium.

Tu. Sic certè. Nam meritò esse me dicis armarium tibi.

Qua tot in vnā vaginā sapius macheras condidi.

Th. Nihil te terreat praeinguis hic meus aqualiculus.

Tu. Ne mus quidem, quamuis pusillus, sub fœni meta perit.

Th. Meo de studio studia erunt tibi omnia. Tu. per portam meam.

Th. Mihi adharebis Tufneldæ, quod ego iussero, quod voluero:

Facies: quod contrā noluerō, quod vetuerō, de industria

Fugies: neg. conari id facere audebis. Tu. Quod voluerō faciam,

Quod

Quod nolucro, fugiam. Semper ductabis me solus tibi:
Si semper solus, qua poscam, dabis: dum des, quod postea o
Atq; adeo iam nunc miles, si mihi dantur, que pollicitus es,
Et de quibus mecum egisti, numerata sestertia in manu
Hanc tibi ego noctem honoris causa, gratis dono dabo.

Th. Ne sis sollicita: sed responde mihi prius, quod te rogo.

Tu. Quid rogitas? Th. Etiamne ades compilare nosti, &
scrinia?

Tu. Va homini, si quis negligenter obserauit ianuam.

Th. Etiamne gallinaria? Tu. Quasi quidam volucrum
Ornithis.

Th. Sed pressa quid facias? Tu. pernego & obduro, peicro
deniq;

Tum si cui quid debeo, rem tergo soluo. qui placeo Thrasymache?

Th. Ita me machera, chlamys, scutum, lorica, cristula, casida,
Bene adiuuent, ut ego te non amem plus, quam matrem
meam.

Tu. Ita me seruassit speculum, calamisstrum, matella, pecti-
nes,

Umbella, ralla: ut ego te non amem plus, quam patrem meum.

Th. Cuias es? Tu. Sueua sum domo. Th. Dii vestram si-
dem!

Credo ego Sueuiam vnam toti sufficere Germanie
Meretricum copiam. Quaeso adeo pol qua occasione ad hoc
Bellam venisti? Tu. Audire si lubet, dicam. Th. lubet adeo-
pol.

Tu. Erat mihi paupercula mater, lana ac tela victum pa-
rans.

Th. Quorsum istas ambages? Tu. Tace: audies. viduata
cum viro

Esset,

*Effet, decennem me puellam, Cauponi ancillam dedit:
Huic ego liberaliter seruiui in coquina. Th. Scilicet,
Etiam in cella plumaria. Tu. Non, sed eam curabat alius
Quidam Cellarius, quem Dij perdant. Th. Cur isti male
Dicis? Tu. quia bene ut illi dicam, non promeritus est.
Nam hic nobis malorum causa & caput est omnium.*

Th. qui dum? cedo.

*Tu. Quotidie veniebant in Cauponam turmatim hospi-
tes:*

*Sed mea hera tum credebat omnem rem mihi culinariam,
Et herus omnem cellam cellario. Th. Lupis oues puto.*

*Tu. Ego famem sedabam cellario proma: Sitim mihi
Cellarius. Multa hic memorare possem, pro merito meo:
Vbi herum mihi fidentem fraudarim? vbi infidelis fuerim
hera:*

*Vbi parietes perfoderim: vbi manus admolita oculis:
Vbi heris damno, diuidia, dedecori, probro sæpè fuerim.*

Th. Et vbi quid creditum fuerat tibi, datum pernegaueris.

*Tu. Quinimò: vbi conceptis verbis peierauerim sciens, vo-
lens.*

Th. Et vbi cellario fueris, quàm cauponi fidelior.

*Tu. Aecastor: nam quicquid consumeramus in cubiculo
Clam; somnolento caupone, veterinosa hera, nos servule:
Id omne referre seruus poterat in rationes hospitum.
Neque enim caupo cuique hospiti subducebat ratiuncu-
lam.*

*Th. Ego morem hunc didici cauponarium, non sine magno
malo.*

*Tu. Quadam nocte ebria persuasit mihi: quod amanti solet
amans.*

Nam

Nam si quid inde conceptum foret, quod consuetudinem
Hanc proderet, culpam aiebat remoturum esse in hospites.
Astute. Th. Imò sat callidè, puto. Tu. Quid verbis opus
est?

Evirgine meretricem fecit, auri montes pollicens.
Mox ubi pregnantem vidit, aufugit: vertit solum.
Ego abortum passa, militem qui forte in cauponam meam
Diuerterat, huc comitata sum, officij causa. Th. quem mi-
litem?

Tu. Tigurinum centurionem, qui perijt in hesternò praelio.
Th. Sat habeo: eamus intro. Tu. At ego cum multibibam
siem

Et vinibibam, prius haud intro, quàm certa sim, si vini utrendi
Hic habeam veteris largiter: ut dies noctesq, potitem.

Th. Cauponum obliuiscendi mores, discendi stratiotici.

Tu. Quinam? Th. Posthac dormitandum tibi in strami-
nea culcitra.

Tu. Nihil refert, dum tu sis modo mihi deinceps pro strati-
gulo.

Th. Et tu pro belluato mihi tapetio. Tu. dum plena sim
Vino veteri. Th. nos milites apludam edimus; bibimus
flores.

Tu. Vrtica victitare non didici: iam non intrauero.

Th. Bono sis animo: si mihi fidelis fueris, nihil tibi
Deerit. Tu. Dic, impera mihi, quid vis, & quovis modo:
nouos

Et ego habeo omnes mores, veteres perdidici: Tu modò caue,
Fidem fallas. Th. Otium ubi erit, de hac re loquemur am-
plius: (tacet)

Tu. Novi ego qui mores sint vestri: ubi vos nostri caput su-

Et scio equidē tibi domi uxore esse: alibi nunc animū tutum.
Th. Dū immortales, ut planiloqua est? paucis ut rem ipsam
attingit.

Sequere Tusnela: Vbi libripens mihi soluerit stipendium
Dimidium hac auferet. Tu. Credam, postquam argentum
tinnuerit.

ACTVS II. SCENA V.

Confidius, Labienus.

Oſtonarij
lambici.

P Rob Iuppiter, Labiene, quid narras? La. ita est, ut di-
xeram.

Con. Tantā mne rem, tam subito confici? La. Est
factum, mi Confidi.

Con. Nunquam isthuc credidissem, ut tam breui spacio,
tot hostium

Tam firma copiae bello superari possent. La. Multum in hac
Re militum nostrū virtus, non minus ducis ipsius

Potuit prudentia. Con. Quomodo? La. Nam Caesar fa-
ctus certior,

Hostem sub monte consedisse millia passuum ab ipsius

Castris octo, misit, qui naturam montis cognoscerent,

Et qualis in circuitu ascensus esset. Con. Scio. La. ut
comperit

Facilem esse, me de tertia vigilia cum duabus eo

Legionibus, & iisdem ducibus, qui cognouerant iter,

Premittit, & summū montis iugū ascendere iubet. Con.
probe.

La. Quid consilij sui sit, ostendit. Con. quid nam? La.
ne pralium

Committ-

Committerem, priusquam copia ipsius propè hostium
Castra essent visa : ut undiq³ uno tempore in hostes
impetus

Fieret. Con. probè. La. Monte occupato, præstolabatur
Casarem, (stibus

Et pralio abstinebam. Con. At ego montem teneri ab ho-
Ratus, equo admissso ad Casarem tum accurri, & quod non
videram,

Proviso ei renunciaui. Multo pòst die deniq³,
Casar cognovit montem à te teneri: teq³ contra Helvetios
Mouisse. Quare cognita eodem, quo consuebat antea
Interuallo, hostem sequitur: & tria milia passuum
Ab eorum castris castra ponit. La. Cur? Con. ausculta
audies.

Postridiè eius diei, quod biduum omnino supererat,
Cum frumentum exercitui oporteret metirier, & quod à
Bibracte, maximo & copiosissimo AEduorum oppido
Non amplius, quod memini, octodecim millibus passuum
aberat,

Rei frumentaria prospiciendum putauit. Quare iter
Casar ab Helvetijs auertit, at Bibracte ire properè
Contendit. Hæc res per fugitiuos Lucij AEmilij, equitum
Gallorum Decurionis, nunciatur hostibus. La. hostibus?
Con. Helvetij, seu quod timore Romanos perterritos
Discedere à se existimarent, eò magis, quod pridie
Locis per te occupatis superioribus, cum copijs
Non commisissent pralium: seu, quod re frumentaria
Posse intercludi eos considerent: commutato suo
Consilio, atq³ itinere conuerso, nostros pedites ab agmine
Novissimo insequi, & laceßere ceperunt. Postquàm id animu

*Aduertit, copias suas Caesar, in collem proximum
Subduxit: equitatum, qui sustineret hostium impetum;
Misit. La. Rectè istuc. Con. Interim ipse in medio colle
triplicem*

Acie instruxit legionum quatuor veteranorum. La. scio.

Con. Ita ut super se legiones duas, summo in montis iugo,

Modo quas in ceteriori Gallia nouas conscripserat,

Et auxilia omnia collocarit: ac totum montem hominibus

Complèrit. Interea in unum locum conferri sarcinas,

Et eum ab ijs, qui in superiore constiterant acie, iubet

Muniri: suoq; presidio impedimentis relinquit. La. At

Helvetij cum carris omnibus secuti, celeriter

In unum contulerunt impedimenta omnia:

Ipsi confertissima acie, reiectis nostris equitibus,

Phalange facta, sub primam nostram aciem successerunt. Ibi

Caesar, primum suo, deinde omnium è conspectu equos

*Remouit. Con. cur istuc? La. Vt equato omnium peri-
culo*

*Fugæ spem tolleret. Con. ô facinus magnum & verè me-
morabile.*

*La. Cohortatus suos, commisit praelium. Con. Minus
igitur*

Mirum mihi, si tam insperata potitus est victoria.

Nam ducis ad exemplum facile sese componunt milites.

La. Nostri pilis è superiore loco missis: facile hostium

Phalangem perfregere. Ea disiecta, gladijs impetum

In eos fecerunt. Gallis magno ibi impedimento fuit,

Quod eorum scutis, pilorū uno ictu transfixis pluribus,

Et colligatis, cum ferrum se inflexisset, neq;

Fuellere, neq; sinistra fortè scuto intricata sat commodè

Pugna-

*Pugnare poterant. Multi, ut diu iactato brachio,
Praoptarent scutum emittere manu, atq; nudo corpore
Pugnare. Tandem vulneribus defessi: & celerem pedem
Referre, & quod mons suberat circiter mille passuum,
Eo se recipere caperunt. Con. sed an non ibi consecutus est
Hostem? La. audi Confidi, quam varia sit & anceps bel-
li alea.*

*Capto iam monte, & succedentibus nostris, Boij, & cum ijs
Tulingi, qui hominum millibus circiter quindecim,
Claudebant hostium agmen, & nouissimis praesidio erant,
Et itinere nostros, latere aperto aggressi, circumdare
Capere. Id conspicati Heluetij, qui in montem se fuga
Receperant, rursus instare, & redintegrare praelium.
Ibi tum Romani signa conversa bipartito inferunt:
Prima ac secunda acies, ut victis submotisq; resisteret,
Tertia venientes sustineret. Sic accipiti praelio
Diu acriterq; pugnatum est. Sed cum non possent impe-
tum*

*Nostrorum sustinere diutius: alteri se, (ut caperant)
In montem iterum recepere: alteri ad impedimenta & suos
Carros se contulerunt. Con. homines bellicosos pradi-
cas.*

*La. Quid bellicosos? Toto hoc praelio, cum ab hora sep-
tima*

*Ad vesperum pugnatum sit, videre auersum hostem tamen
Nemo potuit. Ad multam noctem etiam, ad impedimenta
undiq;*

*Pugnatum est: propterea quod pro vallo carros obiecerant,
Et tela in nos nostrosq; è superiore mittebant loco:
Et nonnulli inter carros & rotas, materias ac tragulas*

*Subjiciebant, nostrosq; vulnerabant. Cumq; esset diu
Pugnatum, nostri telis castrisq; potiti sunt hostium.*

*Con. ô gratum nuncium Labiene: quid nunc restat? La
Nihil, nisi*

*Vt Casarem conveniamus: ne, qua in re, nobis opus
Illi sit, nostrum possit desiderare officium. Con. benè mo-
nes.*

ACTVS III. SCENA I.

Thrasymachus.

*Senarij
Iambici.*

Q*uid hoc pedes? siccine agitis? statim pedes?
An nondum etiam? quid? vultin' herum subuer-
tere?*

*Sine videam, possimnè pedibus sex pedes
Metiri? Non possum: Di vos perdaunt pedes,
Dabitis per Martem mihi pœnam grauisimam,
Discalceati per totam reliquam hyemem.
Sed ubi Tusnelda est? ubi meum mihi pallium?
Peiorem ego meretricem non vidi ante hac,
Quamquam vidi permultas, quàm est Tusnelda: Ea
Et multibiba est & vinibiba mulier caret
Fundo: pertusumque gerit dolium quasi
Vna Danaïdum. Nam ut primum mensa accubuimus,
Et fumen illatum à Lydo, atq; glandium,
Et perna, & assa bubula, & tomaculum:
Hec, inquit, stabilimenta sunt ventri meo.
Tum poculum grande arripit: Lydo coquo
Propinat: ille ebibit: ac deponit caput:
Ibi mox aggreditur me Tusnelda poculis:*

Et

Et tres cyathos tribus propinat haustibus.
 Postquam pransi sumus, & appoti, poscit in manum
 Sibi tesseras: in aleam me prouocat,
 Vt secum ludam: pono pallium meum:
 Illa annulum opponit: Venerem invocat: iacit
 Venerem; ego contrà Martem miles inuoco:
 Iacio canes. Victo iterum magnum poculum
 Propinat: ibi mox Lydum de somno excitò:
 Vt meus in ludo successor sit interim.
 Cum illo nunc meretrix par atq; impar lufitat:
 Ego qui me per nimis bibisse sentio:
 Nullum inuenio remedium in aegritudine hac
 Praesentius, nisi ut in aliquem me abdam angulum:
 Atq; hoc villum edormiscam. Nam ebrietas malum est,
 Somno quod curari potissimum solet.

ACTVS III. SCENA II.

Cæsar, Labienus;

HVnc Orgetorigis filium, & hanc filiã captam, probè Septenarij
Trochaici,
 Afferuate: arma, obsides, seruos qui profugere, po-
 scite, (sequor.

Conquirite, conferte. Tu Labiene sequere me. La.

CAE. Magna hac Vrigenorum fuit perfidia. La. Magna
 per Iovem.

CAE. Flentes se ad pedes proiecerunt, pacemq; supplices
 Petierunt, polliciti se imperata facturos. La. Scio.

CAE. Nunc, quòd in tanta deditiorum multitudine
 Aut occultari, aut omninò ignorari fugam suam

Posse existimarunt, prima nocte è castris hostium
Egressi, ad Rhenum finesq, Germanorum proximos
Contenderunt. Quod ubi rescivi, quorum transuerant
Per fines, ijs, uti conquirerent, & huc reducerent,
Si mihi purgati esse vellent, imperavi. La. commemini.
CAE. Huc reductos, in numero hostium habui? & armie
traditis

Supplicio affeci. La. nec immerito. Nisi enim scuerius,
Exemplum statuatur, alij peccabunt licentius.
Verum hoc mihi mirum accidit, & novum Caesar: quod per-
fugas

Traditos in deditionem accepisti, cum ceteris:
Solum iussisti in fines suos reverti Helvetios,
Latobrigos, Tulingos, unde erant profecti: tum in super
Quod frugibus amissis, omnibus domi nihil erat,
Quo famem tolerarent, Allobrogibus imperasti uti
Iis frumenti copiam facerent: ipsos duodecim
Oppida, & vicos omnes, quos stulti prius incenderant,
Restituere iussisti. CAE. Hoc ea ratione maxime
Feci, quòd nolo locum, unde Helvetij discesserant
Incolis vacare. La. quamobrem? Nam mihi videtur hoc
Satiùs, ut locus sit vacuus, quàm refectus hostibus.

CAE. At propter bonitatem agrorum Germani, qui pro-
ximi

Hodiè trans Rhenum incolunt, possent è finibus suis
In fines Helvetiorum transire. La. & quid tum postea?

CAE. Id si fiat, finitimi erunt Gallia provincia.

La. Verum est. CAE. Atq, hac de causa Boijs, petentibus
Aeduis

Concessi, quod egregia virtute fuisse, ut cogniti

*Et sunt in finibus eos collocent: quibus illi agri
Partem assignarunt: & in conditionem simul parem
Iuris libertatisq, atq, ipsi fuere antiquitus,
Iam receperunt. Sed quid Procilius? La. nescio, quid
gerat.*

ACTVS III. SCENA III.

Procilius, Cæsar, Labienus.

PROH Iuppiter, quàm multa sunt hac nomina,
Quæ hisce tabulis inscripta sunt? La. tabulas manu
Gestat. Cæ. vocemus: Heus Procili. Pro. quis me vo-
cat?

Senarij
Iambici

*Cæ. Ego sum: huc ad me respice. Pro. Imperator est:
Non videram. Cæ. Quid gestas in manu. Pro. Affero
Tabellas ad te Græcis confectas literis.
Cæ. Quas Græcas tabulas? sine videam. Pro. vide, & lege.
Cæ. Quod argumentum est harum tabularum: cedo?
Nam litera quidem Græca sunt, sed nihil
Inest Græci sermonis. Pro. Quid censes? in his
Tabellis nominatim confecta ratio est,
Qui Helvetiorum numerus exisset domo,
Qui ferre possent arma, qui item pueri, senes,
Et mulieres. Cæ. fac quæso opera compendium:
Et recita nobis, si lubet. Pro. Lubet equidem.
Helvetiorum capitum, Cæ. quot? dic obsecro.
Pro. Ducenta sexaginta tria millia. La. Papa.
Pro. Tulingorum triginta millia,
Latobrigorum millia quatuor decem,
Tum Rauracorum viginti tria millia:
Item Boiorum triginta duo millia.*

*Cæ. Quanta est summa omnium? Pro. summa omnium
ad*

*Trecenta sexaginta & octo millia,
Ex his qui ferre possent arma, ad millia
Nonaginta duo. La. Aduorum Principes
Et Sequanorum adsunt Cæsar. Cæ. iube ingredi.
Quasdam res sese habere dicebant heri:
Quas hodie de communi consensu velint
A me petere. Huc me collocabo, ut audiam.*

ACTVS III. SCENA III.

*Diuitiacus, Cæsar, Procilius, La-
bienus, Liscus.*

P*incipio gratulamur tibi de isthac victoria, Cæsar:
Quam, Heluetiorum bello confecto, es adeptus. Probè
namq;*

*Intelligimus, tamen si pro hostium veteribus iniurijs
Populus Romanus pœnas ab ijs repetisset, tamen eam rem
Non minus ex usu terræ Galliæ, quàm populi Romani
Sic accidisse: propterea, quod florentissimis rebus
Heluetij domos suas hoc consilio reliquerunt:
Vti toti Galliæ bellum inferrent, & imperio gentis
Potirentur: locumq;, ex magna copia soli pinguis
Domicilio deligerent: quem ipsi ex omni Galliæ longe
Opportunissimum, atq; fructuosissimum sibi iudicassent: tunc
Reliquas haberent ciuitates stipendiarias. Deinde
Petimus à te, mi Cæsar, ut nobis secreto & occultò,
De nostra hîc omnium salute tecum agere liceat. Cæ. Imò
Licet. Di. At non minus & hoc, Cæsar, contendimus ac la-
boramus,*

Ne

Ne ea, quæ dicturi sumus, enuncientur, quàm ut ea, quæ-
cunq;

Volumus, impetremus. Cæ. quamobrem istuc? Di. nam si
enuncientur, quæ

Dicturi sumus, in summum cruciatum peruenerimus.

Cæ. Loquere ergo. nam silentium vobis præstabitur sacrû.

Di. Totius Gallia duæ sunt factiones, Cæsar:

Earum alterius principatum iam Aedui tenent, fratres:

Alterius Aruerni. Li. ita est. Di. Hi cùm multos annos de-
potentatu

Inter se tantopere contenderent: factum est, ut ab Aruernis,

Et Sequanis, Germani mercede hûc accerferentur.

Ac horum primò circiter, puto, millia quindecim Rhenum

Transuerunt. At postquam agros & cultum, & copias no-
stras

Homines feri, ac barbari adamassent, plures inde traducti.

Nunc ad centum & viginti millium numerum in agro
nostro

Sunt: cû quibus nos, nostriq;, clientes semel iterumq;, armia

Contendimus: magnam calamitatem pulsi fugatiq;

Accepimus: domi omnem nobilitatem, omnem senatum,
omnem

Equitatum amisimus. La. Idem hoc Egestanis accidit quon-
dam:

Cum Panos in Siciliam accersissent, Selinusios contra.

Pro. Et Atheniensibus hoc idem, cùm Macedonum Re-
gem

In Graciam attraxissent, contra Peloponnesios. La. Her-
cle.

Di. Nos Aedui tot pralijs, & calamitatibus fracti,

Qui

*Qui & nostra virtute, & populi Romani amicitia antè
In Gallia poteramus plurimum, fuimus coacti armis,
Dare ciuitatis nobilissimos quosq; obsides hosti,
Et iureiurando ciuitatem obstringere Sequanis, nos post
Neg; obsides repetituros, neg; à populo auxilium vestro
Imploratuos, neg; recusatuos, quò minus deinceps
Sub eorum ditione atq; imperio perpetuò esse vellemus.
La. Dura hæ sunt partes & iniquæ Aeduum mehercule.
Pr. dura.*

*Di. Vnus ego ex omni ciuitate sum, qui adducier un-
quam
Potui, ut iurarem, aut liberos meos darem obsides. La. Rectè.
Nam vitam satius est quàm libertatem amittere. Pro. me-
hercle.*

*Di. Ob eamq; rem profugeram tum ex ciuitate: Romamq;
Auxilium postulatam veneram, ad Senatum. La. ita est,
sanè.*

*Di. Nam solus ego neg; iureiurando, neg; obsidibus vllis
Tenebar. Sed peius victoribus tamen accidit nostris,
Quam victis Aeduis: propterea, quòd Rex Ariouistus
In eorum finibus consedit, tertiamq; partem agri
Sequani, qui Gallia totius est optimus, occupauit, &
Nunc Sequanos decedere altera de tertia parte
Iubet. Nam paucis mensibus ante, Harudum millia viginti
Quatuor hominum ad eum venerant, quibus in Gallia se-
des*

*Locusq; paratur. Paucis omninò credo futurum annis,
Ut omnes Galli è finibus nostris pellamur, atq; omnes
Germani Rhenum transeant. Neg; enim cum Gallico no-
stro*

Agro

*Agro Germanus conferendus est: neq₃ victus illorum
Cum nostro comparandus. Pro. Nostin' Labiene, quid equo
cuidam*

Olim acciderit, cum ceruo dimicanti? La. Dic Procili.

Pro. ausculta.

*Equus inuidus cum non valeret aduersarium ceruum
Vincere, neq₃ à communibus depellere pascuis, demum
Hominis auxilium implorauit: quo impetrato, receptoq₃
Freno, & sessore admissio, optatam ab hoste quidem repor-
tauit*

*Victoriam, sed prius postea victori accidit equo, quàm
Victo ceruo, è quòd neq₃ equitem à dorso, neq₃ ab ore iam
posset*

*Frenum depellere. La. Ita me Di bene ament, ut hìc idem
euenit.*

*Di. Ariouistus Rex, ut semel Gallorum copias vicit
Ingenti praelio, quod factum est Amagetobrigæ, superbò
atq₃*

*Crudeiter imperat. Cuiusq₃ iam nobilissimi natos
Depositis obsides, in eos omnia cruciatuum exempla
Edit, si quid non ad nutum, aut voluntatem siet factum.
Homò est barbarus, iracundus, temerarius, ferox: Eius
Imperia non possunt ferri diutius. Nisi quid restat
Auxilij & opis in te, populoq₃ Romano, omnibus Gallis
Idem faciendum, quod fecere Heluetij: ut domo emigrent,
Atias sedes remotas à Germanis, sibi petant mœstri:
Aliud domicilium disquirant: fortunamq₃ quacunque
Eueniat, experiantur. Hac si enunciata sint Regi
Ariouisto, non dubito, quin de obsidibus omnibus, quot
quor*

Apud

Apud eum sunt, grauiſſimum ſupplicium extemplo ſumat.

Li. Amiſimus, mi Caſar, non omnem modo ſanguinem & ſuccum

Sed & colorem, ac ſpeciem ciuitatis priſtinam. Di. ſic eſt.

Li. Recordor enim quàm bella paulò antè, gubernantibus nobis,

Fuerit hac Aeduorum ciuitas Di. belliffima mehercle.

Li. Modò inferebamus bellum vltro: nunc in finibus noſtris

Illatum propulſamus, mira varietate fortune,

Si ſpes non ſit, neceſſitas tamen ſtimulare deberet.

Li. Quod igitur in te eſt, Caſar, vel victoria recenti hoſtem,

Vel nomine populi Romani magno vbiq; terrarum,

Vel etiam tua auctoritate exercitus deterre,

Ne maior multitudo Germanorum flumen hùc Rhenum

Transducatur. Nam vnus tu es, qui omnem Galliam, velis tantùm,

Ab Ariouiſti iniuria potes defendere. Li. Precamur

Vos per Deos patrios, per Heſum, per Teutaten, ô fratres,

Eripite viſcera noſtra è Germanorum vinculis, noſtra

Reſtituite nobis pignora: pro quibus mori haud recuſamus:

Credite nunc filios noſtros, qui in Barbari poteſtate

Sunt, ad vos extendere manus: implorare patrios diuos:

Opem veſtram expoſcere, fidem & miſericordiam veſtram:

Vt ſeruitute, ut compedibus, ut eos precario victu,

Sicut facere eſt æquum, vel tandem liberetis. Cæ. Au- diui

Viri Aedui, quid à me proconſule, populoq; Romano

Petatis: ſed nondum tamen, qui Sequanorum animus, qua mens

ſit,

Sit, video. Nam vnos hos ex omnibus rerum nihil earum,
Quas cateris faciunt, facere animaduerto. Et quid humi fi-
xis

Oculis terram intuemini? quid tristes capite demisso
Astat is? quid in eadem tristitia tacitis? duratis?
Nequeon? ego vllam omnino vocem exprimere Sequani?

Di. Cæsar,

Hoc miserior est, hoc grauior fortuna Sequanorum, quam
Reliquorum, quod soli ne in occulto quidem queri cuiquam,
Nec facile auxilium implorare audent. absentisq; Ariouisti
Crudelitatem veluti si asit, horrent Sequani. Cæ. Quare?

Di. Quia reliquis fuga datur facultas: Sequanis vero,
Qui primum intra fines suos Ariouistum receperunt,
Quorum oppida omnia etiam nunc sunt eius in potestate,
Omnes cruciatus perferendi sunt. Cæ. Bono este animo
fratres,

Et hunc timorem, qui vos exagitat, secludite. Ego cura hanc
Rem mihi futuram polliceor: magnam habeo spem & meis
magnis

Beneficijs, & nostra auctoritate adductum, Ariouistum
Iniurijs finem facturum. Di. Ita quidem Dii patrū faxint,
Nos imus, si quid erit, quod nos velis, hinc reperiēs intus.

ACTVS III. SCENA V.

Cæsar, Labienus, Procilius.

MVLTAE res sunt, Labiene, quæ me hortantur, ut
isthanc rem mihi
Et cogitandam & suscipiendam nunc pulem.

La. ne plurima,

Nam qui sæpenumerò ab Senatu appellati fratres prius
Con-

Consanguineiq; fuere, eos in seruitute Sequana
 Et in ditione Germanorum detinerier,
 Et liberos eorum esse apud Ariouistum Regem obsides,
 An non in tanto populi Romani imperio turpissimum
 Nobis, Reiq; est publica? Ca. planissimè.
 Nam vbi vsus erit nostri Aeduis, si in bello non fuerit?

La. Ita est.

Ca. Res ac periculum commune cogit, quod quisque tre-
 pida

In re possit, praesidiū in medium conferat. La. videlicet.

Ca. Nam paulatim transire Rhenum Germanos consue-
 scere,

Et magnam multitudinem venire eorum in Galliam,
 Periculosum populo Romano videtur. La. Scilicet.

Neque enim feri ac barbari homines sibi temperabunt, ar-
 bitror,

Quin cum armis occuparint omnem Galliam,

Ut ante Cimbrī, Teutoniq; fecere, in prouinciam

Hanc exeant, atq; inde in Italiam contendant. Ca. quip-
 pini?

Cum praesertim tam commoda sit rei gerendae occasio.

Vbi Sequanos Rhodanus à nostra diuidit prouincia.

Itaq; his rebus puto occurrendum quàm maturrimè, Tite.

Pro. Idem & ego arbitror. Nam quantum è sermonibus
 Diuitiaci

Intelligo, tantos sibi Ariouistus sumit spiritus,

Tantam arrogantiam, ut diutius ferendus non fiet.

Ca. Nunc ergo, quid consilij capiam, vos ambo attendite.

Pro. Operam

Hanc tibi dicamus. Ca. Consilio prius experirier omnia

Quam

*Quàm gladio, semper sapientis habitum est. La. sic est. Cæ.
placet igitur*

*Mihi legatos ad Ariouistum mittere, qui ab eo petant,
Vt locum aliquem mediū utriusq, colloquio nostrū deligat.*

*La. Hoc consiliū placet. Pro. placet & mihi. Cæ. Vin-
tu igitur Procili,*

*Legationis munere ad illum fungi? Pro. Siquidem iusseris.
Nam decet esse Imperatoris dicto audientem militem.*

*Cæ. Amo te, & meritò te semper feci maximi. Pro. Quin
tu imperas*

*Igitur, quid me velis perferre ad Barbarum? Cæ. quod di-
xeram,*

*Modò, de colloquio. Pro. commemini : sed nunquid Cæ-
sar amplius?*

*Cæ. Me velle de summis utriusq, rebus, & republica
Cum eo agere. Pro. Quid præterea? Cæ. Quod visum erit,
Pro. Eo. Cæ. bene ambula.*

Eamus intrò Labiene, in hoc nostrum tentorium.

ACTVS IV. SCENA. I.

Ariouistus, Nasua.

D*iu voluntati consilia de bello hoc in Gallijs,
Nemo aptior super tota re particeps esse potuit
Sermonis præter te, Nasua. Nam tu triumphū af-
fers mihi*

*Hoc aduentu tuo. Na. centum Sueuorum pagos addu-
ximus,*

Ego atq, Cimerius : qui omnes ad Rhemi ripam confident

kk

*In Treuiris. Ar. nouam hanc manum cum copijs ego meis
Veteribus, cupio coniungere, siquidē per vos licet. Na. sapiens:
Nam si tu mecum occasionem arripere hanc, qua obuenit
studes,*

*Triumphum maximum unā mecum paries & mihi, & tibi
Sueuisq; & Teutonibus: toti deniq; nostra Germania.
Sin autem occasione huic tempus sese subterduxerit,
Nunquam licebit postea albis quadrigis apiscier.*

*Ar. Vt serēs offerunt, Nasua, non sunt omittenda temere
Quae mox repeti non possunt. Na. non prudenter istuc se-
ceris:*

*Tum vires minueris tuas: inimicorum animos auxeris.
Ego quod in me est, nunquam tibi defuero copijs meis.*

*Ar. Dū immortales, si unquam, quenquam esse voluistis
vestra ope*

*Adiutum, tum me seruatum vultis, & extinctum Caesarem:
Cū talem adiutorem dedistis mihi tam generosum Du-
cem,*

*Tam exercitatum in armis militem. Nam quod diutius
De clade Heluetiorum cogito, hoc animus magis ac magis
In pectus emicat. Scio enim, quae Caesaris sit ambitio, quae
cupiditas*

*Regnandi: quod studium armorum, qui ardor animi, quae
spes, sua*

*Pomœria proferendi latius. Neq; enim absistet prius
A bello, quā cū nostram hanc omnem sibi subijciat Gal-
liam.*

Quare omnia ut maturius agantur, belli cura stimulat.

*Na. Sapiens est, quicquid homini accidere potest boni
aut mali:*

Id præmeditari, omnino ferendum esse modicè, si euenerit.
Maiores est consilij, prouidere, ne quid accidat
Aduersi: sed animi non est minoris, ferre fortiter,
Si euenerit. Ar. Imò, ut ne quid præterea nobis mali accidat,
Id cautio est. Nam multa incommoda huius belli sentio,
Amisissu nuper vectigalibus atque commeatibus.
Na. Si ob oculos sibi ponant Carbones, si Longinos Cassios,
Si Cepiones Manlios, & quinq, exercitus simul
Fusos, eosq, consulares omnes, facile demiserint,
Quas erigunt cristas. Ar. si saperent. Nam noster miles
veteranus est.

Illi cirones sunt: nostrum agmen expeditum & mobile est:
Illud recenti præda onustum, & impeditum, ac debile.
Sed hic quis est, Nasua, qui huc tam magnificè fert gra-
dum? mane.

ACTVS III. SCENA II.

Procilius, Ariouistus, Nasua.

I Sequanorum sunt fines, nisi me oculi
Fallunt: nimis velim obviam mihi quempia,
Qui certum me faciat, Ariouistus ubi habet.
Ar. procede homini obviam: & perquire,
quid velit.

Senarij
Iambici.

Pr. Sed eccum, quem perconter, video. Na. colloquar.
Saluus sis hospes. Pr. salue plurimum, mi homo.
Na. Quid hîc tu tam insolens? Pr. Ariouisto mihi
Rege opus est conuento. Na. quid tibi togate, sit res
Cum Rege? Pr. pauca mandata habeo à Cæsare.
Na. Mandata, quenam? Pr. hîc narrandi non est locus.
Na. Mane, referam illi. Pr. facis, ut te decet. Aedepol

Kk 2

Paucos inuenias hodie in hac terra aulicos,

Benigno verbulo hospitem qui impertiant.

Neque ego credo homines esse iam magis asinos

Animis, canes linguis, leones dentibus,

Quàm sunt Regum atq; principum satellites.

Na. Accede Regem. Pr. Vbi us est. Na. illic solio insidet.

Ar. Quid vos affertis hûc, legati à Cesare?

Pr. Rex Ariouiste, Caesar à te postulat,

Vt medium aliquem locum colloquio deligas:

Se velle de summis utriusq; negotijs,

Et de Republica tecum agere. Ar. Si quid à Cesare mihi

Opus sit, ad eum venero: si quid fortè ille à me velit,

Illum itidem ad me venire oportet. Prater ea ego neq; sine

Exercitu in eas partes Gallie venire ausim, in quibus

Est Caesar: neq; sine comœatu & molimento exercitum

In unum contrahere possum locum. Permirum autem mihi

Videtur, quid in hac Gallia, quam bello vici, aut Cesari,

Aut omnino populo Romano sit negotij? Pr. audies.

Non quia tanto populi Romani & Caesaris beneficio

Affectus, cum rex atq; amicus à Senatu, & Cesare

Consule, sis appellatus, hanc ipsi populoque gratiam

Refs, ut in colloquium inuitatus venire grauere iam:

Neq; de comuni re dicendum & cognoscendum tibi pu-
tes.

Hac porro percipe, qua nos Caesar tibi eferre iusserat.

Quæq; à te postulat. Primum, ne quam hominum multitu-
dinem

Trans Rhenum in Galliam transducas amplius: dein ob-
sides,

Si quos habes ab Aedujs, reddas tum Sequanis item

Permittat

Permittas, ut quos illi habent, voluntate tua reddere
 Illis liceat: neue Aeduos laceffas ulla iniuria,
 Neue his, socijsue eorum bellum post hac inferas, si ita
 Fecisses, sibi populoq; Romano perpetuam gratiam
 Et amicitiam tecum futuram, dicit: si non impetret,
 Quoniam Marco Messala, & Lucio Pisone Consule
 Senatus censuisset, uti qui Galliam provinciam
 Obtinuisset, quod commodum facere possit Reipublica
 Defendat Aeduos, & ceteros populi Romani ibi
 Amicos, se Aeduorum non neglecturum esse iniurias.

Ar. Ius belli est, ut qui vicerunt, ijs quos vicerunt, pro ut
 Labet imperent. Item populus Romanus victis gentibus,
 Non ex alterius praescripto, sed ad suum arbitrium, puto,
 Consuevit imperare. Si ego populo Romano & Casari
 Non praescribo, quemadmodum suo iure uti debeant,
 Cur me à populo Romano oportet in meo impediri
 Iure? Aedui, quoniam fortunam belli tentarunt, mihi
 Facti stipendiarij, duobus victi pralijs.

Magnam igitur facit iniuriam Caesar, qui vectigalia
 Suo aduentu mihi facit, deteriora: Quod scito: Aeduis
 Ego obsides non reddam: neq; ijs, neq; eorum socijs dehinc
 Iniuria bellum inferam, si in eo, quod conventum est manent,
 Stipendiumq; quotannis pendunt: si id non fecerint, ijs
 Longè fraternum nomen populi Romani oberit. Quod mi-
 hi

Caesar denunciat, Aeduorum se non esse iniurias
 Neglecturum: nemo haec contendit mecum sine sua
 Pernicie, cum voluerit, congregitor. Intellecturus est,
 Quid invicti Germani, exercitatisimi in armis viri,
 Qui intra annos quatuordecim tectum non subiere, patria

Virtute possint. Pr. Nos referemus hac in consilio, Vale.

Ar. Abijt hic: quid nunc agendū nobis autumas, mi Nasua: Ne quid leui agamus brachio? Na. tute ipse certius omnia Prospicis. Ar. Imò etiam tu, quæ consulis mihi, rectè consulis,

Nam hac ego festiuè odorabar: & hunc prægustabam nuntium.

Na. Ego censeo debere te transire, & aliquò progredi: Quodq; in speciem, famamq; belli sit satis, omnino velim. In interiori parte Gallia habere copias. Ar. Mihi

De Gallia certum est, concedere homini nato nemini.

Na. Semper penes eum agri possessio est, qui plus armis potest.

Ar. Vefontionem cogito occupare, copijs meis: Et aliquantum, à meis finibus discedere.

Na. Idem & ego faciendum censeo. Nam semper est consultius

Bellum in alienis sedibus gerere, Ariouiste, quàm suis.

Ar. Vtiq;: Nam hoc consilio nisi Harudes modo

In Aeduos populatum terras hostium;

Vt illos bello distineam, priusquam húc eant:

Na. Sapienter: laudo. Ar. quin etiam obsides, datos Ab Aeduis, remisi. Na. Et hoc factum bene.

Ar. Nunc ingrediamur: & quæ reliquæ sunt mihi, Rationes belli persequamur. Na. Ilicet.

Nam appropinquandum, ne post bellum, quod dicitur, Suppetias: neu post tempus praesidium parem.

ACTVS IIII. SCENA III. Considius, Cæsar,

Itáno

I Tâne Ariouistus respondit Procilio?

CAE. Omnino. quin etiam minas, Rex improbus
Ingesit. CON. ô hominis nequam impudentiam.

Ego certè isthac sine indignatione audire non queo:
Mirorq³, adeo, qui habitus animorum fuerit audientibus.

CAE. Nusquam tuta fides, Confidi. CON. videlicet.

Cùm legati ab Aeduis & Treuiris,
Eodem hoc tempore veniant, iniurias

Questum. CAE. sic est. Nam Harudes, qui in Galliam

Nuper sunt transportati, fines Aeduos

Populantur, ipsi ne obsidibus quidem datis

Pacem Ariouisti possunt redimere: Treviri

Item centum Sueuorum pagos dictitant

Ad ripam Rheni consedisse, qui illicet

Rhenum transire conentur. CON. Quid audio?

CAE. Iis præesse Cimberium atq³, Nasuam,

Fratres. CON. quid ergo consilij habes in animo?

CAE. Quid? ego maturandum nobis existimo,

Ne si nova manus Sueuorum cum veteribus

Se copijs Ariouisti iungat, minus

Facile resisti possit. Itaque celerrimè

Re comparata primum frumentaria,

Magnis contendam ad Ariouistum itineribus.

CON. Ita quidem opus est facto. Nam quemadmodum in-
telligo,

Ariouistus cum copijs suis omnibus

Ad occupandum Vesontionem, ex itinere

Quod Sequanorum longè maximum oppidum est,

Contendit, triduiq³, viam à finibus suis

Processit. CAE. Istud Dij vetent. Nam ne accidat,

Kk 4

Magnoperè praeuendum nobis, Confidi.
Namq₃ omnium rerum, quae sunt bello usui,
Facultas summa fertur esse in eo oppido:
Idq₃ loci natura sic munitum undiq₃:
Vt magnam dare possit facultatem hostibus,
Ad bellum ducendum. CON. Sic est mehercule.
Nam flumen Aldubis, uti quodam circino
Circumductum, penè oppidum totum, alluit:
Reliquum spaciū, quod non est amplius pedum
Quingentorum, quae flumen intermittit: hoc,
Inquam, mons continet magna altitudine:
Ita ut radicēs eius montis, quod sciam,
Vtraq₃ ex parte ripae Aldubis fluminis
Contingant. Hunc murus circumdatus efficit
Arcem, & cum munito coniungit oppido.
Ca. Magnis diurnis nocturnisq₃ itineribus
Contendere hūc propero: occupato ut oppido
Illic praesidium collocem: sequere hūc. CON. sequor.

ACTVS IV. SCENA IIII.

Lydus, Tufnelda.

Septenarij
 Trochaici.

R Edde, redde inquam: quonam pergis scelestae? quo
 fugis?
 Tu. Quid reddam tibi? Ly. Meum argentum.
 Tu. Dixti pulchre, mi homo,
 Nam ubi tu vidisti reddi, quod quis ludendo perdidit?
 Nempe atatis atq₃ honoris gratia, hoc fiet tibi?
 Ly. Nunquid etiā irrides? Vtinam stimulus in manu sit,
 Qui latera tua conteram. Tu. sine supputem lucrum
 modo.

Besses

Besses hîc insunt decem: hîc decusses insunt vndecim.

Ly. Tu si esses mea, assulatim tibi dolarem viscera.

Tu. Faciam ego hunc hodie coquum ex insulso salsum, opera mea.

Vah ferratus hic, recens signatus in Germania:

Hic bigatus, hic scutatus: obsecro, vnde numismata hac?

Ly. Siccine me abs te scorto contemni, virû stratioticum?

Tu. An nullos præterea habes bigatos, quos in aleam

Deponas? Ly. Dîj te perdant meretrix. Tu. ecquid te pudet,

Hominem te sine argento inueniri, quasi cassam nucem?

Ly. Nisi mulier esses præarantida, machera te huic obijcerem.

Tu. Nisi tu esses coquus, vilissimum mancipium, hîc in luto

Te vacuum prouoluerem. Ly. mediam te disruptam velim.

Tu. Et ego te iam sublimem suspensum. Ly. stimulorum seges. (compedum,

Tu. Carceris custos. Ly. Flagrigymnasium. Tu. lixa

Et catenarum colone, sycophanta, verbero,

Leno, homo Græca fide. Ly. Prostibulum populi, militum

Pernicies, quæ abundas ficis, & marisc Gallicis.

Tu. Sic certè: num & tu vis sicorum horum portiunculam? (mibi

Ly. Dîj te perdant: cuius ego tres noctes non redimam Vel ter uncio. Tu. neq, ego tam vili vndidero tibi.

Ly. Nauteam malim bibere, quàm te semel oscularier.

Tu. Et ege lasano præoptarim pangere, quàm tibi, suauium.

Ly. Capram olet. Tu. & tu hircum. Ly. quid ago? hostimentum pro pecunia, K k 5

Tu. *Sicut sementem feceris, ita & metes.* **Ly.** *iacuisti heri
Inter milites quinq.* **Tu.** *Incestasti tu matrem tuam.*
Ly. *Aedepol faciam, ut quæ sies scias.* **Tu.** *Sat noui ego,
quæ siem:*

*Sed tu, qui sies, adhuc nescis. Quare indicio meo
Opus erat.* **Ly.** *Nihil efficio: abi directè in malam crucem.*
Tu. *Ibi tu nunc quidem es: qui perdidisti omnem pecu-*
niam,

Abeo. Nam satis mihi fortunatus hic dies fuit.

Ly. *Quare alium, quem posthac in transennam ducas im-*
proba.

Dij malè faxint Thrasymacho, qui hanc pestem hûc intro-
duxerit.

Iam isthac alienum canabit: iam gustabit de meo.

Cui homini Dij sunt irati, hunc tali obijciunt bestia.

Erit vbi vlciscar Thrasymachum, quàm primum hûc redie-
rit.

Ibo intro: & quod decessit hodie, pensabo in crastinum.

ACTVS. IIII. SCENA V.

Cæsar, Labienus.

Ostentarij
lambici.

A *IN tu? La. ita est Cæsar. Ca. tantum timorem
subito exercitum
Omnem occupasse? La. Scilicet. Nam non medio-*
criter omnium

*Mentes, animosq; perturbauit. Ca. Vnde autem ortus hic
timor?*

La. *Ex percunctatione nostrorum, & Gallorum vocibus,
Ac mercatorum. Nam illi ingenti magnitudine corporum
Germanos, incredibili virtute esse in armis prædicant:*

Se-

Sapenumero sese cum ijs egressos, ne vultum quidem
Atq; aciem oculorum dictitant ferre potuisse. Cæ. Intelligo.
Sed hoc velim ex te scire, qui nam præ reliquis ita trepidet.

La. Qui nam Cæsar? tribuni militum, præfecti, cæteri,
Qui te huc ex vrbe amicitia causa secuti in Gallias.

Non ita magnum in re militari habent vsum. Cæ. non sal-
leris.

La. Itaq; alius alia causa illata, quam sibi dicat, hodie,
Ad proficiscendum esse necessariam, petit, ut bona tua
Voluntate liceat sibi discedere, domumq; reuertier.

Cæ. Hoc illud? La. nonnulli pudore adducti, ut declinent
sui

Timoris suspicionem, remanent. Hi neq; vultum fingere,
Neq; interdum lacrymas tenere possunt: quin imò abditi, aut
Fatum suum queruntur, aut cum familiaribus suis
Commune periculum miserantur. Et quid verbis est opus?
Vulgò totis castris testamenta obsignantur. Cæ. Papæ.

La. Atq; horum vocibus ac timore paulatim etiam nunc, q̃
Qui magnum in castris vsum habent, centuriones & mili-
tes, (Deum

Et qui præsunt equitatu, omnes peturbantur. Cæ. proh
Immortale q̃. quenam ista mollities animi? quæ timiditas?

La. Qui se ex his omnibus minus timidos existimarier
Volunt, non se hostem, sed itineris vereri angustias,
Et magnitudinem sylvarum, quæ inter eos atq; Ariouistum
Hic intercedunt, aut rem frumentariam: ut sat commodè
Possit supportari. Cæ. Quam bonus est artifex timor:

omnia

Qui fingere potest. Nam de hac re fors viderit, aut si qui-
spiam est,

Qui

Qui curet hac Deus. La. nonnulli etiam tibi huc renunciant,

Senarius: *Cum castra mouere, ac signa ferre iusseris:
Non fore dicto audientes, neq₃ laturos signa. Ca, Sat habeo.*

*Tu praeo signum da tuba, & concilium properè conuoca,
Adductis omnium ordinum ad me centurionibus. Volo
Ego periculum facere, quid virtus possit, quid metus.
Huc sedero: dum conueniant, quos conuocare iusseram.*

ACTVS IV. SCENA VI.

Labienus, Cæsar.

**Oſtonarij
Scizontes
milti,**

A *Dsunt Tribuni, & centuriones omnium ordinum
Cæsar.*

*Ca. Si non in omnibus conuiujs, & circulis essent,
Qui exercitus ducant, qui vbi castra sint locanda
pernorint,*

*Qui, quæ loca sint praesidijs occupanda, quando cum hoste
Manus sint conferendæ, qui deniq₃ sciant, vbi sit rursus
Quiescendum: si, inquam, non tales passim in circulis es-*
sent:

Hoc ego supersedissem milites labore dicendi:

*Nunc postquam de summa belli, de frumentarijs rebus,
De com meatu statuunt calones, & lixæ, ita, ut quicquid
Aliter, quàm censuere ipsi, fiat, modo non ducem belli
Atq₃ Imperatorem suum, veluti dicta die, accusent:
Quis, quæso, æquo ferat isthac animo? Nam quid obsecro est
tandem:*

*Quid aut quam in partem, aut quo consilio milites in hanc
em*

Duca-

Ducamini, id vobis quarendum, aut cogitandum censeatis?

Arriovistus, me consule, cupidissime populi nostri

Amicitiam appetiuit: cur hunc tam temere putet quis-
quam

Ab officio discessurum? Mihi quidem plane persuasum est,

Meis postulatis cognitis, atq; aequitate perspecta

Conditionis, Arriovistum neque meam populiue Romani,

Repudiaturum gratiam. Quod si furore correptus

Amentiaq; impulsus, forte inferat bellum:

Ecquid veremini tandem? aut cur de virtute vestra pte,

Meaeue diligentia desperatis? Periculum factum

Est huius ipsius hostis, patrum nostrorum memoria: cum

Cimbris & Teutonis, à Mario pulsus, non minorem,

Exercitus laudem quam Marius Imperator, in pugna

Meritus esse videbatur. Factum etiam nuper in Italia ho-
stis

Periculum, in tumultu serui: quos tamen aliquis usus,

Ac disciplina, quam à nobis acceperant, leuârat.

Ex quo per facile iudicari potest, amici,

Quantum in se habeat boni constantia: propterea, quod ar-
matos

Vicimus, ac victores, quos ante aliquandiu sine causa

Inermes timuimus: Deniq; iidem sunt hinc Germani:

Quibus cum saepenumero Heluetij aperto Marte congressi,

Non solum in sedibus suis, sed etiam in finibus illorum

Plerumq; superarunt: qui tamen nostro pares esse

Exercitui non potuerunt. quod si has Helueticas gentes

Ob id vicimus: ut Germanis tradamus imperium nostrum:

Agite ad penates, ad parentes, ad matres reuertamur:

Et decus à maioribus acceptum, barbaris relinquamus.

La.

*La. Ist huc Dŷ magni prohibeſint. Cæ. Nunc ſi quos præ-
lium aduerſum,*

*Et fuga Gallorum mouet, hoc ſi querant reperient, belli
Diurnitate defatigatis Gallis, Ariouiſtum,
Cum multos menſes caſtris, ac paludibus, latebrisq;
Se continuiſſet, neq; ſui vllam feciſſet poteſtatem,
Deſperantes iam de pugna, & diſperſos ſubito adortum,
Magis ratione ac conſilio hoſtem, quàm virtute feciſſe,
Cui rationi contra homines barbaros, atq; imperitos
Locus fuit, hac non ſpero capi noſtros exercitus poſſe.
Scelere habet partum in Gallia regnum, latrocinio, cæde,
Iniurijs in populum Romanum, direptione agri
Sociorum contra fœdus: quæ omnia quàm inuiſa ſint Dŷs,
Sentiet in exitu rerum ſuarum Rex Ariouiſtus.
Fauet adhuc pietati, ac fidei noſtræ Deus, opifex mundi:
Per quem populus Romanus ad tantum faſtigij creuit:
Vt iam vires Latina totum complectantur orbem.
Et quantò maiores Philippi olim, Antiochiq; opes Regum,
Non ſunt maioribus populi Romani copijs, fractæ?
Si qui timorem in frumentationis difficultatem
Anguſtiasq; itineris conſerunt, hi faciunt arroganter,
Cum aut de officio Imperatoris deſperant, aut mihi audent
Præſcribere. Hæc mihi ſunt curæ, frumentum Sequani,
Leuci,*

*Et Lingones dabunt. Iamq; in agris ſunt matura frumenta,
De itinere iudicabimus breui poſt tempore. At verò
Quod non fore audientes dicto vos, neq; ſigna laturi
Dicimini, nihil hac re commoueor. noui enim quibuſcum-
que*

*Exercitus dicto audiens non fuit, aut re malè geſta,
Fora*

Fortunam defuisse, aut etiam aliquo facinore comperto
Avaritiam esse coniunctam. Meam innocentiam ostendis
Vita perpetua curriculum: rerum felicitas bello
Helvetiorum perspecta est. Itaq, quod fueram in longio-
rem

Diem collaturus, representabo: & proxima nocte,
De quarta vigilia, castra movebo: ut quamprimū animad-
uertam,

Utrum apud vos pudor, atq, officium an timor prepolleat.
Quod si

Præterea nemo sequatur, cum sola tamen legione ibo
Decima: de qua non dubito, mihiq, ea prætoriorum cohors est.
La. Decima legio tibi princeps, per Tribunos militum, Cæ-
sar,

Mirificè gratias agit: quod iudicium optimum de se
Fecisti: seq, esse ad bellum gerendum præ omnibus longè
Promptissimam confirmat. Tum legiones cetera, atq, ba-
rum

Tribuni, & centuriones, sese purgatos volunt omnes:
Nunquam dubitasse se, neq, timuisse, neq, suum scire
De belli summa iudicium esse, sed sui Imperatoris.
Cæ. Ite ergo, & ut quisq, suos manipulos educat instructos,
De quarta noctis vigilia, dent operam singuli. La. fiet.

ACTVS V. SCENA I.

Cæsar, Ariouistus.

DIES hic dictus est colloquio, quintus ex illo die,
Cum legatos suos hūc Ariouistus misit alteros,
De colloquio, quod ante recusarat, per se mihi,
Fieri

Otonarij
la mbici,

*Fieri licere. quoniam accessisset propius, seq³ id sine
Periculo iam posse facere, existimaret. Ego quidem
Non respuo hanc conditionem: iamq³ reuersum ipsum esse
arbitror*

*Ad sanitatem. Nam quod antea negauerat mihi,
Vtrò nunc pollicetur. Quare magnam in spem venio,
fore,*

*Vt pro meis tantis, populiq³ Romani beneficijs,
Vbi postulata cognōrit, desistat pertinacia.*

*Quippe & fruges maturitatem suam statuto tempore
Expectant: & poma per acerba lege mitescunt sua.*

*Ar. Vtrò citroq³ legati iam saepe inter nos inuicem
Missi. Nam quia subuereor, ne per insidias à Cesare
Circumueniar, petiui, ne quem peditem ad colloquium
mihi*

*Adducat: vterq³ cum equitatu veniat: alia ratione me
Non esse venturum. Cæ. Nunc quando à me postulat ut ex
equis*

*Hic colloquamur. ego, qui & ipse meam salutem inco-
gnito*

Gallorum equitatu, non ausim sic temerè committere,

Hoc commodissimum esse statui, si omnibus Gallis equis

Equitibus detractis, legionis decima legionarios

Illuc imponerem: ut praesidium peramicissimum mihi,

*Si quid opus factu sit, habeam. Ar. Præter se denos iusse-
ram,*

Vt ad colloquium adduceret. Nunc in eum perueni locum,

*Qui spacio fermè æquo à castris vtriusq³ abest. Quod proxi-
mum est,*

*Hunc terreum tumulum, in hac planicie conscendam, ut
Cesarem* *Adue-*

*Advenientem operiar. CAE. Id cum fieret, ridiculè qui-
spiani*

*Decima legionis miles, plus, inquit, mihi quàm pollicitus es,
Cesar, facis. quid ita? quia pollicitus es in pratoria
Cohortis te loco decimam legionem habiturum. cui ego:
Non mutò factum. Imò, inquit, ad equū iam rescribis militē,
Ar. Nisi me fallunt oculi, prospicio Casarem, agite alarij
Ducentis passibus, retrò, ab terra hoc tumulto resistite.*

*CAE. Sed videon' ego Ariouistum, an non? Certè ipse est,
tumulum tenet.*

*Vos legionarij, præter denos, quos mihi custodia
Causa adiungam, ducentis passibus, ab tumulto consistite.*

*Ar. Eamus obuiam. CAE. Contrà tollamus obuiū gradum.
Salutem à principio tibi, ô Rex, propitiā. Ar. Salve adepol.
Ca. Credo ego te, Ariouiste, memoriā tenere, quibus bene-
ficijs*

In consulatu sis à me affectus Roma in senaculo:

*Quod appellatus Rex, quòd amicus à senatu, quod socius,
Quod munera missa amplissima. Hac res sanè, & paucis
contigit,*

*Et à Romanis consuevit tribui, non nisi pro maximis
Hominum officijs. Tu, cum neq; causam postulandi, neq;
aditum*

*Haberes iustum, liberalitate at beneficio meo,
Senatusq; hac es consecutus præmia. Sed reor tamen
Clam te non esse, quàm veteres, & quàm iusta causa sient
Necessitudinis per antiqua nobis, & Aeduis:
Quæ item senatusconsulta, quoties, quàmq; in eos facta
sint*

Honorifica: Præterea, ut omni tempore tenuerint Aedui

LI

Magnoperè præcauendum nobis, Confidi.
 Namq; omnium rerum, quæ sunt bello usui,
 Facultas summa fertur esse in eo oppido:
 Idq; loci natura sic munitum undiq;
 Ut magnam dare possit facultatem hostibus,
 Ad bellum ducendum. CON. Sic est mehercule.
 Nam flumen Aldubis, uti quodam circino
 Circumductum, penè oppidum totum, alluit:
 Reliquum spaciū, quod non est amplius pedum
 Quingentorum, quæ flumen intermittit: hoc,
 Inquam, mons continet magna altitudine:
 Ita ut radices eius montis, quòd sciam,
 Vtraq; ex parte ripæ Aldubis fluminis
 Contingant. Hunc murus circumdatus efficit
 Arcem, & cum munito coniungit oppido.
 Cæ. Magnis diurnis nocturnisq; itineribus
 Contendere hûc propero: occupato ut oppido
 Illuc præsidium collocem: sequere hûc. CON. sequor.

ACTVS IV. SCENA III.

Lydus, Tufnelda.

Septenarij
 Trochaici.

R Edde, redde inquam: quonam pergis scelestæ quo
 fugis?
 Tu. Quid reddam tibi? Ly. Meum argentum.
 Tu. Dixti pulchrè, mi homo,
 Nam ubi tu vidisti reddi, quod quis ludendo perdidit?
 Nempe atatis atq; honoris gratia, hoc fiet tibi?
 Ly. Nunquid etiâ irrides? Vtinam stimulus in manu fiet,
 Quî latera tua conteram. Tu. sine supputem lucrum
 modo.

Besses

Besses hîc insunt decem: hîc decusses insunt vndecim.

Ly. Tu si esses mea, assulatim tibi dolarem viscera.

Tu. Faciam ego hunc hodie coquum ex insulso salsum, opera mea.

Vah ferratus hic, recens signatus in Germania:

Hic bigatus, hic scutatus: obsecro, vnde numismata hæc?

Ly. Siccine me abs te scorto contemni, virû stratioticum?

Tu. An nullos præterea habes bigatos, quos in aleam Deponas? Ly. Dî te perdant meretrix. Tu. ecquid te pudet,

Hominem te sine argento inueniri, quasi cassam nucem?

Ly. Nisi mulier esses prærancida, machera te huic obijcerem.

Tu. Nisi tu esses coquus, vilissimum mancipium, hîc in luto

Te vacuum prouoluerem. Ly. mediam te disruptam velim.

Tu. Et ego te iam sublimem suspensum. Ly. stimulorum seges.

(compedum,

Tu. Carceris custos. Ly. Flagrigymnasium. Tu. lixa

Et catenarum colone, sycophanta, verbero,

Leno, homo Græca fide. Ly. Prostibulum populi, militum

Pernicies, quæ abundas ficis, & marisc Gallicis.

Tu. Sic certè: num & tu vis ficorum horum portiunculam?

(mibi

Ly. Dî te perdant: cuius ego tres noctes non redimam Vel ter uncio. Tu. neq, ego tam vili vendidero tibi.

Ly. Nauteam malim bibere, quàm te semel oscularier.

Tu. Et ege lasano præoptarim pangere, quàm tibi, suauium.

Ly. Capram olet. Tu. & tu hircum. Ly. quid ago? hostimentum pro pecunia.

Kk s

Tu. *Sicut sementem feceris, ita & metes.* **Ly.** *iacuisti heri
Inter milites quinq.* **Tu.** *Incestasti tu matrem tuam.*

Ly. *Aedepol faciam, ut quae sies scias.* **Tu.** *Sat noui ego,
quae siem:*

*Sed tu, qui sies, adhuc nescis. Quare indicio meo
Opus erat.* **Ly.** *Nibil efficio: abi directe in malam crucem.*

Tu. *Ibi tu nunc quidem es: qui perdidisti omnem pecu-
niam,*

Abeo. Nam satis mihi fortunatus hic dies fuit.

Ly. *Quare alium, quem posthac in transfennam ducas im-
proba.*

Dij *malè faxint Thrasymacho, qui hanc pestem hūc intro-
duxerit.*

Iam isthac alienum canabit: iam gustabit de meo.

Cui homini Dij sunt irati, hunc tali obijciunt bestia.

*Erit vbi vlciscar Thrasymachum, quàm primum hūc redie-
rit.*

Ibo intro: & quod deceßit hodie, pensabo in crastinum.

ACTVS. IIII. SCENA V.

Cæsar, Labienus.

**Ostionarij
lambici.**

A *IN tu? La. ita est Cæsar. Ca. tantum timorem
subito exercitum
Omnem occupasse? La. Scilicet. Nam non medio-
criter omnium*

*Mentes, animosq; perturbauit. Ca. Vnde autem ortus hic
timor?*

La. *Ex percunctatione nostrorum, & Gallorum vocibus,
Ac mercatorum. Nam illi ingenti magnitudine corporum
Germanos, incredibili virtute esse in armis prædicant:*

Sæ-

Sapenūmero sese cum ijs egressos, ne vultum quidem
Atq; aciem oculorum dicit ant ferre potuisse. Cæ. Intelligo.
Sed hoc velim ex te scire, qui nam præ reliquis ita trepidet.

La. Qui nam Cæsar? tribuni militum, præfecti, ceteri,

Qui te huc ex vrbe amicitia causa secuti in Gallias.

Non ita magnum in re militari habent vsum. Cæ. non falleris.

La. Itaq; alius alia causa illata, quam sibi dicat, hodie,

Ad proficiscendum esse necessariam, petit, ut bona tua

Voluntate liceat sibi discedere, domumq; reuertier.

Cæ. Hoc illud? La. nonnulli pudore adducti, ut declinent
sui

Timoris suspicionem, remanent. Hi neq; vultum fingere,

Neq; interdū lacrymas tenere possunt: quin imò abdiri, aut

Fatum suum queruntur, aut cum familiaribus suis

Commune periculum miserantur. Et quid verbis est opus?

Vulgò totis castris testamenta obsignantur. Cæ. Papa.

La. Atq; horum vocibus ac timore paulatim etiam nunc, i

Qui magnum in castris vsum habent, centuriones & mili-
tes, (Deum

Et qui præsunt equitatu, omnes perturbantur. Cæ. proh

Immortale q! quanam ista molities animi? quæ timiditas?

La. Qui se ex his omnibus minus timidos existimarier

Volunt, non se hostem, sed itineris vereri angustias,

Et magnitudinem sylvarum, quæ inter eos atq; Ariouistum

Hic intercedunt, aut rem frumentariam: ut sat commodè

Possit supportari. Cæ. Quam bonus est artifex timor:

omnia

Qui fingere potest. Nam de hac re fors viderit, aut si qui-

spiam est,

Qui

Qui curet hac Deus. La. nonnulli etiam tibi huc renunciant,

Senarius:

Cum castra mouere, ac signa ferre iusseris:

Non fore dicto audientes, neq₃ laturos signa. Cæ, Sat habeo.

Tu præcò signum da tuba, & concilium properè conuoca,

Adductis omnium ordinum ad me centurionibus. Volo

Ego periculum facere, quid virtus possit, quid metus.

Huc sedero: dum conueniant, quos conuocare iusseram.

ACTVS IV. SCENA VI.

Labienus, Cæsar.

**Octonarij
Scazontes
misti.**

A *D sunt Tribuni, & centuriones omnium ordinum
Cæsar.*

*Cæ. Si non in omnibus conuiuijs, & circulis essent,
Qui exercitus ducant, qui vbi castra sint locanda
pernorint,*

*Qui, quæ loca sint præsidijs occupanda, quando cum hoste
Manus sint conferendæ, qui deniq₃ sciant, vbi sit rursum
Quiescendum: si, inquam, non tales passim in circulis es-*
sent:

Hoc ego supersedissem milites labore dicendi:

Nunc postquam de summa belli, de frumentarijs rebus,

De commeatu statuunt calones, & lixæ, ita, ut quicquid

Aliter, quàm censuere ipsi, fiat, modo non ducem belli

Atq₃ Imperatorem suum, veluti dicta die, accusent:

*Quis, quæso, æquo ferat isthac animo? Nam quid obsecro est
randem:*

*Quod aut quam in partem, aut quo consilio milites in hanc
urbem*

Duca-

Ducamini, id vobis querendum, aut cogitandum censeatis?

Ariouistus, me consule, cupidissime populi nostri

*Amicitiam appetiuit: cur hunc tam temere putet quis-
quam*

Ab officio discessurum? Mihi quidem planè persuasum est,

Meis postulatis cognitis, atq; æquitate perspecta

Conditionis, Ariouistum neque meam populiue Romani,

Repudiaturum gratiam. Quod si furore correptus

Amentiaq; impulsus, fortè inferat bellum:

Ecquid veremini tandem? aut cur de virtute vestrapte,

Meæue diligentia desperatis? Periculum factum

Est huius ipsius hostis, patrum nostrorum memoria: cum

Cimbris & Teutonis, à Mario pulsus, non minorem,

Exercitus laudem quam Marius Imperator, in pugna

*Meritum esse videbatur. Factum etiam nuper in Italia ho-
stis*

Periculum, in tumultu seruili: quos tamen aliquis vsus,

Ac disciplina, quam à nobis acceperant, leuârat.

Ex quo perfacile iudicariet potest, amici,

*Quantum in se habeat boni constantia: propterea, quod ar-
matus*

Vicimus, ac victores, quos ante aliquandiu sine causa

Inermes timuimus: Deniq; iidem sunt hinc Germani:

Quibus cum sæpenumero Heluetij aperto Marte congressi,

Non solum in sedibus suis, sed etiam in finibus illorum

Plerumq; superarunt: qui tamen nostro pares esse

Exercitui non potuerunt. quod si has Helueticas gentes

Ob id vicimus: ut Germanis tradamus imperium nostrum:

Agite ad penates, ad parentes, ad matres reuertamur:

Et decus à maioribus acceptum, barbaris relinquamus.

La.

La. Ist huc Dii magni prohibeant. **Cæ.** Nunc si quos prælium aduersum,

Et fuga Gallorum mouet, hoc si querant reperient, belli
 Diuturnitate defatigatis Gallis, Ariouistum,
 Cum multos menses castris, ac paludibus, latebrisq;
 Se continuisset, neq; sui vllam fecisset potestatem,
 Desperantes iam de pugna, & dispersos subito adortum,
 Magis ratione ac consilio hostem, quam virtute fecisse,
 Cui rationi contra homines barbaros, atq; imperitos
 Locus fuit, hac non spero capi nostros exercitus posse.
 Scelere habet partum in Gallia regnum, latrocinio, cade,
 Iniurijs in populum Romanum, direptione agri
 Sociorum contra fœdus: quæ omnia quam inuisa sint Dijs,
 Sentiet in exitu rerum suarum Rex Ariouistus.
 Fauet adhuc pietati, ac fidei nostra Deus, opifex mundi:
 Per quem populus Romanus ad tantum fastigij creuit:
 Vt iam vires Latina totum complectantur orbem.
 Et quanto maiores Philippi olim, Antiochiq; opes Regum,
 Non sunt maioribus populi Romani copijs, fractæ?
 Si qui timorem in frumentationis difficultatem
 Angustiasq; itineris conferunt, hi faciunt arroganter,
 Cum aut de officio Imperatoris desperant, aut mihi audent
 Prescribere. Hac mihi sunt cura, frumentum Sequani,
 Leuci,

Et Lingones dabunt. Iamq; in agris sunt matura frumenta,
 De itinere iudicabimus breui post tempore. At verò
 Quod non fore audientes dicto vos, neq; signa laturi
 Dicimini, nihil hac re commoueor. noui enim quibuscumque

Exercitus dicto audiens non fuit, aut re male gesta,
 For.

Fortunam defuisse, aut etiam aliquo facinore comperto
 Auaritiam esse coniunctam. Meam innocentiam ostendit
 Vita perpetua curriculum: rerum felicitas bello
 Heluetiorum perspecta est. Itaq³, quod fueram in longio-
 rem

Diem collaturus, representabo: & proxima nocte,
 De quarta vigilia, castra mouebo: ut quamprimū animad-
 uertam,

Utrum apud vos pudor, atq³ officium an timor praepondeat.
 Quod si

Præterea nemo sequatur, cum sola tamen legione ibo
 Decima: de qua non dubito, mihiq³ ea prætoria cohors esto.
 La. Decima legio tibi princeps, per Tribunos militum, Ca-
 sar,

Mirifice gratias agit: quod iudicium optimum de se
 Fecisti: seq³ esse ad bellum gerendum præ omnibus longè
 Promptissimam confirmat. Tum legiones cetera, atq³ ha-
 rum

Tribuni, & centuriones, sese purgatos volunt omnes:
 Nunquam dubitasse se, neq³ timuisse, neq³ suum scire
 De belli summa iudicium esse, sed sui Imperatoris.
 Cæ. Ite ergo, & ut quisq³ suos manipulos educat instructos,
 De quarta noctis vigilia, dent operam singuli. La. fiet.

ACTVS V. SCENA I.

Cæsar, Ariouistus.

DIES hic dictus est colloquio, quintus ex illo die,
 Cum legatos suos hūc Ariouistus misit alteros,
 De colloquio, quod ante recusarat, per se mihi,
 Fieri

Odonarij
 lambici,

*Fieri licere. quoniam accessisset propius, seq³ id sine
Periculo iam posse facere, existimaret. Ego quidem
Non respuo hanc conditionem: iamq³ reuersum ipsum esse
arbitror*

*Ad sanitatem. Nam quod antea negauerat mihi,
Vltro nunc pollicetur. Quare magnam in spem venio,
fore,*

*Vt pro meis tantis, populiq³ Romani beneficijs,
Vbi postulata cognorit, desistat pertinacia.*

*Quippe & fruges maturitatem suam statuto tempore
Expectant: & poma peracerba lege mitescunt sua.*

*Ar. Vltro citroq³ legati iam saepe inter nos inuicem
Misi. Nam quia subuereor, ne per insidias à Cesare
Circumueniar, petiui, ne quem peditem ad colloquium
mihi*

*Adducat: vterq³ cum equitatu veniat: alia ratione me
Non esse venturum. Cæ. Nunc quando à me postulat ut ex
equis*

*Hic colloquamur: ego, qui & ipse meam salutem inco-
gnito*

*Gallorum equitatu, non ausim sic temerè committere,
Hoc commodissimum esse statui, si omnibus Gallis equis
Equitibus detractis, legionis decima legionarios*

*Illuc imponerem: ut presidium peramicissimum mihi,
Si quid opus facto sit, habeam. Ar. Præter se denos iusse-
ram,*

*Vt ad colloquium adduceret. Nunc in eum perueni locum,
Qui spacio fermè equo à castris vtriusq³ abest. Quod proxi-
mum est,*

*Hunc terreum tumulum, in hac planicie conscendam, ut
Cæsarem*

Adue-

*Advenientem operiar. CAE. Id cum fieret, ridiculè qui-
spian*

*Decima legionis miles, plus, inquit, mihi quàm pollicitus es,
Caesar, facis. quid ita? quia pollicitus es in pratoria
Cohortis te loco decimam legionem habiturum. cui ego:
Non muto factum. Imò, inquit, ad equū iam rescribis militē,
Ar. Nisi me fallunt oculi, prospicio Casarem, agite alarij
Ducentis passibus, retrò, ab terra hoc tumulto resistite.*

*CAE. Sed videon' ego Ariouistum, an non? Certè ipse est,
tumulum tenet.*

*Vos legionarij, prater denos, quos mihi custodia
Causa adiungam, ducentis passibus, ab tumulto consistite.*

*Ar. Eamus obuiam. CAE. Contrà tollamus obuiū gradum.
Salutem à principio tibi, ô Rex, propitiā. Ar. Salve adepol.*

*Ca. Credo ego te, Ariouiste, memoriā tenere, quibus bene-
ficijs*

In consulatu sis à me affectus Romæ in senaculo:

*Quod appellatus Rex, quod amicus à senatu, quod socius,
Quod munera missa amplissima. Hac res sanè, & paucis
contigit,*

*Et à Romanis consuevit tribui, non nisi pro maximis
Hominum officijs. Tu, cum neq₃ causam postulandi, neq₃
aditum*

*Haberes iustum, liberalitate ac beneficio meo,
Senatusq₃ hac es consecutus præmia. Sed reor tamen
Clam te non esse, quàm veteres, & quàm iusta causa sient
Necessitudinis per antiqua nobis, & Aeduis:
Quæ item senatusconsulta, quoties, quàmq₃ in eos facta
sint*

Honorifica: Præterea, ut omni tempore tenuerint Aedui

LI

Totius principatum Gallia: prius etiam, quam fidem
 Et amicitiam nostram appetissent. Populo Romano sua
 Consuetudo est, ut socios atq; amicos non tantum sui
 Nihil deperdere velint, sed dignitate, honore, gratiâ,
 Esse auctiores. Quod verò ad amicitiam Romani populi
 Secum attulisset, id ijs eripi quis a quo perpeti
 Possit animo? Quare eadem, qua dederam legatis antea
 In mandatis, iterum atq; iterum à te postulo: ne aut Aeduis
 Aut eorum socijs inferas bellum: obsides reddas: domum,
 Si nullam Germanorum partem possis iam remittere:
 At ne quos patiaris transire Rhenum posthac amplius.
 Ar. Non ego mea sponte, sed à Gallis accersitus, & diu
 Rogatus, Rhenum transij, nec sine magna spe, & præmij
 Magnis, domum, propinquosq; reliqui: sedes in Gallia
 Habeo, ab ipsis concessas: obsides voluntate in super
 Eorundem datos: stipendium belli iure capio:
 Quod consueuere victis, ut scis victores imponere.
 Neq; ego Gallis, sed Galli nuper fecerunt bellum mihi,
 Omnesq; ciuitates Gallia:, ad me oppugnandum in aciem
 Venerunt: ac contra me castra habuere: sed omnes copia
 Vno ab me praelio fusa, ac superata sunt. Quod si volunt
 Iterum experiri fortunam, paratus sum contendere:
 Sin malunt pacem, iniquum esse recusare de stipendio
 Reor: quod ad tempus voluntate hoc dependerunt sua.
 Amicitiam populi Romani, præsidio & ornamento mihi,
 Non detrimento, oportet esse. Nam hoc ea spe petieram.
 Quod si per populum Romanum remittatur stipendium,
 Et dedititij subtrahantur: non minus libenter hanc
 Populi Romani amicitiam recusabo, quam appetieram.
 Quod multitudinem Germanorum traduco in Galliam:

Id

Id causa muniendi mei, non oppugnanda Gallia
 Facio : Cuius rei testimonium est, quod non veni, nisi
 Rogatus : & quod hic bellum non intuli, sed propuli.
 Nam prius in Galliam veni, quam tu, & Romanus populus
 Nunquam ante tempus hoc populi Romani exercitus, fuit
 Egressus Galliae provinciae finibus. Ecquid igitur
 Tandem tibi ? Quid in has possessiones tu Germanicas
 Venis ? Mea est hac Gallia : meis parva mihi victorijs,
 Sicut vestra est, illa altera, ut concedi non debet mihi.
 Si in vestros fines impetum faciam : Sic estis vos item
 Periniqui, quod me interpellatis in iure meo bellico.
 Quod ex Senatusconsulto Aeduos amicos praedicas,
 Appellatos : non sum tam barbarus, nec rerum tam rudis,
 Ut non sciam, neque nuper bello Allobrogum proximo, Aeduos
 Romanis auxilium tulisse, neque ipsos in gravissimis
 Contentionibus, quas iam diu mecum & cum Sequanis
 Habent, auxilio populi Romani usos. Suspiciari
 Possum, simulata amicitia, quod in his locis exercitus
 Habes, habere te mei opprimendi causa. Quod nisi
 Decedis, aut exercitum deducis ex hac Gallia,
 Ego non pro amico, sed pro hoste te habiturus sum. Quo-
 niam scio,
 Si te interfecero, multis me nobilibus & proceribus
 Populi Romani rem gratam esse facturum. Hoc aded ab ijs
 Per eorum nuncios compertum habeo. Quorum sane om-
 nium
 Amicitiam atque gratiam, morte tua possum redimere.
 Quod si discesseris, atque huius possessionem Galliae
 Mihi liberam transfuderis, magno ego vicissim te pre-
 mio

*Remunerabo: & quacunq; volueris bella geri in his locis,
Omnia confecta dabo, sine labore omni, sine periculo.*

Cæ. Et si multa proteruè in me dixisti, & petulanter admodum,

Ariouiste, tamen ut respondeam ad singula, nihil est opus.

Nam plura sunt, quæ me hortantur, quare capto negotio

Nec possim, nec velim desistere. Neque enim potius tuam,

Quam nostram iudico Galliam. Bello superati scilicet

Ruteni, & Aruerni, nunc olim à Quinto Fabio Maximo:

Quibus populus ignouit, neque redegit in prouinciam,

Neg; imposuit stipendium. Quod si quodq; antiquissimum

Tempus spectari oportet: populi Romani iustissimum

In Gallia est imperium. Si Senatus iudicium probè

Seruari oportet, libera debet omnino esse Gallia:

Suis quam bello victam Roma voluit uti legibus.

Sed hoc quid est rei? quid hoc tumultus? video accedere

Propius hunc tumulum, equites tuos, Ariouiste. Ar. abeo.

Cæ. Siccine

Conuentum inter nos? Nam ad nostros adequitant: lapides, telaq;

In nostros coniiciunt. Ego ad meos me recipio protinus.

Omittite hos: manum abstinete: neg; telum ullum reijcite.

Nam quanquam sine periculo committi posse pralium

Video: tamen hoc committendū non reor, ut pulsus hostibus

Dici possit, eos in colloquio circumuentos per fidem.

Sequimini me ocyus hæc legionis decima legionarij.

Placet enim non morando tempus terere, nec cunctari:

Sed sublata mora, movere castra, & in hostem pergere.

Nam dubium non est mihi, si sit relatum in vulgus militum.

Quanta Ariouistus in colloquio usque sit arrogantia:

Vt qui

*Vt qui Romanis perfide interdixit omni Galliâ:
Vtq; equites eius fecerint in nostros improvisum impetum:
Vtq; hac res colloquium diremerit: non dubium, inquam,
mihi est,*

*Quin maior alacritas, maiusq; pugnandi studium, animis
Queat in hîci militum, & exercitus. Sequimini hâc alarj.*

ACTVS V. SCENA II.

Ariouistus, Nasua.

EX prompto consilio mihi opus est, Nasua.
Na. Imò auxilio potius. nam quantum intelligo,
Pro Gallis dimicabit Cæsar & Aeduis.

Ar. Sic dixerat, arma interminatus Teutonûs.

Na. Hæcne illa amicitia, hæcne societas tua est
Cum populo Romano, Ariouiste? Ar. Scilicet.

Na. Vah differor iracundia, cum hac audio.

Tantâ mne leuitatem cadere in quenquam Ducem?

Ar. Ego legatos iterum dimisi ad Cæsarem.

Na. Quo consilio? Ar. Qui significant me velle de
Rebus, quæ agi inter nos capta sint quidem,

Neg; perfecta, cum ipso agere: rogare me, ut iterum
Diem constituat colloquio: aut si isthoc minus

Velit, ex suis legatis hûc mittat aliquem,

Quo cum deliberem. Na. proh summe Iupiter,

Satisne sanus es, qui hoc facias? Ar. Sic satis.

Na. At manifestum timoris signum hosti dabis.

Ar. Propono vim fortune ob oculos Nasua,

Martemq; belli communem. Nesquam minus

Quàm in bello eventus responde: Na. quid postea?

LI 3

Septenarij
Iambici

Ar. Si pace data, iam habere possum, quod volo:

Cur praelio vincam? cur quatuordecim

Annorum successus bonos in unius

Hora discrimen committam? Na. Non suafero.

Ar. Simul parta, ac sperata decora hora unius

Fortuna euertere potest. Na. Proh hominum fidem

Qua hac tam subito facta animi mutatio?

Ar. Incerta casuum non temerè pensitat,

Quem fortuna immutata nunquam decipit.

Na. Tot urbibus Gallo ereptis, tot praelijs

Feliciter confectis, adeone trepidas?

Ar. Fortuna maxima minimè credi velim:

Non eadem semper affulget. Na. Hominum fidem:

Tot habemus equites, tot pedites, tot agmina

Tribocum, Nemetum, Vangionum, tot Teutonas,

Qui Cepionem, qui Scaurum deuicimus,

An metuamus aliquid nobis à Cesare?

Periculum effugit, quisquis contemserit:

Timidum & fugacem queng, mors sequitur virum.

Ar. Hi spiritus magni magis sunt, quàm utiles.

Na. Neq, honesta nobis pax, neq, necessaria,

Qui firmiores, quàm illi, habemus copias.

Ar. Facies hominis, facies leonis, Nasua,

Vtring, ferrum, utring, humana corpora.

Na. Nimirum timidus repentè è forti factus es.

Ar. Acta magis reprehendi possunt, quàm corrigi.

Na. Si sic sententia est, abiucro. Ar. mane.

Na. Quid maneam, ubi nec mei, nec meorum usus est?

Ar. Sanè si fuit unquam ante hac, erit hodiè.

Nam legatis meis, quos misi ad Cesarem,

De

*De colloquio, aut de legatis ad me illius,
Volo hostem distinere: ne nos obruat
Improuisos. Nam prater castra Caesaris,
Nostras traducam copias, & ultra eum
Castra faciam, ut frumento, & commeatibus,
Qui ex Sequanis supportentur, & ex Aeduis,
Properè eum, nec opinantem intercludam. Na. Placet.
Ar. Nunc tu celeriter te ad ripam Rheni refer:
Et explicatas acie legiones tuas,
In hunc locum tecum adducito. Na. curabitur.
Ar. Vt hostem aggrediamur coniunctis viribus.
Na. Eo: Neq, enim prius quieuerò, quàm tibi
Triumphum, opes, victoriam mecum afferam.
Ar. Dì te mihi asseruent, incolumemq, referant.*

ACTVS V. SCENA III.

Titius, Procilius, Ariouistus.

Senarij
Iambici

O Bsecro te, mi Procili, quidnam spei tibi est,
De isthac legatione, qua iam fungimur?
Pr. Infecta pace ex colloquio sese ad suos
Caesar recepit: frustra verbis dictitans
Rem tentatam: armis decernendam clamitans:
Eam fortunam habendam, quam dederit Deus.
Itaq, utrinq, mouent castra: Anceps spes & motus
Animum miscent. Ar. Quinam isti sunt stratiotici
Togati, quos procul hùc adire conspicio?
Ti. Mihi contemplant Gallorum istas copias:
Et hostium vires dum mecum pensito:
Simul leta, simul obuersantur tristitia.

Lt 4

Pr. Primum recusatum ab eo colloquium fuit:

Postquam dein inopinato aduentu Caesaris,

Ferocia barbari hominis fracta nonnihil,

Mox ultro, quod recusauerat, efflagitat.

Paulò antè Romanos superbè, & Casarem

Superciliosè contempsit: Nunc pœnitens

Facti, colloquium institui denuò cupit.

Quis Vertumnus, quis Proteus ita mutabilis?

Ar. Procedam his obviam. Ti. Polypimentem ob-
tinet.

Pr. Tace lupus est in ipsa fabula Titi.

Ar. Quinam vos estis, aut quid huc contenditis?

Vtrum speculandi causa? Pr. Nomine Caesaris.

Legati adsumus: ut quæ dicas, quid Casarem

Velis, cognoscamus, & ad eum maturrimè,

Referamus. Ar. Exploratores estis, nihil

A Casare literarum? Pr. Mandata ferimus.

Ar. Lorarij, Satellites compræhendite hos

Pro speculatoribus, in catenas ocys

Conjicite. Ti. obsecro, ne saui in nos innoxios,

Sine nos causam dicere pro nobis. Ar. Non sino.

Ti. Per dexteram te oro, quam tu hospes hospiti

Dedisti. Ar. Frustra oras. Pr. Violas ius gentium,

Ar. Nihil interest. Pr. Males exempli, hospites

Legatos Romanos de nihilo corripì.

Ar. Afferuate manicis: pedicis constringite.

ACTVS V. SCENA, IIII.

Ariouistus.

Vos

Vos reliqui, intra munitiones, & castra hac, consi- Octonarij
stite. (tur longius, lambici.

Quisq; locum, quem cepit, teneat, neq; progredia-
Ac ne laceßiti quidem procurrite. Centenarij

Pagorum delectos omni ex iuuentute habeant singulos

Pedites, apta velocitate ad equestrem pugnam: eos

Locent ante aciem, & solito de cursu nauiter exerceant:

Ita iunctis orbibus, ut nemo sit posterior ex omnibus.

Ego fatidicam sacerdotem Albriniam in hoc luco consulã.

Ne forte inauspicato Marte committam hodie pralium.

Diuina mulier est: qua inspectis & notatis amnium

Verticibus, & gyrus riuorum, res futuras præcinit:

Hæc autum nouit modulatus, volucrumq; cantica,

Hæc sortes nouit: hæc equorum monitus ac præfagia

Scit experiri, & hinnitus, certosq; obseruare fremitus.

Nec ulli maior auspicio fides. Ibo intrò, ut dixeram.

ACTVS V. SCENA V.

Thrasymachus, Lydus.

Dij, Deaq; omnes hunc pessimis exemplis perduint; Septenarij
Qui mihi dormienti suffuratus est cum pallio Trochaici
Pileum, & macharam. Capitis perdam hominem, si
inuenero.

Non enim mediocri incedo iratus iracundia,

Sed capse illa, qua soleo excidium victis facere oppidis.

Verum tamen hoc lator, quod vacuum crumenam repperit,

Nam quod reliquum fuerat de stipendio, prior abstulit

Tusnelda, alea potita præsigni victoria,

Felicem & cautum me, qui furi ita furtum prauenerim.

Sed quid agam? Caesar mouere signa iussit, milites

Ll s

Conuocat, tuba sonant: Ego neq₃ noui tesseram,
 Neq₃ paludatus, neq₃ clypeatus sum. Nisi quid à Lydo mihi
 Restat, oppido perij. Nam inermem expunget Centurio:
 Aut cum ignominia exarmatum, atq₃ exauctoratum domū
 Dimittet. Verum ipse egreditur: quid rei est? motat caput.

Ly. Perspicacibus eum oculis oportet esse, militem
 Qui cupit videre pium, ac probum. Nam cæcus hic ego
 Sum, meosq₃ sumus exêdit oculos penitissimè.

Th. Pol haud erras. Ly. Ibi fas, ibi ius esse dicunt, maxima
 Vbi sit merces. Th. Idem & ego arbitror. Ly. Vis nunc
 facta est ius:

Ius factum est vis. Nam legionibus agitur nunc, non legibus,
 Hasta non iusto, lacertis, non chartis. Th. planissimè.

Ly. Qui paternas & maternas res concoxerunt domis
 Qui cades perpetrarunt, qui incestus, qui parricidia:
 Hi nunc condemnantur ad militiam: Quasi verò turpissima
 Scelera honestis expientur nominibus. Th, sic seculum est.

Ly. Et quis istiusmodi efferos cyclopas puniat?
 Num qui ipse immersus vitijs volutatur fœdissimis?

Th. Secū habitanto isti. Ly. Nunc autē pœnis deficientibus.
 Accrescunt flagitia. Nam deteriores omnes sumus
 Per licentiam. Th. Huius ego rei de me exemplum capio.

Ly Itaq₃ ius & fas putant, negotiatorem obuium
 Exonerare pecunia: neq₃ hoc modo, sed insuper
 Quod Germanis vsitatum dictitant, prædas agunt,
 Ex rapto viuunt. Neque iam latrocinia habent infamiam.
 Nam desidia minuendæ causa isthac fieri prædicant,
 Et propter iuuentutē exercendam. Th. Sic est per Iouem.

Ly. Tum quoties ad aleam, & scortationes deficit
 Argentum, mox confugitur ad belli titulum: & hostis est.

Quisquis

Quisquis habet, quod fiet ad prædā idoneum. Th. videlicet.

Ly. Caesar optimè mereatur de rebus mortalium,

Si hos Centauros exauctoratos redigat in ordinem.

Th. Tum pol non bene agetur cum Ithrasymacho: Dū calistēs

Omen hoc procul auertant. Ly. Quis hīc loquitur? qd hoc?

Vnde tu iam proripis? Th. Ex hoc angulo: quod clanculum

Me receperam, ut edormiscerem, quod biberam hīc antea.

Ly. Sat ne commodè dormisti? Th. Vah. Ly. quid vah?

Th. Neg, pallium

Est, neg, pileum. Ly. At nobis neg, dormiendi tempus est.

Neg, sic oscitandi, Nam momentis ferè singulis

Castra mutantur; cur tu stertis? qua hæc oscitantia?

Th. Eheu pallium quod amisi infelix cum pileo

Dormiens. Ly. Tusnelda habet gratiam meretricula.

Th. Vbi romphæa mea altera oblonga? Ly. Intus mæsta desidet.

Lamentatur, quia se pridem feriatam non geras.

Th. Armaturam quaeso tuam mihi, Lyde, accommoda.

Ne solus veniā inermis in hoc prælium. Ly. Quid postulas?

Th. Galeam, scutum, lanceā, pilum, gladium, zonam tuā.

Ly. At metuo, ne splendeat satis. Th. Satis: quin das modò.

Ly. Vtrūmne leuem armaturam poscis, an grauem?

Th. Imò leuem,

Nam levis armatura sum miles. Ly. certè leuissima.

Heus Cylinder, effer hūc clypeum meum, buic ut applicem:

Tum macheram, lorica, verutum, humerale, balteum;

Exornabo ego te basilicè. Th. Salua reddentur tibi.

Ly. Ita quidem spero: neg, enim tu primipilus nunc eris!

Neg, te Caesar, si sapit, vlli militiæ præfulciet.

Hæc

Hac lorica oculorum prastringes aciem, in acie hostibus.

Th. *Nimis est vncta.* Ly. *At cuius perfacile resistet ictui.*
 Nam, crede mihi, experto, nec catapultam quidem transuerberet.

Hac galea ecquid ornatum, Thrasymache, lepide condecorat tuum. (cei.

Th. *Vah, quid hac crista?* Ly. *Tota est tibi cauda gallina-*
Vah praeclarus ad legionem bellator. Th. *videlicet.*

Ly. *Hac machera ut addecet.* Th. *Perquam stratioticè decet.* (edidi:

Ly. *Hac ego multum effudi sanguinis, multam stragem*
Hac decem Gallos, decem Germanos vno ictu simul

Occides. Th. *Quid ni?* Ly. *Germanos gallos gallinaceos.*
Tum hac zona, ut graphicè decet? Th. *Sufferta videtur*
larido, (teus.

Nam prae pinguis admodum est. Ly. *Martis credetur bal-*
 Th. *Imò Bacchi, aut alicuius Potitij, aut Pinarij.*

Ly. *Hac claua Herculis.* Th. *Tudicula pultaria scilicet.*
Sed hoc (millia.

Quid agam cum telo? Ly. *Hoc ego transfixi Gallorum*
Hoc eodem vtèris propilo. Th. *Propilo?* Ly. *scilicet.*

Th. *Lyde, Lyde.* Ly. *quid est?* Th. *cedamus intrò quàm licet, ocyus*

Ly. *Quid ita?* Th. *Caesar huc it, ne nos astitisse sentiat.*
Aliàs inhabitabimus nos ambo carcerem. Ly. *Amoue*
Te intrò miles centuriate in expuncto manipulo: vlneis
Ornande armis: feci ego, ne mihi impune hodiè illuferis.

ACTVS V. SCENA VI.

Labiennus, Caesar.

O faci-

Facinus indignum. Ca. Sic est. La. quod nomen
apud omnes populos
Omnesq; nationes sanctum, inuiolatumq; semper
habitum est,

Ostōnarij
lambici,

Legatos ab eo detineri, coniectos in vincula? ¶ (culo

Ca. Ego legatum ex nostris ad eum, non sine magno peri-
Missurum, & hominibus feris obiecturum cum cernerem:
Visum est mihi commodissimum, M. Valerium Procilium,
Propter fidem propterq; lingua Gallica scientiam,
Et Marcum Titium, qui Ariouisti usus fuit hospitio, ad eum
Mittere. La. Sed ambos in catenas coniecit homo barbarus?
Ca. Videlicet. La. At tantā inne inultam ferre contumeliā?
Ca. Haudquaquam. Nam idcirco prolatus huc castris, ut
aspicis,

Iam quinq; continuos dies pro castris copias meas
Produxi: & aciem instructam habeo: ut si velit hostis modo
pralio

Contendere, ei potest: nusquam desit. Verum intelligo,
Adhuc tenere se castris. La. At equestri pralio tamen
Contendit hic quotidie. Ca. Quo pralio? La. Pugna est ge-
nus,

Quo se Germani exercent. Ca. Quomodo? La. sex equi-
tum millia,

Totidem sibi deligunt fortissimos & velocissimos
Pedites, salutis causa. singuli ex omni grege singulos.
His cum versantur in istis pralijs: ad hos se recipiunt
Equites: hi, si quid durius sit, concurrunt: si vulnere
Grauiori accepto decidant equis, circumstant eos.
Si prodeundum longius, aut recipiendum sit celerius,
Tanta est exercitatione horum celeritas, ut iubis

Equo-

Equorum subleuati, cursum adaequent. Cæ. Sed pugnatamen
(sar est,

Nobiscum decertare recusat. La. Atq; hoc ipsum, Cæ-

Quod maximoperè miror. Nam quingentos passus circiter
Vltra ipsos confedimus: ac delecto castris idoneo

Loco, acieq; triplici instructa, primam & secundam aciem
In armis esse, tertiam munire castra iussimus.

Quibus munitis, legiones duas, ut scis, reliquimus,

Cû parte auxiliorû: reliquas quatuor in castra reduximus

Maiora: tum è castris utrîsq; copias duximus,

Et acie instructa pugnandi potestatem hosti fecimus.

Verûm, vbi ne tû quidē prodire eos velle animaduertimus:

Circa meridiem omnes copias in castra reduximus.

Tum demum Ariouistus suarum copiarum manipulos

Aliquot, qui castra minora oppugnarent, misit. Cæ. Sanè
acriter

Vtrinq; pugnatum est ad vesperam vsq; occasum deniq;

Solis, Ariouistus copias suas multis & redditis

Et acceptis vulneribus in castra reduxit. La. Sed pralio

Cur iâ abstinens? Cæ. Huius rei causam è captiuis reperiio.

La. Quam obsecro? Cæ. Dicunt, Germanis esse consuetu-
dinem,

Vt matres familiâs earum vaticinationibus,

Et sortibus declarent, utrûmne sit ex vsu, pralium

Committere, an secus: easq; ita dicere, genti non esse fas

Superare armis, si ante nouam lunam contendissent pralio.

La. Eadem hac superstitio olim quoq; Lacedæmonum gen-
ti fuit.

Cæ. Vt sit, ego Paulû imitabor Macedonicum. La. Dic
quomodo?

Cæ. Luna

Cæ. Luna nascenti aliquot Germanorū millia pro victima
Nunc immolabo, sicut deficiente ille vndecim boues.

Nam rectè Sulpitius vocato in concionem milite,
Pronunciauit, ne quis pro portento acciperet credulus:
Quod naturali ordine, statis temporibus: & sciri antea,
Et prædici posset. Nam quia certi Solis Lunaq; sunt
Ortus & occasus: nunc orbe pleno, nunc cornu emicat
Exiguo. Itaq; ne obscurari quidem, cum conditnr, trahi
In prodigium debet: ut aiebat Sulpitius doctissimus.

La. At ego Periclis exemplum sequar. **Cæ.** quomodo?

La. sicut oculis

Ille attoniti nauta vestem obiecit: ne Solis lumine
Obscurato animum desponderet: Sic ego humeris militum
Apponam clypeos, ne quid à noua hac Luna timeant mali.
Nam satius est multò, configere cum torpentibus ocio,
Quàm, tempora illorū expectando, desiderare. **Cæ.** videlicet.
Territum adhuc hostem præstat opprimere, & mentis vix
compotem,

Quàm sese colligendi tempus attonito concedere.

Neg; enim dubito, quin omen hoc Germanis auspicio malo
Futurum sit. Sicut Macedonum olim regno exitium suum
Non Luna, sed mens occacata paucioribus secum attulit.

La. Quin ergo mox aciem rursus instruimus atq; ad castra
hostium

Accedimus. **Cæ.** fiat: vos centuriones & tribuni militum
Educite huc è castris copias: vt illicet instruam.

ACTVS V. SCENA VII.

Ariouistus, Cæsar.

V Ideo admoueri propius castris, ac propius hostiū acie:
Cui nisi resistam, nos intra munitiones opprimet.

Mihi

*Mihi quidem praelium dissuadet Albrinia: nec Nasua
Redit cum Suevicis auxilijs: incertus sum, quid agam.*

*Ca. Vos legionarij legionis decima, mihi pratoria
Cohors eritis: tu Diutiace, in prima acie duc Aeduos:
Vos Aruerni, atq; Allobroges dextrum cornu explebitis:
Valemus Legionariorum multitudine militum, (minus
Pro isthoc numero hostium. Ar. Proh Sol, proh Luna: quid
hoc rei obsecro:*

*Aciem hic suam instruit? quid sto? Ca. ad speciem
Utendum mihi alarijs: adeste Leuci, et stationem hanc tue-
Vos pila Romani, vos Galli gesa, primo iactui (mini:
Protensa habete: sicut ratio militaris postulat.*

Hic funditores: hic cetrati milites, consistite.

Tu. Labiene sinistro cornu praesto: tu Crasse equitatur:

Cumq; expeditior sis, quam qui in ipsa versantur acie:

Si quis erit casus, aciem tertiam mitte laborantibus

Nostris subsidio: Tu Nouissimum duc agmen Confidi:

Et ne ab latere, neue ab tergo perrumpant ordines, caue.

Si aut carptim aggrediendo nos circumagere, aut confusa

Voluerint implicare, tum sensim laxate manipulos. (strue

Cum primis ut phalangem dissipetis, in hoc contendite.

Nulla euidentior causa fuerit, quam isthaec, victoria.

Ego singulis legionibus legatos addam singulos,

Cum quaestore: ut eos testes habeat quisquis virtutis sua.

Ar. Nunc in cuneos & turmas, contra me omnes asistite:

Et quares praecipuum incitamentum esse fortitudinis

Solet, ne fortuita cuneorum sit conglobatio,

Generatim consistite: ut è familijs & propinquitatibus

Posint cunei constitui. Vos Treboces huc cum lanceis

Maioribus, vos Marcomanni cum cateijs hunc locum

Tene-

*Tenete: Hoc Nemetes interuallū: istud Vangiones impleant:
Stationem habete hanc vos Sueui, cum francis: vos Sedusi
Cuneum hunc seruate cum verutis: vos Harudes ceteri,
Missilia docti spargere, obvertite frontem fronti hostium.
Inprimis ne phalanx disijciatur, erit vestra cautio.*

*Nam conferta, hastisq, horrentes vires sunt intolerabiles.
Quid tu inter Harudes Marcomāne? quid tu inter Sedusos?
Quid respectas? illic sunt hostes, non à tergo surcifer.
Nunc omnē acierhedi & carris circumdabo: ne qua in fuga
Spes militi relinquatur: eoq, imponam mulieres:
Qua in praliū ituros, passis manibus flentes orant, flagitent,
Ne in seruitutem se tradant Romanis: hi Sanctissimi
Testes sunt, hi bellatori sunt laudatores maximi.*

*Ca. Confectis omnibus, nihil aliud restat, quàm ut militem
Oratione ad virtutem, & alacritatem pugnandi incitem.
Si, quem ex Ariouisti iniurijs accepimus, iustus dolor
Non indueret arma nobis, milites, iam pluribus
Verbis mihi ad vos utendum putarem: Nam quibus minis
Omni interdixerit ille nobis Gallia: quàm atrocibus
Dammis multarit Aeduos, propinquos & fratres populi
Romani: quàm superbè amicitiam nostram contemserit:
Quis omnium est, in hoc exercitu, qui non rescuerit?
Nullum mihi priuatum intercedit, cum Rege hoc negotium.
Quicquid sumus locuti: quicquid egimus: quicquid ab eo
Responsi tulimus milites, id interest nostrum omnium.
Lacestos nos esse, Dij testes sunt: qui belli exitum,
Secundum ius fasq, dabunt. Nam præter spem nostram per-
fidus*

*Repentē est hostis ex amico: atque è socio adversarius.
Nos qui patriā, qui amicos, qui socios defendere cupimus,*

M m

Maturè occurrèndū censem̃ barbaris : ne quem impetum
 In nostros fines faciant : satiusq; omninò fore duximus :
 Si bellum in ipsorum terris geramus, quàm provincia
 Illatum ab ipsis, propulsemus. Nam recordor milites,
 Neminem eorum, qui exactis temporibus invasere Italianā
 Prius ab iniurijs cessasse, quàm bellum eorum finibus
 A nostris esset illatum. Nec Epirota nos prius
 Armis laceessere desierunt, quàm Latini in Graciam
 Transmiserunt : neq; Philippus, Italicum, qui iam agebat
 animo

Bellum, antè quieuit quàm Romani invaserunt Macedoniā :
 Neq; Perseus ille, neq; Antiochus, neq; Mithridates Ponticus,
 Finem fecere prius iniurijs, quàm nostri in limites
 Illorum hostilibus armis irruerunt. Ac ne persequar
 Alia, Chartagineses, antequam à nobis in Africa
 Quicquam hostile experti essent, traiecerunt ultrò in Italiā :
 Vastarunt regionem : diripuerunt urbes : ac parum absuit,
 Quin ipsam Romam caperent : Vt verò primum nostri duces
 Arma sua in ipsos converterunt, nullum interea Punicum
 In Italia bellum experti sumus. Quid hos ipsos loquar
 Gallos Celtásque. Quandiu enim Romani iuxta Alpes Ita-
 licas

Se continuerunt : Galli eas transcenderunt multoties.
 At postquam ausi sumus aliquando arma extra fines patriæ
 Efferre : eosq; bello adoriri, & partem aliquam terræ suæ
 Ademimus : nullum hostem in Italia videmus Gallicum.
 Ar. Disposui in acie nunc omnia, non ut volui, sed ut potui :
 Restat ut oratione mea animos confirmem militum.
 Si, quæ animū Samagetobriæ habuistis in bello cōtra Aeduos
 Et Sequanos, eundem in hoc pralio habueritis, vicimus.

Neq;

*Neg, enim alios terra Aeduos, aut Sequanos repente iam
Per quatuordecim annos edidit : Sed iidem sunt, suos
Qui nobis obsides dedere, & quorum urbes inuasimus:
Neg, hi Romani: qui violato amicitia iure ac fide,
Nobis bellum inferunt, meliores sunt, quàm quos in finibus
Suis maiores nostri armis vicere, Cimbri & Teutones.
Rhemum & Germania Deos, do testes vobis, milites,
Cum foederum ruptoribus Aedujs pugnam hanc capessere.
Id quod belli euentus, velut æquus arbiter, satis arguet.
Nolite igitur committere, ut quas urbes bello vicimus,
Bello amittamus, aut qui prius intulimus bellum Gallia
In ipsorummet finibus, ab ijs, nunc in nostris male
Premamur. Non minoris est animi, res partas tuerier,
Quàm querere novas. Nam cur nos tandem tot pertulimus
miues,*

*Tot flumina superauimus nando, tot montium iuga
Transcurrimus ascensu : si alij nostris fruantur victorij?
Neg, enim iam de possessione Sequani his est agri:
Sed dimicandum nobis est pro Rheno, pro Germania.
Nec est alius à tergo exercitus : qui, nisi nos vincimus,
Obstitat hosti : hic nobis obstandum, Germani milites.
Ca. Ariouistus, quantuscunq, ignauis timidusq, videriet?
Potest: si quid mihi creditis, homo vecors est, efferus,
Amens : pauore nostro, quàm virtute sua felicior.
Nec nunc ille, quia audet, sed quia necesse est, in pugna veni
Ar. Neg, verò est, quod clades Heluetiorū quenquam ter
reat.*

*Sua illis obstitit victoria, dum incauti Ararim transeunt
Agmine disuncto, incuriosis vigiljs, rupto ordine.
Fortuna, qua necessitatem pugnandi imponit, eadem*

Premia etiam proponit amplissima nobis victoribus.

*Cæ. Cum bestijs feris res est, quas captas, atque vinculis
Inclusas, quando earum natura haud potest, vel longior
Committat dies, vel magnitudo supplicij, & metus
Pœnarum. Nam ubi iuris reverentia excessit animis:
Et ubi summa imis miscentur: vi, pœnis, armis est opus,
Ut vim repellamus. Neque vos barditus eorum terreat,
Nam barbari, quò plus terroris afferant, clamoribus
Sublatis, omnia miscere solent. Vox occidit neminem.
Quid? quod maiori parte corporis nudi, sagulo induti
In pugnam venient: paucis lorica, vix uni aut alteri
Cassis erit, aut galea. Ar. Quid, quod plana omnia hic &
prona sunt?*

*Nulla hic angustia: nulla fauces: in ipso limine
Victoria stamus, multum nos & proceritas corporum,
Et armorum leuitas iuuabit: Tum si quis casus fiet,
Nota paludes, nobis usui, perniciose hostibus.*

*Cæ. Perpendite iam, quo quisq; vestrum vultu, si referatis
hinc pedem,*

*Domi occursum: non ijs militibus, qui Sertorium
Cinnamque vicere: sed ijs, qui hos ipsos nuper Teutones,
Pecorum modo fugientes, per saltus consecrari invios,
Occidere? An vos Casarem Mario peiorem creditis?*

*Ar. Postremò hic unusquisque nò corpus suum: sed coniugē
Ac liberos protegere putet: nec curas solummodo agitet
Domesticas, sed cogitet nostras manus patriam intueriet.*

*Cæ. Sed quid memores frustra moneo? ultione opus est non
prælio.*

*Ite, ruite, & victum hostem perfidumq; armis excindite.
Tergo fugientum vulnera inferte, fugâ animis: tuq; tubicē.*

Ar.

Ar. Quod si ultimo à dedecore nomen vindicare Teutonum
Vultis: agite sonitu armorum, & tripudijs signum date,
Celeriter procurrite: ut in nos conijciendi pila spatium
Ne detur hostibus: Gladijs pugnat cum hoste cominus:
Facite phalangem, tollite barditum, ruite, tundite, agite.
Cæ. Tutubicen, da pugna signum tuba ocys: cane clasticū.

ACTVS V. SCENA VIII.

Cæsar, Procilius, Titius,

Hostem fugientem persequimini, consecuti occidite,
Neq; viribus confisi, amnē Rhenum transnare sinite:
Neu lintribus iunctis, salutem sibi petant, operam
date.

Hac milites Germani pugna est, quam poposcistis hodie:
Quis homo? quis Deus est, quem possitis accusare barbari?
Vestra hac temeritas: vestra hac est audacia? quid carra re-
tro,

Quid vallum spectatis? nisi victorem hac recipiunt neminē.
Quid hoc raptores: quē trahitis vincitū? Pr. O Cæsar obsecro
Fer opem. Nam te mihi opportunitas ipsa obtulit hodie.

Cæ. Proh Iuppiter seruas me: videon' Procilium? certē
ipsum est.

Quid cesso vi summa ipsum eripere de manu hostiū? hem tibi:
Hem, sic datur, si quis legatos violat: hem tibi, hem viden',
Ut diffugiant? Sequimini legionarij, comprehendite,
Occidite: vos facite: ellites hunc vinculis exoluite.

Pr. Cæsar, quā fortunatus hic illuxit hodie mihi dies?

Cæ. Et mihi multo omnium fortunatissimus. Nam mi-
hi velim

Credas, mi Procili: non minorem hac res voluptatem mihi,

Mm 3

*Quam victoria, fert ipsa: quod familiarem, quod hospitem
Meum, mihi restitutum video, & ereptum è manu hostium.*

Pr. Nescis, ah Nescis tu, Caesar, quibus fuerim in periculis.

*Ca. Quid nesciam? qui te scio, fuisse inter barbaras, feras,
Immanes bestias? Pr. Ter, me presente, de me sortibus*

Consultum fuit, utrum statim necarer igni, an in aliud

*Tempus reseruarer. Ca. Quo pacto? Pr. vili virgulto
mea (vis mihi,*

Vita omnis pendebat. Ca. Dic quomodo? Pr. si auscultare

*Dicam tibi. Ca. Volo equidem, quin dicis. Pr. virgam fru-
giferam arbori*

Decisam in surculos isti amputare, & discretos notis

*Quibusdam, super albam vestem temerè ac fortuito spar-
gere*

Solent: Tum si sacerdos consulatur publicè, Deos

Precatus, ac cœlum suspiciens, attollit ter singulos:

Et sublato secundum inscriptam interpretatur literam,

Prout nunc fors ceciderit, de vita consultant, & de nece.

*Ca. At quomodo tu evasisti liber? Pr. Sortium beneficio
Incolumus sum. Adeo in præcipiti stetit vita, & fatum
meum.*

*Ca. Tua calamitate nihil quicquam de voluptate hæc
mea*

Et gratulatione deminuit fortuna. Pr. Gaudeo:

Et incolumitatem meam tibi esse gratam, gratias

Ago. Sed ô spem Caesar insperatam. Ca. quid rei, aut spei est?

*Pr. Titium reduci video. Ca. Vbinam? Pr. recta hic re-
ducitur via.*

*Ti. Di magni, ut ego latus sum, ut lætitia differor & gau-
dia,*

Quod

*Quod hostibus victis, triumphat Caesar, milites onant.
Nam hoc nisi sic esset, vitam ego meam cassa nuce non redimerem.*

*Sed videon' Casarem cum Procilio? ipse est: certè ipse est.
O Caesar, ô mi Procili, saluete exoptatissimi.*

*Ca. Saluus sis: saluum te redire totus gestio Titi.
Nam ad summam letitiã, quam capio ex hac victoria, Titi,
Accedit non minor hæc, quòd vos ambos incolumes recipio.
Ubi autè Ariouistus? ubi uxores? Ti. Amba perièrè in fuga.*

*Earum una Sueua fuit natione, Norica altera:
Regis Voccionis soror: à fratre missam sibi, quam duxerat
In Gallijs: tum filiarum occisa altera, capta altera.
Pr. O factũ benè. Ti. Rex ipse piscatoriã nactus scapham,
Ad ripam Rheni deligatam, ea profugit. Pr. olim ita
Xerxes flagellatum traiecit Hellepontum è Gracia
Rediens in Persidem, sine copijs, sine omni exercitu.
Adeo fortuna lubrica est: nec immota teneri potest.
Nam si ne pedibus est: quæ pennas tantum & manus habet.
Cum porrigit manus, plantas quoq; comprehendere non finit.*

*Ca. Mutabiles sunt & breues humanarum rerum vices:
Nec ulli simpliciter una eademq; indulget felicitas.
Ti. Insigne certè exemplum fragilitatis humana ob oculos
Versari cernimus, cùm Regem hunc Ariouistum cernimus.
Quare in secundis rebus nihil in quenquam consulere decet:
Nec presenti fortuna confidere: cum, quid vespè ferat,
Incertum sit: Hic enim vir erit tandem fortis, cuius animum*

Nec sors aduersa infringet, nec prospera statu suo efferet.

*Cæ. Ego sanè quod ad me attinet, & humana semper sum
memor*

*Infirmi- tatis, & vim fortuna animo reputo: &
Omnia, quacunq; agimus, subiecta mille casibus non nescio.
Sed eamus intrò, & confectis duobus bellis maximis,
Lati consumamus hunc diẽ, & reliqua huius anni tempora.
Ti. Spectatores, non est, quod expectetis frustra, Nasuam;
Dum redeat hũc cum Sueuicis auxilijs, uti promiserat.
Nam pralio hoc trans Rhenum nunciato, Sueui & Teutoni,
Qui ad ripas Rheni venerant; domum cœpẽre reuertier:
Quos ubi, qui proximi Rhenum incolunt, sensere exterritos
Mox insecuti, magnum è fugientibus occidẽre numerum.
Quod reliquum est, si placuimus, & si est ocium, plausum
date.*

ELEGIA DE BELLO HEL- vetico, è primo comment. Cæs. libro.

H *Elveti aggredior causas memorare duelli,
Et durum antiqui dicere Martis opus.
Alme parens hominum, maioribus annue cœptis:
Ne graue pes Elegus ferre recusset onus.
Regni Orgetorix feruente cupidine raptus,
Hostica Santonicis finibus arma parat:
At sibi Casticum percusso sœdere iungit:
Cui Catamanteles Sequanus antè pater.*

Dum-

Lumnorigis item presenti pignore firmat,
 In se animum: magno factus amore socer.
 Illi persuadet, regno ut potiatur auito:
 Euic: premat ut sceptris Aedua rura suis.
 Ipse sanul patriæ summæ affectat habenas:
 Santonico dominus iura daturus agro.
 Quæ postquam, cupidus bellandi, Helvetius ausa
 Comperit, infidum pœna secuta virum est.
 Haud minus in ceptis alacres tamen omnibus instant:
 Exuruntq; suos, gens furibunda, lares:
 Ac socijs demum vicino à limite lectis,
 Allobrogum fines, quâ via lata, petunt.
 Cæsar ubi Ausonj's procul hoc cognouit in oris.
 Gallica præcipiti fertur in arua gradu:
 Allobrogésque subit, Rhodanus qua stagna Lemanni
 Deserit, & vastas gurgite voluit aquas.
 Euocat hûc sparsas per Gallica rura cohortes,
 Auulsoq; hosti ponte retardat iter.
 Bis poscunt humiles illi transire: bis illis
 Abnegat occluso tramite Cæsar iter.
 Inde viam vi pertentant: sed ab amne repulsi
 Anfractu longo Sequana rura petunt.
 Hic ubi Dumnorix aperit, cum pace sequestra,
 Aedui innocuam trita per arua viam.
 Ut ventum ad cultos, quos gens habet Aedua fines:
 Protinus infestum depopulantur agrum.
 Diripiuntq; lares: captiuâq; corpora ducunt:
 Infelix populus Cæsaris orat opem.
 Haud mora: petrumpunt Ararim terna agmina iunctis
 Lintribus: arborea pars rate sulcat aquas.

Quarta cohors fluuij ripam Tigurina tenebat:

Dum reliquum oppositam tangeret agmen humum.

Obruít hanc fido Labienus milite cinctus,

Palantesq; viros hinc necat, inde fugat.

Mittitur extemplo princeps Diuico, petítum

Gallica pro populo rura laremq; suo.

Sed renuit Caesar: partesq; intentus in omnes

Quà datur, infesto praelia Marte facit.

Res tamen vna premit, magnorum prima malorum

Saua comes, bello non toleranda fames.

Concilio socios tunc lecto incusat iniquos:

Quòd non promisso stet sua pacta fides.

Aedui excusat Liscus, seseq; tuetur:

Et Dumnorigis crimen id esse docet.

Cum Diuitiacus frater pro fratre querendo

Ingemit: & veniam supplice voce rogat.

Omnibus in melius, duce & auspice Cesare, versis,

Iamq; solo fruges suppeditante nouas:

Protinus in seuum Caesar proficiscitur hostem:

Et montem, sub quo federat ille, subit.

Hùc signis motis Labienus ad ardua montis

Clam venit: inq; alto vertice castra locat.

Confidius vanis implet rumoribus aures:

Atq; hostem summo dicit adesse iugo.

Vertit humum Caesar, seseq; in tuta receptat:

Consequitur matris hostica turba suis.

Vix equites primo Tigurinis Marte resistunt:

Instauratq; aciem Caesar, & ultor adest.

Iamq; volant pila: & miles, conuersus in hostem,

Praelia nudato cominus ense gerit.

Par

*Pars bona' diffugiunt: Sed Boij' acresq;, Tulingi
 Restituunt aciem bellipotente manu.
 Hos armis reprimis Caesar: bifidaq;, cohorte
 In celerem vertit barbara terga fugam.
 Castra petunt omnes, carrosq;, ignobile vallum;
 Ancipitiq;, diu praelia Marte gerunt.
 Donec Casareas victoria lata coronas
 Tandem aquilas, hostem sed fuga turpia habet.
 Illi palantes ad Lingonis arua feruntur:
 Pars etiam Rhemi littora nota petunt.
 Sed trepido à cursu sub Caesaris ora retracti,
 Flebile supplicium, quod meruere, luunt.
 Pars assignata potitur telluris amore:
 Pars patriam rursus cogitur ire domum.
 Sic graue principium peior fortuna secuta est,
 Nam plerunq;, ingens exitus orsa probat.*

ELEGIA DE BELLO GERMA-
 NICO, EX EODEM
 Libro.

TE quoq;, prisce cauam Rex Ariouiste, tuosq;
 Aduersos casus, & graue Martis opus:
 Quando Casareis victus legionibus olim
 Vertisti Aruerno terga pudenda solo.
 Est opera pretium veteres cognoscere casus:
 Et nostra exemplo fata cauere tuo.
 Postquam Germanos pater incusasset iniquos
 Aeduus, atq;, Italiam vocce rogasset opem:

Cesar.

Caesar, amicorum cladem miseratus inultam,
 Suscipit in Latiam Gallica corda fidem.
 Haud mora, legatos ad regem mittit iniquum:
 Qui certa pacem conditione petant.
 Ille furens animi cæpto persistit eodem:
 Et bellum demens Ariouistus amat.
 Obuius at Caesar munit Vefontica vallo
 Mœnia: quem contra Teutona turba fremit.
 Extemplo Ausonios trepidus pavor occupat artus.
 Nam metuunt hostem Duxq₃, comesq₃, trucem,
 Vix timidas Caesar vocum dulcedine mentes
 Erigit, ac pauidos incitat ore viros.
 Mittitur hinc Rheni vastus orator ab oris;
 Aptaq₃, colloquio temporarite petit.
 Non renuit Caesar, quæ commoda, tempora sandi:
 Et regem contra regia verba facit.
 Ille autem dudum conceptas asperat iras:
 Exercetq₃, graues ductor vterq₃, minas.
 Tum quoq₃, Germanus miles consurgit ad arma:
 Colloquijq₃, furens dissipat istud opus.
 Rex fraudem occultans legatos mittere pergit:
 Mittit legatos Caesar & ipse suos.
 Cum fera meus regis contra iura omnia missos
 Legatos manicis, compedibusq₃, ligat.
 Castra exinde mouet, sed Caesar in omnia promptus,
 Hinc acies, illinc castra subinde locat.
 Pugna sit ad pallos equo Mauorte, sed hostem
 Caesaris ex acie fata maligna trahunt.
 Quippe nefas erat, ante noua noua cornua Lune,
 Germanos bello conseruisse manum.

Ergo

Ergo Teutonia redeunt in castra cohortes:
 Demere iam vultus Sole parante suos.
 Postea lux cælo vix densam amouerat umbram,
 Instructaq; acie Caesar in armatuit.
 Nec minus in Latium signa infert Teutonum hostem:
 Et celeri subito colla phalange premit.
 Cornua dextra labant aciei: Romula retrò
 Gens acta, & multo vulnere lassa cadit.
 Subsidio donec, veniens ibi Crassus equestri,
 Verteret in celerem barbara terga fugam.
 Palantes tota insequitur dux Teutonas ora
 Italus: infelix Ariouiste fugis.
 Vnà amba pereunt, bina cum coniuge, nata:
 Teutoniâq; paup plurimus opplet humum.
 I nunc: Ausonias Germane laceffe cohortes:
 Hic solet euentus cœpta nefanda sequi.

ELEGIA FVNEBRIS IN MORTE FILIOLAE AGNETIS.

ME postquam liuor natali Academicus ora
 Expulit, & furias addidit Aula suas:
 Quatnor interea consors mihi pignora lecti,
 Heu quàm diuersis protulit orta locis.
 Vtq; locis peperit toto procul orbe remotis,
 Sic ea non vna mors tumultauit humo.
 DOROTHEAE Carni prima est mihi nata Labaci,
 Pura vbi fontanî labitur vnda Sauî.
 Hac eadem Diui iacet ad sacra limina Petri:
 Expectans reditum Christe benigne tuum.

Altera

Altera pòst reduci mihi BARBARA nata Tubingæ,
 Ingrato patria dormit humata solo.
 Tertius ANDREAS patre editus exule, matrem
 Heu profugam è patrio concomitatur agro:
 Vagituq³, suum querens, gemituq³, parentem,
 Bohema tandem lumina clausit humo:
 Hic vbi Casariam liquido secat agmine Pragæ
 Muldauus, & vitreas Albidos auget aquas.
 Nunc tu Brunopoli mihi blandula nasceris AGNES:
 Et tristem me hilaras, exilioq³, leuas.
 Qualiter aquæuo proles numerosa Iacobo,
 Venturi generis spes animusq³, fuit:
 Cùm fugeret diri crudelia tecta Labani,
 Horrificas focero ponè tonante minas.
 Sed nondum attigeras quarti primordia mensis:
 Cùm, fato mortem non remorante, cadis.
 Heu spes fallaces, portu qua sæpè sub ipso
 Naufragium passa, tot superastis aquas.
 Indideram nostra, nomen tibi dulce parentis:
 Nam genitrix Agnes viuit, & vna soror:
 Sexaginta Agnes egressa superuenit annos:
 O auia neptis grata futura tua.
 Creuisti subito, ceu pleno Delia cornu:
 Inq³, tuo nusquam corpore menda fuit.
 Iam risu charam poteras agnoscere matrem:
 Figentem roseis basia mille genis.
 Mutua iam tecum reddebas signa loquenti:
 Inq³, tuo nutu sermo venustus erat.
 At postquam sana conuersa est orbita vita,
 Et morbus virès capit habere suas.

Quàm

ELEGIA FVNEBRIS.

559

Quàm citò formosi mutata est oris imago?
 Quàm subito facies emaciata fuit?
 Sic quæ mane nouo campis rosa surgit amœnis,
 Vespere mox sero, flore cadente, perit.
 Multa quidem medicina fuit quaesita dolori,
 Sed tamen auxilium nulla medela tulit.
 Paonio primum pulsa est Epilepsia succo:
 Inde locum ambrosia febris anhela dedit.
 Tandem terribilis concussit viscera tussis,
 Quam nullo iuuat pharmacopola modo.
 Hac vitam demum iugulato gutture fregit,
 O quanto tussis constitit agra bono!
 Sed tamen hoc melius: Domini quia facta voluntas:
 Ille dedit vitam, sustulit ille datam.
 Quid? quòd ab istius tu libera cladibus æui,
 Mutasti vitam cum meliore tuam.
 Nunc procul à patria corpus tellure quiescit,
 Et procul à reliquis: quos dedit vna parens.
 Sed quocumq; solo iaceas post funera vita:
 In gremio eiusdem matris, ubiq; iaces.
 Omnis terra Dei est, terra omnes deniq; partes:
 Hac puncti ad cælos vnus instar habet.
 Pascere liuor edax, & casu pascere nostro:
 Hac mihi fortuna est, te tua fata manent.

F I N I S.

